

12

16 E

18

PESTIS

ALEXICACVS,

SIVE

Luis Pestiferæ fuga,

*Auxiliaribus selectorum utrius-
que Medicina remediorum
copiis procurata.*

Authore I O S. QVERCETANO,
Consiliario, Medicóque Regio.

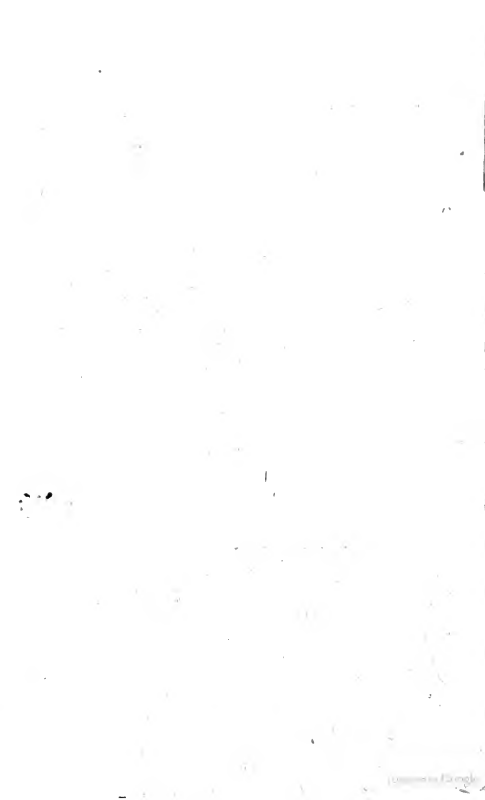
Mar.

PARISIIS,
Apud CLAVDIUM MORELLVM,
via Iacobæa, ad insigne Fontis.

M. DC. VIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO ARCHI-

EPISCOPO COLONIENSI,
S. R. I. per Italiam Archican-
cellario, & Principi Electori, Epi-
scopo Leodiensi, Administratori
Monasteriensi, Hildesiensi, Fris-
ingenfi, & Stabulensi: Comiti Pala-
tino Rheni, Duci utriusque Baua-
ria, Angaria, Westphalia, & Bul-
lonen. &c.

VI cœlis radio de-
scribendis, & posi-
tionibus siderû in-
quirendis animum
suum intendunt,
Princeps Serenissime: non medio-

â ij

cri in contemplanda illa stella polari, quæ Septétrionem illuminat, rapiuntur admiratione. Nam præterquam quod illa spectantium oculos, suo clarissimo fulgore perstringit: Oceano nunquam mergitur, alteri mundi totius axi comes adhæret indiuidua, nec non insita quadam, magnetem quantumvis à se remotum attrahendi pollet facultate. Quæ res certè nō parum stupendæ, si curiosas hominum mentes attonitas efficiant, eō quod similis nusquam in aliis cœli luminibus vis & excellentia obseruetur: multò maiorem procul dubio T. Celsitudo, quam alteri stellæ polari meritò conferre licet, admirandi nobis ansam & occasionem subministrat. Etenim si primùm de Illustrissimo tuæ stirpis splendore sermonem institua-

mus : Quænam maiorum imagines, nedum in Germania, sed in vniuersa, quantumcunque latè pateat, Europa, antiquissimis Bauariæ gentis stemmatibus adæquari possint: præter vnam aut alteram vix vllæ comperientur.

Iulia quondam domus, ad Iulium Æneæ filium, Pelopidæ ad Tantalû, & ipsi Heraclidæ ad Herculem, non sine gloriosa quadam antiquitatis prærogatiua, suos natales retulerunt: at tui certè Authores ipsis Iuliis, Pelopidis, & Heraclidis multò prælucent antiquiores: à quibus celeberrimi quique Europæ principes originem suam se gloriantur deduxisse. Ab Illustrissima ortus celebritate, candidine forsan Cel^{nis} T^r mores aliquando defecerunt? minimè quidem: quinimò cùm à teneris, vt

aiunt, vnguiculis, intimo tui pectoris sacrario altiùs infedisset, illum solum esse præstantiorē, non quem a mera generis nobilitas, aut sæculi dignitas, sed quem vita piè instituta cōmendaret: tanta prorsus animi solitudine sapientiæ, fidei, beneficentiæ, pictati, cæterisque omnibus virtutibus excolēdis incubuit, Cels. Tua, vt hoc non iniuria præconium, nō secus ac Stella Polaris admittat: illam nunquā vitiorum aquis merfam fuisse.

At verò quoniā hoc in primis rerum omniū moderatrix, agit providentia, vt fructum laborum suorum actiones laudatæ consequantur: T. Cels. in tenebris nequaquā iacuit. Testatur id sublimis ille quē in vniuersa Leodiensī regione natus es, Principatus: in quo felicitas nexu quodā triplici, cum Ec-

clefiastica Ciuiliq; πολιτεία, tuis
prudentiffimè copulatur aufpiciis.

Idipfum etiam teftantur cœle-
ftia illa Infulæ Colonienfis orna-
menta, quibus fic ad Imperij Ro-
mani maieftatē accedit Tua Celf.
vt non abs re, Stella quædam, al-
teri Polorum mundi femper afful-
gens dici poffit. Quem enim ho-
noris & amplitudinis gradum non
afcendit, qui Cæfaris ipfius lateri
proximus in comitiis affidet? qui
Regem Romanorum fuo designat
fuffragio? qui facrum Imperatorū
verticem triplici præcingit diade-
mate? quiq; demum immenfa qua-
dam Orbis fines complectitur po-
teftate? Egregia quidē funt ifthæc
fortunæ meritis fubferuientis elo-
gia: at quantum gloriæ fit inde C.
Tuæ accessio, quòd non fecus ac
ftella poli, occultâ quadam ad fe

Magnetem lapidem virtute pelli-
ciat, sic ingenita mentis *δύφρα*, vi-
ros quosque de literis bene meri-
tos, tuæ spectatissimæ Literaturæ
conciliatos & coniunctos esse ve-
lis. Simile quippe iuxta vulgatum
Physicæ pronunciatum, simili de-
lectatur, nec voluptas vlla sapien-
tem vnquam mouere potest, quæ
non è iucundissimo doctissimorū
virosum, quibus cū abditos suæ
doctrinæ thesauros communicet,
commercio propagetur.

Huiusce singularis tui erga lite-
rarum candidatos affectus, atque
studij, certissimam fidem illæ fa-
ciunt, quæ me nuper cohonestä-
runt T. C^{nis} literæ, quibus ita me
prouocatum & affectum animad-
ueri, vt exinde qua illis ratione
responderem, diu mecum cogita-
rim. Cū ergo ob frequētes, quib.

tempora nostra vexantur Pestilentias, Alexicacum quendam præcipuis quibusq; Medicorum, & Spagyricorū remediis instructissimū suscepissem: hunc ipsum Illustrissimo tuo nomini consecrandum proposui, quem si solita sua gratia fauoreque T. C. prosequatur: æternis meritorum vinculis obstringetur

C. T. *Cliens obsequentissimus,*
Ios. QUERCETANVS.

AD LECTOREM.

GRAVES & acerbæ pestilentia (amice Lector) quibus Gallia nostra annis superioribus diuexata est, & propediem diuexabitur (nî Deus omen auertat,) quod varia nimirum temporum constitutione colligitur: necnon sollicitæ Dominorum & Amicorum meorum quorundam preces, effecerunt ut omnibus aliis curis posthabitis hoc opus à me susciperetur.

Equidem non diffido quin vna ex parte meum tibi non probetur consilium: eò quod Furia adeo sæuienti mea remedia apposuerim. At ex alia non parum vereor, quin multa in illo desiderentur, eò quod ad tantam materiae obscuritatem atque excellentiam isthæc non accedat tractatio. Sed præterquam quod illud mihi certissimè persuadeo, te meam affectionem æqui bonique consulturum: est quod præterea meæ tibi, ob oculos versentur occupationes & assidua negotia, quæ omnem meis viam studiis, nisi horis quibusdam furtiuis (ut ita loquar) & successiuis præcluserunt: dulcemque sæpius oculis meis, ut tuæ saluti prospicerem, somnum subripuerunt.

Huc etiam accedit, quod nimia me interceperit præli Typographici, cui hoc opusculum nec dum perfectum mandabatur, præcipitatio: quæ me ita transuersum rapuit, ut fieri non potuerit, quin aliquot in eo excudendo menda, in utroque idiomate Gallico & Latino non obreperent atque consequerentur. Interim tamen has meas lucubrationes, nec dum supremam manum adeptas, istis nundinis Septembris Francofurtensibus edendas curavi: ut illæ aliqua saltem ratione tibi pro secunda meæ Pharmacopœæ parte, quam tibi promiseram satisfacerent.

Licet enim nil tibi ob præcastinationem depercat,

imò maius promissis additamentum accrescat : egi tamen, vt sic aliquod tibi expectationis tuæ fœnus exolueretur.

At vero vt certiozem veritati fidem faciam, non eo inficias quin debuerim tibi præ cæteris meis operibus, secundam Pharmacopœæ meæ partem, elaborare : cum non modo viri eruditione celeberrimi, sed etiam Illustriss. Principes honorificis suis literis ad me transmissis attestati sint, priorem illius partem sibi non parum placuisse, & communi omnium voto posteriorem etiam nunc expectari.

Inter alios Andr. Libavius, ille nostri sæculi Medicus & Philosophus insignis, de re Medica quàm optimè meritus, & amicus meus singularis : nec non vir spectatissimus Petrus Kopffius. Typographus, hac de re mecum nouissimè per literas egerunt, nec paucos stimulos adhibuerunt, vt tractatio quam tantopere probauissent à me tandem absolueretur. Verùm quoniam progressus fueram, consultius esse duxi ad suam Coronidem, & vmbilicum ipsum perducere.

Quod si (Lector beneuole) perspexerim, hanc meam lucubrationem, ea qua cepisti ratione, probatam iri : nullum non lapidem mouebo vt quamprimum non modo alteram meæ Pharmacopœæ Dogmaticorum restitutæ tibi partem impertiar : sed etiam Pharmacopœam spagiticam polliceor : in qua non modo tibi præparationem magnorum quorundam Naturæ Arcanorum spero me declaraturum, sed etiam illorum vsum atque methodum, ita claram & perspicuam traditurum, vt facillimis omnium morborum, tam internorum quam externorum, curatiuis intentionibus inseruiant. Deus ita deinceps votis meis aspiret, vt tuis possim satisfacere : tibi que gratiam largiatur. vt illis impostero felicitè perfruaris : Vale.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ,

Εἰς τὸ λαμπροτάτου, δοκιμοτάτου & ἰα-
τρικωτάτου ἰατροῦ Ἰωσήφου Κουερκε-
τάρου, Περὶ λοιμοῦ συγγραφῶν.

ΧΡΥΣΟΥΝ Ἰπποκράτῳ θῆκεν Πανδιονὶς αἴα,
Οὐλόμερον ὡς σφὶν λοιμὸν ἀπὶρξάμενον.
Γαῖτας δ' αὐδρῶπις ἔπεισεν ἔχον ἀμύνειν
Κάρφα Κουερκετάρου, εἰπέ μοι οἶος ἔη;
Χρυσὸν ὡς πύλεται χαλκείων πολλὸν ἀμύνει,
Καὶ μελίσσας τὸ ἅπαν ὄρεϊ περὶ ὑπὸν.
Οὕτως Ἰπποκράτης κρατίζει. καὶ γὰρ χύσεις αὐτὸς
Γίγν', ὅδε μὲν ῥ' ἡμῖν ἔσεται οὐρανός.

Hippocrati posita est statua aurea ab Attibide terra,
Quod per eum fuerit dira fugata lues.
At Quercetanus cunctos qui educit ab Orco,
Et facto & scriptis, dic mihi qualis eris?
Ut fulvum viridi est Aurum præstantius ære,
Utque magis totum est partibus eximium:
Sic superat Comm: qui si fuit aureus olim
Cecropiis, nobis hic erit athenens.

M. QVADRATVS.

AD CELEBERRIMUM
VIRVM D. IOS. QUERCETANVM
D. de la Violette, Med. Regium.

MONTE sub Idalio confederat arbiter Orbis
Iuppiter, & terris annua iura dabat.
Iamq; Aquilam regnare auibus: Dominumq; Leonem
Iusserat esse feris: omnibus his hominem.
Arboribus regem quærebat: cedrus, an alnus,
An pinus, celso iussa daret nemori.
Dum Dodonæo cernit de semine quercum,
Tartara quæ pedibus, sidera fronde petat.
O Ioue digna arbor! clamat: si viribus æquas
Hanc molem: sed nos experiamur, ait.
Et subito è pharetra flagrantia fulgura promit:
Corporis & duri, fortia membra quatit.
Irrita vis teli: tremuit Marpesiarupes,
O Ioue digna domus! sic habitemus: ait.
Nec mora: ab hac Quercu diuina oracula pandit,
Et spretis astris, hic sua templa locat.
Aduolat agnen apum, truncoque aluearia ponit,
Atque parat summo dulcia mella Ioui.
Ipse, famem terris numerosa glande vicissim
Pellit: & hic superis infera mixta putes.
Nec prius arbusti cessarunt munera sacri,
Quam Phaëtonthæis ignibus arsit humus.
Tum flammam fugiens, cælis se Iuppiter altis
Reddit: & hoc inquit Mulciber audet opus?
Neu mea templa timet rapidis absorbere flammis?
Anne meam quercum sic perijsse putat?
Fallitur. æternum viuet, licet vnica: vitam
Seu Phœnix proprio carpet & à cinere.
Vix ea dicta: cinis VIOLAM producit, & inde
Innumeras quercus flosculus ille dedit.
Hoc mihi Quercetum pro Quercu Iuppiter inquit:
Sim QUERCETANVS, uomen, & omen amo.

Hoc mihi QVERCETO Natura arcana recludet,
Et quodcunque suo continet illa sinu.
Delicias condet partas operosa iuventus
Hoc loco: & eloquij suavia mella fluent.
Pro tribulis VIOLAS, pro glande & balsama funder,
Mannave: iuncta sacro, vt sis medicina cibo.
Neu species sit vana: fidem experientia firmet,
Nil quod inexpertum numina nostra volunt
Tentabo: & valida vibrabo fulgura dextra
Vel si pestis adhuc fulmine peior erit.
Et simul intorquet PESTEM: quæ protinus Orcum
Solo QVERCETI saucia odore petit.
Par vis illa Ioui, inquit Iuppiter: heus, tibi cedo.
Sis QVERCETANVS: nomen, & omen habe.

Æ. R. I. V. D.

IN OPERA MEDICINALIA

LONGE LATEQUE CLARISS. ET
celeberr. D. Iosephi Quercetani,
summi Philosophi, rerumque abdi-
tarum inuestigatoris solertissimi, nec
non Regis Christianiss. Consiliarij &
Medici ordinarij.

MIRENTUR veteres Hydrum vigilinque draconem
Hesperidum, Herculeam monstra subacta manu,
Mirentur Cacum, & Harpyas seuumque Leonem,
Gerionem trinum, tartareumque canem:
Nil posthac miror, multo maiora videmus,
Qua non visa prius crederet ulla fides.
En nouus Alcides priscum sibi dogma subegit
Corpora cui centum, mille fuere manus.
Suppositis humeris caelestem sustinet axem,
Dum MVNDI SPECVLVM mundus & ipse refert.
Bis duplicem valida prosterne TETRADE victum
Gerionem, Harpyas stricta diata ferit.
Vim' aliquid maius? rerum miracula pandam
Nec nisi terrestri bella peracta Deo.
Cerberus ut superas Alcide trahente reuulsis
Terras, insoliti tactus odore loci,
Immane eructans virus depromptis Echidna,
Pectore tartareo dira venena vomens.
Promptius exitum non tellus, Pontus, & Orcus
Protulit, aut stygiis edita pestis aquis.
Aurea peruisilem seruantem mala draconem
Iunxerat Alcides: colla reuincta trahens.
Qui postquam hoc audio deglubis pectore virus,
Parturit, & fracto viscera ventre dedit,
Et simul horrendum monstrum, gemino quod ab ortu
Semi-dracone fuit, semi-canisque fuit,

Vel simul utrumque, Et Canis Et Draco, tetrius unquam.
 Quo nec sol vidit, nostra nec aura tulit.
 Id stygii undis lactarunt dira Erynnis
 Nutrit, ac escam nigra aconita dedit.
 Monstrum infame ullo pectus penetrabile ferro,
 Pernicies orbis, tristis & ira Deum:
 Hoc validis olim petijt Terynthius armis,
 Sed frustra: Heroem flamma voravit edax,
 Quid meus Alcides? clauam, arcum, ridet Et hastam,
 Et propriis armis hic cadat hostis, ait,
 Tingere tela nefas tam impuri sanguine monstri,
 Ense cadat potius qui prius ense ferit.
 Dixerat, immergit stygii dira ora venenis,
 Et solito potu guttur hians saturat,
 Plena, dum secum pugnat fera belua, victrix
 Sis licet ipsa sui, se tamen hoste cadit,
 Qua modo lerna fuit, placido fit mitior agno,
 Achomini promptum cedit in obsequium.
 Fit Nectar quæ iam sordebat fæda mephytis.
 Pestis Et Antidotum qua modo pestis erat.
 Qua prius Oetao Alcidem consumpserat igne:
 Herculis alterius viribus ista iacet.
 Quid iam ô Pigmai! sopitos sat-ne lacertos
 Punxistis? vigilis (cedite) pugnus adest.
 Quid iuuat imparibus contendere viribus, artem
 Præcellit natura, arsque ministra logos.
 Miremur potius per quem natura recludit
 Res tantas, mirum at concomitetur amor.
 Quod iuuat inuidia? effectus iam verba probantur,
 Quæ pulchra æthereis fronde coronat honos:
 Matæ animi! mundi conscende ô victor olympum,
 Nil te quod capiat noster hic orbis habet.

D. T. FLORIS A RIKEBOVRGC
 I. V. & M. Doct. Illustriss. ac
 Potentiss. Ducis de Vantadour, Re-
 gis Christianiss. vices apud Tecto-
 sagas gerentis Med. ordinarius.

PESTIS ALEXICACVS
SIVE
LVIS PESTIFERÆ FVGA.

*De natura & essentia Pestis, aliorumque
morborum epidemicorum &
pestilentialium.*

CAPVT PRIMVM.

I CELEBRIORVM
qui de pestis natura &
causis sententiã suam
nobis olim reliquere;
opiniones tam inter se;
quã cum moderno-
rum Medicorum placitis conferamus:
mirum est si tantæ animorum varietates,
imbecilla adhuc discentium iudicia
non magnopere conturbent, quibusdam

*Varia circa
Pestis naturã
sententia.*

A

pestis naturam nudo ac simplici *Epidemij* morbi nomine expressisse, se satis dilucidè arbitrantibus, aliis eam per solam *Febrim malignam* definientibus, aliis quoque vocem *Contagij* ad mali huius naturam exponendam plus quam sufficientem reputantibus.

Quibus opinionibus siue conciliandis siue refutandis diutius immorari, præsentis instituti non est. Siquidem pestem plus quam epidemium morbum esse, itemque eam minus accuratè per febrem definiri malignam, (vtpote quæ ne quidem cum omni peste concurrat; nedum, quæ tamen probæ definitionis nota melior existit & probatior, cum ea reciprocetur) ex ipso tractationis nostræ decursu satis patebit.

Nonnullos verò, in quorum numero Gregorius Nyssenus reponitur, contagij notionem & epitheton cum à peste, tum ab vniuersa morborum classe remouentes haud multum morabimur, sed scriptis nostris subsequenter, & ipsimet experientiæ euincendos relinquemus.

Verumenimvero vt in hac nostra

tam sua natura difficili, quam opinio-
num varietate intricata materia, ea qua
par est perspicuitate procedamus, operæ
pretium fuerit; probatissimas morbo-
rum diuisiones, à generalibus ad specia-
lio- *Quenam sit*
Auctori hoc
in tractatu
methodus.
liores descendendo, quasi fundamenti
loco substernere, atque ad harum sin-
gularum definitiones pestis naturā exa-
minando, quonam sub genere morbi
iure collocari possit quasi demonstratio-
ne potissima ostendere: idque vt plene
sic plane atque perspicue, absque omni
verborum pompa & lenocinio.

Venerandus ergo senex Hipp. libro *Quenam*
suo quem inscripsit *de Flatibus*, post quā *morborum ex*
Hippocratis
mente causa
& principia.
demonstrasset, omnes quibus corpora
nostra infestari solent morbos, generari
vel à spiritibus qui sunt in nobis, vel à
nos ambiente aëre, simulque elementi
aëris excellentiam, atque inspirationis
& respirationis sine quibus ne ad mo-
mentum quidem oculi vlli animalium
terrestrium viuere conceditur, necessi-
tatem exposuisset, statim subiungit di-
stributionem malorum ex dictis causis
promanantium, sequētibus verbis com-
prehensam. Ad ipsa nunc opera sermo- »

» nem conuertens demonstrabo, omnes
» morbos ex hoc oriundos corporibus in-
» nasci ac generari. Priinum autem à cō-
» munissimo morbo febrili exordium su-
» mam, & quī omnium morborum co-
» mes est: præcipuè tamen ex inflamma-
» tione & tensione abscessuum. Quod sa-
» tis indicant sequentia offendicula, sta-
» tim enim cum inflammatione ingui-
» num, abscessus & febris consequitur:
» Sunt autem febrium genera duo, vt hoc
» quoque nunc attingam, quorum alte-
» rum commune omnibus pestis appella-
» tur, alterum propter malam diatam
» priuatim his contingit qui ea vtuntur;
» vtriusque autem generis aër author &
» causa existit. Communis ergo febris
» propterea omnibus accidit, quòd eun-
» dem spiritum omnes attrahant, fitque
» vt simili corpori similes spiritus simili-
» ter permixti similes gignant febres. Sed
» est fortè qui dicat, vt quid ergo non om-
» nibus animantibus, sed alicuī eorum ge-
» neri accidunt hi morbi? cui sic ego re-
» sponderim, differt corpus à corpore, na-
» tura à natura, & nutrimentum à nutri-
» mento. Non enim omni animantium

generi eadem aut non conferunt aut „
 commoda sunt, sed sunt alia aliis magis „
 conuenientia. Quando igitur aër eius- „
 modi inquinamenti plenus est, quibus „
 humana natura offenditur, homines æ- „
 grotant. Quando verò alteri cuiuspiam „
 animantium generi aër inconueniens „
 est, tum morbus illud genus corripit. „
 Qui ergo populares sint morbi hæc- „
 nus dictum est, & quare & quomodo, & „
 quibus, & vnde gignantur. Quomodo „
 autem propter malam diætā febris ac- „
 cidat, deinde exponam. „

Hac morborum ex aëris intra nos
 conclusi & ambientis vitio promanan- *Spiritus flatu-*
 tium distributione sic delineata, sequē- *lenti morbo-*
 tibus descendit Hippocrates ad expli- *rum omnium*
 cationem malæ diætæ, spiritus hos fla- *sunt primarie*
 tulentos in diuersis corporis nostri re- *cause.*
 gionibus generantis, quique hinc inde
 seditiones mouendo, diuersarum sæpe
 febrium, aliorumque si non morborum,
 saltem symptomatum causa existunt.
 Tandem vero his verbis tractationem
 hanc concludit: flatus isti, vt dixi, om- „
 nium istorum morborum omnimodæ „
 sunt causæ. „

Ex modo dictis manifestam satis esse arbitror diuisionem morborum communium siue popularium: è vitio vel aëris communiter omnes ambientis, vel diætæ particularis ac deprauatæ, prouenientium.

Verùm vt promissi memores, in gratiam rudiorum diuisionem morborum paulò altius repetendo nullius tamen affectatæ nouitatis nomine meritò accusari possimus, Hippocratem aliosque facultatis nostræ coryphæos, dictatoris vestigia, qua par est obseruantia, sectantes imitabimur.

Hippocr. 2. de nat hum. Et lib. de aër. & aquis & locis.

Morbi quæ ratione diuidantur.

Horum itaque imitatione morbos diuidimus in dispersos alias sporadicos dictos, (à Græco *απειρεσις* quod Latinis est idem quod disseminare, seu huc illucque dispergere) & communes seu speciales.

Sporadici sunt morbi inter se distincti & specie diuersi, vno eodemque loco ac tempore, diuersos licet aggredientes: vt si exempli gratia tempore autumnali in vrbe aliqua hic molesteretur podagra, ille corripitur lethargo, alius catarrho obtundatur, alius deni-

que feбри consumatur ardenti, alius immergatur hydropi, alius suffocetur synanche aut parasyanche, alius spuito sanguinis defatigetur: Hæc mulier suffocationem vteri patiatur, alia à fœdis (qui hunc sexum infestare solent) obfusctur coloribus: similesque alij morbi, simul vno in loco regnent, causamque sui proximam non aliam quam deprauatam victus rationem agnoscēt. De quibus omnibus Hippocrates tractat non solum libro de regimine in morbis acutis, sed etiam infinitis aliis in locis; vt libro de morbis muliebribus, & de salubri diæta.

*Morborum
sporadicorum
varie species.*

Morbi verò communes sunt quasi plures, quique eodem tempore & loco, idque indifferenter, nulla ordinis, conditionis, sexus aut ætatis, ratione habita, aggrediuntur homines. Hique rursus dirimuntur in Epidemios & Endemios.

*Morborum
communium
diuisio.*

Epidemij, licet plures, parique prorsus ratione omnes respectu causæ modique inuasionis, eodemque tempore & loco hominem adoriantur: tamen vni alicui loco (quo ab Endemiis differunt) minimè affiguntur.

*Quales sint
morbi epide-
mij.*

*Morborum
Epidemiorum
subdivisio.*

Hi morbi epidemij rursus duorum sunt generum: Alij enim simpliciter tales dicuntur, alij per excellentiam, ut pestis.

Morbus epidemicus simplex licet plures simul deiciat, non omnes tamen pessundet: Huius generis sunt communiter diarrhœæ, dysenteriae, variolæ, morbilli, similesque alij, certis quibusdam annis, nunc hanc nunc illam regionem infestantes: quos tamen omnes alarum suarum pernicie, ac necandi celeritate, pestis multis post se parasangis relinquit. Ut enim hæc quam plurimos deicit, sic pauci sunt quos non iugulet.

Morbi Endemij qui nam sunt.

Quod ad morbos Endemios attinet, eos definimus esse quibus quamplurimi affligantur, quique ut eiusdem sunt prorsus naturæ ac originis, sic simul certis locis quodammodo proprij (utpote in quibus frequentissimi cōspiciuntur) ac in illis perpetui existant. Horum amborum causa interna & vniuersalis aër regionis illius ab omnibus incolis necessario inspiratus, assignatur. Itemque locus naturalis, vnde patrij morbi, regio-

nales, vernaculi, & familiares indigitantur; qui tamen (quoad causas spectat externas) à generali ac communi cuiusque victus ratione procedere possunt: siue cibum spectes invarietate fructuum, siue potum in diuersitate fontium ac fluminum.

Vnde fit vt hi morbi, cum nunquam non certo loco cōspiciantur affixi, *morbi per moram* dici possint, vtpote qui per moram istam in primis ab Epidemiis differant: licet aliæ quoque inter eos differentiæ assignari queant. Endemij siquidem vt tam latè se non extendunt, sic minus quoque vehementes ac mortales existunt, minimèque contagiosi: Epidemij verò contrà.

Quod nam sit morborū epidemicorum & Endemicorum discrimen.

Atque hæc de differentiis Epidemicorum & Endemicorum morborum generalibus breuiter dicta sunt: Reliquum est vt ad solidiorem huius nostri propositi tractationē, speciatim magis ac paulò pressius persequamur, quod affectuū Endemicorū & regionalium causas, tam generales, quàm speciales, summatim proferamus.

Ac olim quidem podagra (quam ho-

*Endemiorum
morborum di-
uersa genera
recensentur.*

die morbum diuitum satis facete quidam nominant) Athenis admodum erat frequens. Lippitudines, aliæque oculorum infirmitates, exercebant Achaïam. Ægyptus erat repleta leprosis, teste Lucretio lib.6. vbi huius rei causas sequentibus versibus eleganter enarrat.

*Est Elephas morb⁹, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea
vsquam*

*Attide tentatur gressus, oculiq; in Achaiis
Finibus: inde aliis alius locus est inimicus
Partibus ac mēbris. Varius concinnat id ær.*

*Scorbutus
morbus qua-
lis.*

Scorbutus morbus antiquis incognitus qui gingiuarum carnes depopulatur (vapore quodam maligno ex foco circa regionem splenis latēte eoque euecto) non secus ac fieri solet post inunctionem immodicam hydrargyri: est lues inprimis frequens in locis maritimis Septentrionalibus, ac inter alia in Emporiis Germaniæ nobilissimis, Hamburgo & Rostochio. Dominus de Monts ipse retulit nobis, se cum suis in peregrinatione quam susceperat Canadæ, ab hoc vnico hoste non absque clade suorum fuisse

persecutum. Reusnerus Medicus non minus doctus quàm in sua arte expertus, hunc morbum volumine satis amplo explicauit: cuius causa vniuersalis verissime adscribi videtur, certæ cuidam in talibus maritimis locis aëris peruaganti corruptelæ.

Ad hanc quoque determinatam, verum verbis vix explicandam aëris corruptionem, referēdi videntur morbi sequentes: nimirum sudor Anglicus dictus, & febris illa ardens dicta Vngarica (aliis prunella Vngarica. Itemque illud stupendum in Polonia frequens malum, quod plicam Polonicam vocant, cuius morbi naturam Hercules Saxonia ille Medicorum nostri sæculi splendor, & Paduæ professor primarius, doctissimo suo penicillo ad admirationem vsque delineauit. Cæterum morbi huiuscemodi certorum tantum locorum ac regionum incolas exercent.

Sudor Anglicus, Prunella Vngarica, & Plica Polonica, cuius generis.

Reliquum est vt pauca quædam delibemus de morbis Endemiis, & regionalibus: descendantibus quidem à causis externis, sed magis particularibus.

Sub quorum quidem titulo compre-

Quid Bron-
chocele, et un-
de apud Mo-
rianos.

henduntur Brochocele, aut strumæ quæ sunt admodum communes in Moriana regione, & in partibus Sabaudix dictis *le pays de Foissigny & Vallay*, utpote ex necessario aquarum glacialium & niualium usu scaturientes.

Quid struma
apud Carin-
thios.

In Carinthia (quæ Germanis Kernten dicitur, & paret iurisdictioni Ferdinandi Archiducis Austriaci) innumeros, plures tamen fœminas cōspicias quam mares, numerosis ijsque maioribus strumis ab anteriori colli regione protuberantibus decoratos: liceat enim hoc verbo uti, quandoquidem quæ iuencularum pluribus ijsque maioribus collum circumdata fuerit (numerus verò sæpe octonarum transcendit) præ reliquis sui sexus Gratias habuisse benignas à suis amasiis creditur. Cuius absurdi licet hæ videntur causæ iudicij, quòd dictum malum non tantum mammillarum delicias æmuletur, verum & vocem quodammodo masculam efformet & heroicam, nec (quod notandum) ullo alio symptomatum genere patientem infestet. Harum verò strumarum causa, pari ratione aquis illius regionis verè ad-

scribitur; quarum in iis producendis tanta existit vis & efficacia, vt etiam bibentibus eas equis, non parcant.

In Hispania quoque scrophulæ hæ sunt frequentissimæ: non aliter ac Romæ febris hæmitritea: Tridenti pleuritis: Venetiis hæmorrhoides: In Illyria prouincia, dominio ducis Saxonie subiecta, nihil frequentius contracturis artuum, cuius mali causam peritiores eius loci Medici attribuunt Zytho siue ceruissæ patriæ, eò quod in aqua venas metallicas præterlabenti decoquatur.

*Qui morbi
quibus in locis
frequentiores.*

Vina Tigurina quod serius ad maturitatem perueniant, hincque vt plurimum fœcibus abundant tartareis, agri quoque istius incolas calculo vesicæ ac renum reddunt obnoxios.

Ex ante dictis, naturam morborum Endemiorum & regionalium, nec non Epidemiorum, vna cum generalibus quibus ab inuicem discriminantur differentiis, satis patere arbitror. Hippocrates porro quum in lib. de aëre & aquis, de morbis Endemiis, dein lib. Epidemiorum, de morbis popularibus tractauerit: peculiarem tamen de Peste tracta-

rum nullibi suscepit: quinimo satis sibi visum fuit libro tertio Epidemiorū certos quosdam canones seu regulas proposuisse, quibus mediantibus pestilentialem aëris constitutionem dignoscere-mus. Verumenimvero nonnullis eiusdem prænotationem aperit indicis, libr. 3. epidem. quales potissimum recenset pluuias continuas, quibusdam ventorum flatibus vel comitatas, vel herclè interpolatas. Similiter Austris continuo ac diu spirantibus omnia ferè ad putrefactionem disponuntur corpora, vt etiam per diuturniorem quæ cælum inuoluat caliginem, per ver calidum & siccum, per æstatem calidam & humidam, & in summa per immodicam quatuor anni temporum inconstantiam, cuius opera à statu suo naturali plane deiiciantur. Idem multò magis prouenit ab immoderatione quatuor extremarum qualitatum: caloris puta, frigoris, humiditatis, & siccitatis, quarum vnaquæque vel sola per se existat, vel cum aliis cōiuncta huiusmodi intemperiem exaggeret.

Neque verò hic pluribus rationum momentis dicta nostra confirmare ne-

Præsigna pestilentie quædam.

cessarium videtur : utpote à proxime *Pestilentia ab auctore præsignatur.*
 elapsum aliquot annorum decursu
 (proh dolor!) satis superque stabilita:
 quin & præsens adhuc cæli status eorum
 veritatem satis conuincit, imò ni Deus
 Opt. Max. sua gratia, flagellum quod ab
 hac immoderata aëris cōstitutione ter-
 gis nostris intentatur, clementer auer-
 tat, frustra certè in futurum meliora spe-
 rabimus.

Hiscæ generalibus morborum diui- *Breuis supra-
 dictorum epi-
 tome & col-
 lectio.*
 sionibus ita præmissis, facilius nostro
 quidem iudicio fuerit pestis definitio-
 nem subnectere, eique in morborum
 classe locum condignum tribuere. Cùm
 enim omnes in vniuersum morbos in
 duo summa capita distraxerimus, vide-
 licet in sporadicos & communes (quos
 & vulgares seu vniuersales nominare
 possis) simulque sporadicorum natura
 breuiter declarata, ^{per} paralellismum quen-
 dam, pestem minimè sub horum titulo
 collocari posse offenderimus, necessa-
 rium utique fuerit eam ad communes
 morbos referre. Rursum cum morbos
 communes in Epidemios & Endemios
 distribuerimus, pestemque ostēderimus

ne quidem Endemiis annumerari posse: conuincitur Epidemiorum classe eam contineri. In quo tamen intellectus nōdum acquiescere potest: cum enim morbi Epidemij aliam insuper subdiuisionem patiātur; qua videlicet distinguuntur in simpliciter tales, & pestilenciales: Illi verò definiti fuerint, quòd licet sæpe numero vno eodemque tempore plures aggrediantur, citra tamen tantam mortalium id fieri solere stragem, quāta plerunque pestem vt umbra corpus comitatur: omnino planè consequetur, pestem propriè esse morbū Epidemium contagiosum; venenatum, & perniciosum.

Atque in hac quidem definitione ad-
amussim & leges definiendi logicas accommodata, cuius prima pestis lineamenta satis ob oculos proposita existimo. Verum vt eam magis perfectam omnibusque suis numeris absolutam, ac vt vno verbo dicam physicam quodammodo efficiamus, quæ desiderari in ea insuper videntur breuiter subiungemus: Pestis igitur est venenum quod omnes quidē in genere corporis nostri spiritus;
in pri-

*Adumbrata
Pestis des-
criptio.*

in primis verò cor arcem vitæ cum dependentibus ab eo spiritibus aggreditur: Nisi enim hæc insuper adijciantur, proposita descriptio pestis characterem nationum sufficienter non exprimet. Concludamus ergò pestem esse morbum Epidemium, perniciosum, contagiosum, & venenatum, qui veneno quod gremio suo occultat Arsenicali, Napellino, & Aconitali, cor inficiat facultatemque vitalem: siue hoc venenum communicatum fuerit per aëris inspirationem, siue etiam in nostris ipsorummet corporibus sit ingenitum.

Amplior paulò definitionis prædictæ dilucidatio.

C A P. II.

Adpositæ à nobis pestis definitionis naturam ac proprietates paulò penitiùs introspiciendas, operæ pretium fuerit singulas eius particulas paulò accuratiùs prosequi. Quo quidem studio abrepti, si prolixiores iusto videamur quàm instituti ac materiæ propositæ ratio requirat: beneuolo tamen vt confidimus

B

lectori, tum singularis quem in iuven-
tute fideliter erudiendâ habemus, affe-
ctus, tum inprimis ipsius materiæ digni-
tas, simul ac obscuritas abûdè satisfaciet.

Ut igitur ritè & quo rei natura postu-
lat primordio explicationem huiusce de-
finitionis inchoemus: primò quidem no-
minis ipsius diligens & accurata haben-
da ratio est, proinde quibus alijs titulis
ac epithetis hoc malum tam ab Antiquis,
quàm modernis Medicis fuerit insigni-
tum necesse sit referare.

*Diversæ pestis
appellationes
referuntur.*

Ac ut à Græcis rem ordiamur, hi licet
ad pestis contagium designandum varijs
ac diuersis nominibus vtantur: commu-
nissimè tamen id exprimunt per λοιμὸν id
est pestem vel pestilentiam, interdum
cum adiectione νέον λοιμὸν, vel λοιμώδεις id
est morbum pestilentem seu pestilentia-
lem. Omnium tamen communissimè
vocant νέον ἐπιδήμιον, & ἐπιδήμιον. Absolutè
ἐπιδήμιον, non tantum Græci (Galeno plu-
rimis in locis attestante) sed & Latini, &
Galli frequenter, in hac vsurpant signi-
ficatione.

Latini præterea una cum Gallis can-
dem nominant, *Contagium. la Contagion,*

vel luem, quasi dicas, quæ plurimos homines inficiat, labem, vel quasi luctum, quod luctu repleat omnia.

Latinis dicitur Pests à pascendo quod veluti efferatus rabie Draco, aut fera venenata, ciuitates populosque depascatur.

In summa, si horroris ac consternationis causam inquiras, quam vel ipsum pestis nomen omnium animis iniicere solet, id fieri obseruabis ob solum vitæ, quod cunctis à se infectis adferre solet periculum. Hincque per translationem in vulgato loquendi vsu, hoc nomen ad quoduis in suo genere excellens malum, siue animi, siue corporis accommodare solemus.

Ac in communi quidem vita, si vitis in dignitate constitutis, quibusque consequenter salus & vtilitas Reip. vltima lex esse debebat, pessimè verò demando sibi munere defungentibus, pro merito tribuere honoris titulum velimus, communi sane prouerbio in gallica nostra lingua Pestes eos appellare non veremur. Neque in Gallia modo, imò & olim in ciuitate Romana, cum & ipsi

Ciceroni malos consules Pestes Reip: appellant, hanc malorum ciuium visita- tam fuisse periphrasin videamus. Atque hæc de varijs ipsius pestis nominibus co- rûque notationibus breuiter dicta sunt.

*Pestis malum
Et morbus sim-
pliciter dicta.*

Genus porrò pestis morbum consti- tuimus, ceu malum: quod nomen non rarò *κατ' ἄλλω* seu per excellentiam pro peste accipitur, vt videre est ex Tito Li- uio, qui lib. 7. ait, *Cum vis morbi, nec hu- manis consiliis, nec diuinâ ope leuaretur.* cum de peste sermonem institueret. Virgilius quoque ait, *Mali dira lues.*

Nec minus in Gallico nostro idiomate vox *maladie* absolutè vsurpata, de peste sola intelligitur, siue quod omnium mor- borû maxima ac periculosissima existat, siue quod omnes quasi ac vniuersos mor- bos (vt maius à minori, contineri solet) sinu suo complectatur: vel etiam quod regnante peste reliqui morbi vel cessent, vel in eam transformentur. Cuius qui- dem rei fidẽ præteriti sexcentissimi sexti anni strages in hac Parisiorum vrbe satis confirmauit.

*Quod ceteri
morbi ea re-*

Ac ne quod de transmutatione alio- rum morborum in pestem diximus à ve-

ritate cuiquam alienius videri queat, id ^{gnāte in pestē} ex virorum magni nominis auctoritate ^{transformetur} quoque confirmare placet. Marsilius Ficinus in Epid. antid. cap. 4. sic scriptum reliquit. *Et omnis quæcunque fuit infirmitas in pestilentia facile trāsire poterit, febres præsertim furiosæ & cōtinuæ, unde plerūque euenire solet, quod hoc morboſo tēpore nulla præter pestē ægritudo appareat. Mercurialis quoque in tractatu suo de peste cap. 13. in hūc sensū scribit. Dico quod pauci admodū pestis tēpore, Paduæ & Venetijs alio genere morbi laborarint, reliquis videlicet morbis in pestem transeuntibus.*

Hinc sane pestem Proteum quendam aut Chamæleōtem appellare possis, omnium morborum faciem assumentis, ac vniuersorum malorum colore ac pallio se obuelantis. Vnde morbos qui suā naturā benigni ac curatu existebant faciles, reddit malignos, incurabiles, aut mortales. Id quod in morbo venereo experientiā edocti sumus, qui vt contagiosus existit, sic sæpe numero sub alterius cuiusdam mali frequentioris, cuius causæ sint satis manifestæ, velo delitescens, quique per consequēs curatu haud difficilis

Quod morbi quidā in luem veneream sepe transformantur.

videatur, stupendam quandam malignitatem (in medicorum sæpe opprobrium) imbuat. Huius rei exempla manifesta habui in doloribus capitis, ophthalmicis, schiaticis, adde & Nephriticis, qui citra medicamentorum sui venereæ appropriatorum admixtionem, nulla mitigari ratione, ne dum tolli potuerunt.

Cure pestis dicitur morbus Epidemicus.

Sequitur in definitione nostra vox *Epidemij*. Dicitur autem pestis Epidemius morbus, quod plures, eodem tempore, eadem regione, eodemque loco commorantes, adoriatur. Videas quoque non paucos autores Græcos & Latinos, ut iam supra à nobis indicatum est, voce *Epidemij* in peste denominanda absolute citraque adiectionem ullam, & inter cæteros Galenum locis complurimis, utos fuisse. *Auenzoar* etiam inter Arabes lib. 3. tractatu. 3. famosam apud Athenienses pestem à Thucydide descriptam, non aliter quam *Epidemij* titulo insignit. Cuius verba latinè, licet non sine barbarie versa, huc apponere placuit. *Certè a tempore Hippocratis, usque nunc, non fuit Epidemia tam pessima ac maligna sicut illa.*

Subiungimus in definitione nostra *Perniciosa*, idque autoritate & exemplo Galeni, qui definiens pestem lib. 1. Acutorum textu 9. eam dicit esse *ἐπιδημία οὐλεθρία* id est Epidemiam perniciosam: Epitheto sanè quā accommodatissimo. Si quidem in genere morborum etiam grauiissimorum genus humanum exercentium, nullus hoc hoste datur capitalior: quādoquidem quos semel aggressus fuerit & infestauerit, vix, ac ne vix quidem illius declinent exitium.

*Cur dicatur
morbus perni-
ciosus.*

Sequitur vox *venenosi*, quam ideò subnectimus vt malignitatē huius morbi magis magisque oculis discentium subijciamus. Porro licet hoc venenum nouis ac inusitatis terminis, *Arsenicale*, *Napellinum*, vel *Aconitale* vocitemus; quique delicatiorum Galenicorum aures non parum offendere videtur: tamen qui dicti huius rationes ex causis infrà dicendis, æquā mentis staterā perpende-rint, ipsi fatebuntur, terminos hos non tātum ad pestis naturam aptè dilucidandam, verum etiam ad nebulas, quæ hactenus multorū oculis in tractatione loci communis de peste obuersatæ fuerunt,

*Cur dicatur
etiam morbus
venenosus.*

penitus discutiendas, prorsus esse necessarios.

*Cur demum
contagiosus.*

Ultimo denique, subiunximus vocem *Contagiosi*, siquidem hic morbus infinitis penè modis communicatur, & de vno subiecto in aliud transmigrat & commutatur. Cuius tamen modum exprimere vt difficillimū, sicubi à nobis præstitum, & ab alijs probe intellectum fuerit, utilitate multifaria lectorem afficiet. In huius ergò gratiam, contagij naturam paulò altius reperamus.

*Auctoris circa
pestis definitio-
nem prolepsis.*

Principiò autem ante omnia occurrendum videtur cauillis eorum, qui contagij vocem è definitione pestis absolute reiiciendam putant, moti autoritate, vel potius taciturnitate Hippocratis in lib. suis Epidemicis huius epitheti nulli bi mentionem facientis: cui Galeni similiter in sua quam proponit pestis definitione, dictam cōtagij vocem non admittentis, suffragium annectunt. Quorum tamen telorum ictus sic prudenter declinando excipimus, quòd videlicet apud omnes probatos logicos, infirma planè argumentandi ratio iudicetur, concludere ab autoritate hominum quatum-

uis extra omnem iudicij aleam positorum (quales in Medicina nostra Hippocrates & Galenus) priuatiuè in hunc modû. Grauiſſimis auctoſibus in tractatione morborum Epidemiorum, in quorum ſerie peſtis non infimo loco ſubſiſtit, non placuit adhibere vel expreſſè ponere vocem contagij : ergò peſtis vera per contagium minime definiri debet : Vnica ſiquidem experienciâ huius argumenti robur ſatis infringit. Nam inter omnia morborum genera, quibus à lapſu generis humani exercere Deo opt. Max. mortales huc uſque placuit, Peſtilentia ſane nulli ob ſuum cedit contagium. Verum potius ad rationes quibus ſententiam noſtram ſtabilimus, descendamus.

Ac licet operæ pretium minimè videatur, ſubtiliùs inquirere quænam rationes, præfatos Medicinæ noſtræ dictatores Hippocratem & Galenum ad abſtinendum à voce contagij impulerint (ſi quidem ſi in rimandis alienorum dictoſum cauſis sæpè hallucinamur, certe omiſſorum ab aliis rationes reddere, non ita cenſetur neceſſarium) idipſum tamen hoc loco tantum præſtabimus, vt omni-

bus pateat dictos Medicinæ principes talibus vſos eſſe in peſtis definitione epithetis, quæ à contagij ſignificatione nè latum quidem vnguem recedant.

Quod Hippocrates et ceteri veterum Medicorum Peſtē contagioſam agnoverint.

Ac Hippocrates quidem lib. de flatibus expreſſe ponit Græcam vocem *μίασμα* quæ dicit eſſe naturæ inimica & per conſequens contagij à nobis propoſiti ſeminaria. Galenus quoque lib. de diff. febr. loquēs de febribus peſtilentialibus ait; Ex Æthiopia fluxiſſe putrida quædā inquinamenta, hoc eſt aëris infectiones putredinem maximam arguētes. Ex quò manifeſtum eſt Galenum in dicto loco cōtagium quoddam indigitare: id quod ex loco relatorum maxime conuincitur. Infectio ſiquidem nec eſſe in rerum natura, imò ne mente ſola cogitari poteſt, niſi ſimul nobis repræſentemus id quod corrumpat & inficiat. Inficere autem & contagioſum eſſe pro ſynonymis haberi ex Grammaticis debet eſſe notum. Fit namque tam infectio quam contagium feminibus putrefactionis è ſubiecto iam infecto progerminantibus, ac aliud propinquum corpus ad ſuſcipiendum diſpoſitum, per mutuū contactū in ſuam labem

Quomodo & unde procreantur contagia.

trahentibus. Cum verò contagium ipsi etiam ambiēti aëri, venenatis suis vaporibus cum inficiendo, cōmunicetur; pestis mali maxima celeritate progrediētis infectio, non potest non esse admodū formidabilis. Siquidem aër infectus cum ab omnibus inspiretur, cōtagium quod suo gremio fouet, vno quasi momēto in omnia corpora simul facilè effundit, dū non solum homines, verum etiam bestias reliquas contaminat, id quod non obscurè innuit Virgilius, dum canit.

Ne mala vicini pecoris contagia ledant.

Ex dictis ergo patet Hippocratem & Galenum, morborum pestilentialium, contagium, indiuiduum agnoscere comitem: id quod etiam ex verbis Galeni, in loco supra citato, manifestissimā consequentiā eruitur, vbi ait, *Cum peste corruptis inhabitare lubricū & minimè tutum: periculum enim est ne concipiatur vt scabies & lippitudo.* Scabiem verò ac lippitudinem contagiosos morbos esse, vel mulierculis cognitum.

Nomen itaque *Contagij* immeritò à recentioribus quibusdam Medicis, inter quos est Mercurialis, tāquam nouum ac

Contra Mercurialis opinionem plurimi veterum contagij vocem usurparunt ut

venerandæ antiquitati prorsus incognitum exploditur. Mercurialis verò dum confidenter nimis asseuerat, hanc vocem à paucis admodum historicis, nullis autem Græcis, Latinis, aut Arabibus, imò à paucissimis nostri temporis clarioribus Medicis usurpari: si de re ipsa receptaculo videlicet, contagium diutius in se se occultante intelligat, vix video quomodo hanc suam opinionem tueri queat.

Aëtius

Nam ut à Philosophis incipiamus, eius expresse meminit Aristoteles in probl. sect. 1. probl. 7. Inter Medicos Græcos post Hippocratem & Galenum, Aëtius ipsius cōtagij voce expresse utitur Tetra. 4. cap. de Elephantiasi, sequentibus verbis in latinum sermonem verbotenus ita conuersis. *Est autem grauis morbus (intelligens lepram) & propè ex eorum numero qui incurabiles existunt, & grauis quidem est ipsi ægro, intolerabilis autem conspicientibus, ut pote qui ipsum omnino auersantur, adeò ut plerique ex necessarijs & domesticis ægri ipsius conuersationem deuitent: etenim suspicionem de se præbet malum tanquam sit contagiosum: Atque ego malum existimo cū ipsis conuersari: inquinatur enim*

*aër quem inspirando attrahimus ex ulcerum
foetore & ex vitiata spiritus exhalatione.* *Thucydides.*

Historicorum quoque antiquissimi
contagij meminere: inter quos Thucy-
dides, qui describens magnam illam quæ
Athenienses afflixit pestem, expressè
subiungit: Aues carniuoras, quamprimum
peste defunctorum cadauera inuo-
lassent, statim infectas, paulòque post
concidisse mortuas.

Titus Livius.

Titus Livius quàm plurimis in locis
contagij vocẽ expressit de peste loquens;
vt inter alia lib. 3. vbi ait de peste Anno
urbis conditæ 289. & 299. Item lib. xxv.
ingentem illam pestem enarrans quæ
populum Romanum exercuit anno 538.
quo loco sic ait: *Quod curatio ipsa & con-
tactus vulgabat morbos: vt aut neglecti de-
sertique, qui incidissent perirent: aut assiden-
tes, curantesque eadem vi, morbi repletos se-
cum traherent.*

Appianus quoque Alexandrinus in
bello Illyrico scribit, Celtas superatis
Illyricis peste infectos fuisse.

Qui poëtas iterum Contagij non me-
minisse asserunt, in eorum lectione stu-
dij minus collocarūt, sic enim inter alios

Lucetius.

quam plurimos canit Lucretius,

*Idquæ vel imprimis cumulabat funere funus;
 Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
 Ex alijs alios auidi Contagia morbi.*

Atque sic satis à nobis commonstratum arbitror contagij vocem non tantum à philosophis antiquis, verum etiam Medicis, Historicis & Poëtis vsurpari. De quâ tamen non prætereundum in Latinâ linguâ eam varie terminari; dum alij *contagem*, alij *contactum*, alij *contagionem* seu *contagium* sensu prorsus eodem, accidens hoc morborum facile commutabilium appellauerunt.

Verum, cortice verborum abiecto, ipsius nuclei, hoc est rei, diuersas in arte Medica acceptiones à docto Mercuriali eleganter obseruatas paucis subiiciamus. *Contagij* itaque nomen tribus naturâ distinctis attribui potest: Primò idque propriè ipsi malo seu morbo contagioso. Secundo qualitati venenatæ & malignæ per ambientem aërem dispersæ, infectionemque plurium corporum inducenti. Tertiò denique ipsi communicationi actuali alicuius morbi contagiosi. Ac in

postrema quidem significatione cōtagij nomen principaliter à Medicis vsurpatur, cum asserunt morbos aliquos per contagium multiplicari.

Cæterum qui *Contagij* definitionem, naturam eius & causas ob oculos clariùs proposuerit & propositam dilucidarit, ex antiquitate nullus fateor repertus est, qui hac in parte considerato lectori ita satisfecerit, vt vnicus *Fracastorius*: in quo dicere possis ingenium poëticum, subtilitatem philosophicam, ac experiētiam Medicam quodammodo inter se decertasse. Hic namque tribus integris libris quicquid ad contagij naturam per se satis intricatam & caliginosam requiri videtur, quam plenissimè proposuit; Ac primò statim capite lib. 5. docet. *Contagium nihil aliud esse quam infectionem aut malignam qualitatem de vno subiecto in aliud transeuntem: vel que ab vno corpore in aliud transferatur.*

*Contagium
definitur.*

Quo posito fundamento, statim causas & principia dicti contagij vel infectionis subnectens, eas primâ diuisione dirimit in externas & internas: ac inter-
næ quidem ipsi sunt obstructions &

*Causarum
contagij distri-
butio in interna
et externa
nat.*

plenitudines cacochymicæ: vel potius malignæ harum plenitudinum qualitates, per ipsam quodammodo moram diuturniorem acquisitæ. Causam verò seu principium externum ponit aërem dupliciter corruptibilem, videlicet aut à solo qualitatum excessu, aut cōmixtiōe putridorum & venenatorum vaporum, qui ita cum eo commiscentur, vt sicut in respiratione nullatenus separari queūt, sic vniuersum respirantium genus labe suâ necessariò conspurcent & inficiant.

Quod ad species seu differentias contagij attinet, eandem prædictus auctor in tres classes & membra secernit. Primam quidem speciem ait fieri per contactum, hoc est appropinquando propius ad eos qui peste laborant, ita vt cōmunicatio mali necessariò inde subsequatur; & hoc quidem propriè *Contagium* dicitur, ratione videlicet illius qui intercedit, mutui contactus. Contagia enim per contactum solum afficiunt, quod contagium ex contactu dicitur, inquit Fracastorius. Cuius rei clarum habemus exemplum in pyris, pomis, aliisque fructibus horariis putrescentibus, & se inuicem

uicem quàm celerrimè inficiētibus. Ac videntur ad tale contagiū re ipsa producēdum quatuor necessario concurrere, videlicet, corpus tangens, corpus quod attingitur, materia seu qualitas contagiosa quæ communicatur, & distantia seu locus in quo fit communicatio.

*Quatuor ad
contagij pro-
ductionem
requiruntur.*

Contagium quod vocant per fomitem; sic dictum quod necessario præsupponat materiam & dispositionem subiecti ad recipiendum venenum, causas & principia agnoscit eadem. Si quidem in prima Contagij specie quam simplicem cognominare placet, mixtio existit magis subtilis & magis spiritalis, quæque per consequens facilè dissipetur: è contrario verò in contagio per fomitem & conseruationem, vt mixtio accuratior coalescit, ita in materia magis viscida ac tenaci, atque ad exhalationem & dissipationem subitanè minus apta radices agit firmissimas. Vnde necessariò contagiij semina in eâ diutius conseruantur. Ac licet huius secundæ speciei contagiij essentia minus sit spiritalis quàm primæ, tamen quoad generationem & communicationem faciliem, non

*Quid sit con-
tagium per
fomitent.*

minus exitiosa existit.

Hic tamen ne quis fortè quadam veluti verborum barbarie, quam adhibere cogimur seducatur: notandum, corpora ea in quibus pestis seminaria impressa retinentur, non necessariò naturæ duræ ac solidæ instar silicum aut metallorum existere (licet & hæc quoque à certis quibusdam pestiferis liquoribus pestem producentibus penetrari possint,) ve-

Quanam corpora ad contagionem per formitem producendam sint idonea.

rum esse posse naturæ paulò mollioris, & quasi spongiosæ, ut sunt lintea, panni, pelles, plumæ, paleæ, ligna, pili, corium & alia similia: ut pote quæ antedictis ad venenum recipiendum, non modo per contactum, sed etiam per odoratum, aliis rursus communicandum, magis sunt disposita.

Venenum siquidem diuturniore suâ morâ quasi fermentatur, in diesque vires acquirit novas. Atque hæc est causa quod demortuorum ex peste cadauera, nisi breui sepeliantur viuos inficiant: cò quòd in ipsorum nempe pilis aut cute, reliqua infectionis pestiferæ seminaria delitescant. Aut quia vapor quidam malignus & pestilens in cor-

rupto cadauere pridem occultus, im-
 posterum emergat, qui suâ subtilitate
 etiam per solum odoratum vicinos infi-
 cere potis existat. Inde fit nimirum ut
 quædam bruta demortuorum cadaue-
 ribus quibus antea volvebantur absti-
 neant contagionis tempore. Ut sunt
 Canes, lupi, corui; siquidem quasi di-
 uinitus admonita; talia cadauera ut
 mortem sibi comminantia refugiunt &
 auersantur. Idipsum eleganter enar-
 rat Ouidius sequentib. versib.

*Qua ratione
 cadauera viuis
 suo contagio
 inficiant.*

*Corpora fœda iacent, vitiatur odoribus aura.
 Mira loquor: non illa canes anidæq; volucres,
 Non cani tetigere lupi, dilapsa quiescunt,
 Asslatuque nocent, & agunt contagia late.*

Cui atipulatur Lucretius sequentibus;

*Multa cum humi inhamata iacerent corpo-
 ra supra
 Corporibus, tamen alituum genus atque fe-
 rarum
 Aut procul absiliebat ut acrem exiret odorẽ,
 Aut ubi gustaret læguebat morte propinqua.*

Cæterum vel hoc loco obiter occurrit

aduertendum , non parum cuiusuis , ac præsertim Magistratum interesse , vt prospiciant quanto tempore contagiosum id genus venenum in corporibus latere possit, idque non alio fine quam vt Reip. consulant vniuersæ impediantque ne mobilia infectarum domorum suppellectilia diuendantur. Experientia siquidem edocuit huius prouidentiaæ neglectum sæpe numero maximæ pestis augmentationis causam extitisse.

*Pestis vniuersali
stupidum
principium.*

Huiusce rei fidem præstat certissimam historia illa quæ facit mentionem ingentis illius pestis Ægyptiacæ, quæ Seleuciæ contigit, cui initium dedisse narrantur nonnulli milites auari Marci Antonini, qui cistam quandam aperuerunt ab Auidio Cassio in templo Apollinis instar thesauri locupletissimi repositam. Hæc quippe reserata, fœtorem tam pestilentem in auras diffudit, vt inde non modo dicta vrbs : verum etiam regiones circumiacentes , tandemque ipsa Græcia ac Italia vniuersa inficerentur. vnde tanta hominum strages subsecuta est, vt tertia pars vniuersi tum viuientis generis humani è viuis sublata

memoretur. Atque huius quidem historiarum mentionem faciunt Cardanus, Portus, aliiq; plures. Huic si nos credamus historiarum, pestis contagium non solum ad multos annos, sed etiam ad plura vsque sæcula protrahi posse colligemus.

Celeberrimus ille Medicus Alexander Benedictus, tractatu suo de peste cap. 3. similem ferme historiam recenset in hunc sensum. Viuente patre in vrbe Venetorum quamuis stragula lecti in domo alicuius senatoris diu mansissent inclusa suspitione contagij, tamen septem annis post aëri, idque mandato patris familias exposita, tantam statim pestilentiam aërisque infectionem circum circa sparserunt, vt serui domestici ad eorum solum contactum morerentur: Hincque accidere solet, vti idem ait autor. quod infimæ fœcis seruilisque conditionis homines, hisce malis magis sint obnoxij.

*Quidnam de
contagij perfo-
mitè duratio-
ne senserit A-
lexander Be-
nedictus.*

Marsilius Ficinus eandem hanc pestem paulò vberius enarrat, ac minimè contemnendas de natura, seminariis, ac huius mali receptaculis obseruationes subnectit: dum inter alia admonet, quòd

*Quid Mar-
silius Ficinus.*

parietibus itémque instrumētis ac vasis ligneis, ni probè mundentur, lauentur, ignive aut suffitibus purificentur, dicta venena adhærescere queant, multóque magis vestibus reliquisque ex lana contextis: idque vt ait ad tres integros annos. Subiungit quoque rem magis miratu dignam, quod nimirum per annum integrum venenum hoc potest non solum in alicuius vestibus, in ipsa cute citra noxam latitare, sed etiam alteri cōmunicari.

*Cur contagiū
diutius fovea-
tur.*

Id si à veritate minus est alienum, rigidam proculdubio illam Italorum legem quantumvis politicā imminuit & imperfectionis arguit, quâ ij qui ex locis infectis ad ipsos aduenant quadraginta dierum spatio ante vrbes degere coguntur, cò quòd nimirum pestis venenum longè diutius alicui citra eius offensionē adhærere possit. Causa autem huius tenacis adhæisionis ex dictis iam patere videtur: materia namque talis veneni est viscida & glutinosa, subiectū verò inhærentiæ seu persona temperamenti frigidi habitúsque compacti, venas habens angustiores & arterias, quàm

ut venenum hoc tam facilè eas subire
 queat : interim tamẽ aliæ personæ com-
 plexionis biliosæ habitûsq; rarioris , quæ
 poros latos & amplos habeat, ac per con-
 sequens ad sudores prona sit, per cohabi-
 tationem facilè communicabitur, nem-
 pè ob dispositionem subiecti recipientis :
 in qua ad actionẽ aliquam producendã,
 in scholis Philosophorum ac Medicorũ,
 plurimũ momenti positum esse constat.

Quocirca sufficiat in huius rei fidem v-
 nius Aristotelis luculentissimũ allegasse

testimonium dicentis: *nullum agens nisi* Patiens accõ-
in patiente accommodato, apto & disposito modatũ in a-
suam exercet actionem. Cui assẽtitur Hip- ctione physica
 pocrates lib. de Flat. in principio huius producenda re-
 tractatus à nobis allegati, sequẽtibus ver-
 bis per modum interrogationis prolatis.

Sed dicet aliquis cur ergo non omnibus ani-
mantibus, sed generi cuidam ipsorum accidũt
hi morbi? Quia (respondet ille) differt cor-
pus à corpore, & natura à natura, nutrimen-
tum à nutrimento: non enim omnibus generi-
bus animantiũ hæc aut non consentanea sunt,
sed alia aliis congrua ac accommodata.

Galenus verò quàm apertissimè hæc
 confirmat lib. i. de diff. febr. cap. 4. tra-

stans de febris pestilentiali : quò lectorem in allegandis autorum verbis relego, ne modum videar excedere.

Ac licet aliis argumentis hac in parte destitueremur, vnica lues Venerea, quæ & ipsa è contagiosorum morborum existit genere, dispositionē subiecti patientis ad infectionem quo dictum est modo recipiendam quàm maximè necessariam esse satis superq; conuincit. Docet namque experiētia ex pluribus vnâ eadēq; nocte scorto alicui impuro se commissentibus, non necessariò omnes, sed vel aliquos tantùm, vel vnicum, vel quandoque etiam nullum promeritam reportare mercedem. Quæ sanè diuersitas contagij, fomiti qui duntaxat vnicus existit adscribi nō potest, sed diuersitati dispositionis cohabitantium, quorū alij aliis vel naturæ robustioris, vel ob exercitij huius nouitatem à natiuo vigore minus adhuc recesserunt.

*De contagij
distans tertia
specie.* Superest tertia & vltima contagij differentia dicta ad *distans*, vt pote cuius venenum tantæ subtilitatis existit, vt ad sui communicationem actuale contactum minimè requirat, verùm

per spatium satis distans communicari possit. Quidam huius tertie speciei alias causas aliaque principia asserere ausi sūt, magis videlicet quàm in prioribus duabus spiritualia: vt pote quia minorem in corpore subiecto resistantiam offendat.

Minime verò hoc loco animus est, in hac nostra sententia vel subtilioribus rationibus confirmanda, vel probatissimorum Autorum testimonijs stabilienda morasnectere: idque vnius prolixitatis metu, quæ lectoris studium & memoriam deiicere solet & perturbare, hâc solâ positione contentus: *necessarium utique videri, venenum quod citra contactum, etiam per spatium distans ac remotum corpus aliquod sanum inficit, esse oportere spiritualitatis vt miræ, sic actiuitatis stupendæ.*

Causæ verò (vt hoc obiter addam) huius tam subtilis ac quasi astralis penetrationis, adferri solent à doctis sequentes: videlicet tum propagatio seu generatio eius ex humoribus iam corruptis & infectis, qui paulatim, vt contiguos sibi alios pari labe inficiunt, sic tandem per quandam digestionem in miram subtilitatem eleuantur: tum inuitabilis eius

*Quanam causæ
se contagij ad
distans a signen-
tur.*

simul cū ambiente cui permiscetur aëre, inspiratione & transpiratione intra corpus nostrum attractio. Hæc verò contagij seminaria aëri tam probe accurateque permixta, intra corpus inspiratione & diastole, facile quidem introducuntur: verum ob naturalem meatuum seu vasorum quæ pertranseūt dispositionem & figuram, pari facilitate à facultate vitali, quæ expiratione & sistole fuligines & excrementa foras ablegare consuevit, non protruduntur. Cum enim omnis euaporatio subtilis ac spiritualis ex loco angusto egrediens in amplum longe facilius dilatetur, quam contra ex amplo contrahatur in arctum: venæ verò & arteriæ corporis nostri versus principium suum sint amplissimæ, circa verò corporis superficiem, suasque extremitates quodammodo in capillorum filamenta desinant: manifestum esse arbitror contagij fomitem, ad regionem cordis vsque facile posse permeare, & ex ea remeare, difficillime: tum quòd infectio prædicta spiritualis sit naturæ, tum etiā quod cor ipsum spiritibus abundet, tanquam primæus eorum locus, & naturalis origo.

E suprà dictis nulli non satis constat cōtagij speciem modo enarratam, quam cæteris magis spirituales asseruimus, non tantum per mutuum cōtactum, ad similitudinem primarum duarum, verùm etiam per sensus reliquos posse communicari: idque ea potissimum de causa, quòd nimirum reliqui sensus maiori spirituum abundant copiâ ac viuaciore donati sint subtilitate, sicque dum ad contagij huius naturam (quæ non tantum spiritualis est, verùm etiam spiritali vehiculo, aëre nimirum & vento utitur) propius accedunt, eius penetrationem longè facilius quàm sensus, tactus admittant.

Ac quanta tertij huius contagij existat velocitas, coniectura facilis esse potest, vbi stupendam illam pestem apud Athenienses à Thucydide depictam considerauimus, quæ ventorum alis ex Æthiopia in Græciam vsque fuit transuecta, eodem Thucydide teste, ut & Ammiano Marcellino lib. suæ historix xix. Itemque Lucretio poëta cuius versus ob elegantiam huc apponere libuit.

Quanta sit cōtagij ad distans velocitas, comprobatur.

Auctoritate historicorum,

Lucretij.

*Nam penitus veniens Ægypti è finibus ortus³
 Aëre permensus multum camposque natâtes,
 Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
 Inde cateruatim morbo mortique dabantur.*

Verùm ne noua cuiquam hæc nostra
 quâ contagium hoc per nudum aërem
 ac vêtum de regione in regionem trans-
 portari posse asseruimus, sententia vi-
 deatur, audiantur quæso in eius confir-
 mationem grauissimorum autorum con-
 sentientes opiniones.

Fracaſtorij

Fracaſtorius lib. suo quem de conta-
 gione scripsit emaculatissimo cap. vi. sic
 ait. *Quæ ad diſtans, inquit, faciunt conta-
 gionem absente etiam primo perdurant nihil
 ominis & in fomite & in aëre, quin imò
 de loco ad locum feruntur, trans etiam maria.
 Et capite xiii. subiungit. Tum verò tibi
 cauendum erit, cum ventos quosdam fueris
 conſpicatus ex eâ regione proferri ubi pesti-
 lentia graſſatur.*

Quod verò attinet ad eam obiection-
 culam, quam tamen quidam refutatione
 carere arbitrantur, Aërem nempe cum
 Elementum simplex existat, corruptioni
 minimè obnoxium esse, si que tale ali-

quid in eo obseruari videatur, id omne ventis non aëri adscribendum. Ad eius refutationem hoc solum adduxisse suffecerit, videlicet hic nobis sermonem esse non de aëre quā consideratur vt elementum simplex, qualisque actu vbique locorum existat, controuersia inter philosophos non caret: sed qualis corpora nostra ambiens, respirationi & transpirationi inferuit: hoc est, si accurate loqui velis, quatenus est mixtus. Atq; hac distinctione adhibitā, locus Auicennæ qui alias pro aduersariis pugnare videbatur, non tantum à calumniis vindicabitur, verum etiam aduersum ipsos retorquetur, ait enim: *Aër non putrescit ullo modo propter suam simplicitatem, imò propter illud quod admiscetur ei de vaporibus malis qui permiscetur ei, & accidit toti qualitas mala: & quandoque est illud causa ventorum, deferentium ad locum bonum fumos malos ex locis foetida.*

Obiectio quædam ab Aëre refutatur.

Porro subtilis huius contagij venenum etiam per reliquos omnes sensus corpora posse subire nostra, videlicet auditum, visum, odoratum, ac multo magis respirationem: id ex lege contrariorum

Quod cōtagiū ad distans per sensus possit communicari.

cuadit manifestissimum. Si enim per di-
ctas vias omnes & singulas, causa recu-
perandæ sanitatis, seu medicamentum
morbum intrinsecus latētem oppugna-
turum, vel saltem mitigaturum sympto-
mata, subintrare potest : quare non &
causa morbifica ? Sic Propheta David
suauitate suæ lyre in instanti pellebat seu
demulcebat maniam, quâ per interuallâ
plane hominem exuebat rex Saül. Simi-
liter etiam Tarentulæ venenum cerebro
admodum infestum dulci instrumento-
rum musicorum harmoniâ quàm celerri-
me retūdi ac sopiri notissimum est. Cum
igitur per auditum fieri curatio possit,
quare non etiâ per illum producetur ?
rei huius veritas olim sic fuit peruulgata
ut etiam à Poëtis decantaretur : quorum
libri fere omnes referti sunt encomiis
versuum, mirabili quâdam virtute dum
aures subirent, quamplurima mala abi-
gentium. Horatius non obscure innuit
morbos à beneficiis ortos mediantibus
carminibus certis curari posse, dum ait:

Ah ! ah ! solutus ambulat

Veneficæ scientioris carmine.

Sed ne quis poëtarum ob fabulas, quas

*Musicæ virtus
quâta in mor-
bos, Et quanta
similiter car-
minum.*

sæpe veritati adspargunt, authoritatem extenuando, hanc quoque ipsorum sententiam fabulæ quàm veritati similiore dicat: hoc insuper adiiciemus, non paucos quoque Historicos grauissimos, adde & Medicos in arte sua expertissimos, maximorum sæpe morborum curationem talibus in versibus collocare. Audiamus quid hac de re dicat Vindecianus, vel potius ipse Serenus Sammonicus, vel Marcellus Empiricus;

Sume igitur Medicos pro tempore proque labore,

*Aetatisque habitu summâ ratione paratos:
Gramine seu malis agro præstare medelam,
Carmines seu potius, namq; est res certa saluti
Carmen, ab occultis tribuēs miracula verbis.*

Concludamus igitur, si certa quædam incantamenta pellendi morbos vi polent, quòd ex contrariorum natura, eisdem quoque infligere valeant.

Verùm enimvero, vt ex animo quid hac de re tota sentiamus non dissimulemus. hæc quæ de incantamentorum vi & efficacia attulimus, ad veritatis vltiorem indagationē potiùs, quàm quòd

eis vim ullam attribuendam putemus à nobis dicta credantur: in Tetrade quippe nostra eiusmodi curandi modos vè fanaticos, impios, & diabólicos ad Orcum planè ablegauimus.

Quod contagium aut distūs solo visu possit communicari.

Contagium verò etiam solo mediante visu seu aspectu suscipi posse, licet à multis incredibile videatur, minore tamen difficultatè probatur, idque ducto argumento à minori ad maius. Si enim vitium aliquod per solum aspectū communicari ac in aliud subiectum transferri possit: quare non per eundem visum ab alio subiecto forinseco cōtagium recipietur? si quidem maior longè vis & efficacia ad depromendum & communicandum, quàm ad recipiendum requiritur. Ad aspectum verò mulieris menstruo laborantis etiam speculo solidissimo maculas, quæ non nisi magno artificio deleantur, quasi insculpi, tradunt philosophi quam plurimi. Sed quid multis argumentis opus est, cū rerum testimonia adstent in procinctu. Quis enim nescit ophtalmiam seu lippitudinē morbum contagiosum esse, soloque aspectu oculi affecti acquiri? vt hīc taceam
 grauissi-

grauissimorum autorum testimonia; Euagrij videlicet & Nicephori, qui pestē ex solo aspectu infectarum ædium contrahi posse, pari sententia confirmarunt.

Multò verò facilius suscipi eam per odoratum, quàm modo dictos duos sensus, etiam lippis & tonsorib. notum est: Si enim odorum vis & efficacia, pestis tempore tum ad præseruationem, tum ad curationem multum conferat: quare è contrario tetros ac cerebro maxime offensos odores; corpora nostra inquinare, quin & contagij. pestiferi vehiculum esse posse inficias ibimus? Norunt omnes halitum foetentē phthifici alicuius formati, corpus etiā ad pondus temperatum (si modo tale daretur & aliquādiu duraret) coinquinare posse: quare igitur idem de pestis contagio, cuius venenum longè subtilius est ac penetrantius, asserere verebimur? ac licet ubi rerum moimenta prævalent autoritatibus, decertare minus necessarium videatur, tamen ex superabundanti, vnum atque alterum huc adferre placet grauissimorum virorum placitum.

Quod illud ipsum contagium per odoratum. confirmatur ratione.

Pestem itaque ex foetoribus cadaue-

Autoritate.

D

rum, & post cruentas magnorum exercituum pugnas seu conflictus fermè fieri solet, primordia sua sæpe ducere testatur Ovidius, dum ait,

Corpora fœda iacent, vitiantur odoribus aure.

Sed cùm Poëtarum authoritas hac in parte admittenda minimè à multis videatur: audiamus historicos. Diodorus Siculus in descriptione pestis Carthaginensis affirmat, Cōtagij malum mirum ac subitaneum incrementum sumpsisse, ob fœtidās exhalationes tum cadauerū sepulturā carentium, tum lacuum maritimorum. Appianus Alexandrinus lib. 6. de bello Punico sic scribit. *Strages verò ipsis aderat multa, & magno dolore coniuncta, versantibus cum fœtidis & putridis corporibus.*

*Exemplum
historia.*

*Quod idem
contagium per
gustum &
tactum com-
municetur.*

Contagiorum verò, quæ per reliquos duos sensus gustum videlicet & tactum cōmunicantur, causæ maximè existunt euidentēs, ideóque ad primas duas differentias potiùs referendæ. Notissimum enim est non minus quàm frequentissimum, eos, qui vel ex eodem vase, nedum eadem vasis parte, post leprosum aut lue Venerèa infectum (ita tamen ut

in ore ipsorum efflorescentiæ vlcus appareat) pauco interiecto tempore biberint: simile contagium contrahere. Infans quoque, qui lac nutricis quocunq; contagioso morbo infectæ biberit, ore contagium recipit. Multò igitur magis si pestis adsit ut pote cuius venenum lepræ & Venereæ luc subtilitatē longè maiorem ac penetrandi vim obtinet. Per contactū verò mutuum, ut hæc eadem mala facilius longè, sic pestem communicari seu de subiecto in subiectū transire posse, ita notum est quàm quòd potest esse notissimum: id enim vel ipsa *Contagij* notatio arguit.

Minimè verò pœnitendum suscepisse nobis videmur laborem, ac beneuolo lectori haud ingratum, qui de hac materia elegantiores flosculos, hinc inde per probatissimorum autorum vireta, ac amœnos celebriorum nostri sæculi Medicorum hortos, sedulâ manu decerpendo (absit dicto inuidia) in vnum quasi fragrantissimum nodum colligauimus: quique in quodam compendio seu tabella comprehendimus, & proposuimus, quicquid Fracastorius, cuius præstantes

*Elegans au-
thoris ad bene-
nolum lectore
licentia.*

in hoc agro excolendo sunt operæ, quic-
quid Reumundus à vinario, quicquid
Mercurialis, quicquid Heurnius, quic-
quid Fabius Paulinus, & quicquid de-
mum complures partim in operib. suis
sparsim, vel parum diffusè tradiderunt.
Neque etiam alium ob finem hæc à no-
bis fieri credantur, quàm vt præcipuas
notiones, quæ ad contagij naturam so-
lidè cognoscendam absoluta necessitate
requiri videntur: quæque hætenus pau-
lò intricatius propositæ fuerunt, tyronū
iudicio exponeremus, vtq; natura gene-
ris probè perspecta, horrendo peltis ma-
lo eò facilius à quouis etiā occurreretur.
Quid verò ex nostro peculio proprio
huic operi accesserit, postquam auctoriū
grauissimorū modò citatorum senten-
tias proposuerimus, ac vbi opus videbi-
tur, exposuerimus, sequētibus capitibus
apparebit: simulque manifestum eua-
det, nos non sine causa *Contagij* vocem
Pestis definitioni inseruisse, vtpote quæ
non accidens aliquod (vt multis videtur)
huius mali existat, verū differentiam
eius constituat specificam. Probè tamen
scimus nos hac in re plurimorum, tum

antiquorum, tum nostri quoque sæculi philosophorum placitis aduersari. In primis vere ex antiquitate Gregorio Nysseno, cuius in principio huius tractatus facta mentio: & ex recentioribus Alexandro Massariæ qui oppositam nostræ, tum rationum momentis, tum pondere authoritatū stabilire conatur incassum sententiam: Dicti verò cum suis sectatoribus authores (de quorum interim authoritate ne hilum quidem detractū velimus) hos nostros conatus ad publicum magis tendentes bonum, quàm rei nouitate vanam gloriam aucupantes, pro candore philosophico in meliorem partem interpretabuntur.

Ac quod attinet ad rationes ipsorum, à natura & historia morborum antiquorum temporum desumptas, respondeo: licet fieri possit, vè prioribus sæculis morbi quidam Epidemij & pestilenciales extiterint, qui quoad contagiū nostri temporis morbis quàm plurimis longe fuerint inferiores: veræ tamen pestilentiaë citra contagij characterem (quem instar stigmatis fronti inusti, primo statim aspectui prodit, omnis vera pestis) ne co-

*Febris pesti-
fera potest esse
sine cōtagione.*

gitari quidem possunt. Licet quoq; fe-
bres regnare possint pestilenciales non
cōtagiosæ: vera tamen pestis qualis ho-
dierno tempore Galliam exercet, con-
tagiosa ab omnibus agnoscitur. Vnde &
ciuitatibus politioribus lege sancitum
videmus, vt certi quidam ac selecti tum
Medici tum Chirurgi, contagio labo-
rantibus præficiantur, iisdemque cum
reliquo populo conuersatio sub pœna
grauissima interdicator.

Hoc verò aliam ob causam, quam ob
solum contagij metum fieri in Gallia
quis dicat?

*Responsio ad
authoritates
pro precedenti
sententia in me-
dū productas.*

Authoritates verò quas isti allegare
solent, sequentem in modum à nobis
deiciuntur. Initio factò à Gregorio Nyf-
seno, autore inter cæteros grauissimo,
qui pestem minime contagiosam con-
stanter declarauit. Huius ergo priuatæ
opinionì opponimus autoritatē S. Ba-
siliij, nō minus Medici quàm Philosophi
& Theologi insignis, in explicatione pri-
mi psalmi contrarium plane asserentis.
Alexandrum verò Massariam qui exer-
cendi, vt credo, ingenij gratia, vocem
contagij ex pestis definitione libro suo

primo de peste eliminandam pertinacissime contendit, non aliter refellendum existimamus, quam ex manifesta operum suorum contradictione, in quibus palinodiam istius sententiæ cecinit, & contagionem agnouit potissimam pestilentiae naturam constituere.

Vt verò paulò familiariùs cum ipso ac domesticis eius agamus, amicè eos rogatos cupimus: an non in primo ac vniuersali inuasionis talium morborum, quos *contagiosos* experientia postmodum docuit, principio, ipsi cum non paucis aliis haud infimæ sortis Medicis, benigniores eos reputando: decepti fuerint? Itemq; an non diligētiores in illis profligandis curam adhibuerint, quamprimum viderunt hos morbos non tantum instar flammæ ignis omnia peruadere, verùm non secus ac ignem factuum breui momento temporis de domo in domum transilire, modoque hunc, modò illum, modò plures simul inuadere? An non item per hæc indicia sola (contagij notas clarissimas atque certissimas) non alium posse esse morbum quàm pestem cognouerint?

simulque eo ipso quod pestem esse cognouissēt, ægrotos timidius accesserint, ac præseruationis loco confectionem pilularum ex tribus (sic enim iocose à quibusdam nominantur) videlicet *citò, longè, tarde*: etiam cordatissimi ipsorum primi deglutierint? Cuius quidem præseruationis mentionem facit sub finem lib. sui de peste Anton. Gallus pluresque alij; quàmque Galenus ipse traditur sedulo obseruasse, si authoribus vitam illius describētibus, aut potius ipsimet Galeno id ipsum attestanti lib. de libris propriis, fidem adhibemus. Anno siquidem trigésimo ætatis suæ, cùm Remp. Rom. sub imperio Marci Antonini pestis efferratissima affligeret, ea relicta lares patrios repetiit. Luce verò meridiana clariùs apparet, solùm contagiij, ne ipsi quidem Medicis parcentis, metum, celeritæ huius recessione, ac in patriam

*Galenus ipse
cōtagionis me-
tu Roma dis-
cessit.*

reditus Galeno causam extitisse, imo eodem libro fatetur se liberatum esse Æsculapij ope à lethali apostemate, quod multi de Peste interpretantur. Non minus quoque experientia est comprobatum, eos Medicos qui præ reliquis sin-

gularem quandam artis suæ certitudinem, animique in ægris visitandis constantem promptitudinem ostentare volunt, huius suæ vanæ præsumptionis ac confidentiæ promeritas sæpe numero luere pœnas, secundum illud: qui amat periculum, peribit in illo: id quod Ouid. satis eleganter sequentibus versib. expressit.

Nec moderator adest, inque ipsos sæua mendentes

*Erumpit clades: obsuntque authoribus artes
Quo propior quisque est, seruitque fidelius ægro,*

*In partem lethi citius venit, atque salutis
Spes abiit, finemque vident in funere morbi.*

Quis itaque non videt nos merito vocem Contagij, pestis definitioni loco formæ specificæ inseruisse?

E contrario vero, febris mentionem in pestis definitione minime necessariam putauimus, licet id à compluribus aliis factitatum videamus, dum materiæ huius titulum potius de febre pestilentiali, quam de peste inscribendum iudicantes, nullam pestem dari febri

*Cur auctor in
definitione pe-
stis febris non
meminit.*

non concomitatam sibi met persuaserunt. Nos vero contrariam sententiam stabilimus experientia edocti, quasdam pestes tanta violentia hominem aggredi, ut intra paucarum horarum spacium ipsum è viuis tollant, sic ut febrili inuasioni occasio omnis præripiatur. His adde quod nulla in his febrilis caloris indicia, neque in pulsu, neque vrina appareant. Quocirca nos in aduersam descendendo sententiam consentaneè magis veritati asserimus, febrem minimè necessario pestes quasdam concomitari. Cumque res hæc tam manifesta existat, ut etiam plerisque mulierculis medicatricibus nota sit, ne fortè in longiore eius probatione moras nectamus, sufficiet citasse sequentem Valeriolæ locum, quicquid etiam hac in re desiderari possit comprehendentem, qui sic habet in suo locorum communium libello. *Videns enim non raro quæ est vis intro concepti pestilentis habitus, syderatorum instar concidere repente eos qui peste correpti sunt, cum alioqui his neque pulsus exitialis, neque vrina, nec vix vlla aduersæ valetudinis signa appareant,*

Pestis quoddam genus sine febre esse potest.

sanique videantur, & statim loquentes & incedentes tanquam fulmine icti pereunt, quod à me (addit) sæpiſſimè per peſtilentis aëris conſtitutiones obſervatum fuiſſe, ea præſertim quæ ſub anno 1534. in Gallia Narbonenſis parte graſſata eſt teſtari ipſe poſſum.

Autorum verò qui tractatus ſuos de peſte, inſcribere maluerunt de febrî peſtilentiali, ſufficiat mentionem feciſſe trium præcipuorum: Alexandri videlicet Benediſti Itali, Petri Pauli Peredæ, & Ioannis Paſchalij Hiſpanorû, è quorum numero Benediſtus in definitione peſtis, febris notionem & vocabulum non dubitavit inferere in operis ſui præſpicio, ſicut & ipſemet iterum Paſchal: lib. 2. c. 9. quod ſic ſuum dicit initium: *Peſtilens febris eſt febris Epidemialis, &c.*

Antonius Portus lib. de peſte & Horatius Augenius lib. 4. epistoſarum medicinalium, peſtem definiunt ſua natura nihil aliud eſſe, quàm febrem communem acutiſſimam: ſuntque in hac opinione quam plurimi alij præſtantiſſimi viri. Maxima vero eorum pars opinionis ſuæ fundamentum eliciunt ex

verbis Hippocratis in principio huius tractatus à nobis allegatis lib. de flatibus

*Quidnam
predictos au-
ctores induxit
ad asserendum,
pestem esse fe-
brem Epide-
mialem.*

dicentis. *Febrem omnium malorum esse comitem*: itemque ex loco Galeni aph.

1. com. 7. ubi febrem morborum omnium acutorum perpetuam comitem esse contendit. Quia verò peste morbum acutiorem vix dari à nemine quod sciam controuertitur: inde concludunt pestem sine febre esse non posse. Verum auctores isti (pace bona dixerim) locos & textus supra citatos præter mentem ac intentionem autorum allegare certum est. Si enim secundum commune prouerbum, quilibet optimus sui ipsius existit interpret, ex diligenti aliorum dictorum Hippocratorum & Galenicorum collatione manifestum euadet, ipsos, omnem pestem febre coniunctam esse, ne per somnium quidem cogitasse.

*Aduerse sen-
tentia funda-
mentum di-
citur.*

Audiamus Hippocratem lib. 3. Epid. post amplam quæ pestis tempore conspici solent, symptomatum enarrationem, tandem sic concludentem: *Quibus igitur circa caput horum quid fieri contingit, his glabrities totius corporis aut menti fiebat, & ossium denudationes ac delapsus: & mul-*

et fluxiones, & hæc in febribus & sine febribus.

Vtque magis ostenderet se de maximis ac deploratis loqui symptomatis, tandem subiicit. *Erant autem hæc horrenda magis quam mala.* Idipsum quoque aph. 5. 6. & 15. & aph. 51. tractans de iis qui derepente vocem amittunt, vel conuelluntur subito, siue ex crapula id accadat, siue citra eam hominibus id contingat sanis & sobriis, verbis clarioribus adhuc proponit. Ultimo verò aph. sic ait: *Quibuscunque sanis repente dolores fiunt in corpore & statim obmutescunt, & ster-* *Morbos acutos sine febris mor-*
tunt, pereunt in septem diebus, nisi febris *tem adferre posse censet Hippocrates.*
apprehenderit. Quid quæso ad probandum morbos dari acutos, quin & acutissimos, quorum violentia homo citra ullam febrem è viuis tolli subito possit, adferri clarius queat.

Idem Hippocrates 6. Epidem. sect. 7. postquam plurima eaque maxima enarrasset quæ circa solstitium hybernū oboriri consueuerunt symptomata, sic ait: *Quibus voces frangebantur ad trissem; horum plurimi ne febricitarunt quidem, quidam vero parum.* At paulo post subiicit,

Celerrimè autem moriebantur, ubi febrilè rigore insuper rignissent. Vnde manifestè apparet, mala illa licet acutissima, quandoque tamen sine febre homines inuadere. Galenus quoque in citatorum locorum expositione non modo in eandem plane abit sententiã: verum etiã, dum in curatione pestis modum adhibendi terram sigillatam (quam inter præcipua alexipharmaca merito recenset) protulit, longè adhuc manifestius sententiã nostram confirmat, ait enim eam exhibendam esse in vino puro quidem sed oligophoro, si febris non comitetur, aqua vero permixto, si febris adsit. Vnde necessario concludimus, dari pestem sine febre.

Galenus.

Terra sigillata præsens cõtra pestem remedium.

Atque hætenus ex Græcorum Medicinæ principum monumētis nostram sententiã satis superque arbitramur confirmatam.

Haly inter Arabes.

Inter Arabes Haly lib. 5. cap. 2. Theoriæ suæ, expressis verbis docet, quàm plurimos pestilentiales, febri tamen minimè concomitatos, conspici morbos.

Inter modernos quoque Galenicæ

doctrinæ sectatores, non paucos reperias nostræ opinioni minimè aduersantes, ac inter alios, Petrum Parisium, Andream Gratiolum, Massariam, quin & ipsum Alexandrum Benedictum, cui licet vt supra dictam contrariæ planè opinionis, ex professo probationem suscipienti, vis tamen veritatis volenti nolenti, circa medium capitis sui primi, hæc verba extorsit. *Hoc malum* (pestem intelligens) *miserabile, mortalibus ita euenit subito, vt plurimum sine febre, inter domesticas aut forenses actiones, vel publica negotia, decem horarum spatio, quidam viginti, sine urinae pulsusque venarum certo signo, in templis, in via, in publicis officiis, ex insperato rapiantur, ita miseram humanæ superbie ambitionem ostendit seu perniciēs: vt homo interdum letus, iucundus, securus, leui temporis momento statim cadat.*

Et moderni aliquos.

Ex quibus locis omnibus & singulis candidus lector perspicuè satis potest, videre: vel ex Alexandri Benedicti opinione, dari frequenter pestes feбри minimè implicitas, & per consequens, si quandoque febris adsit, eam esse referendam inter symptomata, qualia pro

temporis, locorum personarum, aliarumque circumstantiarum diuersitate, alia atque alia, modo plura, modo pauciora adesse possunt, quæque minus sunt in definitionibus inferenda, cum à differentiis morborum specificis toto genere distent.

Qua & nos ratione moti, febris mentionem è pestis definitione remouimus: licet minime ignoremus, in genere paucissimas sine febris dari, quæ alicuius sint durationis, pestes.

Alia paulo familiarior pestis descriptio, à signis eius diagnosticis, tum internis, tum externis desumpta.

CAP. III.

Qualis à Galeno & ab auctore pestis describatur.

Galenus libr. de Theriaca ad Pisonem, populariter pestem descripturus, introducit eam sub specie indomitæ alicuius belluæ, in quoduis reliquorum animantium genus indifferenter sæuientis, nec ciuitates solum, verum etiam integra regna vastantis ac in solitudinem redigentis. Alij eam assimilant draconi omnium

omnium ferarum vt sæuissimo, sic generis humani hosti capitali. Nos eam dicimus similem furiaẽ cuidam infernali, in cuius conspectu vel ipsi morti intrepido consistere pede non licet.

Paulo vero accuratius, amabo, furiam hanc contemplemini: flagellum sinistra, dextra tenentem facem infernalem, capillo demisso ac malè pexo, capiteque tremulo, oculos insuper habentem ex inflammatione rubētes, cosque modo præ nimia somnolentia adductis superciliis semiclausos, modo ob contrarias vigilias exsiccatos, præternaturam amplos, temporibus excavatis, narium diductis lateribus extremitateque in acutum mucronem desinente, ore hiantē, ac iustar rabidi canis præ nimia siti mirum in modum diducto. Expiratione plurimum foetente, æstuque interno ac latente linguam ipsius exasperante, exulcerante, ac nigranti carboni quam simillimam reddente.

*Accurata
pestilentia
κατὰ τὴν φύσιν*

Quoad externam corporis figuram & habitum, cutem eius à summo capitis vertice ad talos vsque pluribus exanthematis exarata, nec non anthracibus

E

& carbunculis hinc inde variè cauterisatam : terna quoque quibus prædicta purgat, emundatoria inflata ac innumeris tuberculis obsita, quilibet animaduertet.

Inspiratio pestiferæ difficilissima.

Heu vero quanta cum difficultate spiritum ducit! tussi nimirum sicca & ferina diuexata: cui insuper tanta cordis superuenit angustia, vt copiosus ei circa collum ipsūque pectus sudor exprimatur.

Vomitui continuus.

Præterea continuis fermè vomitionibus ac nausea laborat, quas multiplices ventriculi subuersiones, erosiones, ac cardialgiæ, quin & non rarò singultus ob nimiam virulentiam conuulsiui, comitantur. Reliqua vero viscera interna que membra tam nobilia quàm ignobilia, rite totidem ardentibus fornacibus comparantur, ob intensissimas quibus torrentur inflammationes, quæ superueniente extremitatum frigore, mortem in procinctu esse haud dubie denunciant.

Inflammatiō non intermissa.

Atq; hæc sunt signa diagnostica atq; symptomata communiter pestem comitantia, eamque sensuum externo-

rum firmiori iudicio subiicientia. Quibus accurate obseruatis haud cum magno labore ab insidiis subdoli huius morbi, & plurimos decipientis cauebimus, qui sæpius aliàs clanculum habitu incognito subrepat, tuncque præsertim, quando eundem longe à nobis remotum suspicamur. Quocirca nobis operæ pretium visum est, diutius in describendis illius symptomatibus & ad vnguem repræsentandis immorari. Non tamen pestem perpetuo comitantur signa hæc atque symptomata vniuersa: cū in eorū obseruatione ac dignotione exercitatis, vnicum sæpe sufficiat, quo mediante, quid tam in præseruatione, quàm curatione facto opus, sufficienter perspicitur.

Reliquum est vt ex lege & methodo quam initio nobis adhibere placuit, ad accuratiore singulorum pestis symptomatum descendamus explicationē, eandemque pro virili exemplis & auctoritatibus confirmemus. Id enim plurimum studiosis Medicinæ candidatis profuturum nobis persuademus, in quorum gratiam hic tractatus potissimum

e laboratur, provt à principio non semel fuimus contestati, quamuis cæteri non minimum ex illo capere possint emolumentum.

Principio itaque pestem furiaæ infernalis nomine exprimere placuit, Virgilium imitando, qui omnia mala furarum harum detestanda compendiosius exprimere se posse non putauit, quàm si pestes eas cognominaret, dum ait:

Dicuntur geminae pestes cognomine Divæ.

Fingimus deinde eam capillo demisso ac male pexo, capite licet nudo, præ calore tamen exæstuante ac tremulo, oculis oberrantibus, præque inflammatione rubentibus. Posito hoc fundamento temporibus contagij nomine suspectis, Medicus debet antequam propius ad ægrum accedat, ante omnia capitis in vniuersum ac speciatim, oculorum characterem ac motum, in ægro quam accurate perpendere. Si namque primo statim die ipsum conspexerit capite tremulo, nec in villo loco quiescente (id quod à multitudine vaporum copiosorum & veneno infectorum, iam cerebrum præcipuam ani-

Quid medicus ad ægros tempore pestis enecatns observare debeat.

max nostræ officinam ingressorum, eiusque actiones partim abolentium, partim deprauantium, fieri certum est si ægrum præterea æstuantem ac aërem frigidiorē appetentē, nec vllō modo tegumentorū coopertionē ferentē, præ nimio calore qui ad oculos vsque protendatur, & ad inflammationem internam necessario tēdat, eosque vt inflammatos sic vagos quoque reddat ac rubicundos, quæ tamen rubedo sæpe suos terminos dilatando totam faciem obsideat. Ex his inquam indiciis quæ nequaquam mendacio subesse possunt, necessario labem inesse concludet, si-bique consulet perspectius. Galenus libro de præfag. ex pulsu cap. 4. expressis verbis testatur, non paucos homines plebeios, rusticos, ac medicæ artis ignaros, ex solius faciei charactere, citra vllum errorem, de peste præfagia ducere: inque hoc puncto sæpe superare Medicorum expertissimos. Fallopius quoque libro suo de tumoribus, cap. de bubone inter cætera pestis quæ enarrat signa, recenset vehementem capitis tensionem, cum dolore ac ca-

Certiora pestiferi morbi sunt indicia.

Oculorum ru-
bor.

lore vehementissimo coniunctam. Ac quod oculorum attinet ruborem, cum præcipuum ac pathognomonicum pestis signum merito statuumus, quodque Galenus lib. supra citato accuratè præcipit obseruari. Quin & ibidem ægrorum oculos vult ablui frigida, cuius ablutione si magis magisque inflammantur, pro certissimo ac infallibili id pestis ab ipso reputatur indicio.

Lucanus libr. 6. pestem describens inter eius symptomata, capitis titubationem oculorumque ruborem expressit sequentibus versibus.

*Ignæque in vultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessumque caput se ferre recusat.*

Adiungimus quoque omnem pestem ægrum continuis decicere vigiliis, & quandoque immoderato ac quasi continuo obruere somno. Idque pro diuersitate tum exhalationum seu meteororum, è corporis nostri locis inferioribus, ac quasi microcosmi culina, in arcem eius editiorem, cerebrum puta, eleuatorum, tum cōplexionis seu temperamenti ipsius ægri. Habitu namque corporis pinguiori si fuerit æger, cere-

broque præhumido, ac insuper si humidi vapores hanc natiuam cerebri humiditatem obsidentes in haud leuem excessum abripiant: indubia subsequetur somnolentia ac torpor. Si vero è contrario temperamento fuerit tum vniuersi corporis, tum cerebri calido & sicco, similesque exhalationes cerebri temperiem intendant, & actiones disturbent: vigilix subsequenter immoderatae, adde & quandoque phreneses. Quæ symptomata ambo ab Hippocrate libr. 3, Epidem. cap. 3. minime fuere præterita, vbi ait: *Vrina turbata, multa, male: diu soporosi & rursus insomnes. & paulo post: in totum autem plurimos aut grauis sopor comitabatur, aut paruos ac tenues somnos habebant.*

Vnde peste affectorum quidam somno & quidam vigilis corripantur.

Sequuntur iam explicanda verba, quibus peste laborantes ore hiantes dicimus respirare, ac ob respirationis difficultatem, longe celerius ac frequentius quam soliti sint spiritum ducere, instar canis rabidi: quæ fœtor anhelitus, ac linguæ modo scabrities, modo vlcerosa sanies, nigredo vero semper necessario subsequitur. Etenim cum pestis ex ve-

Cur Peste affecti agra respirant.

neno quodam, è varia variorum humorum corruptione & putrilagine pro-
genito oriatur, eadem plane agnoscit
iis symptomata, quæ venenum profert
animantium venenatorum: exēpli gra-
tia serpentum & canum rabidorum, quæ
vel morfu vel eiaculatione corpora in-
ficiunt. Quemadmodum & vice versa,
hæc ipsa venena assumpta, easdem fer-
me vires qualitatesque perniciosas, quas
ipsamet pestis, exerunt. Signa namque
canis rabidi (præterquam quod nutan-
te incedat capite oculisque varie ober-
rantibus, vt modo in peste laborantibus
fieri audiuiamus) sunt, hiantē ore respi-
rare quam celerrime, auidissime siti ex-
cruciari, & linguam nigram protende-
re, quæ rugis suis scabiem mentiat. Quæ
etiam ipsius pestis symptomata
existunt singula.

Quod vero pestis venenum bestia-
rum reliquarum venenatarum veneno
assimilamus congenito ac naturali, in co-
utique ipsius Galeni authoritate haud
destituimur: utpote qui lib. 6. de locis
affectis cap. 5. expresse dicit à Medicis
olim indubio sancitum & conclusum

*Signa canis
rabidi quedā.*

*Auctori sen-
tentia Galeni
suffragio com-
probatur.*

fuisse. *Quod in animantibus corruptio quædam potest excitari, tam vehemens, ut veneni serpentis similem habeat vim & qualitatem.* Et comment. 1. Prorrh. context. 17. scribit: *aliquas causas eorum quæ in corpore gignuntur, habere similem vim: & rabidorum canum. & lethaliū pharmacorum veneno.* Ne verò in allegandis authoritatibus plus æquo solliciti simus: experientia quotidiana edocemur, Dipsadis serpentis morsum pesti prorsus similia producere symptomata. Id quod Lucan. poëtam minimè latuit lib. 9. dum historiam cuiusdam iuuenis Auli nomine, à Dipsade serpente vulnerati, haud minus doctè quàm eleganter enarrat, & præcipuorum quæ talem serpentis ictum subsequi solent symptomatum reminiscitur.

Inter cætera verò sitim, quam & pestis indiuiduum comitem asseruimus, miro artificio depingit, quæ sæpius tanto cætera symptomata morbi pestiferi superat interuallo, ut nullo potius genere domari superarive queat.

Causa verò tantæ sitis non nisi perenni biliosorum ac venenatorum humo-

*Cur sitis in
peste nimia.*

rum, in ventriculi ac præcordiū^{or} regionem affluxui, ac siccarum exhalationum ex adustis quodammodo intestinis ad regionē superam eleuationi adscribi debet: quæ quidē eleuatio dum oris concauum subit, eius superficiem miratione desiccat, prout inspiratione quæ ore fit hiulco, & fumum reddit clibani fumo simillimum, manifestò comprobatur. Hinc fieri solet, quod ore ferè semper sint hiantē & aperto. Natura quippe tam infenso hosti potiùs, quàm hospiti velocē exitum expiratione molitur, simulq; inspiratione flaccescentia ac quodammodo tabescentia interiora viscera, quantū in se est, recreare meditatatur. Vnde haud mirum si linguæ asperitatem comitetur nigredo. Exhalatio quoque hæc tanta quandoque acredine prædita est, vt non tantū vuulam, ac interiora gutturis cum linguæ superficie erodat: verū totius oris concaurationi qualitatem hanc suam indat & communicet.

*Cur lingua
in peste affe-
ctus nigra.*

Atque horum quidem accidentium modo enarratorum pleraque, à plerisq; qui materiā hanc lucubrationibus suis

illustrandam suscepunt, melioris notæ Medicis minimè præterita sunt. Ac in primis anhelitus graueolentia ac fœtor, nec non prædicta oris excoariatio, quæ signa huiusce morbi lethalia omnes passim agnoscunt Nam vt Hipp. dicit in Progn. *Facies ulceratæ cum febre graue malum.* Lucretius etiam symptomatum in lingua apparentium mentionem facit versibus sequentibus.

*Atq; animi interpres manabat lingua cruore
Debilitata malis, motu oranis, aspera tactu.*

Anhelitus verò fœtorem sic effert.

*Spiritus ore foras tetrum voluebat odorem
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.*

Auicennas quoque de fœtentis anhelitus symptomate sequentem in modum scribit: *Plurimi ex istis quorum anhelitus fœtet, ex primis moriuntur: signumque est putredinem iam in corde esse confirmatam.* Fracastorius quoque lib. 2. cap. 4. de morbis contagiosis, hoc ipsum inter symptomata pestis mortalia præcipua refert cap. 10. dum refert verbis expressis: *Quorum anhelitus præter solitum immodicè fœtet, omnes moriuntur, quod putredo in corde omnino confirmata sit. Ra-*

*Vnde putredo
oris oritur.*

tio horum pronunciatorum est, quod in genere omnis excrementorum fœtor, in quocunq; etiam morbo, signum existat pessimum & mortale, veluti odor quidam à naturali plurimum distans, vepote qui vniuersalem interiorum corporis humorum, corruptionem portendat, eosdemq; penitus labefactet & deiiciat.

Symptomata verò pestis mortalia in exteriori corporis habitu apparētia, sensibusque tactus & visus exposita, qualia sunt pustulæ malignæ, exanthemata, anthraces &c. examen & discussionem recipiunt non minus, quàm authoritatem obuiam atque perspectam. Hæc siquidem cùm omnē fermè pestem concomitari soleant, vel ipsi innotuere plebeculæ.

*Quodnam
pustula siue
exanthematis
qua pestiferi
superveniunt,
fieri debeat in-
dicium.*

Hæc exanthemata siue maculæ & pustulæ, quæ corporis superficiem deformant, sunt efflorescentiæ siue fructus, quæ tum à peste febrique pestilentiali, tum etiam ab omnibus morbis epidemicis quadam qualitate maligna concomitatis producuntur. Vbi obiter nota: licet hæc si in morbi principio appa-

reant, symptomatica potius sint dicenda quàm critica: attamen prout tardius celeriusve vel apparent vel disparent (quorum posterius conatum naturæ arguit irritum) proque diuersitate apparentiũ colorũ (qui quidem si liuorem cum duritie vel nigredine cõiunctum habeant pessima quæq; præfagiunt) ex his quoq; varias fieri prænotiones. Quod si critica die hæc superuenerint, ac certam diadoseos seu translationis ac propulsio- nis materiæ morbificæ ad superficiem exhibeant coniecturam: attestantur naturam veneno causaque morbifica hætenus oppressam, collectis copiis ab iisdem se vindicare harum macularum siue exanthematum beneficio, si præsertim ante tales eruptiones natura sponte, vel arte adiuta, manifestam euacuationem, citra notabilem viriũ resolutionem molita fuerit. Galen. quippe lib. 5. meth. cap. 12. vbi aliquot adolescentum à peste liberatorum meminit, in quibus omnibus critica hæc exanthematum eruptio conspiciebatur, ait: *Hi vero ex peste cõ- ualuisse mihi videntur, eo quod ante fuerit præficcatur & præpurgatum corpus: etenim*

vomitibus nonnullis ipsorum adfuerat, & alius omnibus est turbata, & sicciam euacuata. His qui seruandi erant, exanthemata nigra per vniuersum corpus affatim apparebant, multis quidem ulcerosa, omnes autem sicca, & erat conspicuum aspicientibus, putrefacti in febris sanguinis esse hæreliquias, quasi cinerem quendam propellente ad cutim natura.

*Purgationes
in peste sunt
aliquando ne-
cessaria.*

Ex modo citato loco Galeni manifestò apparet, error eorum, qui cæco quodam metu (ne scilicet natura impediatur ac à talium exanthematum &c. productione per purgationem auocetur ab omni prorsus euacuatione in peste reliquisque morbis Epidemiis abstinendum, credulæ muliercularum coronæ tremula voce conantur persuadere. Quod enim expressissimo textui Galeni ubi ait, quibus vel per vomitum vel per aluum corpus præpurgatum fuisset, obiciant, planè non habent. Norunt enim vel medicinæ tyrones, artem dum naturam quo vergit aut vergere debet, dextrè imitando iuuat: nunquam posse aberrare. Cordatè itaque contra hos mulierosos homines concludimus, in dictis morbis ad imita-

tionem naturæ, cæteris paribus purgationem per vomitum, aluumque ple-
rumque vtiliter administrari. Vt nihil
dicam de plusquam inepta ipsorum in
arguendo puerilitate: siquidem tantum
abest vt tales euacuationes naturā talia
exanthemata meditantē, ab intento suo
abducant, vt eius potius conatus pro-
sperent, ac dirigendo quodammodo ac-
celerent, modò sint specificæ & ad pro-
pulsandum venenum aptæ.

*Que purga-
tiones in peste
accommodata.*

Modò dicta non minus quoque in va-
riolarum & morbillorū eruptione sunt
obseruāda, in quibus hæc exanthemata,
morbilli, variolæve, principali quadā in-
tentione, seu robore naturæ, & non vi
morbi producuntur. Siquidē in his quo-
que morbis quidam è vulgo supra dicta
ratione decepti, vt purgatione, sic san-
guinis missione interdiciunt: cò quòd
malè censeant tales molitiones artificio-
sas, naturæ laudabilem cursum non mo-
dò interrompere, verum etiam planè
inuertere, dum causam morbificam,
quam ipsa à centro ad circumferentiam
in animalis salutem ablegare totis an-
nititur viribus, ad centrum in quo prin-

*Cautela in
morbillis &
variolis obser-
uanda.*

Authoris sententia rationibus confirmatur.

cipium mali & fontes, purgatione in primis reuocari clamitant. Vt autem huius sententiæ falsitas apertiùs conuincatur: dicimus à diuina munificentia data generi humano esse purgantia specifica, certisque morbis appropriata, quæ si in decoctionibus, syrupis &c. bezoardicis & cordialibus, specifica quadam proprietate corruptioni ac venenis in genere aduersantibus omnibus, propinentur, maximo ægrotantium bono, citraque vllum periculum, materiæ morbificæ non contemnendam partem foras eiiciant, & tantundem de morbi vehementia demant. Arque ita natura à tanta mole, cui sustinendæ vel etiam excutiendæ par antea non fuerat miris modis subleuata ac liberata, quod ex fomite mali reliquum, facilè ipsa digeret, & per commodas vias è suo territorio eliminabit. Si vero totum hoc naturæ committendum putemus: periculum sanè fuerit, ne ab hoste iam diu pressa plane opprimatur.

Quando vena tempore pestis incidenda.

Quin & ipsa sanguinis missio, si febris pestem comitetur, adsit plethora vera, & vires simul cum ætate ægrotantis id permit-

permittant , tuto administrabitur . In quibus tamen probè diiudicandis maxima opus est Medici dexteritate & prudentia, vt pote ex qua sola sæpe in grauioribus eiusmodi malis , pendentis litis dependet exitus.

Quod porro ad carbunculos & anthraces attinet, illi vulgò habentur indistincti, eo quod idem à Græcis dicatur: nos verò inuicem discernimus , & pro vno eodemque malo minimè habemus: *Cautela circa anthraces, & carbunculos pestiferos.* cùm priores à sale arsenicali magis septico oriantur , & erodente. Ac à carbunculis quidem Hippocrates incipit lib. 2. Epidem. dicens : *Carbunculi in Cranone æstui.* Et in sect. 3. lib. 3. vbi speciatim pestilentialia symptomata persequitur, sic inquit : *Carbunculi per æstatem multi & alia quæ vocantur pustula magna.* Galenus 14. meth. cap. 5. quoque carbunculorum pestilentialium meminit.

Bubones quoque pestilenciales, (qui in lue Venerea circa inguina solùm pul- *Bubones pestilenciales quibus in locis oriantur.* lulare consueuerunt) sine anthracū aut carbunculorum eruptione in peste frequenter indifferenterque in tribus cor-

*Quomodo
fiant :*

*Et quid si-
gnificent.*

poris nostri conspiciuntur emunctoriis. Fiuntque quoad conatum naturæ pari ratione omnes, per diadosin videlicet, & translationem materiæ morbificæ, dum venenum è centro & partibus corporis interioribus ad exteriores euocatur. Atque hæc symptomata ubi apparuerint, pestem iam ante formatam, ac terminis suis circumscriptā esse, iudicandum est : si autem ante pestem tale quid conspiciatur, non symptomatis (quod hac ratione filius nasceretur ante patrem) sed præcursoris atque anteambulonis titulum nanciscetur : eius nempe *Pestis quæ est in fieri seu in via, quæque nondum periculum suum attigit*. Secus verò iudicium feratur, si quando pestem signa & indicia magis intrinseca, quæq; pectori & visceribus bellū denuntiāt, consequuntur.

Atq; hætenus examen sustinere publicum symptomata pestis ea, quæ in supremo capite, itemque exteriori corporis habitu conspiciuntur : sequuntur ordine reliqua.

Ac facultatem quidem vitalem præcipuè ab huius morbi veneno oppugnari : satis testatur coniuncta cum omni fe-

rè peste respirandi difficultas, hinc Lucretius,

*Respirationis
difficultas pe-
stis comes.*

Creber spiritus, aut ingens, raroq; coortus.

Itemque sudor circa regionem pecto-

Sudor

ris & collum ex labore & conflictu in-

terno frequenter erumpens copiosus. Cu-

ius vehementis symptomatis Hippocra-

tes meminit lib. 3. Epidem. sect. 3. dicens:

multi sudantes, & hi quidem qui perniciose

habebant. & paulò post denuo de sudoribus

in peste loquens ait: sudores intem-

pestini multi, frigidi perpetuo. Lucretius

verò hæc symptomata ita exprimit,

Sudorisque madens per collum splendidus

humor.

Meminimus quoque supra pestiferis

adesse solere, *tussim siccam maximeque fe-*

& Tussis.

rinam: quod quidè symptoma teste Ga-

leno lib. 5. meth. cap. 12. omnibus ferè

pestilentialib. affectionibus testatur cõ-

mune: experientia dictum Galeni satis

superque confirmante. Siquidem, mor-

bum quem Coqueluche Gallicè vocamus,

præ cæteris omnibus Epidemium & cõ-

tagiosum, pestiq; secundo cognationis

gradu iunctum, hac tussi sicca ac effera

perpetuò se prodere manifestissimū est.

In cuius tamen rei confirmationem videre licebit elegantem locum Valeriolæ, in appendice locorum communium, capite de pestilentibus morbis.

*Symptomata
viscerum in
peste.*

Veniamus iam ad symptomata viscerum nutritioni dicatorum, subuersionē nempe ventriculi, cardialgiā, nausēā, ac vomitum.

Cardialgia.

Ac *cardialgie* quidem voce (licet Græmatica notatio aliud imperare videatur) ex primis Medicinæ fundamentis notum est, minime cordis dolorem intelligi, sed ventriculi, à veteribus cordis nomine appellati, dolorificam erosionē. Atque hæc explicatio desumpta est ex Galeno 5. de locis affect. cap. 8. dicen-

*Cor ventricu-
li, olim dis-
ctus.*

te: Veteres cor appellabant quod a recentioribus dicitur etiam stomachus. Cardialgia itaque, seu Cardiogmos, nihil aliud est quàm dolor ventriculi, non quidem totius sed secundum eius orificium: idque occasione insignium qui numerosi eidem inferuntur neruorum, dum ab humore eò delato acri ac bilioso, aut etiam ab alia aliqua venenosa & maligna qualitate prædito vellicantur.

Quando verò natura ipsa ad humorem

hunc malignum naturæq; maxime offensum excutiendum, in vanum sæpe exurgit: sequentia ventriculi oriuntur symptomata. Subuersiones nimirum, vomitus, & nausæ: quæ inter se gradu distincta, omnes affectus causam malignam ac venenatam habentes perpetuò, comitantur: siue venenum illud intrinsecus genitum, siue extrinsecus introductum fuerit. Omne siquidem, citra ullam exceptionem, in genere venenum, coniunctam habens qualitatem acrem & malignam, continuam ventriculi subuersionem, nausæam & vomitum, ob facultatis nimirum expultricis irritationem excitat. Id quod ex venenis metallicis testantur *arsenicum*, & *sublimatum*, ex vegetabilibus *Helleborus albus*, *Tapsia* & cætera similia. Ex humoribus verò in corporibus nostris generari solitis, sæpeq; malignis ac virulentiam quandam redolentibus, dictaq; consequenter symptomata pari ratione producentibus, sunt bilis æruginosa, bilis porracea, & bilis adusta. Atque hæc dum natura molitur, quis non videt eandem, qua in artificiosa molitione seu medicatione pro-

*Symptomata
quæ cardiacam
comitantur.*

*Vomitus à
quolibet vene-
ni genere cau-
satur.*

cedendum sit, quasi digito nobis viam commonstrare.

In dictorum tamen confirmationem audiamus quæso locum Galeni quo ait, *In ventre, inquit, non solum morsus sed etiam alij affectus, tum qui nauseam in eo excitant, tum qui (καρδιακὸν vocatur) expultricem irritant.* Quibus sanè verbis Galenus innuere videtur, καρδιακὸν oris ventriculi morsum esse.

Quid sit
καρδιακὸς
Galeno.

Nausea Et
vomitum per-
petuò comita-
tur.

Qui verò Galenum lib. 5. meth. cap. 12. legerit, videbit quàm planè ac perspicuè inter signa pestis pathognomonica, ac symptomata eam perpetuò cōcomitantia, nauseam quoque & vomitum referat.

Atque hæc in ventriculi orificio apparentia (videlicet eius subuersio, cardialgia, nausea & vomitus) frequentissimè adhuc alium maximè perniciosum agnoscunt comitem, singultum nempe cōuulsium, ab iisdem plane causis, sed intensioribus productum.

Singultus in
peste lethalis.

Estque hoc symptoma plane mortale teste Hipp. Aph. 3. sect. 7. vbi ait: *A vomitu singultus malum. Maxime verò is qui ab inanitione procedit.* Duplicis enim

apud Hippocratem mentionem singultus fieri, vnius ex repletionem, alterius ex inanitione, patet ex aph. 6. & 39. quibus dicit: *vt conuulsio fit ex plenitudine, & inanitione, sic & singultus.* Licet agnoscat Hippocrates (vt ex aph. 5. & 4. & ex pluribus aliis Galeni locis patet) eum qui ab inanitione est, altero longe periculosiorem.

Restat vt de intestinorum ardore pauca subiiciamus. Qui enim reliquorum iam enarratorum symptomatum naturam probe perceperit, mente facile concipiet, fieri aliter non posse, quin hoc quoque symptoma necessariò subsequatur. Non aliter enim ac in vrbs cuiusdam munitioris obsidione contingere videmus, dum venenum hoc pestiferum corpus nostrum non aperto Marte, sed cuniculis potiùs subterraneis aggre-
Intestinorum ardor pestem consequitur.
 di percipiunt spiritus, ciuitatis ac domicilij sui vallis ac propugnaculis exterioribus minorisq; momenti, hoc est partibus externis relictis, ad cordis vnanimiter se recipiunt regionem: propugnaculum videlicet ex cuius defensione omnis reliqua salutis spes depen-

det. Quo facto, cæterisque iam locis à suo milite desertis & ab hoste occupatis, ad hanc quoque cordis arcem fit hostilis appulsus, idque conflictu fane grauiissimo exorto inter spiritus æthereos & calidos, calore videlicet naturali & benigno præditos: & venenum pestiferum flagrans, calore externo & adurente comitatum. Hunc

Cur inflammatio viscerum in peste ingens

verò conflictum quid quæso aliud subsequi potest, quàm summa internorum viscerum, ac per consequens etiam intestinorum inflammatio. Cuius quidem manifesta statim se produnt indicia: siquidem à morbo detenti præ nimio quo flagrant æstu vix lodicibus ac linteis nedum aliis stragulis se tegi patiuntur, maximaque concomitante inquietudine loca frigida perquirunt. Quæ omnia à Iuberto Laurentio lib. de peste 8. docta fane manu depinguntur his verbis: *plerisque maxima, inquit, est inquietudo ob æstum & pectoris qua premuntur angustiam (quo etiam tempore pulsus est vehementior & inæqualis) quod suscitati vapores minus diffulari & discuti possint, magisque inclusus*

manens calor. Inde fit ut nusquam consistere valeant huc atque illuc agitati, & in lecto sese dimouere impatientes velamenta abijciant.

Ouidius quoque æstum hunc, quo vniuersa ferme peste laborantium extorberi consueuerunt viscera, sequentibus versibus eleganter descripsit:

*Viscera torrentur primo flâmisque fatiscunt,
Indiciũ rubor est & ductus anhelitus igni,
Aspera lingua tumet tepidisque arētia vētis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu.
Non stratum non vlla pati velamina possūt,
Dura sed in terra ponunt præcordia, nec fit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore feruet.*

Dum viscera cæteræque corporis partes interiores, ratione enarrata, potius officinam Vulcani quàm naturalis œconomix culinam moliuntur, spiritibus ipsorum à sulphure quodam nitroso feruente & febrili, sicque violentissimo ac proprium domicilium consumente, magis magisque torrefactis, ac in tantam subtilitatem, quam eorundem dissipatio proxime excipiat eleuatis, con-

tingit, ex natura antiperistaseos, ut corporis exteriora præ frigore & stupore comitante interim rigescant, motuque suo priuentur. Quo tempore vita è filo pendente tenui, ni diuina omnipotentis interuenerit misericordia, mors præ foribus victrix adstat, iamque triumphum meditatur.

*Brenii supra
dictorum epi-
sodii.*

Atque ita hætenus proposita descriptione, quasdam velut umbras & colores induximus, ad faciem pestis Hippocratico penicillo delineandam, quatenus ei tempora depressa, oculos excavatos, nasum acutum, nares diductas, & similia affinximus. Id autem ratione pestium quæ alicuius sunt durationis præstitimus, non vero illarum quæ homines subito è viuis tollunt interitu, nec idcirco faciem vlllo modo immutant. Secus vero in morbis acutis accidit in quibus vultus pallidissimus & aspectu fœdissimus mortem propinquam inducit. Id totum autem ad imitationem Lucretij expressimus, qui hac graphica pestem veluti sub oculos subijcit descriptione.

ad supremum denique tempus
 Compressæ nares, nasi primoris acumen
 Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida
 pellis
 Duraque inhorrebat, rictum frons tæta mea-
 bat,
 Nec nimio rigida post strati morte iacebant.

De signis prognosticis, cæterisque pestis stu-
 pendis effectus: in primis vero horrore,
 quem vniuerso generi humano
 incutit hæc furia.

CAP. II II.

DE pestis præfagiis ab Hippocrate 3. *Indicia pestis
 Epidem. propositis, dictum satis: Et præfagia
 quibus, in doctiorum gratiam ac plenio-
 rem paulo ipsius rei tractationem, se-
 quentes insuper prognosticationes pla-
 cet annexere.*
*diuersa repe-
 tuntur.*

Harum autem quædam desumun- *A cælo.*
 tur ab Eclipsibus Solis & Lunæ, à Co-
 metis, cæterisque meteoris igneis in su-
 pera æris regione apparentibus. Item à
 rubore cœli diurno, ac diuersorum mo-
 tuum ac figurarum varietate subdistincto;

quæ omnia sinistro suo aspectu si non subitaneam luem : tamen eam tandem adducunt, & hunc suum veluri posthumum generi humano obtrudunt.

*Ab anni tem-
pestatibus.*

Quatuor quoque anni temporum decursus præter naturam : ut ver calidum & siccum, æstas calida & humida, non minus ex sententia ipsius Hippocratis, quàm & terræ motus, pestem mortalibus præfagiunt.

A terra motu.

A nimia siccitate vel humiditate.

Sic & extraordinaria quædam nubium sterilitas, vel ipsas fontium perennes desiccans scaturigines, non minus quàm si continuo quasi madore cælum destillet, firmum ac stabile pestis præfagium esse solet.

*A morbillis et
variolis frequen-
tius.*

Quin & ex ipsa morborum classe pestis suos habet præcursores : si nempe frequentiores morbilli ac variolæ communiter exercent ætatem puerilem, siue crebræ ex sententia Galeni phlegmones & carbunculi grassentur.

Ac licet vulgi hominum tanta capacitas, quæ de sinistris cœli aspectibus dextre iudicare queat, non existat : novit tamen pestis præfagia sumere ex plurimis aliis, ut animantibus ac insecto-

rum præcipue genere . exempli g. si plus solito campi scateant , domusque infestentur muscīs : lecti cinicum de-
 fœdentur odore : à pulicibus grata interpoletur quies : erucæ hortos , ac cicadæ agros depopulentur : sique similium insectorum maior exoriatuſ copia , infallibiles sane prolicere solet pestis futuræ populus coniecturas . Itemque si auiculæ admiranda quadam , in aëris mutationibus tam percipiendis quàm diiudicandis , naturæ subtilitate prædictæ , aëris incipientem corruptionem percipiendo , suæ præcipue salutis consulant , & pullos in prædam fami exponant . Vel si armentorum gregumque numerosa repente strages præcedat , quæ quidem venenatos terræ vapores prima omnium excipiunt , eo quod videlicet inter pascendum capita in terram gerant prona .

A nimia insectorum copia.

Ab infestis avium fuga.

A repentino armentorum interitu.

Vt vero hac in parte vel ijs , qui nimia ut ita loquat , religione increduli , omnem plane humanam prouidentiam , sicque prudentiæ partem præcipuam , quod ipsi ea careant ut impiam ac impossibilem reiiciunt os obturemus : quæ

Supra dicta prædicationes auctoritatibus et exemplis confirmantur.

de pestis præfagiis modo attigimus auctoritate & exemplis confirmemus.

A cælo. Legimus in Tito Livio historiam, post ipsum à Sabellico suis circumstantiis copiosius paulo exornatam. Annò videlicet 290. ab vrbe condita, L. Ebutio, & A. Servilio Consulibus, cælum tempore multo omnium cum stupore animique consternatione, apparuisse in forma flammæ ardentissimæ. Hoc vero cœleste signum breui post maxima subsecuta est pestilentia, internecionis suæ initia ducens ab equis & bobus: hinc progrediens ad capras & oves, tandemque ipsos opiliones. Paulò verò post ipsa vrbe contagio obsessa tanta hominum subsecuta est strages, vt vespillonibus deficientibus, ingentibus excauatis fossis, absque ceremoniis ac ordine vllò iniicerentur demortuorum cadauera.

A siccitate. Consulibus quoque Cornelio Cossò & T. Quintio Pœno, tanta Romanum tractum exercuit siccitas, vt tam fluminum quàm fontium totalis ferme subsequeretur sterilitas, animantibus brutis fiti pereuntibus quàm plurimis. Paulo uero post earum reliquias inuasit species

scabiei malignæ prorsus ac pestilentialis, adeo vt & ipsos ruricolos inficeret, sicque facile contagium in urbem transportaretur. Inquam semel ingressum non magis hominibus quàm prius bestiis pepercit. Huiusque pestis præter Liuium, Sabellicus quoque meminit. Virgilius *Æneidos* 3. describit huic plane similem his versibus.

*Linquēbant dulces animas & ægra trahebāt
Corpora, tum steriles exurere Sirius agros,
Arēbāt herbæ, & victū seges ægra negabat.*

Neque vero hoc loco exemplis certare animus est, nimiam videlicet anni constitutionē, cæliue statum plus æquo siccum, pestis solere inferre contagium: verum potius in huius rei causas paucis inquirere lubet. Ex quarum ordine, immoderata præcipua videtur esse siccitas, quæ frugibus debitam denegat maturitatem, dum videlicet principio eas è terræ gremio obstetricæ manu, at præcipiti nimis euocat, nutrimentum dein vberius, post parcius largitur. Vnde necessario semicoctæ, seu potius inæqualiter (coquod extrinsecus sint adustæ, intrinse-

*Cur nimia
cæli siccitas
pestem inducat.*

cus sint adustæ intrinsecus verò adhuc plane crudæ, instar carniū nimia ignis violentia adustarū potius quàm tostarū.) indigestionis, variarūque cruditatum causa existunt. Quibus adde, immensam hanc siccitatem, humores quoque corporis nostri torrefactos primum inspissare, qui tandem in atram (vnde anthraces postmodum progeminare solent, & carbunculi) bilem conuertuntur.

Quin eadem nimia siccitas, spiritus nostri corporis calorēque nativum dissipando, cunctas illorum functiones evertit roburque imminuit. Quæ, tanquam umbra corpus, postea subsequuntur digestionēs prauæ, cacochymix humorūque putredines, quibus tandem, vel ipsa in corpore nostro diuturniore mora, ingenerantur malignæ & pestiferæ qualitates.

E contrario vero, anno 194. vrbis conditæ, qui ob cōtinuas à mense Octobri ad Aprilem vsque pluuias, annus pluuiarum dictus fuit, nimia de cœlo descendens, corporaque omnia diffluere faciens humiditas, non minoris quoque

A humiditas.
sc.

que contagij in locis aquosis, qualé totum fere Belgium existit, autor extitit: (de quo consulere licet Iacobum Meierum) utpote quæ non tantum omnium quibus vesci consueuimus naturalem temperiem inuertendo, pessimum animantibus præstiterit nutrimentum, verum etiam probos corporis nostri succos pari ratione ad pestis seminarium facilius recipiendum disposuerit.

*Cum nimia
humiditas nos
peste reddat
obnoxios.*

Anno vero 217. vrbs conditæ M. Cornelio Megalinensi & L. Papinio Crasso Consulibus, ingens terræ motus, maximæ subsequituræ pestis fuit nuntius.

A terræ motu.

Anno primo regni Vespasiani (quo & capitolium Romanum incendio vastatum est) tres insigniores vrbes in regno Cypri terræ motu subuersæ, vniuersæ Italiæ pestem maximam præcesserunt, ita vt Eusebio teste Romæ quotidie decem hominum morerentur milia. Cuius quidem rei ratio spirans nec paucis incognita hæc adferri potest: quod videlicet per talem motum, terræ quodammodo reserata penetralia re-

*Cum terræ motus
pestē præ-
sagians.*

clusaque viscera diutiùs hiantia, malignos ac pestiferos, ex bestiarum aliorumque quæ alit, nascentium venenatorum, speluncis ascendentes, emittant vapores & halitus quam plurimos.

Exempla pestis procreata.

Famem quoque insigniorem per totam ac vniuersam aliquam prouinciam se extendentem, communiter pestem portendere, historici de territorio Romano loquentes, pluribus in locis testantur.

A Fame.

Quin etiam pestem, famemque coniunctis quodammodo viribus hanc Urbem tanta cum vehementia afflixisse sæpe legimus, vt vel durissimæ ceruici horrorem incutere sola historia queat. Exempla huius rei contigerunt anno urbis conditæ 300. Consulibus P. Curiatio & S. Quintilio. Item anno 320. Consulibus M. Fabio Vitulano & M. Floccio Flaccinate. Sic anno 341. Consulibus Q. Fabio Ambusto, & C. Furio Parillo. Denique anno 361. L. Valerio Porcio & M. Manlio Capitolino Consulibus.

Cur famem pestilentia subsequatur.

Sin autem huius rei causas rimemur penitiores principio reperiemus, tria

hæc, *Pestem, Famem, & Bella*, præcipua
esse Dei omnipotentis quibus mortali-
um visitare iniquitates solet flagella,
vt patet ex Dauidis historia, cui Deus
ipse ob duo quæ commiserat peccata
maximè enormia, adulterium videlicet,
& homicidium, inter hæc tria pœnarum
genera electionem permisit. Hæc au-
tem aliquando ita inter se coherent, vt
vel ratione à se inuicem vix separari
posse videantur: vno videlicet alterius
causa existente proxima. In cuius qui-
dem sententiæ confirmationem, nisi
scopi nostri principalis potior habenda
esset ratio, adferri possent historiarum
myriades. Verùm enim verò cum Me-
dicum potius agamus quam histori-
cum, sufficiet nobis testimoniis & ratio-
nibus aliorum Medicorum, famis, & pe-
stis inter se cognitionem, ac quasi reci-
procationem demonstrasse. Galenus lib.
1. de bonitate & vitio succorum, memi-
nit pestis quæ Romam afflixit crudelis-
simè, quamque continuo excepit haud
mitior fames. Auenzoar Arabs idem lib.
3. tract. 3. cap. 4. testatur. Plutarchus

quoque in vita Alexandri narrat, postquam in expeditione Indica milites eius maxima cum fame diu multumque fuissent conflictati, variisque promiscuè ac pessimi succi herbis, foliis, radicibus, truncorum corticibus, quin & cornibus, ac demortuarum bestiarum semiputridis vesci cadaueribus coacti fuissent: pessima hac victus ratione, tantam non tantum putredinem, sed & qualitates contraxisse venenatas, ut in ipso reditu, post tam varios exantlatos labores, peste à veneno in propriis ipsorum corporibus genito orta, miserè fere omnes perierint.

Fames & pestis idem ferè sonant Græcè.

Deinde ex similitudine seu potius identitate vocum Græcarum, duo hæc mala exprimentium, quæ sunt λιμός & πηδός: quis naturarum quoque in ipsis similitudinem significatis non arguat.

Utrumque satis conuincit Delphicum oraculum, quod cum consulentium animos, celeritate, qua in vocum harum altera utebatur pronuncian- da, reliquisset in suspenso: utrum videlicet horum duorum malorum ab

ipsis expectandum esset : hoc ipso satis significauit, vtrumque simul (non aliter ac eorum nomina in vnum quasi contraxerat) hoc est *Pestem & famem* coniunctis viribus Græciam afflicturnum, id quod & factum est anno secundo post bellum Peloponnesiacum.

Inter bestias vero seu potius insecta, quæ sua abundantia in hoc Galliæ nostræ regno pestem vel alium saltem aliquem popularem morbum prænunciare solent: primum sibi locum vendicare videntur Cyniphes insectorum alatorum genus, qui sæpe ternos aut quaternos annos continuos, verno tempore, maximo exercitu arborum genus vniuersum operiunt, quique dum folia omnia depascuntur, ipsorum quoque fructuum partim maturitatem præcipitant, partim ipsos corrumpendo quandam annonæ charitatis speciem introducunt: præcipuè verò quod ex maxima aëris corruptione pronascentur, certissima contagia prænunciant. Hanc tamen aëris corruptelam homines prudentiores, qui de salute tum amicorum tum propria sunt solliciti,

*Exemplum
pestilentie ab
insectis pro-
ducta.*

tam euacuatione prauorum humorum in corporibus per hyemale tempus progenitorum, quàm diætæ mutatione facile declinant. Ad cuius confirmationem facit locus Sabellici lib. eius. 9. En. 5. quo enarrat Africam aliquando tanta locustarum copia fuisse repletam, ~~et~~ non solum omnes herbas arborumque folia, verum & fructus ipsos depascerentur: quibus postmodum ab Austris in mare ipsum deturbatis, tanta subsecuta est putrefactio aquarum, vt breui post vniuersus inde inficeretur aër, ac tantam secum introduceret pestilentiam, vt in regno Africæ vndecim centena hominum millia, breui temporis spatio interirent. Quin & Africæ terminis circumscribi se non passa est hæc lues, sed mare in Italiam, Romam vsque transuecta, maximam quoque inibi stragem exercuit, vt videre est apud Augustinum libr. 3. de Ciuitate Dei cap. 31.

*Præfagitur
aliquando pestilentia per
prodigia.*

Hic quasi in transitu notare lubet, pestem quandoque etiam non naturalibus præfagiis portendi, vt patet ex

miraculo, seu mauis vocare præstigio, quod in vrbe Lauinia accidit, Consulibus L. Æmilio Paulo, & En. Belio, lachrymas effundente simulachro Iunonis sospitis, quas tanta mox hominum peste sublatorum est subsequuta internecio, vt tota ferè ciuitas incolis orbaretur: vide Iul. Obseq. c. 13. de prodigiis.

Neque híc moramur Criticorum censuras, quibus frequentiore historiarum allegationem, in hoc tractatu à nobis factam, minus placere haud ignoramus: sola quippe voluptate & vtilitate sumus contenti, quæ ex illis ad plurimos propalatur.

Quod si Furiæ huius, qua inter necandum vti solet, spectes crudelitatem, *Quanta sit pestilentiæ malignitas & horror.* vix fieri poterit quin ingemiscas. Primo namque corporum nostrorum strage non contenta, manifestam ingenerare solet optimè alioquin natorum animis impietatem: dum nimia pestis formidine officij ac charitatis qua proximo suo obligati sunt, turpiter obliuiscuntur.

Quanta enim mentis consterna-

tionē videas, peste domum seu familiam aliquam infestante, paruulos quorum spes omnis à maioribus dependet deferi, filios à parentibus, parentes à filiis, vxores à maritis, & maritos ab vxoribus: Idque tanta animorum exolutione, (cui propellendæ ne ipsa quidem ars Medica æquiualens adhuc reperit remedium) vt vel ex ipsorum Medicorum genere, nulli, aut sanè paucissimi reperiantur, qui non huius Megaræ inexorabilem tyrannidem remis velisque omnibus, vt aiunt, fugiant. Quæ sæpe ex Oriente in Occidentem, è Septentrione in Meridiem, mira se recipit, & omnes circum regiones populatur, velocitate; quæque clanculum dum nos maximè liberos ab eius incursionibus credimus, à tergo adoriens, sine discrimine, non modo ætate prouectiores, sed & iuniores, viros & foeminas abripit: ac non solum populosissimas ciuitates verùm & integra regna, sæpe momento in solitudines ac deserta transmutat.

Neque verò crudelitas eius, obiectum in quo exerceatur ac occupetur, amplius satis reperit genus humanum cæteraq; animantia, verum & in ipsum genus vegetabilium, virus suum frequentissimè effundit, diciturq; hæc infectio à Græcis *σπορολογιαίς*, Latinis syderatio.

*Pestis arbores aliquando ad-
oritur.*

In summa si calculus eorum qui diuersis in locis vel ynica die peste occubuerunt instituendus à nobis esset, myriadum myriades facillimo labore colligeremus. sufficit ergo in huius rei fidem sequentes allegasse historias.

Referunt antiquitates, olim in Seleucia templum Apollini sacrum inprimis fuisse celebratum trunco quodam seu cista deaurata, in qua maximum thesaurum fama mendax ferebat asseruatum. Cùm verò profani quidam milites etiam ipsi Deo eiusque cultui consecratis quantum in ipsis est non parentes, auaritia obcæcati, sacrilega manu dictam cistam aperirent, vt recondito in ea thesauro potirentur: hanc prædam reportarunt, vt ex infesto illinc prodeunte, ac in vniuersum mox aërem se extendente vapore, non solum

*Memoranda
pestilentiæ quæ
olim contigerunt,
Seleucia.*

Seleuciæ vrbs, verùm etiã vniuersa Babyloniam, mox & Græcia, tandemque ipsa inficeretur Italia: ac tanta subsequeretur pestilentia, cui vix similem ab historicis reperias descriptam.

Roma.

Regnante Imperatore Commodò, prout referunt Dion, Nyssen, & Xyphilinus, contagiosi huius veneni in Italia tanta fuit infestatio, vt in vrbe Roma quotidie iugularentur duo hominum millia.

Constantinopoli.

Volaterano teste sub imperio Leonis Isaurici, Constantinopoli, paucis diebus Pests gladio cecidere, ter centena hominum millia.

Iacobus à Partibus quoque meminit pestis, quæ anno 1345. quinque annorum continuorum spatio, mediam vniuersi humani generis partem è viuis sustulit.

Florentia.

Anno salutis 1400. paucis diebus Florentiæ quæ vrbs est Italiæ, peste è viuis discessere, triginta hominum millia.

in Germania.

Ac vt parentum quoque nostrorum refricemus memoriam, traditum ab ipsis habemus, anno 1529. contagiosum quendam ac peracutū morbum, quem

quòd ex Anglia primùm aduolasse crederetur sudorem Anglicum nomina-
bant, tanta cum vehementia vniuersam Germaniam afflixisse, vt homines infinitos 24. horarum spatio perimeret. Testanturque historiæ, hoc malum paulò ante in Angliæ regno sub Henrico VII. *in Angliæ* ob nimiam hominum pariter ac bestiarum internecionem, tantam desolationem inuexisse, vt aues syluas inhabitantes contagij metu nidos, feræ cauernas, serpentes cum reliquo subterraneorum genere incognitos suos recessus, in vanum defererent. Id quod ipsorum demortuorum hinc inde per campos iacens multitudo satis commonstrauit.

Sed quare è longinquo accersimus id quod præforibus nobis versatur. Anno siquidem 1466. hæc Parisiorum vrbs, *Parisiis.* paucissimo tempore, quadraginta ciuiũ suorum peste iugulatorũ conspexit milia. Riccio Neapolitano referente.

Cuius porro præ horrore, vt cum poëta loquar, non stent comæ, dum legit inauditam illam quam pestis in Galliæ vrbe *Aix en Prouence* exercuit strage. *Aquisgranl.* Eius siquidem tanta fuit maligni-

tas ac subita pernicies , vt vel infecto-
rum anhelitus quamcunque sani cor-
poris partem contingeret , eam conti-
nuò plurimis ardentissimis pustulis co-
inquinaret : pluribus etiam mensæ ac-
cumbentibus , cibosque interdum de-
glutiendo, animam vomentibus. Vnde
non absque causa tanta animorum sub-
orta deiectio , vt plurimi eorum , ac si
de interitus sui hora diuinitus fuissent
admoniti , semet viuos sanosque suda-
riis insuerent ipsi , certò scientes post
mortem , qui hoc charitatis supremum
munus ipsis præstaret, fore neminem.

*In Gallia, &
praesertim Lu-
gduni.*

Silentio hoc loco præterire placet pe-
stem nostri temporis , quæ non tantum
Lutetiæ Parisiorum, verum & apud Lu-
gdunenses, aliasque Gallici regni insi-
gniores regiones mira velocitate vita
spoliauit ciues innumeros, eadem pla-
nè qua Londini Angliæ vrbe ratione.

Leonina porro contagij huius rabies,
vulgari hominum carne satiari nescia ,
loco bellariorum fortissimos ac litera-
tissimos quosque, quin & eos qui dum
cunctis proderant & nemini nocebant,
vitam degebant innocentissimam, ab-

sumpsit. Vt latè patentem suam in omnes passim , tot cladibus manifestaret dominationem.

Ne pigeat quæso , in præcipuorum heroum ab infensa ista Erynni in duello superatorum, commemoratione pau- culas morasnectere.

Furius Camillus licet annum ætatis *Viri præstan-
tiores pestilen-
tia sublato re-
feruntur.* attigisset octogesimum, eius tamen de-
clinare laqueos non potuit. Eius manu *Duces bello
fortissimi.* cecidit Imperator Antoninus. Hostilia-
nus Perpēnā eo ipso temporis momēto
quō imperium Romanū inuasisset, hu-
ius tyrannidi colla subdere , ac imperij
gubernacula deponere coactus est. Al-
phonſus XI. Hispaniarū Rex, cū iam
arces plurimas armorum vi, sceptro suo
adiccturus esset, herbam victricem pe-
stilentix porrexit. Michaëli Mauroce-
no Duci Venetorum, ab huius insidiis
ne in proprio quidē palatio cauere con-
cessum est. Constantino quoq; Impe-
ratori cum coniuge hunc vitæ terminū
fuisse fatalem prodiderunt. Ioannem
Ziscam Bohænum ac Hussitanorum
Ducem , dum omnibus suis hostibus
terrori, vel nomine tenus, esset maximo,

in momēto scena immutata à peste abreptum suis mœrori esse cœpisse domesticis Æneas Syluius testatus est.

Viri literati,

Quàm verò præstantissimorum quorumvis ingeniorum omnique perfectionis genere cumulatorum hac in parte putamus esse prærogatiuam? planè nullam. Poëta Oppianus in arte quam de venatione & piscatura vt omnibus numeris absolutam, sic carmine descripsit elegantissimo, indeque non vulgaria præmia ab Imperatore retulit: dum huius feræ non dico domādæ, sed tantùm à finibus suis fugandæ modum ac rationem præteriisset, ab ea ipse miserè dilaniatus est.

Philosophi,

Subtilitas Palladij & Xantippi philosophorum, non eò vsque se propagauit, vt huius hostis technas amoliri & præcauere potuerit. Nec iuuit Ioannem

Iurisconsulti,

Andream prudentum iuris responsa in primis calluisse, eò quod impar nimis illi cum atroce aduersario decertatio incubuit. Nec iuuit Hermolaum Bárbarum

peste occubuerunt.

*Hermolaus
Barbarus.*

scientiarum varietas, qua omnibus maximæ extitit admirationi. Alexiteria Contradi Gesneri Medici Tygurini, quæ

*Coradus Ges-
nerus.*

callebat & habebat varia , in pestis afflicto ipſum deſtituerunt. Hic ſiquidem Geſnerus, quem ob cumulũ multiplicis eruditionis in ipſo reſidentis coaceruatum, Germaniæ Plinium meritò nominare poſſis : poſtquam nocte præcedente ſe ſerpentis ictu vulneratum ſomniaſſet, huiusque ſomnij veriſſimus interpres ipſe extitiſſet, dicens ſe anthrace peſtilenti correatum iri : paucis poſt dieb. anthrace in ſiniſtra mamilla, quinto ante eius obitum die apparente, ex hac miſeriarum valle ereptus eſt, 13. Nouemb. anno 1565.

Quòd ſi aliqua ſaltem ratione huius mali furias demulcere datum mortalibus eſſet, virtus proſecto morumq; probitas, ac vitæ ſanctimonia, an non in hoc ordine primas obtinerent? Nullum ſanè hac de re dubium apud quenquam eſſe arbitror. Verùm enim verò occulto ac imperſcrutabili decreto non rarò videmus hanc cladem à domo Dei incipere. In cuius quidem confirmationem exemplum quo vix putamus ex cunctis hiftoriarum momentis erui poſſe illuſtrius allegabimus, S. Ludouici Galliarũ *S. Ludouicus.*

Regis. Sanctus hic siquidem ac Christianus Rex, in obsidione Thunenſi anno 1270. die 25. Auguſti, vnà cum filio-
lo à peſte obſeſſus, placidè in Domino obdormiſcens, hanc mortalem domum eius tyrannidi tradidit.

Ac licet quàm plurima alia à nobis adduci poſſint exempla ſimilia, tamen breui perſpicuitati, quantum in nobis eſt ſtudentes pro conſuſione huius capituli ſubieciffe ſufficiat; ea quæ Thucydidēs, Galenus, Lucretius, & Manilius narrant accidiſſe iis, qui è magna illà Athenienſium peſte euaserunt. Videlicet quòd inter alia ſymptomata ac cicatrices, quas poſt cruentam illam victoriam circumferre cogeabantur, iſthæc fuerint: tanta videlicet præteritorum (quæ reliquarum animalis facultatis potentiarum haud exiguam debilitationē neceſſariò arguebat) obliuio: vt eorum quidam ne parentes quidem proprios agnoſcerent, ne dum amicos & vicinos, alij inſuper proprij etiam nominis obliuiſcerentur, alij præterea viſu priuarentur. Alij paralyſi manuum corriperentur: alij generandi organis orba-
rentur.

rentur. In aliquibus verò dicti veneni tantæ se manifestabant reliquiæ, vt lymphaticorum instar ac ratione carētium, per plateas & vicos discurrerent. Vnde sanè manifestum euadit, hoc pestis venenum quandoque non solùm vitalem, sed & animalem simul oppugnare facultatem. Cuius quidem obseruatio, in abstrusiorum pestis causarum peritiore inquisitione reseruatur.

*Varia ac diuersæ pestis efficientes causæ:
externæ & internæ, antecedentes &
coniunctæ: item de peste cœlesti
breuis enucleatio suscipitur.*

CAP. V.

QUAM plurimi philosophorum non minus doctrina quàm authoritate graues, sapienter sanè atque iudiciose hanc rerum vniuersitatem in duos diuisere globos, superiorem videlicet & inferiorem: illum æthereæ regione comprehensum appellantes cœlestem, hunc verò elementarem. Simul & mirabilem illam inter vtrumque harmo-

H

*Mundi in duas
sphaeras sive
globos diuisio.*

niam, seu *συμπάντης* eousq; propagarunt, vt omnium quæ in inferiori hoc globo conspiciuntur, archetypum in superiori reperiri, constanter docerent: differentia in solo perfectionis gradu collocata. Nullus enim dubitat quin cœlestia elementaribus spiritualia magis & formalia, hæc verò illis magis sint materialia & corporea. Cùm verò hac de materia in aliis nostris operibus, tum ex professo lib. 2. magni speculi mundi egerimus: hoc loco n̄ en̄ indiguisse sufficiet, simul facta mentione eorum, qui hanc præ cæteris illustrasse speculationem videntur: Vt sunt magnus ille licet obscurus Hermes Trismegistus, in tabula sua smaragdina: Ioannes Picus Mirandula in suis Hepta. Franciscus Georgius Venetus in harmonia mundi. In primis verò Marsilius Ficinus oculatissimus ille Platonis interpres in commentariis quos scripsit in Timæum.

Pestis in cœlestem & Elementarem diuisio.

Ad huius mundanæ diuisionis imitationem, nos quoque pestem diuidemus in cœlestem, sic dictam, quod causæ eius efficientes magis subtiles & spirituales eo ipso originem sublimiorem

arguere videantur: & Elementarem, ut
 pote cuius causæ prioribus magis cor-
 poreæ, ac materiales, sicque minus ob-
 scuræ seu occultæ nobis existant. Ac
 cœlestium quidem pestilentiarum cau-
 sâ ab Astrologis, teste Cardano lib. 2,
 de venenis, collocantur in planetarum
 coniunctionibus ac aspectibus sinistris,
 exempli gratia Iouis & Saturni: item
 Martis Iouis & Saturni, Martis & Sa-
 turni, aut Iouis & Martis: sique fiat sub
 signis aëreis, puta aquarij, libræ, scor-
 pionis, vel etiam sub geminis, & virgi-
 ne, ecclipsi simul Solis aut Lunæ super-
 ueniente. Tunc enim aiunt præsentissi-
 mam ac maximam portendi pestem:
Tanquam fatali ac destinata mundi lege:
conscia enim fatorum ab eis habentur sy-
dera.

*Vnde pestes
 cœlestes exor-
 riantur.*

Non tamen omnes in hanc pedibus
 eunt sententiam: quibusdam syderum
 cœlestium vim ac influentiam in ele-
 mentis terminari, mordicus defenden-
 tibus, hocque Achillæo clypeo senten-
 tiam suam munientibus: sydera videli-
 cet ad creaturarum rationalium potiùs
 bonum quàm detrimentū condita esse,

*Utrum corpo-
 rum cœlestium
 influentia ali-
 quid possit in
 hac inferiora.*

Nos regia quodammodo, hoc est, media via incedentes, ab vna parte statui-
mus: syderibus in creaturas rationales
absolutam nullam potentiam à Creato-
re concessam esse: à parte verò aduersa
experientia edocti sumus, Astrologiæ,
hoc est syderum cursus notitiam bono
Medico haud sanè leuia adferre in præ-
sagiendo subsidia. Hac siquidem me-
diante, magnus ille Hippocrates pesti-
lentas aliosque epidemios morbos plu-
ries prædixit, discipulosque suos, simul
atque grauius hoc malum præuidit, huc
illuc per vniuersam Græciam in morta-
lium solatium ablegauit.

Quotidiana sanè experientia ex qua
verè oculares demōstrationes desumun-
tur, cœlestium corporum in hæc infe-
riora dominium luce meridiana clariùs
cuincit, cum illius opera dignoscamus,
tum *aquas* ex affluxu & refluxu maris
secundum communem opinionem ab
influencia Lunari dependere, tum ter-
ræ sementationem, plantationem, ac
arborum ædificationi seruientium cœ-
sionem, secundum Lunæ quadra insti-
tuendas: tum cerebellorum ac medul-

*Cœlestiū cor-
porum virtus
in hæc infe-
riora.*

larum plenitudinem in pleniluniis manifestari, tum denique *sacros illos morbos* (qualis Epilepsia, vnde & Lunaticus morbus à multis dicitur) in suis paroxysmis, Lunæ motum obseruare.

Quemadmodum igitur ambigere de certis corporum cœlestium in hæc inferiora, non tantùm nostra, sed etiam elementaria influentiis, doctorum se exponere foret ludibrio: sic quoque ab eorum nutu seu motu, omnes sublunares, tum motus, tum actiones, tanquam ex necessaria quadam factorum lege, ad plurimorum astrologorum imitationem suspendere, vt vanitate ac errore, etiam Ethnicorū iudicio non careret, sic sanè Christianæ religionis fundamenta euerteret.

Nostro itaque si credatur consilio, melior longè ac tutior ratio fuerit, pestilentiarum cœlestium ætherearum ac desuper descendentium, (quæque cum spirituales planè existant, velocitate sua summa, sæpe nobis in vtramque aurem securè dormientibus, alterutram velliant) causas, non tam in cœlestibus influentiis, quam in eius arbitrio col-

*Auctoris piū
de proposita
quæstione iudicium.*

*Pestis à Deo
missa dicitur
exempla.*

locare, qui fons & origo est omnis influentiae, hoc est, Dei Optimi Maximi: à quo etiam ad peccata nostra, & visitandas iniquitates demittuntur. Hæc est causa principalis, quæque ab omnibus agnoscitur, pestis illius, qua Dauid in S. Scripturis visitatus legitur: ut & Ægyptiacæ ob pertinaciâ regis Pharaonis, vniuerso eius regno, populo Israëlítico excepto, inflictæ, eo quod populum Dei dimittere detrectaret, ut constat Exod. cap. 9. Multò verò magis illius, quam refert Eusebius hystoriæ suæ Ecclesiasticæ libro 9. capite 8. quæq; in omnes indifferenter idololatrias ac paganos, Christianorum planè intacta Ecclesia desæuiit. Ex quo posteriori exemplo, tanquam signo pathognomonico, Diuina planè talium pestilentiarum scaturigo elicitur. Atque hanc quidem causam, ingenuè fatendum est verè esse occultam, ac intellectus humani etiam illuminatissimi discursum ac capacitatem transcendentem. Id quod in multorum Christianorum philosophorum perpetuum opprobrium, Hippocrates ipse, licet

Christiana veritate collustratos oculos non haberet, vidit ac ingenuè fassus est: dum in pluribus talibus malis vt peste & Epilepsia, *π᾽ ἧς*, id est diuinum ac intellectum humanum transcendens quid latere, infinitis in locis proficitur. Licet Galenus prout erat præceptore ambitiosior, hanc vocem ad solam aëris constitutionem & qualitates retulerit.

Hippocrates causas quasdam diuinas pestium agnoscit.

Ex dictis ergo patet sinistrum syderum cœlestium aspectum, indeque ortam influentiã, seu potius Dei omnipotentem manum, morborum horum cõmunium ac pestilentialium efficientem causam statuendam esse: licet non semper agat immediatè Dominus, sed quãdoque causa communi interueniente, videlicet aëre, quem fatali quadam necessitate inspirant omnes. Hippocrates lib. de flatib. hanc causam proximã probè agnouit, dum inquit, *Aër quippe in omnibus quæ corpori accidunt author est & Dominus*. Idem quoque Hippocrates post declaratam in conseruatione omnium viuētium ac præcipuè hominum, huius, vt vocat spiritus, excellentiam,

Quanta sit aër in corpora nostra virtus et potētia.

subiungit. *Subiiciam igitur mox & illud, quod non aliunde verisimile sit morbos evenire, quàm inde, si is aut plus, aut minus, aut cumulator, aut morbidis sordibus inquinatus, in corpus sese ingerat. Galenus verò, ne magistro suo forsan videretur inferior, insuper statuit, aërem quoque omnis generis pestilentiarum authorem esse, primo libro de differ.*

- » morb. capite quinto, sic scribens: *Pe-*
 » *stilentem febrem (vel pestem) inspiratione*
 » *constat contrahi. Aer enim cum natura exi-*
 » *stat volatilis ac totaliter spiritualis, corpo-*
 » *ra porosa, aerea, ac spiritualia, siue bona,*
 » *siue mala, salubria, vel insalubria fue-*
 » *rint, pari subtilitate permeat ac facilitate.*

Ac prout ad eius spiritualitatem propius accesserint, cum iis faciliùs incorporatur, ac quasi vnum corpus mixtum euadit. Cuius quidem rei fundamentum in eo quærendum est, quod philosophi aiunt, simile simili gaudet: sicque subtile alteri subtili, spirituale alteri spirituali (secundum illud in scholis tritum, similia similib. nutriuntur) faciliè coniungitur ac informatur. Hinc quoque videmus dictum aërem

non tantum in nostri corporis spiritus transmutari, verum etiam eosdem, totumque nostrum corpus mira celeritate immutare, (provt fert contrariorum pariter se habentium natura) vbi semel ille aliunde alteratus, ac peregrina imbutus qualitate fuerit.

Verum ne diutius in hac re probanda immorari, ac eandem quodammo- do recoquere cramben videamur, rationibus missis beneuolum lectorem relegamus ad loca Aëtij tetra. 2. ferm. 1. cap. 94. & Æginetæ lib. 2. cap. 35. vbi de morbis popularibus ac pestilentialibus sermone instituto, omnia quæ à nobis modo dicta sunt aëri tribuere non verentur.

Concludamus igitur, Deum vbi genus humanum pestilentia aut alia aliqua extraordinaria visitare via decreuerit, pro beneplacito voluntatis suæ ac iudicio imperscrutabili, varie ac diuersimode causas secundas, in quorum etiam numero syderum reponimus ad- spectus sinistros usurpare. Quorum quidem syderum notitiam Deus ideo sapientibus quibusdam concessit, vt inde

Deus syderum influxu & aëris corruptione ad pestes immittendas vtitur.

imminetia populo mala prædicendo, ipsumque ad pœnitentiam tanquam vnicum ac verum in talibus morbis remedium deducendo, à solius omnipotentis misericordia, horum vt omnium aliorum morborum, veram ac solidam dependere curationem edoceant.

Historia ingentis cuiusdã tetra motus qui in Gallia pridem accidit, à Leouicio ante prædictus.

Occurrit in præsentia memoria magnæ illius coniunctionis duorum supremorum planetarũ Saturni videlicet & Iouis factæ 1584. prima Martij, idq; die Dominica hora duodecima: quam tantus continuo excepit terræ motus, vt præ ingenti turrium concussione ac quodammodo vibratione, suspensæ in ipsarum summitatibus campanæ resonarent quàm plurimæ: sique motus hic quartam concussionem superasset, nihil aliud quàm vniuersalis ædificiorum ruina expectari poterat. Verum vt semel impetum suum, secundum terræ longitudinem, ac latitudinem (repertis videlicet occultis meatibus) ad centum fermè milliaria extendisset, post ternam aut quartam concussionem euauit. Cumque Leouicius hanc coniunctionem magnam quandam subsecuturam

immutationem prædixisset, mihi in scriptis eius satis versato, ac sub ipsum dictæ diei meridiem, quidnam futurum esset auidè expectanti, duplo profecto quàm aliis metus maior incussus est.

Fecit huius terræ motus mentionem *Terra motum* lib. 4. magni mei speculi mūdani. Pau- *prædictum pe-*
cis vero post annis, tanta pariter fames *stis, fames, nec*
ac pestis in diuersis climatibus ac regio- *non bella Gai-*
nibus mortales inuaserunt, vt nihil sub *lie ciuilia ex-*
sole miserabilius conspici potuerit. Ne- *ceperunt.*
que hi soli coniunctionis huius extitere fructus, verum inde forsàn & bella intestina Galliam nostram quam miserrimè dilacerarunt.

Aristoteli quoque sinistri planè ac *Aristoteli cir-*
ominosi, supremorum horum duorum *ca adpectus*
planetarum coniunctionis effectus probe cogniti fuerunt, dum scribit: *syderum sen-*
tentia. *Coniunc-*
ne Iouis & Saturni regum principatus op-
pressum iri, arsuramque pestilentiam.

Ad maiorem sententiæ nostræ confirmationem ex supradictis non minus quàm ex sententia Aristotelis, hæc vera ex planetarum coniunctione elicere possumus corollaria: videlicet quoties-

cunque *Iupiter & Mars*, aut *Iupiter Mars & Saturnus* coniunguntur : *uniuersales planè integraque desolantes regna subsequi solere pestilentias*. Ac talis quidem illa fuit, quæ sub imperio Marci Antonini, post coniunctionem Martis & Saturni, vniuersam Babyloniam, Græciam & Italiam concussit.

Sequentibus post coniunctionem hanc sæculis, morbus ille detestandus (quem multi à populis qui priores ipso laborarunt, Neapolitanum : ego à communicationis modo omnium frequentissimo, *Luem Veneream* appellandam puto) in Galliam nostram ex Italia, sub Carolo videlicet VIII. dimanauit.

*Quo tempore
Lues Venerea
Gallias infe-
stauit.*

Quæ si vera sunt, minus multo mirandum fuerit, si tales cōiunctiones ipsi quoque aëri venenosas ac pestilentes imprimere dicamus qualitates, aëri inquam, regionum directæ earum influentiæ magis subiacentium. Cuius vel in utroque tum solstitio tū æquinoctio manifesta satis nobis patent exempla: similiterque in Pleiadum, Hyadum, Caniculæ, Arcturi, Orionis, aliorumque cælestium syderum, cum Sole vel inui-

cem facta coniunctione, necnon in recessu, ortuque vel occasu eorundem.

Atque vt hæc breuiter & in compendium quodāmodo contracta, exemplo Zenonis in palmam dilatemus: cui vel rusticorum ignotum esse potest circa 21. & 22. Martij stylo nouo diem, Sole calidum Arietis signum ingrediēte, ac Pegaso simul oriente, cosmicè, maximas simul aëris mutationes subsequi solere? Inter cæteras vero, tunc temporis terram, dum Sole incalescit, gremium suum ad varia nascentia depromenda, studiosè videmus disponere, moxque non modo camporum verum etiam stipatarum vtrinque montibus vallium hybernæ vestem grata commutare viriditate. Quam naturæ mutationem, non tantum collecta vina doliis inclusa, ac in profundis caueis recondita, gestiendo quasi, ac longe licet ab igne remota, ebulliēdo: verum & corporum nostrorum turgentes humores, in variarum defluxionum ac morborum productione, tunc temporis satis commonstrant.

Sub finem quoque Aprilis & initium

Diverse syderum constellationes quantum aëris pro-sint vel officiant, diuersis positionibus eorundem illustratur.

Maij, Sole ad frigidum sydus Pleiadum, oculumque Tauri vicinum appropinquante, terra nouo quodammodo frigoris paroxismo ita quandoque exhorrescit, vt glaciei non obscura conspiciantur lineamenta.

Sic eodem Sole in signo Cancri Hyadibus vicino versante, frequentes decidere pluuiæ solent.

Ipsò vero calidum Leonis signum subintrante, nec non ad vtramque caniculam propius accedente, quis non ardoribus resoluitur sudoribusq; diffluit? qua coniunctione durante, ut paulo ante & post caniculam, cum periculo corpora, vtpote satis à circumiacente æstu defatigata, purgari ab Hippocrate accepimus.

Arcturus & spica, quàm primum oriuntur heliacè, quod fieri solet 17. & 18. Septembris, Sole introitum meditante in Libram, ac ita æquinoctium autumnale constituyente, cōtinuæ quasi contingere solent aëris mutationes, quæ omnia ipso inferiora, aquam videlicet, terram, eorumque incolas in suum trahunt contagium.

Hinc humoribus corporis nostri turbatis, à decimoquinto vsque ad 24. Septembris Aëtius à venæ sectione, purgatione, ac violentiori exercitio abstinendum suadet.

Orion, Scorpioni hosti suo infensissimo oppositus, dum sub finem Octobris & initium Nouembris heliacè oritur, aspectu suo mutabili ita plerumque nautas consternit, metuque replet, vt mari relicto in tutiori aliquo portu stationem quærant.

Sole Capricornum ingrediente ac occidente cosmicè, solstitio videlicet hyberno, aëris regio frigoribus, pruinis, ac glacie rigere incipit: pariterque corpora nostra plurimis catarrhis, aliisque defluxionibus ad vernum ferme æquinoctium vsque, teste Paulo Ægineta lib. 1. de re Medica cap. 100. circumfluere ac grauari solent.

Ventorum quoque subitas mutationes, quis non solum orbi, sed etiam nobis, pro varia humorum dispositione, regionumque seu climatum situ, diuersas inferre alterationes non agnoscit?

*Ventorum &
aëris in diuer-
sas regiones
potentia.*

Hinc Lesbî, ac Mytilenes insularum incolæ, flantibus Austris, certis quibusdam morbis conflictantur: tussi vexantur flante Coro, eadem repente contrario flante Borea liberantur. teste Cælio lib. 2. cap. 8. lect. antiquar.

Bæoti, non minus, quàm Thraces, ob climatis sui aërem crassum ac impurum, ingenio sunt stupido ac hebeti: quo alluisse videtur Horatius dum canit,

Bæorum crasso iuraris in aëre natum.

Atque hætenus quidem dicta, tantum abest ut in Astrologiæ cōtemptum adferantur, quin potius ad laudem eius & celebrationem cuncta collimant. Quotidiana satis confirmat, & futuris retro sæculis confirmabit experientia, notabiles illas, quæ ab antiquis longe subtilius in astrorum cognitione quam posterî versatis observatæ fuerunt, syderum coniunctiones, magnas secum inducere, tum temporum, tum aliarum in humanam vitam rerum mutationes. Provt testatur Hippocrates libr. 1. Epidem. sect. 1. 2. 3. Item sect. 1. libr. 2. ubi de 4. anni temporum constitutione in genere

genere tractat. Sect. vero 3. lib. 3. Constitutionem aëris pestilentis ex professo describens asserit, plerosque morbos Epidemios & pestilenciales, vt sunt dysenterix, lienterix, febres ardentes, phreneses, ophtalmix, ignes sacri, carbunculi, & bubones, qui plurimos peste saeuiente infestant, ob symptomatum insolitorum ac horribilium vehemētiam, certas astrorum constellationes in primis respicere, cum à causis ordinariis talium morborum produci nequeant. Si igitur magno Hippocrati licuit siue solius proprii genij ac industriæ auspicio, siue antecessorum suorum institutione, & quasi manu ductione, ex varia temporum constitutione ac astrorum influxu, sæpe numero grauissima futura mala prænunciare: quid vetat quo minus & hodierna die similia mala à nobis, qui sumus iisdem præceptis imbuti, ac exemplis antiquitatis in sententia confirmati, citra vllum errorem & imposturam prædicentur?

Diuersa morborum genera ab astrorum influxu causari tradit Hippocrates.

En causas efficientes morborum superiorum & cælestium, quas paulò altius perscrutamur, in cœlo nimirum,

vnde consequitur illarum scaturiginem
procul à sensibus nostris esse remotam.
Hinc pestes generales germinantur, qui-
bustanquam flagellis vindicibus diuina
iustitia hominum scelera punire solet,
ac contra quas nullum pharmacum est
accommodatius, quàm in cinere & fac-
co pœnitentiam agere, & cum vera cor-
dis contritione & lachrymarum effusio-
ne domum Dei, ad iram illius mitigan-
dam, accedere.

Huiusce rei nobis exemplum suppe-
ditent vel ipsi olim Ethnici, qui lumine
quodam naturæ in tam grauibus affli-
ctionibus illustrati, precibus ac lacry-
mis veram & vnicâ parari medicinam,
hiscè malis suspicati, ad Idolorum suo-
rum inuocationem sollicitè se accinge-
re consueuerant.

Id satis conuincit magna illa pe-
stis, cuius est supra facta mentio, quæ
Coss. Lucio Ebutio & Publio Scruilio
Romam exercuit, cum prius ab ingen-
ti cœli rubore per multos dies præfagi-
retur. Subiicit namque historia. *Suppli-*
catum est omnibus templis, matres passim
strata crinibus templa verrebant, cœlestium

Quodnam
Romanorum
in pestibus cœ-
lestibus consi-
lium.

irarum veniam pacemque poscentes.

Idem quoque patet ex alia peste quæ contigit Coss. A. Cornelio Cossio & T. Quintio Pœno, quæque magnam siccitatem excepit: in huius enim enarratione sic adiungit Sabellicus. Huius contagionis occasione multa introducta est superstitio, ita ut nō minus spiritus quàm corpora contaminarentur. Fiebant sacrificia inusitata in omnibus templis, viarum quadriuiis ac suburbiis. Hinc sacrificulorum numerus supra modum fuit adauctus, ita ut Senatus, edicto cauere cogeretur, ne in posterum sacrificiis solitis, ac ab antiquitate receptis, plura celebrarentur.

Fit quoque non raro apud timidam plebeculam, eosque in genere omnes qui tremenda hæc contagionum mala, non qua par est animi constantia sustinent, ut cæca quadam liberationis spe ad media illicita, puta characteres, sortilegia, aliasque magicas ceremonias, (quas tamen toto cordis affectu iudicamus detestandas) se conuertant. Cuius rei plura exempla, non solum apud Ethnicos contigisse legas, verum etiam

Qui ad magicas artes sese conuertunt improbantur.

magno religionis nostræ dedecore inter ipsos Christianos.

*Superstitiones
Ethnicorum
in peste diuer-
sis exemplis
illustrantur.*

Scribit Diodorus, Aristæum quen-
dam, filium Apollinis & Cyrenæ, Græ-
cia à peste vehementer afflicta, immola-
tis in insulâ Chio victimis, ardores Syri-
j mitigasse : ac Etesijs (ventis præ reliquis
omnibus saluberrimis) adductis, Græ-
ciam à peste liberasse.

*Iachen præsti-
gatoru Ægy-
ptij historia.*

Suidas quoque meminit alicuius
Ægyptij Iachen nomine, hominis ut ait
religiosi utilisque Reip. qui carminibus
non solum variorum morborum ac sym-
ptomatum curam feliciter suscepit,
verum etiam ijsdem mediantibus Ca-
niculæ ardores moderarit, ac Ægyptum
à maxima peste liberarit. Meminit idem
autor, sacrificulos Ægypti in quouis
malo grauiori, peractis prius in huius
Iachen templo sacrificijs, postmodum
igni ex altari eius secum assumpto, ro-
gos hinc inde per urbem incendere, sic-
que pestem fugare, fuisse solitos.

Ecce deplorandam populi huius su-
perstitionem, qua non mediocrem astrue-
bat virtutem igni qui ex lampadibus
coram altari dicti præstigiatoris incensis

accēdebantur: cum tamen id omne ad solam illam referri par esset ignium efficaciam, qui diuersis in locis vrbs infectæ, ad corruptiones aëris absumendas, extruebantur.

Acron quidam Agrigentinus, Empiricæ sectæ coryphæus, id ipsum Plutarcho teste, etiam ante Hippocratem in Athenarum vrbe expertus fuerat, inque talibus morbis plurium ignium accensionem, pro singulari remedio prædicauerat.

Hippocrates quoque idem testatus est, in magna illa peste ex Æthiopia in Græciam transvecta, in qua præcipuum eius consilium erat ad tantam aëris corruptionem ablegandam, in omnibus Græciæ ciuitatibus quā plurimos ignes accendendos esse.

Galenus fidelissimus Hippocratis interpres, hanc de eodem testatur solertiam, lib. suo de Theriaca ad Pisonem: licet quidam hunc librum genium Galeni haud agnoscere asserant. Neque vero hoc incantatorum genus Christiani luminis fulgore disparuit, verum vt ex reuolutione historiarum satis patet,

Ignibus per diuersa loca extructis Hippocrates pestem Græciæ ablegauit.

Venefici aliquando à Christianis approbati.

vel ad hæc nostra vsque tempora, diabolica quadam traditione perdurauit.

Refert Paulus Iouius, temporibus Papæ Adriani VI. pestem Romæ grassantem sedatam fuisse incantationibus cuiusdam Demetrij circulatoris, qui populari fretus beneuolentia, & pontificio decreto, ne quisquam tunc temporis artes magicas in remedium adhiberet, refragatus, Taurum quendam ferocissimum in medium produxit, cui postquam cornua refecuiisset, & quibusdam carminibus in aures immissis, ipsius ferociam ita edomuiisset, vt per plateas vrbs filo annexus circumduceretur, ac cum postea in Amphitheatro immolasset: in vulgi creduli mentes induxit se ipsum breui à contagio liberaturum.

Gilbertus Cognatus lib. 8. narration. suarum, eandem historiam, licet circumstantiis paululum immutatis recenset: referens eam ad annum 1522. ac sub finem eius annectens, gubernatores ac Antistites populi Romani præcipuos, cum propter suam ab vrbe absentiam, enormem hanc sacrorum profanatio-

nem impedire non possent, post reditum suum, magum hunc carceribus inclusum pro meritis quidem tractandum decreuisse: verum tamen ipso præ furore populi è manibus crepto, iustitiæ alia ratione satisfactum non esse, quàm librorum quos habebat magicorum publica concrematione, eiusque in perpetuum exilium relegatione.

Verum enim vero qui Christi nomen profitemur, quoties pestilentia, *Vera pestilentia cælestis remedia.* cælestis in primis, cuius causæ à nobis absconditæ, & effectus sunt perniciosi, flagellis, sicut & similibus diuinæ ultionis instrumentis, ob scelerum nostrorum immanitatem corripimur: ad folium diuinæ Misericordiæ aram debemus confugere, in eaque preces nostras ardentes cum cinere & sacco immolare, nec hoc præstantius vllum alexipharmacum inuestigare.

Causæ efficientes, externæ & internæ, antecedentes & coniunctæ, pestilentiarum elementarium & inferiorum.

CAP. VI.

ATque hætenus quidem de pestilentia cœlesti ac superiori à nobis appellata, satis superque, quantum quidem per rei ipsius obscuritatem, fixasque cruces licuit, à nobis dictum videtur: sequitur elementaris cuius, prout morbi nobis communioris causæ, ad intellectum humanum magis videntur proportionatæ.

Quibus de rebus hoc in capite Auctor agere instituit.

Ac licet harum elemētarium pestilentiarum, tam internæ quàm externæ causæ adferri posse videantur quàm plurimæ: nos tamen præcipuarum selectione facta, reliquum studium in Philosophorum veterum ac recentium hac de re opinionibus trutinandis, ac quantum fieri poterit conciliandis, in primis vero in seligenda ex utrisque saniore sententia collocabimus.

Galenus lib. 2. de diff. febr. cap. 5. vnanimi reliquorum dogmaticorum applausu stipatus, omnem pestem ex aëris putrefactione oriri contendit.

Hæc verò aëris, siue putrefactio, siue mauis dicere, corruptio, causam habet vel intrinsecam, vel extrinsecam. Ac intrinsecam quidem, cum non corrupti sed crassiores modò vapores ei permixti, ad suetam eius ventilationem impediunt, vel etiam si Austris continuò spirantibus à natiua temperie, ad excessum humiditatem, omnis corruptionis matricem, delabatur.

*Duobus modis
aër potest con-
taminari.*

intrinsecus,

Extrinsecus verò aër corrumpitur, putridis ac malignis terræ ac aquæ ei permixtis exhalationibus: quales sunt cavernarum perpetuam quandam Mephitim & venenositatem spirantium. Item antrorum, sepulchrorum, puteorum, & similium, quæ diutiùs occlusa, subitò postmodum ad aperta, incredibilem fœtorem expirant. Stagnantium quoq; aquarum marinarum & aliarum exhalationes. Quæ omnia & singula ut aërem nobis proximum coinquinant, sic cum eius usu in respiratione carere

*& extrinse-
cus.*

non possumus, extrinsecæ pestis causæ euadunt.

*Act. tetr. 2.
serm. 1. c. 94.
Æg. l. 1. c. 35.*

Teste quoque Aëtio & Ægineta, post magna prælia, ex cadauerum copia sepultura carentium, aër tætris exhalationibus, tanquam inquinamenti pari ratione infectus, pestis seminarium in loca circumiacentia dispergit.

*Fen. 1. l. 4.
tract. 2. c. 1.*

Auicennas tractans de causis corruptionis in genere, postquã earum quã plurimas in medium adduxisset, tandẽ hanc quoque subiungit: ex lino videlicet & canabe in stagnantibus aquis (in quibus, vt certum quendam lentorem acquirant, magisque euadant tractabilia, communiter macerari solent) putrescentibus: tantum aëri communicari sæpe fœtorem, tantamq; in eum disseminari putrilaginem, vt talibus in locis, hanc solam ob causam, pestis non rarò grassetur.

*Stagnantes aque
quomodo
aërem inficiant.*

*Sententie prædictæ impro-
bantur.*

Vt verò de hisce authorum opinionibus, citra grauioris in nos censuræ metum, iudicium nostrum interponamus: dicimus eos qui principalem pestis causam attribuunt corruptioni vel aëris, vel aquarum, vel etiam humorum intra cor-

pōra nōstra contentorum, licet ratione planè non destituantur: quæstionis tamen scopum non attingere. Siquidem in ipso quasi limine offendentes (im- *Rationibus.* memores illius axiomatis philosophici, qui bene distinguit bene docet) necessarias ante omnia corruptionis diuisiones præmittendas omittunt. Simulque spirituum Arsenicalium, Napellinorum & Aconitalium, nullam mentionē faciunt, qui tamen tū inter se variè mixti, tum per se sigillatim, pestis contagiū (id quod nulli corruptionis generi, huiusmodi spiritibus destituto, contingit) excitare possunt.

Si enim magnus fœtor ingentis quoque corruptionis index existit: quis maior esse potest, quàm latrinarum ac reliquarum, ad quas omnis generis sordes confluere solent, cloacarum? Ab illis tamen pestis non continuò excitatur, prout qui talia purgare loca solent, satis comprobant. Vnde certe consequitur, Pestes, grauissimam etiam, cæteris seclulis, corruptionem minus inferre posse.

Præterea quid quæso Empyrorum purè sordidius? quid apostematis suppu-

rati, ac diutius in corpore stabulantis odore abominandum magis? quid sphaceli & quidē mortificati exitio præsentius? In his verò pestis abscondita seminaria nullus vnquam inesse docuit.

Ac vt exemplo magis familiari, omnibusque noto, rem expediamus, nemo eorum qui peregrinando, vt pluriū regnorum ac ciuitatum viderunt mores, sic territorij ac loci cuiuslibet obseruarunt commoda, ac incommoditates, nullus vnquam horum vnquam visus est, qui fœtori platearum Parisiensium aliquem similem subodoratus fuerit. Non minus verò huius vrbe incolis notum est, loca sæpenumero circumiacentia pestis contagio ipsa vrbe longè grauius affligi. Cuius rationem multi Medici hanc reddere ausi fuerunt, prædictam nimirum platearum corruptionem seu putredinem incolis familiarem, aëris corruptioni contagiosæ fugandæ existere idoneam.

Quin & sæpius audiuisse me meminisse, in vrbe Calete, tempore perfumationis halecum incredibili fœtore coniunctæ, urbem sæpenumero à pestis qua

Exemplis.

tenebatur contagio esse liberatam.

Placet huc conferre similem locum ex Alexandri Benedicti lib. de febre pestilenti, sub finem cap. 6. scribentis, *Silentio hic praterire non possum, exemplum hoc, nostro maximè tempore commemoratione dignum, ab opulento quodam Cretensi Mercatore mihi relatum. Ipso nimirum in Turcia negociante, sauisimam obortam fuisse pestem, cui cum diu nullis resisti consiliis potuisset; tandem cuiusdam Medici inter Sarmatas habitantis suasu, quàm plurimos occisos prius canes cum in plateas eiecissent, ingentem paulò post ex cadaueribus ipsorum prodeuntem putredinem ac foetorem, pestem ferocissimam licet facile abegisse: quam quidem consuetudinem in hodiernum usque diem apud Sarmatas sartam inuiolatamque aiunt seruari.*

*Mirum pestis
abigenda con-
siliū.*

Putredo siquidem in dictorū canum cadaueribus concepta, in aërem exhalans, eius corruptionem animantium generi mortiferam necessariò immutat. Cuius quidem immutationis discordia ac dissimilitudo rerum, causa existit. Vnde & vnum venenum sæpe fugare alterum, proculq; abigere obseruamus.

Quod & ipsum insignis quidam naturæ perscrutator Zoar nomine, referente Benedicto, constanter affirmat.

Nos tamen, ut quod sentimus liberè profiteamur, horum philosophorum explicationi, ut ex parte erroneæ, suffragari planè non possumus. Ut enim si malum malo addideris, sic etiam si venenum veneno miscueris, nunquam resultabit bonum vel salutare.

Ut taceam hoc loco, licet corruptiones dictas quas illi abigere pestem cōtendunt, ad ipsam producendam solas iudicemus impares: tamen cæteris paribus ad eam subtilitatem eleuari possunt, ut contagium potius promoucant, quam eius inhi-beant cursum.

*Quenam sit
propria pestis
elementaris
causa.*

Quocirca, vera causa pestis efficiens simplici corruptioni adscribi, nec debet nec potest, sed soli corruptioni venenatæ ac mortiferæ, seu si dicere malis, corruptioni spiritibus venenatis, mortiferis, malignis, Arsenicalibus, Napellinis, ac Aconitalibus, ac in summa talibus, qui salutaribus, ac vitali nectare plenis, spiritibus naturalibus è diametro aduersantur, concomitatæ. Hi namque spi-

ritus, ut simile simili, ob subtilitatem suam, ac tenuitatem summam ipsi quoque aëri facile ac perfecte miscentur: aër verò inspiratione ac transpiratione, per os, nares, aures, totumque corporis habitum undiquaque peruium, interiora subiens, dictis spiritibus vehiculi loco substratus, ac spiritibus nostris permixtus, eos facile inficit & contaminat, è qua demum infectione pestis ipsa procreatur, ut superius patuit.

Post aërem, aqua quoque corpus molle & liquidum impressionibus talium pestilentialium ac lethalium spirituum suscipiendis, non minus accommodum existit vehiculum.

Quin &, ut iam supra à nobis demonstratum est, alia plura reperiuntur (si modò rara fuerint, mollia, ac spongiosa) magis terrestria, qualia sunt lana, laneaeque vestes, lintea, coria, pelles, chartacea omnia, ac straminea: in quibus hi spiritus, longissimo etiam tempore, tanquam in fomite delitescere possunt.

Ac ut vno verbo quod sentio dicam, rei huius in tam edito ac illustri loco collocata est veritas, ut de ea dubitare

proprij accusare sit lumen iudicij.

*Aque veneno
corrupta peste
aliquando in-
ducunt.*

Quin & Aretæus, anima Hippocra-
tis à doctis non immeritò appellatus,
aquas publicas veneno, & quidem pe-
stilentiali, inficiendi consuetudinem à-
pud Græcos vsitatam satis declarat, dum
ait: *Quocirca neque à ratione alienum fuit,
in pestilentia qua Athenas tam grauiter
afflixit, nonnullorum opinio existimantium,
in puteos Pyrei à Peloponensibus venena
fuisse coniecta: homines enim pestilentis
morbi cum lethalibus medicamentis simi-
litudinem ignorabant.* Rationi ab Arc-
tæo allatæ Galenus ipsemet subscribit,
dicens: *Talem vim pesti inesse, qualis in
deleteris medicamentis inest.* Ac fermè
vniuersa doctorum cohors vnanimiter
asseuerat, pestilentialia venenum non
modò similitudinem, verùm & identi-
tatem cum bestiarum virulentarum ve-
neno habere. Vnde & Galenus vtrumq;
venenum eodẽ Alexipharmaciseu An-
tidoti genere, Theriaca videlicet, ac
Bolo oppugnabat.

Ex Æmilij quoque loco hæc Aretæi
sententia non parum stabilitur, qui sic
habet: Anno 1320. regnante Philippo
Longo

Longo, Rege Franciæ, pestis quædam *Putei Gallia &*
 maxima, ac extraordinaria Galliam af- *Iudæis veneno*
 flexit, fraudeque humana (addit) potius *infectis pestilē-*
 quàm vitio cœli, ita vt numinis vi cre- *tiam procreât.*
 deretur id malum sæuire. Additque, Iu-
 dæos priùs à Philippo dicto Pulchro,
 in exilium expulsos, breui verò post à
 filio eius Ludouico Hutino in integrũ
 restitutos, partim vt præteritarum iniu-
 riarum vindictam inirent, partim etiam
 vt Satrapis & Regibus Saracenorum,
 fidei Christianæ hostibus capitalib. ob-
 temperarent, eò fuisse impulsos: vt le-
 prosis quibusdã, ostiatim ac vicatim
 eleemosynam colligentibus ad id con-
 ductis, omnes quoscunque pertransi-
 rent, puteos lethali ac pestifero vene-
 no infici curarent. Quo facto tanta a-
 quarum subsequuta est vniuersalis cor-
 ruptio, vt contagij causa in hac delite-
 scere meritò iudicaretur. Id quod ex
 Iudæorum & Leprosorum confessione,
 quæstionibus & eculcis extorta, satis
 patuit.

Pestis verò contagium non modò
 mediãntibus aëre & aquis, rebus quo-
 dammodo vniuersalibus, aliisque ma-

gis particularibus , puta vestimentis ,
lintheis , reliquisque mobilibus pestife-
rorum attractione inquinatis , con-

*Quod venefi-
corum malefi-
cium aliquando
cōtrahatur pe-
stilentia.*

trahitur : verum à detestandis malè fe-
riatorum quorundam hominum, quos
veneficos vocamus, ingenjjs artibusque
diabolicis , quarum medijs certa quæ-
dam in vnguenti formam contempe-
rare venena, eademque portarum cor-
nicibus affricare consueverunt , ita ut
qui eas vel leuiter attigerit, subtili hoc
veneno statim per cutis poros & arte-
riarum extremitates , vehiculo diasto-
les quæ vectoris vicem subit , ad cor
ipsum vsque penetrante , peste statim
corripiatur : cui vix vllum humana in-
dustria adhiberi potest remedium.

Ipse quoque in Sabaudia , & qui-
busdam Heluetiæ locis qui vndique e-
ditissimis montibus circumuallatur de-
gens , ac inter alios Medicos in cogni-
tione simplicium probè versatos euo-
catus , ad dijudicationem quarundam
herbarum, quibus loca illa scatent, non
tantum à veneficis, ad homines ac be-
stias necandas , verum etiam ad pe-
stem tum generandam , tum ad eius

contagium euitandum adhibitarum, confessionem horum veneficorum iudicibus factam, cum aliis meis Collegis veram animaduerti. Hac illi confessione se à diabolo edoctos fatebantur, vt expressos Napelli & Aconiti, probeque permixtos inuicem succos aliis quibusdam venenis (quorum hoc loco mentionem facere, vt à proposito nostro alienum, sic minimè foret consultum) perniciosissimis admiscerent, iisque secundum artem vterentur. Antidoti verò loco præstantissima quæ habemus Alexipharmaca, ab eodem Dæmone se accepisse omnes summa cum admiratione audiuius. Id verò satis superque Iudices certiores faciebat, malignos spiritus non imaginatione tenus, sed re verà, quam ipsa confirmaret experientia; mortiferas id genus mixtiones veneficos istos docuisse: cùm homines imperiti, & è mediâ plebe mulierculæ maleficis artibus addictæ, per solam imaginationem & phantasiâ, tam lethifera cognoscere venena & specifica alexicaca nunquam potuerint. In hac porro indubia magis

*Quod reuera
venefici vene-
na misceant.*

ac magis confirmatus sum multis ac variis modis sententia, postquam ulteriore veritatis solius indagatione perlectus, infinitos ferè veneficorum iudiciales processus euolui; in quibus omnibus, miram vidi consonantiam. Quaprocul dubio constitit, me non temerè pestis venenum potius qualitati cui-dam Napellum ac Aconitum, quod à nullo fermè veneficorum hæc oblita sint, naturæ similitudine referēti: quàm nudæ, exquisitæ licet, aëris corruptioni tribuisse.

*Qua ratione
Napellus &
Aconitum pe-
stē producant.*

Dico autem (ne quis dicta mea in calumniam inducat) venenum quod analogiam cum Napello & Aconito habeat: non verò quod ipse Napellus aut Aconitum realiter ac immediatè (quod esset absurdum) pestiferas omnes infectiones inducat. Hac siquidem ratione sequeretur, tum regiones & plagas his venenatis plantis carentes, tum iisdem quodammodo refertas: illas quidem nullas prorsus, has verò continuas pestilentias experiri. Huius quippe rei vel ipsa experientia satis falsitatē conuincit. Similitudo verò quam

lues pestifera habet cum Napello, præ reliquis videtur insignior: utpote quod pestis instar, singulari quadam velocitate, tam homines quàm bestias necare solet.

His adde quod dicta hæc venena *Qua ratione agant venena supradicta.* minimè qualitate agant manifesta, puta calore intensiore, caustico ac adurentē, vel stupefaciente frigore, sed potius occulta, maligna, aut ut vno verbo dicam, qualitate pestilentiali: utpote quæ non aliter quam per solos concipi effectus, ut & ipsius pestis contagium, potest. Qua sola effectuum similitudine pestis venenum Napellinū & Aconitale dicimus.

Cum igitur in Medicina nostra nihil communius existat, quàm varias rerum, ac imprimis humorum qualitates nuncupare à similitudine effectuum (ut caloris vel alterius cuiusdam accidentis) quam cum aliis rebus habent: id quod vel ex sola bile flava satis innotescit, quam variè corruptam modò æruginosam, modò porraceam nominamus, cum pestis ad Arsenici, Aconiti & Napelli quam proximè accedat ef-

Cur venena quedam Aconitales Et Napellina author nominauerit.

fectus : quis tam iniquus rerum iudex nos, in hisce denominationibus introducēdis, potius nouitatis studio, quàm veritatis clarius proponendæ amore ductos, calumniari non verebitur ?

Vt autem magis ac magis ordinem horum inter se venenorum & proportionem insinuemus : iuuat Theophrasti sententiam hîc loci producere, qui quidem ait lib. 9. de plantis capite 19.

Quomodo venenum pestiferum cum Arsenicali & aliis cōparetur.

Quod radix Thelyphonij herbæ quæ aliis scordio dicitur, vt scorpionem ad viuum repræsentat, sic eidem imposta ipsum momento quasi enecet, licet postmodum si Helleboro albo fricetur, rursus ille quodammodo reuiuifcat. Similiterque illud de eadem planta asserit, quod si eiusdem vel sola folia, viginti quatuor horarum spatio, testiculis animantium applicentur, eosdem interimat. Quidni ergo vice versa in iis quæ propria experientia talem aliquam harmoniam, similitudinem, ac analogiam referre obseruauimus, par ratione doctam antiquitatem imitando, mutua non vtemur denominatione? Plinius lib. 27. cap. 1. de Aconito

Parthalianche post Theophrastū in sequentem scribit sententiam. Quī ergo sollicitæ antiquitatis labor ac diligentia qua par est obseruatione non coletur, in exploranda Aconitorum natura, quæ mira celeritate, solo videlicet contactu animantium genitalibus applicata enecant? Quin & odore ipsius glires (vnde & Myoctonon Aconitum dicitur) perimuntur.

*Quantum sit
Aconiti venenum.*

Cum verò pestis maiori adhuc violentia ac subtilitate (utpote quæ ipsos homines ac reliqua animantia non solum contactu, verum & odoratu solo, & aspectu, è longinquo ferire solet) venenum præcedat: nihil erit absurdi, si ob actionis similitudinem, eandem Aconiti denominatione exprimamus.

Sagax verò ac prouida natura malignitatem eiusdem Napelli quoddam Aconitali longè subtilius agit & velocius, hieroglyphico veluti calamo ad viuum expressit, dum in floribus eius cranij humani siue mortis figuram expressit. Ac licet integra planta subtili hoc veneno sit perfusa, radix tamen reliquas partes malignitate longè superat: quia

*Mira Napelli
natura & descriptio.*

vel exterioribus solùm digitis leuiter attrita, per eosdem, ob innumeras neruorum, venarum, & arteriarum propaggines quodammodo eò desinentes, via facta ad cor, reliquaque nobiliora viscera, momento quasi interimat. Non aliter ac vbi pestiferi vnus sudantem aliquandiu detinueris manum: quamprimum contagio infectum te senties.

*Venenorum
pestis & Na-
pells comparatio.*

Symptomata verò, quæ Napellus à pestis symptomatibus vix latum vnguē distantia profert, sententiam nostram haud leuiter confirmant. Eorum siquidem qui eius venenū hauserunt frontem conspiciamus sudore gelido madentem, totumque externum corporis habitum quodammodo glaciale, frigoribusq; rigentem, intrinsecis partibus nobilioribus interim æstu conflagrātibus. Oculi quoq; ipsorū horribili circumuolutione adstantes terrent, facies eorum liuida, labra omni plane spoliata vigore, maxillæ detortæ, lingua exsiccata ac nigra, arteriarū pulsus interceptus, cor deniq; oppressum, omnesq; cerebri sensus turbati, concomitantibus lipothymiis

ac deliriis frequentibus. Quæ pesti pari prorsus ratione symptomata adesse solere, tum quotidiana experientia confirmat, tum ex supra dictis manifestum est. Vnde meritò concludimus, propter hanc effectuum Analogiam, pestis venenum, Napellinum haud ineptè vocari.

Arsenicale verò non minus verè à similitudine dici, hinc patet. Quemadmodum enim corporeum ac septicum Arsenici mineralis sal, cutem nostram contactu suo quàm promptissimè cauterisat: sic & cauteria, quæ pestis corporibus nostris sub forma anthracum, pustularum, & carbunculorum inurere solet, salis eius Arsenicalis, corporalis, ac septici, certi indices existunt.

Cur pestis venenum discatur Arsenicale.

Verùm ut penitiùs horum venenorum naturam & proprietates inquiramus: obseruandum est, quod sulphur Arsenicale maligna sua subtilitate cordi præcipuè, ac spiritibus vitalibus bellum indicit: Mercurius Antimonialis animalibus: & sal auri pigmentale, aut sandaracale, naturalibus spiritibus ac facultatibus in primis aduersantur.

Ex ordine vero venenorum in animantium corporibus latentium, rabidi canis toxicum, vtpote cum veneno Mercuriali & Antimoniali maiorem similitudinem habens, cerebrum in pri-

Varia venenorum inter se comparatio, & quibus corporum partibus adnascuntur.

mis oppugnat. Venenum viperæ ob qualitates sulphuri Arsenicali similes cor adoritur. Scorpij virus participans de proprietatibus salis nitrosi sandaracalis, secundæ coctionis officinam reliquasque nutritionis partes infestat: id quod ex symptomatibus frequentibus (videlicet vomitibus, singultibus, colore pallido, ventris tumore & inguinum, desiderio perpetuo desidēdi, & flatuum comitante caterua) cognoscitur. Omnia hæc siquidem salis Sādaracalis acrimoniæ adscribi debent.

Quæ venena cum certis morbis habeant relationem.

Ex morborum venenatorum, hoc est à quadā pernicioſa ac maligna qualitate ortorum numero, epilepsia veneno suo Mercuriali ac vaporoso cerebrum: pestis, venenum arsenicale, sulphureum & comburens, cor: Luis vero veneræ venenum, acre, nitrosum, ac Sandaracale, hepar directo petunt.

Tanta vero horum trium spirituum,

vitalis puta, Naturalis, & Animalis, est *Quanta sit*
 connexio: vt vix citra reliquorum con- *Spiritus na-*
 sensum vnus eorum affici possit. Hinc *turalium, vi-*
 luis venereæ grauioris symptomata in *talium, & ani-*
 cerebro sæpe grauissima excitari con- *malium con-*
 spicimus: Cephalalgias nimirum into- *nexio.*
 lerabiles & nocturnas, nodulos & vlce-
 ra virulenta in cranio, naso, palato, &
 ore, aliisque exterioribus capitis regio-
 nibus sæpe conspicua: quandoque oph-
 thalmiam, nulli communium remedio-
 rum, cui specifica cōtra luem veneream
 admixta non fuerint, cedentem: quæ-
 que vel sola sæpe luis huius sufficiens
 index existit, reliquarum partium fun-
 ctionibus, nullo prorsus symptomatum
 genere infestatis.

Ad huius plane rei similitudinem,
 pestes quoque sæpe numero crudelia in
 primis cerebro symptomatum suorum
 imprimere vestigia consueuerunt: ex-
 citando in eo soporem quodammodo
 lethargicum, quãdoque vertiginosum,
 quandoque & phreneticum: cuius in-
 dicia manifesta in parotidibus & bubo- *Quod pestes*
 nibus pestilentialibus pone aures, aut *quedam cere-*
 circa colli partes cerebri emunctoria *brum inuadūt*
& quomodo
diagnoscantur.

Quædam cor.

continentes, exortis (natura victrice manu eo venenatam materiam sæpe ablegante) conspiciuntur. Febris quoque ardens, si sudores frigidos, virium repentinam deiectionem, & lipothymias frequentes comites habeat, insuperque natura huic nocentissimo veneno exitum parare studens, sub axillis bubones efformet: pathognomonica sane hæc signa profert, quod cor, sicut in omni pestis specie, hîc ~~peccat~~ afficiatur.

*Et quedam
secur.*

Porro si bubones ad inguina, concomitantibus non paucis exanthematis & carbunculis siti sint: fomes ac seminarium pestiferæ virulentia in hepate, venis, aliisque partibus nutritioni destinatis est perquirenda. Hæcque pestis, quod terreitatem (vt ita dicam) maiorem coniunctam habeat, minus occultare periculi creditur: cum è contrario priores duæ, à veneno subtiliori magisque spiritali productæ, vt damnum maius corporibus adferre solent, sic animis quoque maiori sunt consternationi.

Pestifera febres unde nascantur & illarum diuissio.

Probè quidem nouimus non paucos pestis causam efficiētem non alibi quàm

in immensa humorum corruptione, calore simul putridum (vt verbis Galeni 6. epidem. com. 1. contex. 28. vtar.) inducente, collocare. E qua quidem corruptione, habita ratione discriminis humorum, febres pestiferas in quatuor classes secernunt. Pestem quippe aliam dicunt sanguineam; aliam Biliosam, aliam Pituitosam, aliam Melancholicam. Quibus astipulari videtur Galenus lib. 1. de diff. febr. cap. 4. vbi pestilentiales febres omnes, tanquam ab insigni putredine ortas, putridarum quoque febrium ordini subiicit.

Sunt & alij, qui magis adhuc apparenter & speciosè pestilenciales febres ad reliquarum imitationem in Ephemeris, Hecticas, & Humorales, patiuntur: & dicunt, Ephemeris pestilenciales non in humoribus sed spiritibus, iisque non incensis, sed corruptis radices agere, ita vt licet 24. horarum spatio, non aliter ac Ephemeræ communes, periodum suam absoluant: patientem tamen, ob subiecti mobilitatem, & nimium causæ morbificæ à naturali statu recessum, vix elabi patiantur. Hecticam pesti-

lentialem dicunt, quando malignitas ipsi substantiæ aut cordis partibus solidioribus impingitur. Tertiam speciem videlicet humoralem pestilentialem, licet putridarum ordini accenseant, à communibus tamē putridis triplici eam differre ratione volunt.

*Quaratione
febru pestife-
ra ab aliis
differat.*

Primo quidem differt quoad ipsum corruptionis gradum, qui in pestilentiali sane lōge maior existit. Deinde respectu subiecti fomitis seu partis laborantis. In pestilentiali siquidem, ex ipsorum sententia malum radicitur non solum in propria cordis substantia, sed etiam in spiritibus & humoribus, tum corde contentis, tum vicinis. Id quod in reliquis febribus putridis locum non habet, cum earum basis sit sanguis corruptus in maioribus inguinum, axillarum, aliisque similibus vasis, hepatis aut cordi propinquis. Tertio respectu magnitudinis ac vehementiæ symptomatum, quæ in pestilentiali ut repentina esse solent, sic plerunque in syncopas, lipóthymias, virium exolutiones, mentisque alienationes ac inquietudines (quæ omnia & singula ut Hippocrati sic etiam post eum

Aëtio horrenda ac stupenda existunt) solent desinere.

His adiacere licebit differentiam quartam eandem videlicet febrim semper à causa interna produci qualis est plenitudo, nimia ve sanguinis abundantia Cacoehymia, aut obstructions liberam transpirationem sanguinisque ac spirituum ventilationem impediētes unde eorundem inflammatio necessaria, ex inflammatione vero corruptio humorum, tandemque febris subsequitur. Id quod de putridis pestilentialibus iuxta illorum principia minimè dici potest, quas à causa externa, aëre nempe infecto ac pestilentiali, inspirato: aliisve seminariis ac contagionis receptaculis, infinitis penè modis (vt ex præcedentibus satis innotuit) in corpora nostra agentibus: necessario, forinsecus tamen, progerminari volunt.

Atque hæ sunt species & differentia februm pestilentialium ad sententiam grauissimorum sane authorum explicata, à quibus tamen diuersæ ac contradicentes inter se opiniones emergentes satis superque colligunt, earun-

dem fundamenta non super immobille saxum, sed arenam fluitantem esse iacta, nec idcirco confutatione indigere.

*Quod febres
quædam sint
venenata, nec
tamen propriè
pestifera.*

Minimè tamen negamus (experientia id satis comprobante) sæpe numero febres ab humoribus venenatis ac putrilagine in corporibus nostris genita excitari tantæ malignitatis, ut etiam symptomata, puta exanthemata, anthraces, carbunculos proferant, pesti quam simillima: quæ tamen cum contagiosa minime existant, propriè & accurate loquendo pestes dici nequeunt. Cuius quidem ratio est, quod præcipuum & fundamētale pestis subiectum sint spiritus, in primis vero vitales, quibus non simplici quodam caloris febrilis excessu, & corruptione humoralis in corpore nostro præcedente, pestis contagia aduersantur: verum malignitate quadam spiritali, quam tanta promptitudo ac stupenda violentia subsequitur, ut nullatenus in febrem possint excandescere: prout superius à nobis & rationibus, & auctoritatibus, & exemplis fuit comprobatum.

Atque

Atque hi tam pestis quàm aliorum
 venenorum stupendi effectus, per pro-
 pria symptomata se manifestant: quo-
 rum hæc cerebrum, illa cor, alia he-
 par, alia intestina, & alia demum pul-
 mones, aggredientia, neutiquam attri-
 bui possunt, vel totius compositi Crassi,
 vel qualitatum elementarium alicui, vt-
 pote quæ sunt agentia ὁμοειδῆ, solam, qua
 pollent, extrinsecam qualitatem in pa-
 tiens corpus inprimentia (qua quidem
 ratione ignis calidus calefacit, glacies-
 que refrigerat) vel etiam qualitati oc-
 cultæ, in imis penetrabilibus compositi re-
 conditæ, quas qualitates doctissimus
 Fernelius alijque Medici celeberrimi à
 tota substantia seu substantiali forma
 fluere docent, earumque effectus κατ'
 ὁμιλίαν fieri dicunt. Nam vt horum ve-
 nenorum facultates ac potentiæ, in na-
 tura reperiuntur, à dicta elementari lon-
 ge diuersæ, sic quoque effectus produ-
 cunt formales ac spirituales: non illos
 quidem imaginarios, sed plerisque ipso-
 rum re ipsa insitos. Et illæ præterea in-
 natos corporum nostrorum spiritus non
 solum alterant, sed planè corrumpunt,

*Vera pestifera
 febris indicia
 quæ nam sint.*

inficiunt, ac mortificant: idque solius qualitatis Napellinæ, Aconitalis, ac Arsenicalis, formaliter ipsis inhærentis vi ac robore. Non aliter ac salutare, nostræque naturæ familiares spiritus ex nutrimenti generati, insitos illos nutritionis spiritus, non elementaliter & qualitatiuè, sed formaliter ac secundum substantiam restaurant, roborant, & viuificant.

Cùm autem nomen spiritus multifariam accipiat, ut citra homonymiam ac amphibologiam vocum, in ardua hac quæstione versari nos, ab omnibus intelligatur: quænam eius acceptio huic nostro instituto propria existat, paucis dicamus.

*Quidnam
Hermetici
proprie nomi-
ne spiritus in-
telligant.*

Notandum igitur, Philosophis Hermeticis, spiritus seu substantias spirituales, quibus ab iisdem omnes actiones, proprietates, facultates, impressiones, ac signaturæ tribuuntur vitales, ac generatiuæ, idem esse quod Aristoteli est *δύναμις ἐνσώματις*, Latinis potentia essentialis, & cuique substantiæ propria. Ipsos verò spiritus rebus actu inesse, ac naturam obtinere à corpore suo realiter distinctam,

patet ex rerum seminibus : quibus vt appropriatis matricibus , hi spiritus ab origine sua inhabitant, ac quasi immerguntur, ac à quibus, citra vllam subiecti secundum materiam immutationem (vt norunt agricolæ in talium seminum dignotione exercitatissimi) egressi, reliquum, quod semen vulgus philosophantium nominare solet, recessu suo sterile efficiunt. Sunt etiam qui certa artis industria quibusdam seminibus vim auferre germinatiuam (id quod in ceparum semine, vnica facta in aqua feruente ebullitione cōtingit) eandemque deperditam restituere norunt.

Atque hæc sanè philosophia popularis, dictorum spirituum admirabiles effectus tanta familiaritate ac perspicuitate aperiens, longe sane clarior, certiusque multò demonstrari potest, altera illa, quæ ad cœlos vsque relegat rerum formas, totamque ipsarum substantiam. Ipsum vero Aristotelem in nostris castris militantem habemus sub finem libr. 3. de generatione & corruptione: *Quod omnis animæ potestas alterius cuiusdam corporis particeps sit, ap-*

*Sententia
Hermeticorū
verbis Aristote-
lis confirmatur.*

paret, eiusque diuiniore quàm quæ elementa appellantur. Et quemadmodum nobilitate obscuritatēve animæ inter se discrepant, ita & natura eius corporis differt. Continet enim in se semen, cuiusque fecunditatis suæ causam, nempe ipsum calorem, qui igneus minimè est, neque id generis facultatem aliquam amulatur: sed spiritus, qui in semine spumanteque corpore coërcetur, & natura quæ in eo inest spiritu, proportionem respondet Elemento stellarum.

Ex quo contextu manifestum existit, ipsum Aristotelem vitale rerum omnium principium minimè in elementis, eorumve crasi qualicumque: verum in substantia quadam collocare spirituali, in rerum seminibus tanquam domicilio habitante. Hincque paulo post ibidem concludit. *At propria cu-*

*Vnde nam
germana cu-
iusque rei pro-
fluat essentia.*

iusque ratio & essentia, nequaquam ex Elementis emergit.

Hi porro spiritus pro diuersitate ac varietate eorum quibus constant principiorum substantialium, ac ipsarummet substantiarum in quibus resident, & quorum gremio fouentur, diuersos quoque promunt effectus. Sunt enim

corum alij corporei magis ac visibiles, alij subtilitate sua omnem sensum transcendunt: quorum hi vt vaporosi, aërei, & mercuriales, sic actiuitate sua omnes superant reliquos: isti vero naturæ existentes fuliginosæ seu fumosæ, & de salium volatiliū natura participant, his quoque similes producunt effectus. Denique inter hos quodammodo intermedij halituosi ac sulphurei, à substantia pariter ac effectuum similitudine dicuntur.

Qui diu multumque in subtili rerum vitalium anatomia sunt exercitati, horum spirituum varietatem & miros effectus ob multiplices quas exerunt actiones, præ cæteris facilè dignoscunt, percipientque huiusce generis spiritus (quos idcirco vitales nuncupauimus quia incredibili præstant virtute & actiuitate) non modo per suos effectus in rebus vegetabilibus & animatis delitescere, sed etiam in substantiis metallicis: quæ tamen illis penitus carere videntur, eò quod nullis vitæ polleant facultatibus.

Quod autem malè in vulgari phi-

L iij

loſophia, metalla reliquaſque mineralia omni vitali vigore deſtituta eſſe dicantur: vel aurum ardens conuincit, quod plenum eſt ſpiritu, tantæ ſubtilitatis & actiuitatis, vt pauca quædam eius grana, dum ſolo motu vel radiorum ſolarium ciaculatione flammam conceperint, inſtar exploſi ſclopeti, maximo naturæ myſterio, perpêdiculariter centrum verſus ſic ferantur, vt menſam ligneam valeant tranſverberare.

Spiritus Antimonij quanta ſint virtus.

Idiſum pariter abunde teſtantur volatiles Antimonij, illius Chymicorum oraculi ſpiritus, qui quotieſcunque ſecundum artem eliciuntur, inſtar meteororû modo albi, modo flauï, modo rubri, modo purpurei, quin & aliquando mille coloribus variati conſpiciuntur: eoque ipſo mirandam huius mineralis vim & efficaciam patefaciunt. Quæ quidem tanta eſt, vt metallorum quoduis etiam maximè fixum, quale argentum exiſtit, ab alio ſecernens, aurum ipſum ad miram puritatem, ac ſummam ſui generis perfectionem promoueat, remota prius ab ipſo cuiuſuis corporis corruptibilis &

hæterogenei colluue.

Admirandi inquam horum Antimonialium spirituum effectus, vel in humano corpore rei totius veritatem similiter euincunt, dum ipsum variè per vomitum, aluum, sudores, & vrinas repurgant. Maximè vero mirandum, quod non tantum centesima vnus grani spiritus Antimonij pars, in corpoream matricem vna cum eiusdem floribus ad 5. vel 6. grana dispersa, tantos effectus, citra vllum notabilem, vel in pondere, vel in quantitate diminutionem producere potest: verum etiam quod ipsa matrice suo spiritu tandem exuta, in medicamentum Anodynum degeneret, ac commotis corporis nostri spiritibus sedandis, præstantissima efficiatur Medicina.

Præterea vero, si miraculum illud naturæ (vt ex vulgi sententia & opinionione loquar) Magnetem consideremus, admirabiles ac pene stupendas prædictorum spirituum siue facultatum naturalium comperiemus perfectiones. Ipsi quippe, quamdiu arctè Magneti lapidi inhærescunt, mira pollent attra-

Spiritu Magnetis non caret potentissimo.

hendi virtute, qua tamen si penitus spoliatur: nihil ad se, quantacunque magnitudine exuberet, poterit euocare. Hanc nihilominus attrahendi efficaciam, quasi iure postliminij recuperabit, si spiritu ferri, quod magnam cum ipso habet affinitatem, animetur: prout ipsa plures docuit experientia.

*De spiritibus
venenatis Ar-
senici.*

Arsenicales quoque foetentes ac venenati spiritus, quos instar nubis spissæ ac nigrae in eius sublimatione ascendere videmus copiosissimos, ad huius nostri instituti confirmationem non parum conferre videntur. Vt enim illi, licet candidissimum ac purissimum metallum, suo contactu vel simplici, vel in forma fumi, nigredine summa obducunt: sic quoque congenitos nobis spiritus etiam temperatissimos, per solum odoratus organum recepti, contaminare mirificèque alterare possunt.

*De spiritibus
Auripigmenti
& sandaracæ
identidem ve-*

Hic verò obiter notandum occurrit, quod sub Arsenico eiusque spiritibus malignis, auripigmentum quoque, itemque alia plurima metalla imperfecta, ac arsenici naturam redolentia, à nobis comprehenduntur.

At è contrario variæ aquæ vitæ, tam ad sanitatis conseruationē, quàm grauissimorum sæpe morborum propulsio-
nem appropriatæ, ex nonnullis metal-
lis, perinde ac ex corallis & perlis, ab
experto chymico elici possunt.

*Ex nonnullis
metallis varia
aqua vitæ seu
spiritus salu-
tares elici
possunt.*

Quod autem ad spiritus salium me-
tallicorum spectat, vt salis nitri, vitrio-
li, aluminis, salis armoniaci, & marini
(quod meritò inter reliqua primum si-
bi locum vendicat) oppositæ ac plane
contrariæ, quas mediantibus suis spiri-
tibus edunt operationes, ingenti nobis
esse debent admirationi: dum ipsorum
quidâ corpora etiam solidissima lique-
faciunt, & alij contra vel spiritus coa-
gulant subtilissimos. In quo tamen ma-
ximum naturæ mysterium obseruare li-
cet. Hi namque spiritus, qui aurum om-
nium metallorum solidissimum dissol-
uunt, suam tamen in argentum non
exerunt potentiam, nec è contra.

*Quod sales ipsi
spiritibus abün-
dent, tum ma-
lignis tum sa-
lutaribus.*

Hi verò spiritus omnes & singuli (li-
cet id secundum magis & minus) sola
ignis violentia, à dura corporum, qui-
bus à natura illigati sunt compage libe-
rantur, ac in ipso quidem emigrationis

*Qua ratione
spiritus è suis
corporibus eli-
ciantur.*

procinctu, variis sub coloribus, in forma nubis spissioris comparentibus, sese insinuant: qui tamen ubi denuo in aqueam & humidam suam matricem reconduntur, quiescentes penitus evanescent.

Mira circa aquam fortem observatio.

Cæterum qui minus suam prædictis fidem adhibent, aut spirituum istorum mirabiles virtutes inficiantur: adeant aurifabros & metallorum separatores, quoties aurum ab argento moliuntur separare, ut promptissimos aquæ fortis (quam Gallicè *l'eau de despaut* aptè nuncupamus) effectus aduertant. Discant inquam vel duabus vnciis dictæ aquæ, tantum inesse viriū ac roboris, ut vnciâ vnâ metalli solidi dissolvere queat. Aspiciant etiâ quāta id fiat spirituum cōtentione vel ad sensum comparente; ac ut opinor desinent, in rerum naturalium spiritus, tantis viribus ab Omnipotente donatos, spiritus, sui virus effundere. Videbunt namque quamprimum prædicti atque fortis spiritus solidum aliquod metallum (patientis vicem gerens) aggrediuntur, tanta id fieri velitatione, & pugna ad tempus ancipiti, ut non solum

ipsa aqua ex tali motu incalescat, verum ad rubedinem vsq; ipsius vasis exardescat: copia ipsorū maxima per cololum fumi partim rutilantis, partim nigricantis specie, euolante, ac instar flammæ ignis calorem in omne latus diffundente. Conflictu verò hoc ad finem perducto, aquam sponte videbis refrigerari, licetq; de eius materia seu quantitate vix quicquā decesserit, eundemque fere gustum quo antea prædita fuerat retinuerit: nulli tamen in posterum metallorū inseruiet separationi, eo quod nimirum suis priuata sit spiritibus, ad quos omnis huiuscemodi referri debet operatio.

Ex eo porrò, quod gustum pari ferme qua prius feriat acrimonia, colligere licet, impotentiam hanc non inde pendere, quod omnes omninò ex ea spiritus euolarint: sed quod exorta inter cōtentos adhuc, & materiam eos continentem seu matricem, ob priorum exhalationē disproportionē, reliqui quodammodo detineantur ligati. Acrimonia siquidem illa, quæ in aqua adhuc residet, spirituum à quibus oritur præ-

sentia fidei est nuncius.

Hinc phlegmate seu humore passivo, hanc dyscrasiam producente, per cohobationem seu redestillationem separato, prioribus viribus quasi recuperatis ad parem molitionem idonea redditur: idque quod repetendum est, quamdiu acrimonia aquæ supererit. Ex quibus colligi facile potest virtutem illam dissoluendi, non acrimoniæ, sed solis spiritibus tribuendam esse.

*Quod corpora
vegetabilia et
animata suis
non careant
spiritu.*

Si igitur corpora mineralia ac metallica, quæ tamen vulgò vt vita, sic actione omni spoliuntur, tanta partim noxiorum, partim salutarium spirituum copia turgent: quid de vegetabilibus dicendum fuerit & animantibus? quorum vt vita longè manifestior, spirituum maiores diuitias pollicetur & vbertatē, sic ars ipsa, & quæ versatur in eorum extractione experiētia, huius nostræ veritatē philosophiæ, ad oculum quasi demonstrat.

Ac vt ab animantium genere incipiamus, spiritus hos tam bonos, salutare, secundumq; naturā: quā malos, perniciosos, ac contra naturā se habētes, ac par-

tibus quidem solidis radicaliter, nobi-
 lioribus verò simul originaliter ac ema-
 nativè (absit artis vocabulis invidia) in-
 fitos, humoribus verò per influentiam
 seu irradiationem communicatos, dici-
 mus similiter esse tripartitos: quibusdam *Diverse spiri-*
 ipforum naturam aëream, vaporosam, *tum qui in*
 ac subtilissimam adeptis, aliis verò na- *corporibus no-*
 turæ existentibus fuliginosæ ac falsugi- *stris. resident*
 nosæ, aliis denique quodammodo in- *divisiones.*
 termedix, vt essentix sic consistentix,
 halituosæ videlicet, sulphureæ, ac olea-
 ginosæ. Hi præterea spiritus, cùm in
 omnibus animantium generibus, tum
 in homine potissimum, iuxta commu-
 nem Hermeticorum sententiam repe-
 riuntur, à qua non longe nec ipsemet
 abest Hippocrates, quando ait, *Corpora*
nostra constare continentibus & contentis.
 Quorum terminorum priori nihil aliud
 quàm continentes ac in se recipientes
 matrices: posteriori verò substâncias spi-
 rituales contentas, ac à prioribus rece-
 ptas voluit significare. Contentorū quo-
 que à Dogmaticis triplex proponi solet
 partitio. Quædam enim sunt *substantiæ*
quoquo versum impetuosæ, seu impetum

facientes, siue synceræ & ætheræ, siue se habeant secundum naturam, quales naturalis, vitalis & animalis spiritus: siue noxia quadam qualitate, tanquam affusa nebula sint contaminatæ. Quædam rursus *humectantes*, siue humores tam vtilis, quàm inutiles & excrementitij, eo quod spiritus salutare & noxij in ipsis inhabitent. Et aliæ denique *effluentes*, communiterque exhalantes, siue humidæ, quas vapores: siue siccæ, quas exhalationes & fumos nominant.

Hæc est diuisio substantiarum spiritualium quæ in corporibus nostris continentur, à Dogmaticis communiter usurpata: à qua non multùm dissident Hermeticorum suffragia, si bene & accuratè intelligantur.

In vegetabilium verò genere nostrâ hanc, tam proborum quàm peruersorum spirituum distributionem tribus membris comprehensam haud difficile fuerit stabilire.

*Quibus in
partibus qui-
que spiritus
resideant.*

Mercuriales siquidem, vaporosi, ærei magisque subtiles, ut in partibus vegetabilium resident mollioribus, floribus nimirum ac foliis, sic aquarum oleorum-

ve extractione ac destillatione ab ipsis separantur. Salsuginosi verò, vt magis fixi, sic in partibus quoque vegetabiliū radican- tur durioribus, lignis videlicet, corticibus, & radicibus, sale abundantibus : ex quibus postmodum ignis violentia separantur. Sulphurei denique & oleaginosi spiritus, vt inter æthereos subtiliores, ac terrestres salsuginosos, quodammodo intercedunt medij: sic in vegetabilium seminibus continentur, consistentia & situ quodammodo inter folia & ligna intermediis. Insunt vero seminibus cunctis etiam frigidioribus, (qualia sunt papauēis & lactucæ) quæ quoniam præ reliquis compositi partibus magis sunt contemperata, naturæque familiaria, spiritus quoque omnium defœcatissimos, & magis ad speciei cōseruationem destinatos complectuntur. De oleorum vero ex seminibus extractione præcepta tradere, vetat rei facilitas publicaue notitia.

Hic vero minimè prætereundum est in hac vegetabilium classe, non minùs quàm mineralium & animalium ordine, omnes iam enarratos spiritus, rur-

*In vegetabili-
bus reperiuntur
boni spiritus
& noxi.*

fus duorum generum existere : alios, bonos, salutare, balsamicos, & conseruatores, tam videlicet Mercuriales, quàm sulphureos, & falsuginosos : alios quoque malos ac noxios, tam Mercuriales, quàm sulphureos, & falsuginosos.

Ac quod attinet Balsamicos, eorum copia inprimis turgent alimenta, & ipsis inter reliqua abundant panis & vinum : vnde & reliquorum ciborum basis meritò censetur. Panem enim & vinum natura transmutat in spiritus naturales, vitales, & animales, necnon in semen ipsum è quo homo procreatur. Quam quidem transmutationem facultas natiua operatur suis continuis digestionibus, & puri ab impuro separationibus, coctionibus, deinde fermentationibus, cohobationibus, & circulationibus : quas diuersi caloris gradus, in iecore, corde, & cerebro residentis, molliuntur. Quisquis ergo primariam generationis humanæ causam inquireret, eandem ad panem & vinum tanquam subiectum & materiam, ex qua : non verò tanquam ad causam efficientem & for-

formalem reuocabit.

Si quis porrò ambigat, quantum mi- *Ingentem co-*
randi Panis & Vini spiritus, vitæ, mo- *piâ spirituum,*
tus, & caloris in seipsis contineant, quæ *in vino conti-*
omnia indubium præstant vitæ argu- *neri probatur.*
mentum : ille quæso extractionem a-
quæ vitæ ex vino, quod spiritibus inter
reliqua vegetantia prædiximus abunda-
re, factam consideret.

Tunc enim videbit duos aut tres car-
bones ardentes, sub dolio quodam tres
aut quatuor vini amphoras continente
positos, in causa esse, cur ingēs copia spi-
rituum è Vino eliciatur; cū alioqui pau-
lulum aquæ vix possēt calefacere. Quin
imò modicus istorum carbonum calor,
ita serpentinas (sic enim hæc vocantur
instrumenta) & dolium aquæ plenum re-
frigerij ergo ibi collocatum, licet non
mediocri interuallo à carbonibus sepa-
ratum, sic accendet & inflammabit, vt
illius æstus nullatenus valeat tolerari. V-
bi verò semel inde spiritus exierit, nun-
quam deinceps serpentinas ante dictas,
& refrigerium videre licebit incalesce-
re, licet ingentem idcirco flammam &
calorē excitaueris. Vnde manifestè col-

M

ligitur, hanc de qua supra calefactionē ab ipsius tantummodo vini spiritu promanasse.

*Spiritus vini
potentia.*

Quod si præterea motum vini animaduerteris, eo tempore quo spiritus ab illo vi caloris proliciuntur: serpentinas arteriarum motum vehemētem aliquatenus imitari comperies, imò vero vehementius commoueri. Quo satis superque experimento comprobatur, non aliunde hæc omnia quàm à spiritibus in vino contentis proficisci.

Ex illo rursus exemplo abundè innotescere arbitramur, quod ex omnibus rebus alimentosis aqua vitæ balsamica educi potest, quam non incassum vocabulo tam augusto philosophi donauerunt.

*Ex omnibus
rebus alimentosis
aqua vitæ, & ex
venenatis aqua
mortis educi
potest.*

Pari ratione cùm contrariarum causarum, contrarij necessario per se effectus existant, ex rebus venenatis aquam destillare poteris, non vitæ, sed mortis: quoniam rerum illarum venenati spiritus, vitali nostro balsamò penitus aduersantur.

Sed vltcrius, amabo, in tam amœna transmutationis rerum pergamus spe-

culatione. Dicimus igitur quemadmo-
 dum natura vegetabilis in animale, *Quomodo na-
 qua modo dictum est ratione, à diuer-
 sis caloris innati gradibus facile trans-
 mutatur : sic mineralem quoque posse
 transire in vegetabilem. Etenim plan-
 tæ radicibus suis terræ infixæ, non tan-
 tum bonos & laudabiles succos : verum
 etiam prauos sæpè, ac à mineralium
 specie minimè differentes prolicere, si-
 bique assimilare possunt. Quibus qui-
 dem naturam mineralem scaterere, quos-
 que demum, siue noxios, siue innoxios,
 ipsis vegetabilibus impartiri demonstra-
 uimus.*

Qua de causa non abs re asseuera-
 bimus, Helleborum & Tithymalum,
 quæ tantopere corporum nostrorum vi-
 res, tum vomitione, tum alui proflu-
 uio deiiciunt, non parum de spiritibus
 Antimonij participare : non secus ac
 Aconitum, vnà cum Napello à spiriti-
 bus Arsenici mineralibus suum vene-
 num mutuatur : cum vnum & alterum
 præsentem animalibus adferat perni-
 ciem.

Quod si hoc loco, ventis nauiculam

noſtram à littore propellentibus carbaſa cuncta daremus, in altum profecto pelagus tanta velocitate abriperemur: *ut* relictì à nobis aliquantum portus recuperandi vix poteſtas concederetur.

Quin ergo potius vela contrahendo, vnde dilapſi ſumus reuertamur: ſufficiatque nobis oſtendiſſe vegetabilia de mineralium quoque natura participare, id quod neceſſitate id exigente, vel mille comprobare exemplis poſſemus. Sufficiat vero in præſentia, quod experientia conſtet, ex viridibus nucum involucris, *ut* & granatorum cortice, vegetabile vitriolum, non modo colore & guſtu, verùm etiam cæteris qualitatibus omnibus vitriolum minerale referens, ſpagirica arte elici poſſe.

Quod ſi vegetabilia de mineralium natura participant: quidni hominem ob multiplicem vegetabilium uſum, de utrorumque participare natura, firmiſſimè concludemus? ſecundum illud: *uis nutrimur ex quibus conſtamus*. Ad huiusce inſuper confirmationem non parùm facit, quod homo non tantùm à veneranda antiquitate Micro-

Quod vegetabilia de mineralium natura participant.

cosmus , magno citra controuersia naturæ mysterio , dictus : verum etiam ab Omnipotente ex globo terræ , iam omnibus totius vniuersi feminibus , sicque vegetabilium quoque , ac metallorum signaturis imprægnatæ , sit efformatus.

Quæ si ita sunt , mirari deinceps desinant , harum rerum increduli , ac vnanimi nobiscum sententia concludant : in corporibus nostris generari posse spiritus malos , ac vitæ nostræ hostes intestinos , eosque naturæ mineralis , vegetabilis & animalis. Spiritus inquam halituosos , sulphureos , & falsuginosos , ac fuliginosos , qui pro diuersa , quam metallorum vel vegetabilium gerunt , idæa , diuersos tam internos quàm externos generant morbos.

*Quod varia
spirituum bonorum & malorum genera
in nobis ingenerentur.*

Sic spiritus qualitate acida præditi , consequenter morbos acidos & frigidos inducunt , eosque diuersos pro diuersa aciditatis differentia , qua cum Vitrioli metallici , vel Aceti , Limonum , Berberis , aliorumq; vegetabilium aciditate conueniunt.

Simile quoque de reliquis spiritibus , scilicet austeris & adstringentibus , ad

*Varia spirituum
qui nobis in-
sunt collatio,
& quos effe-
ctus producant.*

qualitatem vel Aluminis rochæ, vel A-
caciæ magis appropinquantibus, sit iu-
dicium. Sic spiritus, quos à sympto-
mate quod sensui tactus imprimere so-
lent, formicantes dicere possis, magis
accedunt ad qualitatem Aluminis plu-
mosi, vel Vrticarum. Spirituum qualita-
tes acres ac pungentes, magis partici-
pant de similitudine salis Alkali, vel A-
ronis. Facultas spirituum inflammatoria,
magis ad Sulphuris communis, vel Olei
alicius, vel Gummi, vel Resinæ naturā
appropinquat. Qualitates spirituum ama-
ræ cum sale Gemmæ, aut Aloë: vo-
mitivæ, & pestiferæ, cum Arsenico,
Antimonio, vel cum Aconito, & Na-
pello, maiorem habent similitudinem.

Quæ quidem tria propter observa-
tam veneni sui diuersitatem, primam
nobis præbuere ansam, ad exactiorem
paulò venenorum, quæ spiritibus letha-
libus, ac pestem per se inferentibus ma-
ximè sunt affinia, indagationem susci-
piendam.

Arsenicales verò & Napellini ex a-
liis etiam corporibus emanantes spiritus
(vt ex supra allatis rationibus satis

patuit) aëri quo viuimus sæpè permixti, eosdem inibi producant fructus venenosos, & mortalia symptomata, quæ Arsenicum minerale, aut Napellus vegetabilis, pro diuersitate humorum fœcumque tartarearum, aliarumque impuratum & corruptionum, quæ dictis spiritibus, mineræ, seminarij, fœcundæque matricis instar, substernuntur.

Inde fit vt illi qui huiusmodi corruptorum humorum sentinam gremio occultant: humorum inquam quos spiritus Arsenicales Napellini &c. sua tinctura infecerunt, vel qui ad eam facili occasione suscipiendam, præ aliis magis sunt dispositi: pestis venenum faciliùs longè recipiant.

Cùm enim ex quatuor causis quæ ad omnem actionem necessariò requiruntur, sint duæ insigniores: agentis nempe ad actionem producendam sufficiens robur, à spiritu venenato pestem inducente prodiens: & dispositio patientis, ab humorum exorta corruptione, quam perniciosi ac pestiferi spiritus comitantur, qui non secus ad

Quinam magis vel minus sint pestilentie obnoxij.

pestem suscipiendam sunt proximè dispositi, quàm pulvis tormentarius, aut aurum ardens, ad ignem concipiendum, solo motus beneficio promouetur.

*Cui aurum
ardens potius
quàm aliterum
flammam con-
cipiat.*

Sed quemadmodum Aurum illud ardens magis aptum est ad flammam concipiendam, quam pulvis tormentarius vulgaris: cum tale Aurum illam solo motu, & absque igne in se admittat, ut superius innotuit: sic quædam corpora magis igni pestis sunt obnoxia, aut certè minus, pro varia humorum corruptorum quibus abundant ratione: quique eò celerius, vel tardius suos effectus producant, quo velociorem nacti sunt maturitatem, vel tardiores.

Quædam enim venena deprehenduntur in suis matricibus & seminariis paucis diebus, alia per annos plurimos, ut nuper probauimus, latitantia. Quod certè nulli alij rei adscribi debet, quàm venenorum quorundam qualitatibus, quæ citius aut tardius suos fructus proferunt: aut saltè proprietatibus

matricum quibus continentur, atque fertilitatibus: prout exemplo fructuum è diuersis locis citò vel tarde emergentium, satis abunde confirmatur.

De lue venerea Fernelius refert, posse eam ad duodecimum vsque annum in corporis nostri interioribus latere absconditam. Quod etiam in variolis euadit manifestius, quæ licet passim in puerili ætate cōtingant, aliquando tamen post vigesimum aut trigesimū annum emergunt, in ijs præsertim quorum corpora ab hoc cōtagij genere nōdum depurata fuerunt. Idem prorsus de peste sit iudicium, ad cuius corruptelam suscipiendam, alij præ aliis magis sunt ob humores corruptos dispositi.

*Quædam variolæ post longos annos re-
crudescent.*

Cæterum si in huius diductione materiæ, cuius nimia peccasse prolixitate videamur, idem, dissimili tamen ratione, accidisse nobis sciat: quod pictoribus seu statuariis egregiis, qui attentius paulò imagines quas suscipiunt delineandas speculantur. Accuratioꝝ enim paulisper fuit nobis tractatio ineunda, de spiritibus tam bonis quàm malis, cò

quod præ nimia subtilitate, & καθ' ὅαν in ipsis residente, sensum omnem subterfugiant, ac vitalibus impressionibus turgent. Utque præterea illos à quibusdā aliis spiritibus ὁμιγύμους & improprie dictis secerneremus: qui, tantum corpora spiritualia ἐξίτηλα ac evanida existūt, omni prorsus vitali facultate & robore destituti. Huius quidem generis sunt simplices vapores humidi, exhalationes siccae, ventositates flatulentæ, halitus nidorolenti, vaporosi sudores: quorum vocabula sæpe in libris Medicis occurrunt: licet minus propriè spiritus nominentur, propterea quod insita virtute destituti, Arsenicalibus, Napellinis, ac Aconitalibus, nulla prorsus ratione cōparari possint. Hanc quoque materiam pro merito diductam à nobis videre licet in Tetrade nostra cap. 5. 6. & 10.

Quid nomine spiritum ab auctore intelligatur.

Spiritus noxū in humano corpore, omnium morborū causa, ex sententia Hippocratis.

Dum verò hos spiritus perniciosos ac pestilentes, aëri inspirato, humoribusque corporis nostri admixtos, non solum pestilentiarum, verum etiam plurium aliorum grauissimorum morborum proximas causas dicimus efficientes: consentientem sane habemus Hip-

pocratem lib. de flatibus à nobis in principio huius tractationis allegatum, sic concludentem. *Haëtenus ergo morborum omnium causas flatus esse demonstraui: id enim à principio receperam me facturum. Recensui enim spiritum ipsum tum in aliis omnibus rebus potentem, tum maxime in hominum corporibus plurimum posse.* Hic vero sciendum est, Hippocratem per flatus nihil aliud intellexisse quam vapores, halitus, fumos, aliasque substantias spirituales corporibus nostris conclusas, insita actiuitate, ac impressionibus vitalibus perniciosas præditas. Flatuum enim Hippocraticam significationem, vel aëri tribuere simplici, vel nudis flatibus (quæ partem distendendo solum, doloris facile dissipabilis dudum ipsi symptoma imprimunt) ijsque simul omnium morborum corpora humana possidentium assignare causas, non Hippocratis certè, sed tyronis alicuius parum in Medicina versati redolet ingenium.

Atque hæc sane videtur clavis esse, ad mentem Hippocratis in dicto de flatibus lib. foelicius assequendam: quæque simul nostrorum dictorum cum diuini

*Mens Hippo-
crati in lib. de
flatibus qua-
nam sit.*

Senis placitis, miram ostendit conso-
nantiam. Ipse enim in causis pestis per-
quirendis, craseos, qualitatum elemen-
tarium, vel etiam simplicis eorum in
calore, frigore, humiditate, siccitate, ex-
cessus, non modo nullam facit mentio-
nem, verum etiam in libr. de Antiqua
Medicina, illorum opinionem tanquam
erroneam explodit, qui morborum cau-
sas in illis homonymis ac impotentibus
reponunt: dum hæc tandem verba sub-
iungit. *Non enim siccum, neque humi-
dum, neque calidum, neque frigidum, ne-
que aliud quicquam ex his putauerunt ho-
minem ledere: sed quod in unoquoque for-
tè & natura humana potentius est, quod-
que non possit superari, hoc ipsum ledere
dixerunt, & hoc auferre quasiuerunt. For-
tissimum autem est inter dulcia. dulcissi-
mum, inter amara amarissimum, inter aci-
da acidissimum, & in omnibus adeo rebus
vigor ac summum. Huc enim & in homi-
ne inesse viderunt, & hominem ledere:
Inest enim in homine amarum & salsum,
& dulce, & acidum, & acerbum, & flui-
dum, & alia infinita omnigenas facultates
habentia, copiamque & robur.*

Hic sane vt vocibus Amari, Acidi, Acerbi, Dulcis, Salsi, Spirituum nostrorum principia, matrices, & semina: sic *Vigoris summi, copiae, ac roboris* vocibus, actiuæ vitalesque ipsorum, clare satis exprimuntur impressiones.

Notus est vulgaris morbus *Bulimia* dictus, seu fames canina (licet rectius appetitus caninus diceretur.) Huius Galenus, Paulus, Aëtius, & Auicennas, stupendos videntes in nimia ciborum appetitione effectus, hincque in accuratorem paulò morbi huius Anatomiam caularumque indagationem incumbētes, licet principio in intemperie pedem sisterent, eaque vel frigida ac constringente, vel calida & resolvente: fuit tamen mora hæc momenanea tantum. Siquidem tantos effectus à tam leuibus dependere causis minime posse, facili coniectura assequentes: meritò tandem in humore acido siue phlegmatico, siue melancholico potius, quàm in tali intemperie huius latere mali fomitem perceperunt.

A quorum sententia ac mente, licet ne latum quidem vnguem discedamus,

Gal. 2. Aphor. comm. 1.

Paul. libr. 2.

cap. 51.

Aët. serm. 9.

cap. 1.

Auicenn. 13.

tract. c. 12.

terminis tamen artis magis conuenientibus, adque ad docendum magis accommodatis, causam huius mali tribuimus spiritibus quodammodo esurientibus, acidis & vitriolatis, maximâque dissoluendi vi præditis, ijsque in humore quodam melancholico, à statu naturali quam plurimum recedente, radicatis.

In præcedentibus cum aquarum fortium incredibilem in dissoluendo energiam, à solis vitrioli spiritibus dependentem, proponeremus: quid hi spiritus in recessu haberent, haud obscure significauimus.

*Quanam sit
humoris mel-
ancholici cum
Vitriolico con-
uenientia.*

Hic porrò spiritus qui in humore corporum nostrorum inest melancholico, in tantam sæpe aciditatem & acridinem eleuatur, vt non tantum inter vomendum ipso transitu vias exulceret: verum etiam in terram decidens, non aliter ac aqua fortis, aut vitrioli oleum, bulliat. Non mediocris huius humoris cum vitriolo affinitas & *ααλογία*, in causa est, vt vitriolicus à nobis appelletur: sicut non absumili priuilegio, quædam bilis species, æruginosa fuit à nonnullis nominata.

Acetum simplex, non parum habet, cum humore acido & melancholico corporibus nostris infuso, similitudinis & conuenientiæ: verum quoniam sufficiens humoris istius melancholici copia, vix ac ne vix quidem haberi potest: ad opus chymicum moliendum, à natura animali ad vegetalem transeamus, vt utriusque collationem, aceti nimirum & prædicti melancholici humoris, ne dum in solo gustu, sed in aliis etiam amborum facultatibus, aperiamus.

In primis igitur acetum ex liquore *Aceti & humoris Me-* omnium suauiore, dulciore, magisque *lancholici* nutritiuo, & naturæ familiari elicitur: *Σιλλη. α.* vino nimirum, nec vino tantum, verum etiam cereuisia, hydromelite vinoso, & quouis in summa nutritiui humoris genere. Acetum hoc ergo commune licet è vino fiat, alimento plurimum nutritiuo, minime tamen vires naturæ lapsas reparat, eò quod spiritu vitali spoliatur: in quo præsertim facultas illa inest spiritibus nostris consentanea, & ad nutriendum accommodata. Inde fit vt quidam, quorum princeps est Galenus, acetum vinum mortuum appellent, nec *Lib. i. de simp. pl. medic. facult.*

idcirco tamen liquor ille naturalis esse definit, quam plurimis naturæ aptus intentionibus: sicut inter alia appetitui exacuendo: vt taceam, quod & citra noxam bibatur.

*Appetitus cibi
& potus unde
in nobis infit.*

Huic aceto vegetabili, qualitatibus respondet humor corporis nostri, melancholicus dictus: qui naturali à sanguine proueniens, licet vt sanguis minime nutriat: tamen aceti instar alios haud exiguos in naturali œconomia præstat vsus. Ac inter cæteros, ex lie-
ne per vas breue & venosum ad ventriculi interiora delatus, aciditate, vel potius acidis quos continet spiritibus, ventriculi orificium superius, numerosa neruorum serie ex sexta in primis conjugatione propagata coronatum, vellicando, primo sensum excitat, hoc vero ipso dein appetitum animale exa-
cuit. Cæteras vero quas habent conformium qualitatatum inter se similitudines, sciens prætereo.

*Quomodo fiat
acetum destil-
latum Et quã-
ta illius vir-
tus.*

Huius aceti aciditas, per artem, solo mediante balneo Mariæ, miris modis intenditur, diciturque tunc acetum destillatum, quod & ipsum phlegmate

mate suo liberatum, in longè maiorem acrimoniam vimque ascendit dissoluendi. Qua destillatione perfectà, fœces colore nigro ac sapore acerrimo in fundo residentes, tantam corroding vim possident, vt de spiritibus salis, ac tartareis, maximè corporalibus ac causticis participare, haud obscurè intelligantur.

Simili plane ratione natura à nemine edocta, & ad cuius imitationem ars quicquid laude dignum præstat, molitur, hypochondriorum calore balnei teporem sæpenumero longè excedente, in separatione substantiarum liquoris huius acidi naturalis, succi videlicet melancholici, ac cum aceto vegetabili, plerarumque qualitatum similitudine participantis, partibus tenuioribus magisque aëreis euaporatis, progreditur: ipsumque quodammodo, vt Hippocratis verbis vtar, commutat in acetum destillatum acidissimum, tantoque dissoluendi ac consumendi robore præditum, vt momento quasi, atterrat solidissima quæuis, ac loco naturalis, caninam ex-

Ex humore melancholico alius acidissimus præcreatur.

petentiam excitet.

Humor atrabiliaris unde in nobis procreatur.

Fæces verò huius humoris melancholici in separationis fundo residentes, tam colore nigro quàm proprietatibus reliquis, acrimonia in primis, aceti fæces æmulantur. Estque hic humor atrabiliaris dictus maximè contra naturam, morbos generans ut curationis longioris, sic symptomatum vehementia famosos.

Atque in his quidem Analogia & proportio aceti vini vegetabilis, cum sanguinis aciditate consistit. Principalis verò noster hoc loco scopus est, ostendere acidam qualitatem remissionem aceti simplicis, intensiorem destillati, intensissimam verò ac plane erodentem fæcum: nec ab excessivo calore aut frigore, neque etiam intensiore dependere aciditate vellicante; sed à quibusdam potius spiritibus quorum alij quidem natura acida vellicantéque sunt præditi, alij vero qualitate falsuginosa eaque mordicante & erodente.

Illi porrò spiritus in suis matricibus, siue liquore & fæcibus prædicti aceti delitescunt: quorum facta separatione,

manifestum euadit, facultates seu qualitates dissoluentes supradictas; neuti-
quam à materia seu qualitatibus ele-
mentaribus, sed à sola procedere forma
seu spiritibus; quæ cum non magis in
separatione partium aceti, quàm ipsius
aciditatis sanguinis nostri, locum ha-
bere ostendantur: non immetitò simi-
les quoque ex vtrisque conclusiones
eliciamus.

Profectò si Galenus (vir alioqui in-
genij ac subtilitatis miræ) voti sui, quod
ex cap. 19. libr. 1. de simpl. Medicam.
facult. colligi potest, compos. factus
fuiſſet, sique modum separandi diuerſas
in aceto substantias, non minùs quàm
muliercularum vulgus in lacte, caseum
à butyro & serositate reliqua facili ne-
gotio separantium, deprehendiſſet, aut
saltem spirituum dictis substantiis inha-
bitantium diuerſitatem: tanto profecto
cum labore ac ingenij defatigatione,
frustra indagine suscepta; acrimoniæ,
aciditatis, viſque in aceto dissoluentis
causas, in nudis calidi & frigidi qualita-
tibus, 20. 21. 22. & 23. capitibus libri ci-
tati minime collocasset.

*Galenus ſeruo
tentia circa
miros aceti
effectus inu-
probat.*

Demonstrationis autem nostræ initium ducamus à fœcibus, post acetī destillationem in fundo vasis residuis, humorique atrabiliario simillimis.

*Acetī destilla-
tio quomodo
fiat.*

Harum fœcum si libram vel amplius in retorta vitrea, cum recipiente probe lutata aperto igne (qualis ad oleum vitrioli crassius extrahendum adhiberi solet) destilles: ascendentes primum videbis spiritus crassos, ac instar nubis spissos, ac cōsequenter corporeos, qui citra ignis diuturnioris ac continui violentiam plane separari nequeunt: paulò post vero in oleum seu liquorem, mordacitate ac qualitate caustica, nec ipsi oleo vitrioli cedentem, ambientis ipsos aëris frigore densari conspicias.

Terra in fundo remanens, salsedinem quidem aliquam, ad horum tamen spirituum igneam quasi penetrandi ac dissoluendi vim minimè accedentem, nanciscetur.

*Vnde carci-
nomata pro-
ducantur.*

Similes plane terrestres spiritus in atra etiam bile continentur, fœcibus nimirum liquoris acidī, aut melācho-licæ naturalis: quos ob naturarum similitudinem, spiritus appellamus corpo-

reos, vitriolatos, qui certe in ijs quos Carcinomata infestant, carnem & ossa quotidiano morbi incremento, arro-
dendo depascuntur.

Quod vero spectat ad spiritus aceto destillato immersos, cum illi subtiliores naturæque magis existant aëreæ, eorum separatio eatenus est difficilior, quatenus sub oculis subijci non potest. Expertus tamen Chymicus cuius sapientia & artificium ad ardua quæque extenditur, eandem sine multo negotio eliciet.

Fit autem sumendo vnciam circiter
vnam salis Tartari purissimi, huicque in
alembico super infundendo vnam aut
alteram libram aceti destillati optimi.
Ac destillatione gradatim lento igne
suscepta, dictum acetum omni aciditate
vique dissoluendi spoliatum destillare
videbis, sapore ab aqua communi non
differente. Eo quod spiritus salis acidi
vitriolici, à quibus veluti subtilissimis
omnem suam virtutem mutuabatur,
& à quibus præterea aliter secerni non
poterat, eiusdem salis Tartarei benefi-
cio retinentur : natura quippe simile

*Quomodo
acetum sua
aciditate spo-
lietur.*

simili gaudet prout antea declarauimus. Acetum tamen quod inde dilabetur, eandem prorsus quam aqua dulcedinem retinens, parum admodum de sua imminuet quantitate. De libra namque vna aceti pauca solummodo grana salis volatilis & acidi detrahentur, quæ totam illi dissoluendi virtutem & aciditatem, in prædicto sale tartareo remanentia, suppeditabant.

Simili planeratione aqua vitæ optima, multiplici rectificatione (sic mihi per artem loqui liceat) naturam quodammodo igneam vel æream adepta, omni tamen virtute ac robore exui potest, ita vt instar aquæ fontanæ destilletur prorsus insipida. Philosophica nimirum id præstatur destillatione, detrahendo ei spiritum ac sal armoniacum, sulphurulentum, & igneæ naturæ seu æthereæ: licet ex integra aquæ vitæ libra extractum, paucula grana non superet. Atque hoc armoniacum sal, sulphureum, volatile, ac spirituale, à vero philosopho ad tantam actiuitatem perducitur potest, vt solidissimum etiam metallum, radicali interim eius humido

*Quomodo
aqua vitæ suis
spiritibus
exuatur.*

minime destructo, in momento oculi calcinet. Hic namque est ignis naturæ cælestis, animans & viuificans, igni nostro communi destructori è diametro oppositus.

Horum ergo spirituum ex diuersis vini partibus (aceto nimirum, aqua vitæ, ac fœcibus reliquis) extractorum, excellentia, agendique in primis robore demonstrato: In massa quoque corporis nostri sanguinea pari ratione non solum tres humores, numero distinctos, verum eiusdem insuper plane cum dictis naturæ, roboris, & efficacix, contineri dicimus.

Massa sanguinis diuersos humores continet.

Quemadmodum enim in Tartaro reliquisque vini fœcibus crassioribus, diuersi reperiuntur spiritus, ac inter alios adeò fœtentes, vt omnem sæpe circumiacentem aërem inficiendo, contagij causa existant: (vnde fit vt qui cineres quos vocant grauellatos acerrimi salis comparandi gratia moliuntur, eosdem in locis ab hominum consortio remotis cogantur conficere) sic etiam in Tartaro ac fœcibus humani

N iiij

corporis (illiusque præcipue qui potu, varijsque utitur ciborum generibus, quorum singuli peculiare quodammo- do ut nutrimenti sic fœcum genus possident) spiritus continentur fœtentes varij, nec fœtentes modo, verum & fœtidissimi sæpeque venenati, ac pestiferi, variis etiam grauibus nos morbis affligentes.

Ex ante dictis abunde docuimus, quomodo è vino dum pristinam naturam, seu formam ac faciem retinet naturalem, aqua vitæ educi potest cœlestis & ætherea, quæ naturæ maxime est familiaris.

Docuimus præterea, quomodo ex eodem vino varias elicere datur substantias, quales sunt acetum acidum, & ex eodem aceto aqua, seu liquor acidissimus, qui eo magis intenditur, quo magis per balneum Mar. phlegmate depuratur. Inde etiam ostendimus quomodo è fœcibus eiusdem aceti, nigris, densis & salsuginosis, ignis virtute, liquores mordacissimi & in primis corrosiui eleuentur: non secus ac ex tartaro & reliquis vini fœcibus diuersa

*Ex fœcibus vini
Et aceti spiri-
tus sanctus ele-
uantur Et cor-
rosiui.*

spirituum sulphureorum , nitroforum ,
fœculentorum , & fœtidissimorum ge-
nera secernuntur . E quibus rursus ci-
neres grauellati, vt vocant, siue sales a-
cerrimi conficiantur. Tot demum va-
riæ substantiæ, aded inter se repugnan-
tes & contrariæ, quotiescunque è vino
depromuntur, à natura prorsus sunt a-
lienæ : si verò contrà mixtim in illius
massa resideant, vinumque debita sua
consistat symmetria, instar nectaris dul-
cissimi, naturâ nostram apprimè fouent
atque nutriunt.

Simili prorsus ratione artista sedulus,
naturæ, quæ omnem humanæ philoso-
phiæ perfectionem multis parasangis
transcendit, imitatione, ex massa quo-
que sanguinis dulcissimi extrahere no-
uit aquam vitæ cœlestem, ac cum ne-
ctare nostro viuifico, consentaneam .
Vt & serosam quandam ac insipidam
humiditatem (phlegma vulgò dictam)
quin etiam liquorem simpliciter aci-
dum, quique eadem planè quæ supra de
vini aciditate dictum est ratione, in a-
cidissimam ac penetrantissimam eleua-
ri aciditatem potest. Qua separata ex

*Idem spiritus
à sanguine qui
à vino eliciun-
tur.*

massa eadem, emergere videbit fœces nigras, acres & corrosiuas. In quibus diuersis substâtiis spiritus variij (non aliter ac de vino dictum est) vaporosi, halituo- si, aut sulphurei, fuliginosi, salsuginosi, acidi, dulces, acresq; continentur. Qui si admirabili naturæ vinculo & harmonia inuicem colligentur, tantum abest vt in naturali œconomia turbas vllas dent, seditionesve moueant, vt potius animæ nostræ vehiculum, & corporis vinculum existant arctissimum. Quando verò dulcisilla humorum harmonia interpolatur, illiquè temperaturæ terminis egressi, vires sigillatim possidēt in summo gradu excellentes, nec mutua actiuitate retusas: naturæ inprimis ob- sunt, eamque de suo statu deiiciunt.

*Morborum o-
rigo ab humo-
rum discrasia
petitur.*

Hinc fit vt Hippocrates lib. de veteri Medicina supra citato, terminis *Acidissimi*, *Dulcissimi*, *Amarissimi*, nihil aliud quàm immensum spirituum robur, naturæque noxium innuere voluerit, cùm inferius subiungat. *Atque hæc quidem mixta, ac inter se temperata, neque conspiciua sunt, neque hominem lædunt.* Item, *Vbi verò quid horum secretum fue-*

rit, atque ipsum in seipso fuerit, tunc & conspicuum est, & hominem ledit.

Ac licet Raimundus Lullius, Chymicas has è vino & sanguine extractiones, in libro suo de quinta rerum essentia (cui titulus Lunaria maior & minor) minimè præterierit: attamen cymmeriis terminorum obscurorum umbris, rei quam possidet claritatem potius videtur inuoluere, quàm nouo lumine collustrare. Nos verò lib. de priscorum philosophorum materia Medica, clarè satis ac apertè quicquid ad huius rei declarationem necessarium videtur, proposuisse arbitramur.

Atque in hisce rebus consistit anatomia vitalis & interior, exteriorem illam ac vulgarem, vt vtilitate, sic & necessitate longè superans: vtpote qua mediantè, substantiæ spirituales, astrales, ac formales, prius in tenebricoso materiæ Chao immersæ, Orphæi nocte circumdatæ, ac in Hippocratis orco delitescentes, in apertam lucem producuntur. Hoc denique cœlum est philosophorū, cuius claritas ac splendor, non tantum in vino & sanguine, verum in omnibus

Artis Chymicæ commendatio.

omnino rebus naturalibus , tam mineralibus quàm vegetabilibus & animalibus , modò hebetes oculorum nostrorù radij artis opera adiuventur , relucet. Hoc denique non minus quàm Aristotelis Organon , *instrumentum instrumentorum* dici potest , in rerum inquisitione fructus immensi. Cuius beneficio omnes omnium sæculorum philosophi , in variis quas quisque sibi selegerat materiis , feliciter sanè , summoque cum fœnore versati sunt.

Rogerus , Bacho , Rupicissa , Vlstadius , pluresque alij philosophi insignes post Lullium , varios ac mirandos vini effectus , in quorù cognitione , & nobis venire datum est , peculiaribus hac de re conscriptis libris , declararunt.

Christophorus quoque Parisiensis , vinarum anatomiam aggressus est , in cuius operatione miracula certè plurima comperiuntur , longè diuersa à colore rubeo , flauo , albo , nubeculis , hypostasis , sedimentis , aliisque id genus iudiciis quorum tamen notitiam licet non improbemus , imò Medico necessariam iudicemus : nihil tamen est , aut certè

parum, relatione facta ad internas eiusdem vrinæ partes.

Ex imis namque vrinarum penetralibus, salia extrahuntur nitrosa, & sulphurea, seu Armoniaca, variis vt coloribus, sic & saporibus, ac odoribus tam gratis quàm horrendis, prædita: ex quibus postmodum secundum artem, mirabiliū proliciuntur spiritus virium, nitrosi, armoniaci, vitriolati, non tantum diuersos, sed & sæpè contrarios edentes effectus. Quibusdam ipsorum corpora metallica dissoluentibus etiam solidissima, aliis è contrario spiritus vel æthereos, coagulantibus. Ex quibus obiter patet calculi concretionis, seu coagulationis, tam in vesica quàm in intestinis, aliisque frigidis & membranosis corporis partibus, causas, virtuti potius coagulatrici ac concretici, qua dicti vitriolati spiritus abundant: quàm intensiori calori, qui vix in has partes transmigret, esse adscribendas.

Quotopere vrine indicia sint obseruanda, declaratur.

Quin & plurimorum tam internorum quàm externorum, quibus corpus infestari solet, vlcerum causæ, soli

fali armoniaco ac nitroso, quo non solum vrina, sed etiam vniuersa per corporis molem dispersa, sanguinis humorumque aliorum massa abundat, per melicet assignentur.

Mellis & sacchari ingēs acrimonia per eorundē anatomiam dignoscitur.

Ex illa porro, quam Isacus Hollandus nobis describit, interiore sacchari & mellis, anatomia, quot quæso depromuntur essentia ac qualitates, & quam variae, quas inibi occultari, ne sagacissimus quidem ac subtilissimus qualitatū combinator, mente cōcipere potuisset? E sacharo enim, colore albo ac odore suauis prædito, certa destillatione, tantæ proliciuntur nigredines, abominandique foetores, vt tam gratum ac suaue fuisse ipsorum domicilium, nullus non stupeat & miretur.

Quis etiam sub adeo grata vtriusque, tam sachari quàm mellis dulcedine, tam violentā latere putaret acrimoniā: vt etiā solidissima quæuis metalla (quale est aurum) quacunque aqua forti vel regali promptius penetret, ac celerius perfectiusq; dissoluat? Atque hæc sunt, in quorum desperatam alias cognitionem, nos introduxit interior, ac vitalis

rerum anatomia, per quam spiritus vi-
tales & actiui, quibusdam veluti com-
pedibus in profundo reconditi & deuin-
cti, in manifestam lucem producuntur
& exoluuntur.

Vt ergo eò, vnde nos paulisper abri-
puit materiæ huius amplitudo, reuer-
tamur: beneuolum vtique lectorem ro-
gatum cupimus, vt omni præiudicij vm-
bra procul abire iussa, æqua mentis tru-
tina perpendat, quæ de naturali horum
spirituum tam inter se coniunctione,
quàm de artificiosa eorundem ab inui-
cem separatione, ipsorum item matti-
cibus, videlicet tam naturalibus, quàm
de humoribus præter naturam, deque
Tartareis siue crassis, quibus ipsorum
multi continentur, substantiis, hæc-
nus proposuimus. Sic enim magnos ac
admirandos, tam salutare quàm no-
xios, eorum effectus, candore philoso-
phico intuebitur: fierique non poterit,
quin nouo quodam oculos mentis eius
collustrante lumine, penitiorem asse-
quatur dictorum Hippocratis in lib. c-
ius de antiqua Medicina expressorum;
vt & lib. de flatibus, cognitionem. Ip-

*Cur tantopere
author in de-
clarandis spi-
rituum virtu-
tibus immora-
tus sit.*

femet præterea propofiti noſtri cōſcius, nos cum Hippocrate dictis in locis, omnium morborum cauſas ſpiritibus malignis, vt & ſanitatſ conſeruatiōem benignis, non temerè aſſignaffe concludet.

Ac vt quod res eſt liberè fateamur, ad libri huius de flatibus, vt planè diuini, ſic à paucis intellecti, veram ac genuinam interpretationē, ſeu potiùs clauem ſtudioſæ iuuentuti ſubmiſtrandam: hanc de ſpiritibus dōctrinam paulò fuſius proponendam ſuſcepimus. In qua ad oculum demonſtrauimus facultates, proprietates virtutes, & impreſſiones vitales, tam ſalubres quàm noxias, à ſubſtantia potiùs ſpirituali, aſtrali & formali, quàm à materia, vel craſi, vel denique qualitatibus dependere Elementaribus.

Cauſa Peſtilentiarum generalis vnde petatur.

Idipſum etiam potiffimum præſtitimus, vt certò certius euinceremus, cauſas efficientes peſtis adſcribendas eſſe ſpiritibus quibuſdam fœculentis, forinſecus aëri inſpirando quàm accuratiſſimè ſeſe commiſcentibus, vel etiam intra corpora noſtra progenitis, diuerſis humo-

humorum corruptionibus, ac impuritatibus tartareis, matricis ac receptaculi instar eos fouentibus. Spiritibus inquã ita venenatis, vt in ipso quasi primæ efflorescentiæ momento, variarum digestionum interuentu à diuersis natiui caloris (simili qua supra ostensum est de igni artificiali ratione) gradibus ortarum, è fomite suo transferantur: ac non solum ipsi cõmunicentur cordi, verum etiã omnes omnino corporis nostri spiritus momento inficiant, & varios morbos Epidemios, Contagiosos, & lethales, vna cum ipsa peste producãt: si quando ad venenorum Napellinorum, Arsenicaliumque naturam propiùs admo-ueantur.

Cæterum si quis his nostris dictis minime acquiescens, causam insuper inquirat, cur spiritus hos Arsenicales, Napellinos, & Aconitales, tanta malignitate dicamus præditos: huic sanè cœlũ ipsum cõscendere satagenti, scalas frustra porrigere conaremur, memores illius Theophrasti cap. 8. suæ Metaphys. vbi ait: *Qui omnium rationem requirunt, hoc ipso rationem ipsam tollunt, atque vna*

*Prolepsis Au-
thoris ad ni-
mū curiosos
causarum in-
quisitores.*

scientiam abolent & subuertunt. Cuius quidem dicti ratio in promptu est, non minus autoritate communi philosophica, quàm naturali intellectus lumine stabilita: quod videlicet, ni progressum in infinitum (qui tamen Aristotele in *Metaphys.* teste, tam secundum rectam lineam, quàm transuersam non datur) ridiculè admittere velimus: tandem principiis quibusdam primis, immediatis, ac minimè demonstrandis innitendum sit. Si igitur causa seu mediū demonstrationis, qua effectus aliquis suo subiecto insit, à priori seu demonstratione potissima, vel ob rei ipsius naturam (id quod in omnibus propositionibus primis, ac immediatis est perpetuum) vel ob nostræ cognitionis imbecillitatem ignoretur, id sanè mirum videri non debet; siquidem quod à ciconia vulpi id alte nimis philosophantibus, meritò obiicitur: *Vitrum lambunt extrinsecus, pulsem intus latentem non attingunt.* In omni quippe rerum naturalium per analysin indagatione, absolutæ necessitatis lege tandem perueniendum, ac immorandum certis quibusdam

principiis, quæ certe vel per se, ac respectu sui, vel saltem respectu cognitionis ac capacitatis, seu potius incapacitatis ac imperfectionis nostræ, indubitata remaneant.

Quocirca cum causas non magis reddere possimus, ob quas tam subitaneos ac mirandos motus, hi spiritus coniunctos habeant, quàm quare Magnes trahat ferrum, semperq; polum respiciat: in solis quos producunt, quosque sensibus secundum speciem falli nesciis subiiciunt effectis, meritò acquiescimus.

Ac licet omnes actiones vitalesque impressiones, à solis procedere spiritibus sit à nobis demonstratum: tamen omnium in genere morborum causas spiritibus velle adscribere (licet placitis Hippocratis neutiquam refragari à multis videatur) ac ita receptas in scholis morborum diuisiones, in intemperiem vel simplicem, vel humori pituitoso, bilioso, melancholico, iisque vel solis, vel inter se mistis complicatam, sicque alteram morborum, materialium videlicet, classem inuertere: hinc nostri minime est intenti,

*Varia sunt
morborum ma-
terialium &
spiritualium
causa.*

In præsentia siquidem non de morbis materialibus, quorum causæ ut manifestiores, sic quoque faciliores curatu existunt: sed de spiritualibus tantum (quales sunt Epilepsia, Apoplexia, Pestis, lues venerea, aliique complures) spirituales, formales, & astrales sui causas agnoscantibus, sermonem instituimus. Illi quippe ut à sensuum nostrorum iudicio sunt semoti, sic & ipsi intellectui quodammodo occultantur, & ex sententia Hippocratis *τὸ κενόν*, seu diuinum quid possident, ratione cuius sphaeram nostræ cognitionis transcendunt: imò sacra pagina docente, ad peccatorum nostrorum castigationem diuinitus immitti referuntur. Sic enim inquit Dominus: *Si in decretis meis ambulaueritis, dabo vobis pluiam suo tempore: si autem non audieritis me, constituam super vos talem, pestilentiam, & scabiem quæ non possit curari, & dabo vobis cælum sicut ferrum, & terram sicut æs.*

*De signis Pestis indicantibus &
Prognosticis.*

CAP. VII.

PESTIS inter morbos periculi plenoscurocuratuque diffiçiles, vel hoc imprimis nomine recensetur, quod reliquorum dissimilis, per cuniculos admodum occultos nihil non moliatur. Unde fit certè, vt ex tot insidiis, nihil aliud quàm summa eius inconstantia, variaque symptomatum confusio subsequi possit.

Primus eius insultus sæpè fit in instanti & subito, comitantibus frigore, Varia pestis symptomata describuntur. horrore, ac tremore corporis vniuersi. Quandoque calore ardentissimo, quandoque præcedentibus nausea & vomitu, quandoque Lipothymia, ac vitalis roboris repentina resolutione. Quandoque cephalalgia, eaque vel cum continuis vigiliis, vel somnolentia stuporifera coniuncta: quandoque etiam telam suam exorditur, à summa quadam inquietudine cordisque anxietate

te, comitantibus sudoribus frigidis calidifve.

*Quæ signa pestem adesse denunciant.
Ex facie.*

Colorem faciei quod attinet, eius tot ferè sunt ideæ, quot laborantium individua. Quidam subitò expallescent, & afficiuntur liuore vario, qui præsertim in oculòrum palpebris elucescit. Alij verò sunt oculis vagis toruum respicientibus, lingua subitò arefcente, primisque duobus diebus, carbonis instar, nigricante: voce debili ac exili, sermone ad lapsum præcipite, linguaque tremula, viribus momento concidentibus omnibus, ita vt vel robustissimus quisque sibi ipsi sustinèdo non sufficiat. Pulsu in agnitione huius morbi nihil inconstantius: principio siquidem dum spiritus vitales æqualibus quodammodo viribus veneno resistunt, ipsum in multis videas plenum, satisque fortem, æqualem & ordinatum: si verò paulopost examinaueris; pro mensura decrementi viriù ab hoste oppressarum, à vigore ac æqualitate paulatim decidere senties, percipiesque ipsum primò debilem, mox palpitantem, ac conuulsium. In summa quæcūque repentina se offeret muta-

Ex pulsu.

tio, maximum quoque inter vitale robur, ac contagij venenum conflictum significabit.

Sic quoque mendaces pestiferorum *Ex urina.* urinae in praesagiendi arte, nihil, quod alicuius ferme momenti sit, subministrant. Ipsae enim quandoque, licet admodum malum premat, nihil prorsus immutatae, sanorum urinis existunt quam simillimae: quandoque subito iumentorum urinas referunt.

Haec autem signa, principio tantum *Signa pestis* sola nituntur coniectura: at ubi mali *quam sint* contagium aliunde manifestum euadit, existunt ferè pathognomonica. *pathognomonica.* Mali verò contagium certò cognoscitur, si non aliquibus tantum, verum quàm plurimis facili occasione communicetur, comitantibus anthracibus, carbunculis, bubonibus, pustulis, & exanthematis ex nigro liuescentibus, idque vel statim à mali inuasionem, vel sub ipsum mortis articulum. Nasi quoque, auricularum, ac unguium in digitis liuor, magis quàm in morbis non contagiosis, ad nigredinem vergit. Haec namq; si appareant, certissimam

contagij præsentiam arguunt. Nec verò hanc morbi præsentiam Medico certis quibusdam signis cognouisse ac iudicasse sufficiet, ni simul de eius periculo aut euasione spe, non minus certis quibusdam ex arte sua depromptis indiciis, astantium satisfecerit desiderio, artisque propriæ tueri nouerit auctoritatem.

Facies pestiferi aliquando decipit.

Vera itaque pestis in genere, morbus existit maximus, acutissimus, ac lethalis. In quo, cum prognosticationes sæpè fallât, præstabit magis ad peius præfagiis nostris inclinare: quam dubio rerum euentu, maximo authoritatis nostræ præiudicio, inani fortè spe, tam ægrotantem, quàm adstantes amicos lactare. Expertissimi namque hoc in casu, propriæ coniecturæ nimium tribuendo, decipiuntur sæpè Medici, ex facie ægri parùm admodum immutata, nedum Hippocratica, omnia prospera sibi imaginantes. Cum tamen interim mors à tergo, alexipharmacorum, Theriacarum, aliorumque Bezoardicorum remediorum specificorum robore fracto, ægrum præter omnem

spem, continuò è viuis iam iam fit sublatura.

Sequuntur signa prognostica exteriora, quibus peste laborantibus certum interitum prænunciamus, dicta vulgo, *Signa quæ ab exteriori mortem pestiferi denunciant.* signa ad mortem.

Facies ægri horrenda multumque immutata, quæque ex rubore præcedente mox liuêscat, non secus ac extremitatum rîgor, cum internorum viscerum conflagrante æstu, lethalis existit.

Pulsus quoque inæqualis & formicans, cum extremitatibus quodammodo gelu rigentibus, ac sudore simul frigidus faciem ac pectus irrorante, necnon maximis animi deliquiis, mortem præ foribus astare significat: non minus quàm si venter ægrotantis, languore & anxietate comitantibus turgeat.

Hæmorrhagia quoque omnis in mali principio lethalis est: tertio verò vel quinto die post inuasionem; narium hæmorrhagia aliquando, rarius licet, periculi euasione subministrat.

Vrinæ, vt & sudores copiosi ac in-tempestiui, diaphoretici potius sunt, quàm

Critici, ideóque pessimi. Si soporifer aliquis affectus diu durans, aut phrenesis cum balbutie superueniat: spes in angusto posita est.

Excretis alui nigricantibus ac fœtentibus, natiui caloris extinctio demonstratur.

Omnis generis exanthemata, ægro ne quicquam solatij adferentia, sinistri sunt iudicij.

Anthraces & carbunculi, quorum pustulæ nigræ, & duræ, ægrè aperiuntur, apertæ vero puris loco spumam continent: non minus ac anthraces parui qui ad ventriculi regionem siti sunt, nihil salutare præfagiunt.

Carbunculorum quoque multitudo, pessima quæque minatur, utpote quæ magnitudinem causæ, ac veneni vehementiam arguat.

Bubonum vero multitudo reputatur in bonis, ac diadosi materiæ morbificæ laudabili facta, naturæ triumphantis arguit robur.

Si tamen bubonæ hi ad maturitatem non perueniant, sed disparendo ad interiora remeant: regionem cordis

veneno repetente, iam conclamatum est.

Pustulæ & exanthemata rubra, paucis post diebus subito nigricantia ac liuescentia, mortem propinquam significant.

Exanthemata & pustulæ, initio malicopiosè erumpentia, nec rursus evanescentia, eo quod præcipua materiæ venenatæ pars foras à natura ablegetur, bene sperare iubent.

Erysipelas pesti superueniens, factoque vlcere saniei multum concipiens: salutaris è loco nobiliori ad ignobiliorē, materiæ reuulsionis iudicium esto.

Inter prognostica generalia primas tenet, quod habitus cachectici huic malo suscipiendo præ reliquis sint expositi: hinc ad præcautionem sæpius purgandi.

*Qui nam pesti
sint magis ob-
noxij.*

Biliofi quoque ob maiorem cordis calorem, qui necessario frequentiore ac copiosiore aëris postulat inspirationem, huic malo sunt magis obnoxij: cum aër tunc temporis veneni contagia suo gremio occulter & contineat.

Senes & foeminæ peste laborantes, frequentius Luna decreſcente, Plethorici in plenilunio plerunque intereunt.

Primus Lunæ quadrans omnibus peſtiferis minus eſt inſenſus, vt & tempus matutinum in omnibus ferme morbis.

Vt Austri, aërem pluuiis craſſiſque exhalationibus varia putredine concoctis, replere ſolent, ſic Eteſiæ venti Septentrionales, inſtar ſcoparum eundem repurgare: vtque hi peſti aduerſari, ſic illi ipſam fouere traduntur.

Peſtes autumnales peſſimæ ſunt, & longioris durationis, vt & reliqui ferme morbi omnes, ac præſertim febres quartanæ.

Hæc igitur de prognosticis ſignis dicta ſunto, de quibus in genere hæc ſit regula. Quod ſignorum ſiniſtri iudicii præſentia Medicum à ſuccurrendo fideliter ægro minime reuocare debeat: cum aduerſis sæpe noſtræ opinioni veſtigiis natura incedat.

Hinc Latinorum Medicorum Princeps: *Spem dubiam certæ deſperationi ait præferendam.* Tutius itaque fuerit qua-

liacunque, implorato potissimum diuini numinis auxilio, quam nulla prorsus remedia adhibere.

Atque hæc de natura, essentia, differentiis, causis, signis indicationis, ac prognosticis pestis dicta sufficiant. Reliquum est vt ad eiusdem curationem descendamus.

PESTIS ALEXICACVS
SIVE
LVIS PESTIFERÆ FVGA.
LIBER SECVNDVS.

De cura Pestis præservatiua.

CAP. I.

PESTILENTIARVM
alias esse cœlestes seu
superiores, alias verò
elementares seu infe-
riores, ex distributione
earum libro primo pro-
posita manifestum euadit.

*Vera pestium
cœlestium re-
media,*

Priorum causæ cùm existant ocul-
tæ, remedia quoque supernaturalia ex-
poscunt. Quum inquam ab omnipo-

tente Dei manu ad iniquitates mortaliū visitandas immittantur pestes superiores, solo contritionis ac pœnitentiæ, necnon orationum & supplicationum, tam publicarum, quàm priuatarum alexipharmaco declinantur superanturque. Hinc secundum prophetiam Ezechielis cap. 5. & 9. ad misericordiam altissimi confugientes, litera *Thau* notati, instar Hierosolymitanorum-fidelium, à malo contagij præseruantur, reliqua infidelium caterua peste simul & fame exterminata. Cum enim veritas seu iustitia altissimi, eiusdemque misericordia, pari passu ambulent: remediis malo huic amoliendo idoneis nos minime destitui voluit Omnipotens, nec multo minùs laudato eorum usu nobis vlla ratione interdixit. In vanum namque non creauit medicinam altissimus, qui ex multitudine remediorum suorum; tam intactos præseruando, quàm restituendo obsessos, non mediocrem sibi gloriam comparat.

Cura interim in hisce cælestibus *In peste cælesti naturalibus remediis uti licet.* pestilentiis hæc esto: vt diuina ope ac protectione, ardentissimis precibus im-

plorata, quàmprimùm locis regionibus-
ve infectis valere iussis, tentoria nostra
in solo figamus à contagio remotissi-
mo, neque temere cogitemus de re-
uertendo, secundum regulam libro pri-
mo citatam *Cito, longè, tarde: cede, re-
cede, redi.*

Cum verò hic noster labor vniuerso
generi humano dicatus sit, neque ma-
gis respiciat magnates, quàm consideret
pauperes, fugæ verò opportunitas illis
solis, licet non semper cum euentu con-
cedatur prospero, his vero contagij pe-
riculo vndique circūdati vt plurimum
denegetur: operæ pretium fuerit, talia
tam præseruationis, quàm curationis
præscribere remedia, quæ non tantum
omni temperamento, verum etiam om-
nis generis ac conditionis hominibus
possint esse salutaria.

*Remediorum
quibus in peste
utendum sit
diuisio.*

A curatione itaque, vt tutissima, sic
necessaria maxime initium sumendo,
Præseruatione videlicet: ipsam diuidi-
mus in Diæticam, Pharmaceuticam,
& Chirurgicam.

Diætæ nomine intelligimus legiti-
mam administrationem sex rerum non
natura-

naturalium, vt sunt : *Aër, cibus potus, somnus vigilia, motus quies, excreta retenta, & perturbationes animi.*

Libro primo demonstratum est, aërem pestis contagij causam esse instrumentalem præcipuam : in huius igitur emendatione principalis nostra haud immeritò versabitur cura.

Cum autem aëris corruptioni & alterationi infinitæ propemodum pateant rationes & viæ : ille non tantum pro cuiusque particularis industria, verum etiam publica corrigi debet vigilantia. Cuius correctionis ergo, imò verò & præseruationis, nonnulla præcepta tradere conabimur : incipiendo à mediis generalibus, in politici magistratus manu ac potestate repositis.

Aëris ad pestis cautelam suis curationem in primis habenda ratio.

Principio igitur cum aër communiter infici soleat à platearum sordibus, cæteraque habitationibus propinqua eluuiæ : his in primis remouendis studium adhibendum est : maximè verò in hac Parisiorum vrbe, propter ingentem sordium è culinis emanantium, imò propter cadauera occisorum canum, feliumque, quæ in plateas indifferenter

Aër ab omni sordium sæpe re immunis esse debet.

abijci solent, ibidemque diutius reside-
re, insignem sæpe numero putredinem
infectionemque concipit.

Huic itaque aëris infectioni, Politia
probe instituta facillimo negotio occur-
ret, si plateas frequenter à talibus sordi-
bus repurgari iubeat.

Si vero situs urbium ad vallium ima
depressus: si paludes & reliquæ stagnan-
tes aquæ bufonibus & similibus ex pu-
trilagine enatis animalculis scatentes,
nec non cœmiteriorum aliarumque ca-
uernarum tetros ac venenatos halitus
emittentium vicinia, infectionis talis
causa extiterit: cum illa penitus ob fo-
mitem ac scaturiginem mali perennem
corrigi nequeat, habitationis sedisve
translatio vnicum remedium fuerit.

*Quare regio, vel
aër tempore
pestis seligen-
dus.*

Quod si præterea loci cuiusdam penes
nos electio fuerit, eligatur potius editus
quàm profundus, & potius Orienti aut
Septentrioni, quàm Meridiei aut occa-
sui expositus.

Meminimus in præcedentibus, id-
que Hippocraticis placitis congruen-
ter, ignem in aëris infectione corrigen-
da, quodammodo sibi arrogare pri-

mas. Hinc sub vtrumque crepusculum,
in compitis seu triuiis & quadriuiis pla-
tearum, incenduntur ignes ex lignis, ijs-
que si haberi possint odoriferis, Qualia
sunt Laurus, pinus; abies, genista, ros-
marinus: maiorisque efficaciz ergo as-
pergantur herbæ & flores odoriferi, lo-
co corollarum Hippocraticarum, qua-
rum in famose illius pestis Athenien-
sis à Thucydide descriptæ, sedatione fit
mentio, 3. epidemior. Itemque apud
Galenum libr. de Theriaca ad Pisonem.

Varia ac-
tione purgandi ra-
tiones refertur.
tur.

Lemnius vero in libello quem scripsit
de occultis rerum causis cap. 10. alte-
rius cuiusdam purificandi aëris rationis
meminit. Cuius verba ob elegantiam
huc transponere placuit: *Factum apud* 33
Neruios quos Tornacenses modo vocant, 33
vbi milites præsidarij, machinas tormentâ- 33
que bellica, pulvere bombardico non globis 33
oppleta vrbi obuerterunt; eaque sub diei 33
noctisque crepusculo, incenso funali explo- 33
di curabant: quo effectum est, ut sonitu 33
violento, fumantique odore; aëris conta- 33
gium discuteretur, ipsaque ciuitas à peste 33
facta fuerit immunis & libera. moxque 33

- » addit Lemnius: neque enim minus præ-
 » sentaneum est hoc remedium in dissipandis
 » nebulis, infectisque aëris contagiis, quàm,
 » quod Hippocratem factitasse legimus, ex-
 » tructis pyris per compita ignes excitare.

*Exotici et pe-
 regrini tem-
 pore pestis mi-
 nimè recipien-
 di.*

Portarum insuper ciuitatis custo-
 des, speciali magistratus edicto, tem-
 poribus vicini contagij, è locis infectis
 redeuntes aduenas in urbem haud qua-
 quam intromittent. Quem laudabi-
 lem morem per vniuersam Italiam ma-
 gnamque Gallix partem obseruari no-
 tum est.

*Columbaria
 interdicens.*

Præterea ciuitate aliqua contagio
 obsessa, cum per canes, feles, colum-
 basque è domo in domum transferri
 lues facile possit, de his quoque bestiis
 vel prorsus remouendis, vel accurate
 custodiendis, necessaria cautela fue-
 rit.

Nundina.

Conuentus quoque publici contagij
 tempore parcius celebrandi, nundinae-
 que in talia tempora incidentes interdi-
 cendæ penitus.

Mendici.

Mendici ostiatim eleemosynam col-
 ligentes, similesque erronei in vrbes ne
 intromittuntur, intromissi vel eiiciun-

tor, vel certo loco continentor: ipsorum interim necessitatibus alia ratione com-
moda curatis.

Ædes vero contagio correptæ ad colloquium inquilinorum cōmercium-
que interrumpendum, non tantum au-
thoritate prætoria obseruandæ, verum
& contagij charactere, qui vel è longin-
quo prætereuntes de periculo commo-
nere valeat, sunt insigniendæ. Hæc ta-
men Christianæ charitatis accedat mo-
deratio, ne infecti auxilio destituantur:
imo magistratus sollicitudine, viris aut
fœminis vitæ probitate, ac talium ægro-
rùm tractandorum cognitione insigni-
bus committantur. Qua quidem consti-
tutione minus probè obseruata, miseros
hos sæpe videas, in gulam potius incide-
re luporum rapacium, quàm fidelem ad
id conductorum ministrorum curam
nancisci. Videas, inquam, miseros à
vespillonibus, ipsorum bonis inhianti-
bus, sepeliri nonnunquam semiviuos.
Cuius quidem enormis delicti, cū re-
quirente id necessitate plura à nobis al-
legari exempla possint: magistratus uti-
que officium fuerit, non tantum Me-

*Ædes infectæ
obseruanda.*

*Pestiferorum
cura viri pps
demandanda.*

*Nonnulli
pestiferorum
quo loci, Et
quomodo adi-
ficanda.*

dicos ac Chirurgos expertos: verum etiam viros ac faminas vitæ morum-que probitate conspicuas, ægrotantibus assignare.

Hinc fit scilicet, vt in bene constitutis Rebus publicis, in miserorum solatium, ac reliquorum ciuium securitatem, ædificari videamus domos ab hominum consortio paulò remotiores, in loco aperto, fluminique præterlabenti vicino, ianuis ac fenestris Orientem ac Septentrionem versus spectantibus, forma cœnobiorum, dormitoriis quàm plurimis interdistinctorum: ita vt quilibet ægrotantium quasi in proprio domicilio commorans, tractari commodius ac securius possit. Tunc enim ab aliis secretus, miserabilem illorum stragem minimè cōspicit, nec idcirco omni plane spe deiicitur. Cuius quidem, quod in aliis multis ciuitatibus inoleuit, Christiani maxime operis, Parisinos quoque nostros breui futuros audio imitatores, qui plurimum hoc in labore mouentur pietate & imperio Christianissimi nostri Regis Henrici IIII. qui non secus ac aliis præstan-

rissimis ac Reip. vtilissimis ædificiis: sic vel hoc in primis ad pios vsus destinato, nomen sum immortalitati consecrabit *νεοκωμισίω*.

Atque hæc quidem de Magistratus officio dicta sufficiant: sequuntur partes singulorum subditorum explicandæ.

Principio autem *τὸ πρῶτον* accurate perpendendum venit: vtrum videlicet contagium ab aëris infectione, an vero aliunde dependeat. Si enim ab illo descendat, locorum inhabitatio in imas valles depressorum, montibusque vndique occlusorum, seligenda potius fuerit, quàm locorum editiorum, apricorum, quique ventis ab omni parte perflentur. Tunc enim, cum in aëre libero uersari, præsentis periculo non careat, tutissimum fuerit, in ædium nostrarum conclauibus inferioribus probè occlusis, nosmet ipsos ad tempus quodammodo continere captiuos. Quod si è contrario à causis inferioribus contagium oriatur: contraria quoque modo dictæ habitationis ratio erit suscipienda.

*Quænam domi-
cilij ratio
tempore pestis
incunda.*

Mundicies tamen ædium vtrique, non parum infectioni resistit, præsertim si in ædificiis areas seu hortos posticos habentibus, fenestræ plateas respicientes publicas, quantum fieri potest, contineantur occlusæ.

Cum ex supra dictis manifestum euadat, contagij seminaria, mediantibus aëre & ventis, in loca sæpe transportari remotissima : probati patrisfamilias secunda cura fuerit, omnes portas, fenestras, quin & minimas si fieri possit rimas, lateris plagam contagio infectam respicientes, sollicitè tenere occlusas.

*Cubicula quæ
ratione pro-
curanda.*

Cænacula quoque, dormitoria, cæteraque in quibus degere solemus conclauia, singulis matutinis, maximè vero tēporibus caliginosis, & pluuiosis, quibus aër quendam fœtorem diffundit, odoribus huic malo appropriatis studiosè fumigentur: ditiorum quidem ex pastillis seu trochiscis Cypriis, ad imitationem Hispanicam confectis, quoniam odoris illi sunt præ reliquis suauioris. Vel etiam ex gallia & alipta moschata, similibusque odoriferis præstantioribus compo-

fitis. Mediocrium verò compositiones fieri poterunt ex olibano, myrrha, storrace, nuce moschata, floribus saluix, rorismarini, Baccis lauri & Iuniperi, cæterisque similibus.

Cumque omnia huiusmodi thymiamata, ingredientia habeant calida & odorifera, (fortiora quippe teste Galeno, aph. 28. lib. 5. spiritus potius dissipant, quàm fouent) ad hoc seligenda erunt leuiora, ac præ cæteris suaueolentia.

Varia fumigationum genera tempore pestis usurpanda.

Pauperiores vtantur baccis lauri & iuniperi, quæ vbiuis locorum facili pretio comparantur.

Acère quoque ob vim radiorum solis incalescente, sicq; vsu respirationis aucto, modo dictæ Iuniperi baccæ inquantur aceto optimo, adiectis caryophyllis, rosis; malorum cydoniorum ac citriorum corticibus, quæ (Auicenna lib. de simplicibus medicamentis attestante) aëris corruptioni præ cæteris resistunt.

Fumigandi ratio præ cæteris hæc videtur accommoda, si palea, aut lateres igniti dicto decocto irrorentur.

Æstu verò caniculæ magis ac magis

*Aër quomodo
refrigerandus.*

incandescente, ad aërem ambientem euentandum ac refrigerandum, vtile fuerit per conclauia dispergere manipulos iuncorum, fol. vitis, salicis, violarum, nymphaeæ, flores rosarum, cichorij, buglossi, & similes, aquæ frigida cum aceto mixta, immeros.

Quodd si præseruationis, vel etiam curationis ergo, opus sit maiore adhuc proximè ambientis aëris refrigeratione, spirituumq; instauratione: magnates ad imitationem Rhasis lib. suo 4. ad Almanforem Regem, lintea vel pannos lectis circumtenso intingi curabunt aqua rosæ, nenupharis, aut simili, adiecto aceto ros. opt. quantum suff. sique huic priùs immacerati fuerint santali, flores nymphaeæ, rosarum rubearum, violarum, buglossi, cum tantillo camphoræ: maior adhuc aëris correctio, accuratiorque spirituum in ægrotis refocillatio subsequetur. Inferioris verò conditionis hominibus, strophiola hisce succis intincta, naribus admouisse sufficiat.

Cùm aër præterea qui facilè permeat, sua rebus ambitis facilè imprimat con-

ragia, & vestimentis potissimum insi- *Quibus indu-*
 nuetur: quænam amictus ratio contagij *mentis tunc*
 temporibus videatur accommodatior, *temporis u-*
 paucis docebimus. *tendum.*

Locupletiores ergo, vestes sericas la-
 neis præferant, easque in primis quas
 multitia Iuuenalis vocat, itemq; Plau-
 tus vestes undulatas, quod è maximè
 tenui filo contextæ, difficiliùs contagij
 venenum contineant. Omnes verò in
 genere, vt munditiei, sic vestium cre-
 bræ transmutationi studeant. Inprimis
 verò vbi per loca infecta transierint, aut
 cum infectis fortè fortuna (id quod vel
 maximè circumspectis accidere potest)
 conuersati fuerint.

Ij verò quibus multiplici negotiorum
 cura distractis, domi quodammodo, ac
 in tuto latere non datur: in foro vel e-
 riam campis degentes, variorum homi-
 num commerciis impliciti, manibus al-
 ternis contineant pomum artificiale o-
 doratum, compositum ex storace Ben-
 ioino, ladano, santalis, floribus aran-
 tiorum, rosarum, & puluere Cypri, quæ
 omnia aqua rosarum & flor. arant. irri-
 gata vel aspersa, mediantibus gummi

*Pomi odorife-
 ri tempore pe-
 stig gerendi cõ-
 positio.*

Tragacanti & Arabici, partibus æqualibus, in dictis aquis dissolutis, in pomum efformentur odoratum, pyxidi eburneæ vndiquaque perforatæ, commodioris gestationis ergo, imponendum : vel etiam dictæ pyxidi includi poterit spongia, aceto rosato, in quo dicta aromata priùs macerata fuerint, tincta.

Quantum contra pestem suaves odores valeant, plurimum comprobatur.

Eorum verò sententia qui dicunt, huiusmodi odoribus suaueolentibus spiritibusque proinde vitalibus acceptissimis, aëris contagia, tanquam subministrato vehiculo, regionem cordis subire facilius : ex supradictis facilè absurda conuincitur, quibus odores prauos ac abominandos contagia mirificè promouere comprobauimus, atque etiam ex eo, quod odores suaues ac grati, tanquam mutua contrariorum iuxta se positorum collatione, contagio potissimum resistent. Huc etiam accedat auctoritas diuini senis Hippocratis, lib. de natura hominis, qui dum Diætæ contagij tempore obseruandæ, in primis rationem inculcat, aëris odorati nullatenus obliuiscitur, dicit enim : *Nempe primò providendum, ut quàm paucissimus aëris in-*

- »
»

fluxus in corpus ingreditur. Secundo ut 33
ille ipse quam peregrinissimus existat (hoc 33
est ut interpretatur Galenus) nullo inqui- 33
namento corruptus, sed sit purus, attenu- 30
tus, odoratus, & salutaris. Auicēnas quo- 33
que libro suo de peste cap. 4. per loca
fœtida & pestifera transitoris author
existit, ut odoribus fragrantibus ad æ-
ris correctionem probè sint muniti, ad-
dit enim: Bonis odoribus Spiritus oblecta- 33
ri maxime, & putridis ladi. 33

Quod porro attinet ad purificationē *Quomodo in-*
conclauium, in quibus pestiferi expira- *fecta loca re-*
runt: sciendum, ante omnia supellectilē *purganda.*
ex iis tollendam, & ab usu hominū esse
remouendā, in primis verò lectos ipsos:
deinde verò calcem viuam in aqua fri-
gida, cui parum aceti admixtum fue-
rit, intra idem conclaue, fenestris aper-
tis extinctam, suffimētum excitare præ-
stantissimum.

Atque hæc omnia ad legitimam æ-
ris administrationem tempore grassan-
tis pestis, præseruationis ergo, in gene-
re dicta sufficiant.

Quod autem ad ipsa indiuidua spe-
ciatim attinet, consultum fuerit singu-

*Quid singulis
quibusq; dieb⁹
tempore pestis
præstandum.*

lis matutinis temporibus, antequam in publicum egrediamur, manus, os, nares, oculos, & aures abluere aqua limpida, cum paucis aceto rosato permixta; ac in cuius quadrante siue pinta macerata prius fuerint, corticis citri semi uncia caryophyl. numero xxv. vel xxx. saluæ exsiccata: tantum folia aliquot. Quandoque etiam antequam domo egrediamur, uti poterimus tabellis cordialibus de Electuario quodam Bezoardico: quandoque assumere dimidium cochlear aquæ Theriacalis, cuius varias formulas infra proponemus.

Sequentis quoque observatio iis, qui ob negotia civilia domi se continere prohibentur, videtur necessaria: ut quantum fieri potest, fugiant aërem pluuiosum ac turbulentum.

*Quibus diebus
horis in publicum
egredi liceat.*

Egressus præterea, matutinus sit, & quidem Sole iam per integram horam supra Horizontem nostrum apparente. Solis verò occidentis radij cane fugiatur peius & angue. Quin & ab hora diei meridiana ad vespertinam usque, quantum fieri potest, à multa corporis commotione, eaque in aëre non domestico,

abstineatur. Cùm enim à meridiano sole corpora nostra flaccida euadant, spiritibusque exhaustis reddantur debilio-
ra, & cutis pori apertiores ac magis dilatati, infectum aërem, à meridiano æstu magis magisque attenuatum facilius intromittant: hinc fit, quòd pomeridianum tempus suscipiendo contagio valde existat opportunum: quin & nocte opportunius, in qua ut aër quodammodo inspissatur, sic corporis quoque nostri pori constringuntur. Atque hæc de aëre dicta sufficiant, in cuius consideratione, cùm præcipuum contagij vehiculum existat, paulò nos oportuit esse fusiores.

Ut somnus pomeridianus pestis tempore est maximè fugiendus, sic nocturnus vires restaurando, humectandoque ad humorum inflammationem impediendam, valde conducit. Vigiliæ verò omnes ut desiccantes, humores incendentes, viresque plane deficientes, huic morbo prorsus sunt contrariæ.

*Quibus diebus
horis tempore
pestis somnus
incandus.*

Animi quoque perturbationes, quales sunt ira & tristitia, ob repentinam quam adferunt spirituum commotio-

*Animi perturbationes
faciendæ.*

nem, & incendium subitaneum, vel etiam centrum versus coarctationem, ac quasi extinctionem, non mediocre adferunt periculum & detrimentum.

Præ omnibus verò reliquis animi pathematis, metus, nimiaque contagij apprehensio, noxam adferre solent: ut pote quæ sola sæpè ad pestem suscipiendam nos disponant. Verùm cum fusiùs in diætetico nostro exposuerimus præcipuos effectus, qui ab isto affectu producuntur: eò beneuolum lectorem ablegamus. In præsentia causam solummodo ob quam nimia contagij apprehensio, ad ipsum faciliùs recipiendum corpora nostra quodammodo præpareret, in medium producemus. Ea verò est quod omnis metus perpetuam comitem habeat tristitiam, seu melancholiã. Tristitiam, inquam, quæ humores corporibus nostris ingenerare solet atrabiliarios, omnium pessimos, inflammationibus, impressionibusque cuiuslibet in genere corruptionis, malignæ, venenatæ, & pestilentis qualitatæ, præ reliquis obnoxios, vitali facultati aduersos, ac per consequens (Quidio in Fastis attestante

*Cum metus sit
pore pestis vi-
ta noccat.*

autem

metus enim

et tristitia

ab uno

testante, dum ait : *vires subtrahit* i. e. *timor*) omne vitale robur , planè deicientes. Quasi dicat citato loco Ouidius : timor vires clanculum suffocando, animi deliquia ac consternationē, quæ sunt veluti mortis vmbriæ sæpè accersit, consternationem desperatio, desperationemque tandem ipsa consequitur mors.

Præcipua ergo Medici cura in hoc vertetur, vt perniciosissimam hanc è mentibus ægrotorum eximat impressionem. Id quod alia melius ratione fieri non poterit, quàm si diuini numinis auxilio, ardentibus precibus primum implorato, in Medici sui fidelitate, ac sufficientia, ægri fiduciam repositam habeant : secundum illud Auicennæ : *Plus interdum prodest fiducia ægroti in Medicum, quàm ipsa Medicina.* Mercurialis libro suo de peste, inter præcipua præseruatiua reponit, gaudia mentisq; hilaritatem, dicitq; Musicæ nomine, qua Thales ac ceteri milites pestem in fugam conuertisse, ab Homero scribuntur, nihil aliud intelligendum esse, quàm mentis cui in

Q

primis studebant, hilaritatem, ac corporis recreationes, tanquam præcipua quibus contagij insidiosus insultus repelluntur instrumenta.

Ducentas sanè hoc loco, in dictorum confirmationem allegare liceret authoritates : spiritus videlicet metu præoccupatos, ad suscipiendum pestis contagium maximè esse proclives : sufficiat tamen vnius Heurnij in celeberrima vniuersitate Leidensi Professoris, ac Medici summi, cum quo in iuuentute haud pœnitenda mihi familiaritas intercessit, libro suo de Peste, sic scribentis iudicium : *Hinc est quod subitaneo metu pestis perculsi, eam in se pellunt, spiritale enim venenum facile (intro confertim reuocatis spiritibus ad cor) syntimoria quadam se vitalibus spiritibus confociat.*

Atque hæc de animi pathematis dicta sunt : Veniamus ad exercitia.

*Quiets peste
senre indul-
gendum.*

In hoc morbo quies vtique motui, vtpote qui spirituum vitalium commotionem atque incendium facilè inducat, multis modis est præferenda : vt tacceam, quòd exercitia violentiora, ob

crebriorem quam adferunt respirandi necessitatem , aërem infectum ad ima vsq; cordis penetralia faciliùs adducant. Atque hæc est causa præcipua ob quam Hippocrates viuendi rationem præscribat , contagij temporibus admodum tenuem : *Ne* , inquit , *opus sit crebrò respirare.*

Exercitiis tamen , si quæ admittenda sint , horæ tribuantur matutinæ , quibusque ventriculus cibis exoneretur. Nam pleno quidem ventriculo exercitia suscepta , non tantùm pestis , verùm cuiusvis morbi tempore esse insalubria , ac periculi plena , nemo est qui dubitet.

Locus exercitiis destinatus , sit purus , *Quis locus*
nitidus , omniq; contagij suspitione ca- *aptus.*
rens : necnon à regione , vnde contagium aduolare creditur , ventisque inde spirantibus , auersus. Sermo namque de iis est in præsentia , qui maturius sibi prospicientes , receptam de tribus pilulis , *citò , longè , tardè* , in superioribus explicatam , primi assumpserunt.

A cibis quoque , quos ex locis sus- *Quis cibus*
utendum.

ctis asportatos cognoscimus , summa diligentia abstinemus , siue recenter aduenerint , siue etiam ad tempus ante transportationē ibidem repositi fuerint . Ante omnia verò seligendi cibi probi , succi , facilisque digestionis .

E carniū genere præstant , vitulinæ , veruecinæ , hædinæ , vnà cum carni-
bus leporum , ac cuniculorum iuniorum , caponum , perdicum , gallinarum , columbarum , turturum , turdorum , alaudarum , ac similium auium montanarum ac syluaticarum .

Quibus piscibus.

Inter pisces marinos , reliquis anteponuntur , soleæ rupelliones , viuæ . Inter fluuiatiles verò , lucij , trutæ vulgò dictæ , percæ , & cæteri pisces saxatiles .

Sufficit verò hoc loco præcipua tantum ciborum genera allegasse . Siquidem cuncta prosequi velle , infiniti foret operis ac laboris .

*Cibi diuersi
generis fan-
gendis.*

Præstat quoque vno atque altero cibi genere famem pellere , quàm multos atque diuersos ingerendo , non tantum ventriculi impedire concoctionem , verum etiam prauī succi chylum san-

guinis officinæ subministrare. Posterior siquidem concoctio prioris vitium emendare nequit.

Obiter verò hoc loco notare placet, non deesse, qui tempore pestis præcautionis ergo, pisces tam marinos quàm fluuiatiles, utpote à contagij periculo omni æuo immunes, longè carnibus præferant. Quorum tamen opinio manifesta absurditate non caret. Licet enim marini pisces ob domicilij sui, aquæ videlicet salsæ naturam, putredini imprimis aduersentur, non secus ac fluuiatiles, qui quandiu in sede sua morantur, à contagij periculo existunt immunes, eò quòd aër infectus ad illos usque adire non possit: tamen cùm utrique domicilium suum egressi, in aëre etiam purissimo, longè maioris, quàm carnes corruptionis sint susceptiui, succos quoque ex ipsis progenitos, viscosos, ac originem suam redolentes, laudabilium carniū chylo nemo præferet. Verùm hæc obiter tantum.

*Utrum pisces
carnibus præ-
stantiores.*

Ac licet ex carniū ac pisciū ordine genera attulerimus selectiora: ta-

Q iij

men hoc parum sufficere videtur, nî diuersam naturarum in ægrotantibus distinctionē protulerimus: cū non omnes præsertim eodem gaudeant temperamento.

Quis cibi secundum diuersam hominum temperiem assumendi.

Quocirca corporis habitū nacti gracilem, temperamentumque calidum, & biliosum, ex cibis quidem eligant humidiores, ac minus calidos, vescantur potiùs elixis quàm assatis. Habitus verò repletioris ac humidi, contraria quoque victus ratione vtantur. Atque huius quidem obseruationis tanta est longitudo, & latitudo, vt vel Medicinæ Tyrones vix aberrare hîc possint. Sufficiat ergo nobis in eorum gratiam prima tantùm duxisse lineamenta, ne videlicet exactiori singulorum inquisitione, tædium potiùs quàm emolumentum procuremus.

Verum parcior an largior victus expediat.

Neque verò hoc loco optimi succi cibos selegisse, ac ad cuiusuis accommodasse temperamentum suffecerit, nisi etiam quantitatis accurata ratio habeatur. Considerandum itaque venit, vtrum Peste laborantes cibandi sint manu tenui, vel tenuissima, an

verò largiore: hos siquidem tres cibationis gradus Galenus enumerat. Ac licet hîc in contrarias sententias abripiantur præcipuorum Medicorum meditationes, dum quidam ipsorum, inter quos Aëtius & Auicennas, victus rationem largiorem tenui vires prosterrenti oppositam approbant, & alij è contrario sentiunt, fulti sententia Hippocratis; qui in omnibus morbis acutis (in quorum ordine pestis haud immeritò primum locum sibi vindicare videtur) tenuem victus rationem præscribit.

Cum verò in victus ratione, vi- *Authoris sententia.*
res, morbiq; causa paribus momentis ponderari debeant, nos media quodammodo incedentes via, victus rationem eligendam iudicamus mediocrem. Vt enim sæpenumero mala causa, cibo ac potu maiori quantitate assumptis, exasperatur: sic ab altera parte eorum nimia subtractione, vires (quarum tamen præcipua in hoc morbo habenda ratio) mirificè prosteruntur.

Hinc maxima Medici dexteritate o-

Q iij

pus videtur: qua videlicet in ponderanda victus ratione ita versetur, ne causam mali oppugnando, virium prostrationi viam sternat, vel contra. Medio itaque, nî fallor, ibimus tutissimi. Quod medium vt teneri accuratè possit, ægris cibis administrandus fuerit parca quidem manu, at verò crebrioribus vicibus. Cibus inquam boni succi, facilisque vel ægro digestionis: hoc est, qui per præcedentem impuræ magisque terrestris portionis separationem, ad quintam quodammodo essentiam eleuatus, mediocriter vires restauret, nec interim mali causam vlla ratione foueat.

*Sobrietas temperantia
pore contagio-
ni imprimi
necessaria.*

Ante omnia verò sobrietas & temperantia, in omni quidem morborum genere requisitæ, peste grassante religiosius obseruari flagitant: hisque median-
tibus solis, Socrates solus à peste contagio legitur præseruatus. Pests, inquam, illius ferocissimæ Atheniensis, quæ reliquorum prorsus nemini, teste Æliano historiæ, suo libro 5. cap. 15. percit, *Socratis corpus probatum est esse moderatum, & temperantiæ beneficio con-*

tinens: & propterea cum vulgo pestilenti morbo agrotarent Athenienses, ex quibus alij interibant, alij ad mortis vsque periculum grauiter affligebatur, solus Socrates non agrotauit. Galenus quoque sequentibus verbis sobrietate, temperantia, victusque ratione proba, aëris infectionem reddi nobis posse innoxiam testatum reliquit. Offensiones enim, inquit, aeris pestilentis, victus genere instituto à temperate dominante diuerso, facile declinari possunt. Nam, vt scribit alibi, nulla causa sine patientis aptitudine agere natura consuevit.

Sobrietas Socratem à peste grauisima vindicauit.

Atque hæc sobrietas vnicum Socratis, vt in peste, sic alijs grauioribus morbis, antidotum & alexipharmacum, è regione aduersatur moderno in ciborum varietate luxui, qui nostræ sanitati in vniuersum non parum detrahit, corporaque nostra variis cruditatibus replet. Vnde Plinius non sine causa scribit, *Simplicem victum homini esse vtilissimum.* Ac licet schismatis huius mox in hæresin degeneraturi, reformationem quãdam vniuersalem, sicque consequenter morum nostri seculi instituere velle, non

minus videatur ridiculum quàm effectum impossibile: tamen hoc vnicum cautelæ generalis loco attulisse, apud quam plurimos vtilitate certa non carebit. Ob-

*Conformitas
ciborum in vi-
ctu obseruan-
da.*

seruandam videlicet vna eademque in refectione semper esse ciborum conformitatem ac analogiam, qualis est inter carnes attagenarum & perdicum, gallinarum & caponum. Vna siquidem cæna vel prandio carnibus vesci pariter ac piscibus, vel etiam carne bubula duriore, ac delicatioribus volatilium, nihil aliud nisi maximam chyli dyscrasiam, ac inæqualitatem producere potest, si-
 „ quidem teste Hippocrate, *Quæ dissimi-*
 „ *lia sunt seditionem mouent, dum ex his alia*
 „ *citiùs, alia tardiùs mitificantur & in corpus*
 „ *diuiduntur.* Hæc quæ de vitanda cibo-
 rum varietate diximus, de vinorū quo-
 que diuersitate, aliorumque potuum ar-
 tificialium dicta sunt. Potus itaque se-
 ligatur, non minus loco in quo mora-
 mur, quàm naturæ nostræ familiaris,
 absit omnis diuersorum generum vel
 mixtura, vel etiam in eadem refectione
 assumptio: vt si, exempli gratia, quis
 aliquot haustus ceruisiæ, totidemque

*Sicut & po-
tamus.*

vini, eadem assumere consueuerit mensa, valetudini suæ tandem pessime consultum perspiciet. Præstat ergo, quodcunque id sit, vnico tantum potus genere qualibet mensa vti, idque quantitate quæ ad sustentationem assumpta sufficiat: licet pro qualitatis diuersitate, ipsa quoque quantitas, licet minor, secundum proportionem obesse videatur. Potus siquidem fœcibus tartareis abundantis, vsus vel mediocris, variorum malorum autor existit.

Ex genere vinorum seligantur oligophora, & debitam maturitatem consecuta, siue alba fuerint, siue rubea. *Quæ vina seligenda.*

Panis inter albissimum & nigerri- *Qui pones.*
 mum sit quodammodo intermedius, bene fermentatus, mediocriter salitus, probèque excoctus. Panum azymorum ac placentarum, vt & leguminum copiosior vsus, cum frequentes obstructions, variorum morborum causas producere soleat: plane fugiatur. In herbarum quoque & fructuum vsu secundum commoda vel incommoda quæ adferre solent, moderando, non minus oportebit esse versatum, vt melius pesti ab-

legendæ prospiciatur. Licet enim in genere ad nutritionem (secundum Auicennæ opinionem) reliqui cibi, de quibus hætenus egimus, minus existant idonei, sicque à multis absolutè videantur prohibendi: attamen cum ex ipsis multi, acidæ in primis ac vitriolacæ qualitatibus, quæ in omni malo putredinem comitem habet, alimenti medicamentosi, ac medicamenti alimentosi naturam possideant ipsorum proba accurataque distinctio, atque usus non parum conducet aciditate innata, ad malignitatem humorum corrigendam, inflammationes extinguendas, putrefactionesque demum inhibendas.

Quæ herbarum genera.

Ex herbis eiusmodi sunt Buglossum, Borrago, Portulaca, lapathum sativum, Endivia licet Auicennas primas tribuat Oxalidi. Præstant verò hæ dictæ herbæ in iusculo decoctæ, quàm commestæ crudæ. Licet multi pro remedio singulari habeant, præseruationisque loco, in peste septem aut octo folia oxalidis in oxycrato macerata cruda comedere: quod ipsum quoque remedium conducit ijs, qui hepate sunt calidiori, for-

tique simul stomacho præditi.

Ex fructibus, mala punica acida, limones, mala citria, aurantia, ab omni- *Qui fructus
eligendi.* bus comendatur: quorum succum siue per se assumas, siue aliis admisceas cibis, alimentum habebis medicamento- sum, appetitum excitans, putredini resistens, ac ardores interiorum viscerum extinguens. Quæ quidem posteriora duo, tam in præseruatione quàm curatione morborum pestilentialium & epidemiorum in primis intenduntur. Vuas quoque crispas, ac berberis fructus, siue crudos siue conditos, ratione aciditatis similes prorsus præstare effectus videmus. Mala quoque cydonia cocta aut condita, eiusdem sunt generis, quorum succus in syrupi consistentiam, vel absque saccharo decoctus, remedium existit excellentissimum, cordiale, & Bezoardicum, mouens sudores & prouocans vrinas: Licet pro ea, qua præditum est astringendi virtute, in quam plurimis alium subducatur.

Pyra, poma, pruna, cerasa, aliaque *Dulcibus aci-
di fructus præ-
feruntur.* similia acida & acerba, quo minus ver- mibus obnoxia eò magis reliquis ante-

ferenda : dulces vero fructus vel corruptioni obnoxij, sic corporibus nostris varias ingenerant putredines. Quod si speciatim omnia persequi vellemus, hic noster in immensum excresceret labor. Quocirca pauca hæc instar Ideæ seu Cynosuræ subiēcisse sufficiat, ad quorum similitudinem ac contemplationem, reliqua victus ratio legitime efformari facili negotio poterit. Antequam vero diætæ finem imponamus, pauca quædam de repletionem & inanitionem restant delibanda.

Quid repletionis nomine Medici subintelligant.

Repletionis nomine redundantiam nimiamque humorum copiam intelligimus, qua corpora nostra grauantur: siue hi humores contineantur in capacitate ventriculi, intestinorum, aliorumque viscerum, siue etiam in ipsis venarum & arteriarum concludantur vasis. Quibus in locis omnibus ac singulis, obstructions quas generare solent, non tantum infinitorum prope malorum causæ existunt: verum etiam in genere curationem impediunt, multifariam: Secundum dictum Æginetæ libr. i. de re Medica. cap. 32. ubi ait: *Pessimum*

enim in morbus venarum repletio.

Cuius quidem nimix repletionis, *Repletionis causa.*
 causa principalis à Medicis traditur cra-
 pula, seu nimia cibi & potus ingurgita-
 tio, vita deside ac otiosa concomitata:
 cui ex diametro meritis nunquam satis
 laudibus celebrata sobrietas aduersatur.

Ac licet crapula hæc in omnium
 generatim curatione morborum videat-
 ur morasnectere, in primis tamen pestis
 perniciem promouere conspicitur. Vn-
 de haud immèrito Heurnius libro suo
 de peste cap. 8. ait, *Nam pestis summum
 ius sibi uendicat in intemperantes. Atque
 id maxime tuetur à peste corpus, si vacuum
 sit excrementis, optimeque sit perspirabile.*

Præstantissimum aduersus repletio-
 nem remedium est euacuatio: tum ea
 quæ fit beneficio motus naturalis, tum
 quæ artis naturæ imitatricis peragitur
 industria.

Quemadmodum vero excrementi- *Euacuationis,
qua repletioni
opponitur, di-
uersa genera.*
 tiarum superfluitatum, atque repletio-
 num varia existunt genera ac differen-
 tiæ: ita quoque non eadem eorundem
 à natura euacuationi emunctoria vide-
 mus destinata.

Vt autem suprema aëris regio in microcosmo, non vno modo purgare se nouit à variis euaporationibus, tam humidis quàm siccis, ex inferioribus terræ & aquarum locis eleuatis, quæ varias meteororum species constituunt: dum haud minimam earum partem versus terminum, vnde emerferunt, ablegat: sic quoque diuersi vapores humidi & sicci, ex microcosmi inferioribus (visceribus puta nutritioni dicatis) ad suprema eiusdem, cerebrum nempe, transmissi, ibidem diuersorum (pro diuersitate videlicet exhalantis excremēti modo frigidi & humidi, modo calidi & sicci) meteororum species repræsentant, & per varios, à natura ad id efformatos ductus seu meatus, aures, oculos, nares, ac palatum, foras excluduntur.

*Excrementa
quomodo à
natura expel-
lantur.*

Ceterum sicut natura per aures ac nares repurgare solet excrementa fuliginosa, calida & sicca, qualia sunt biliosa & melancholica, per oculos vero & palatum magis serosa: sic ars naturæ imitatrix, dictarum superfluitatum expulsionem (quæ retentæ maxima sæpe adferre solēt œconomix naturali impedimenta)

pedimenta) per errhina , sternutatoria, masticatoria, aliâque similia iuuare solet.

Præcipua, ac præ cæteris insignia humani corporis emunctoria, vtpote quæ parem ei vsum præstare solent, quem nauibus maioribus sentinæ, sunt intestina, ac ex eorum numero rectum præcipuè & vesica. Quorum quidem emunctoriorum priori, deturbari consueuerunt fœces, quæ plus de sulphure participant excrementitio, ac graueolente, seu fœtido: posteriori verò superfluitates magis serosæ, acres & falsæ.

Si verò aliquando isti foras eliminandorum excrementorum ductus, occluduntur, nec demandato sibi à natura munere pro debito defungantur variorum morborum causas antecedentes producunt, ob moram ac desidentiam talium excrementorum in illis remanentium: quemadmodum è contrario ij quibus venter non fuerit pigrior, rarius malis conflictari solent, teste Hippocrate lib.6. Aphor.33.

Excrementorum retentio diuersorum morborum causa.

Si igitur vel errore naturæ, vel quauis alia de causa alius extiterit strictior,

Modi alui exoneranda referuntur.

R

arte vtrique succurrendum, ac imminentibus hinc malis occurrendum fuerit, sorbitiunculis videlicet crebrioribus, ex emollientium decocto, prunorum item dulcium vel aliis: vel applicanda suppositoria imo etiam si opus fuerit, clysteres adhibendi.

Cum vero non paucos reperiās, qui à clysterum ac suppositoriorum usu prorsus abhorrent, ut taceam sæpenu-mero ægri cōditionem ac statum, item-que operosam satis & longam horum remediorum tum præparationem, tum requisitam retentionem, quæ semper fieri nequit, eorum usum vel dissuadere vel admittere non ausim. Hoc loco tamen familiariora ac faciliora quædam soluendi ventris media placet proponere, quæ ex decoctis herbarum emollientium, vel iusculo prunorum dulcium composita, longe potentius (citra molestiam tamen) alui excrementa indurata exturbare possint.

℞. Prunorum Turonensium dulcium conditorum numero xii. vel circiter, pro intentione quātitatis decocti, macerentur in vino albo horis quatuor

vel quinque. Intereaque tēporis, simul duabus libris aquæ fontanæ ad tertiæ vsque partis consumptionem incoque, foliorum senæ vncias duas, in cuius decocti colatura decoque dicta pruna macerata, adiectis sacchari cādi vncias tres igne lento ad consistentiam syrupi mediocris. De hoc matutino tēpore exhibebis prunum vnicum, cum duobus aut tribus cochlearibus syrupi: videbisque aluos etiam naturaliter duriores sufficienter relaxatum iri.

Pari quoque ratione, loco prunorum parari possunt vux laxatiuæ, tam Damascenæ à vinaceis suis mūdaturæ, quàm Corinthiæ: de quibus exhibebis cochlear vnum.

Vel macerentur in sex vnciis vini albi, aut aqua pomorum redolentium (quæ Galli *court pendu* vocant) vel buglossi, vel etiam communi, cui pauca admodum guttæ aciditatis limonum ad gratam ei aciditatem cōciliandam fuerint admixtæ: foliorum senæ semi vncia: in phiala vitrea ab igne remota, spatio duorum aut trium dierum, donec liquor, tinctura foliorum senæ, probe

R ij

imprægnatus fuerit. Huius tincturæ vnum atque alterum cochlear immisce quinque aut sex cochlearibus iusculi caponum vel simili. Quo hausto sufficiens alui subsequetur solutio. Estque Medicina hæc vt gusti haud ingrata, sic extra omnem plane periculi aleam posita: qua & paruuli & grauidæ, citra vllius symptomatis metum, securè vti poterunt. Obiterque hic notādum, dicti remedii, quod paruo comparatur impendio, quantitatem à nobis positam, pro octo aut decem vicibus sufficere.

Ac cum natura vnus, atque alterius medicamēti, quorum vsus vlli nimium fuerit familiaris, vim tandem eludat: quandoque variationibus erit studendum. Immacerentur igitur aquæ, in qua aloë prius dissoluta, ac in syrupi consistentiam fuerit decocta, tragemata quædam Verdunensia, quæ rotunda sunt & læuia, magnitudinis baccarum lauri: horum postmodum vnicum in sedem immissum, vnā atque alteram commotionem citra laborem vllum causabit.

Hæc & alia similia, facilis præpara-

tionis remedia purgantia, in forma vini, hydromelitis, vel simili administrabis: quarum varietatem in Diætetico nostro polihistorico, itemque Pharmacopœa restituta fideliter enarrauimus: quocirca ad prædictos libros lectorem beneuolum remittimus.

Similiter ubi necessitas flagitauerit, *Vrine quomodo pronocâda.* Ars, naturæ imitatrix excrementorum secundæ cōcoctionis, vrinarum videlicet excretionem, medicamentis diureticis iuuare consuevit: sicut & hydroticis, tertiæ excrementorum molitur euacuationem, quæ per habitum corporis, sudoribus vel insensibili transpiratione, propelli consueuerunt.

Naturam sæpe videmus nimia sanguinis redundância pressam, ad hoc onus excutiendum, solere frequenter excitare in maribus hæmorrhoides, & in femellis menstrua copiosiora. Ad cuius imitationem, ars quoque corporibus nostris nimio sanguine, nec sine periculi metu diffluentibus, eiusdem meditatur euacuationem, non solum per dictas hæmorrhoidum ac mensium vias, sed etiam per diuersarum venarum incisio-

nem, pro morborum varietate, qui soliti sunt hac ratione curari, vel anteuerti.

Missio sanguinis tempore pestis facienda.

Regnante verò pestilentia, sanguis quoque detrahi debet corporibus plethoricis: magna siquidem sanguinis plenitudo & abundantia, tunc temporis, non vacat periculo.

Ac de repletionem quidem, & ei contraria inanitione, longe plura hoc loco adferri possent: nisi supra dicta ad pestis de qua modo tractamus, præseruationem sufficere putaremus. Sectione verò secunda nostri Diætetici, cap. 13. & 14. hanc materiam paulò latius extendimus: quo quidem libro ex professo ea quæ pertinent ad Diæteticam, siue debitam sex rerum non naturalium administrationem, persecuti sumus. Eò igitur beneuolum lectorē remittimus, sequentibus, remedia contra pestem, à Pharmacia, & Chirurgia nobis subministrata posituri.

De remediis à peste præseruantibus, ex duabus reliquis Therapeutices partibus, Pharmacia nimirum & Chirurgia desumptis. Ac in primis de remediis Chirurgiæ.

CAP. II.

CApite præcedente, dum tractare-
mus de Repletionem, eiusque contra-
rio, euacuatione, siue inanitione: satis
abundè demonstrauimus incisionem ba-
siliæ in brachio dextro extensæ, præser-
uationis ergò, esse necessariam tempore
Verno aut autumnali, corporibus ple-
thoricis carnosiss & rubicundis, quorum
venæ amplæ ac conspicuæ sanguine tur-
gerent. Corporibus, inquã, otio diffluen-
tibus, genio indulgentibus, ac sanguinis
missioni adfuetis, ne dum fortè sanguis
copiosior, ob viarum angustiam, motu
suo familiari ac fluctuatione priuatur:
corpora magis ad varias aëris corruptiones,
pestisque contagia suscipienda sub-
inde disponderentur.

Verùm enim verò cum hæc sanguinis

R iijj

*Missio san-
guinis quo tẽ-
pore & quibus
facienda.*

missio præcautionis ergo instituatur: est quod tempus opportunum magis potius arripiamus: quàm quod nimium procrastinādo, illius necessitatem quæ omnibus est legibus soluta, imprudenter experiamur. Tempus autem missioni sanguinis magis opportunū, est illud quod respectu actiuarum qualitatum noscitur magis temperatum, sique fieri possit matutinum: prius tamen exclusis, vel naturæ, vel clysteris cuiusdam emollientis beneficio, alui & vesicæ excrementis.

Astorum præcautionis in uenæ sectione observanda.

Medicus quoque in Astrologia versatus, Lunæ quadras accuratè obseruabit. Diuerfos quippe huius Planetæ motus, varium admodum in humores corporum nostrorum dominium exercere, vel ex criticorum dierum obseruatione euadit manifestissimum. Omni itaque cura cauēdum, ne tempore quo ad præcautionem pestis sanguis mittitur, Magnatum in primis respectu, quorum salus & incolumitas multis nominibus nobis debet esse charissima, Luna Marti, Saturno, vel alij cuidam astro maligno opponatur, aut in alio quodam aspectu sinistro collocetur.

E contrario verò tempus obseruandum est, quo benignis quibusdam planetis, quales sunt Iupiter & Venus, Luna coniungatur, vel saltem eos benigno respiciat, aut ab iisdem respiciatur, aspectu.

Luna similiter, dum emergit è radiis solaribus, vel oritur heliacè, necnon dum post paucos ab eius & solis oppositione dies, rursus decrescit: sanguinis *Quæ planetarum cõiunctiones sanguinis mittendo promittit.* missionem suggerit valde opportunam. Dictis siquidem tēporibus, sanguis tam purus, quàm aliis humoribus permixtus, non modò facilè permouetur, sed etiam ad euacuationem multò promptior existit & accommodatior.

Quamuis cæteras à prædictis obseruationes, magis vanas, quàm vtilis reputemus, cum nulla certa ratione fulciantur: interim tamen, ne hilum quidem, libertati mittendi, omni tempore & loco (modo id flagitet necessitas) sanguinis, assertionibus nostris volumus derogatum.

Si quantitatem porrò sanguinis euacuandi spectes, illa multiplex & varia *Quantum sanguinis pro per sonatum ætate & temperie mittendum.* à Galeno statuitur, pro diuersitate na-

turarum, temperamentorum, & aliarum
causarum, quas exactè in suis scriptis
idem Auctor enucleat. In libro qui-
dem suo de curatione per sanguinis mis-
sionem, adolescenti medix inter duo-
decimum & decimum octauum annum
ætatis, ad integram vsque libram san-
guinem non formidat detrahere. Se-
quoque præsente, ex corpore cuiusdam,
qui ardentissima febre conflictabatur,
detractas fuisse libras duas integras, eo-
dem in loco attestatur: ex aliorum ve-
rò corporibus libram vnā cum semis-
se. Sub quorum tamen verborum cal-
cem annotat, fuisse hos mittendi san-
guinis quasi gradus summos, nec si pau-
lò vltius processum fuisset, rem peri-
culo fuisse carituram.

Interim non parum absurditatis cõ-
plecteretur argumentum mittendi in
tanta copia sanguinis, inde collectum,
quot tantundem ætate Galeni, à mille
hinc & trecentis circiter annis elapsa,
profunderetur. Eò quod hominū istius
sæculi corpora essent magis vegeta; ad-
hæc verò vltima tempora, quæ ad fi-
nem mundi magis accedunt, homines

longè sint imbecilliores , minusque vi-
uaces. Siquidem prout ferunt nostro-
rum corporum temperamenta, præcau-
tionis ergo , plus quàm octo , aut de-
cem , aut ad summum duodecim san-
guinis vncias , vix tutò cuiquam detra-
xeris.

Haudquaquam tamen imus inficias,
quin sæpenumero vltèrius nobis proce-
dendum sit , quando videlicet cum in-
terioribus inflàmationibus manus sunt
nobis conferendæ. Veruntamen id se-
curiùs peragetur , si fiat crebriore mis-
sionis iteratione , quæ ad vires ægri so-
licitè respiciat. A viribus quippe ægroti
potissima sumi debet indicatio : cuius
in sanguine, tanquam in salutari vitæ
balsamo , salutis origo & conseruatio
contineatur.

Maxima porrò hac in parte , respec-
tu locorum ac regionum conspicitur
differentia : eò quòd quidam populi lar-
gam & amplam euacuationem , etiam
citra scrupulosam ætatum obseruatio-
nem facillè ferant : alij verò secus. Si
quis enim sanguinè per vniuersam Ger-
maniam , & magnam Italiæ & Gallia-

rum partem, infanti bimulo aut trimulo, bis aut semel emitteret : homicida potius, quàm medicus à cunctis iudicaretur.

In celeberrima tamen hac Parisiorum vniuersitate, seminario omnium studiorum florentissimo, ex quo, veluti ex equo Troiano prodierunt, Brissotus, Tagautius, Ruellius, Syluius, Fernelius, Höllerius & Duretus vterque, splendidissima Medicinæ nostræ luminaria : quæque hodierna die paribus lu-

Paruulis etiã feliciter, Medicorum Parisiensium indicio, sanguis detrahitur.

minibus non videtur destituta : nulla planè difficultate, tam in febribus continuis, quàm in pleurisi, aliisque inflammationibus, prospero rerum successu, sanguis etiam paruulis demi solet. Ac licet tot tamque excellentium virorum placitis refragari, nostri nequaquam sit instituti : tamen si maxima in talibus casibus circumspeditione procedendum esse dixerimus, de ipsorum authoritate ne tantillum quidem nos derogaturos autumabimus. Atq; de hisce plura paulò post accuratiùs differentur.

Sin autem fortè contingat, hæmorrhoidum ac menstruorum cursum, in

iis, quibus hæc solent esse ordinaria, subsistere: eorum per artem euacuationi, pestis inprimis tempore erit prospiciendum. Tales enim euacuationes humorum corruptioni excludendæ existunt opportunissimæ.

Plethorici quoque, & sanguinei, cucurbitulas scarificatas adsciscere poterunt, diuersis corporis regionibus applicandas: illarum quippe usum, generali purgatione præcedente, tempestiuum, ad Pestis præseruationem non parum conducere, ipsa testatur experientia,

*Cucurbitula
tempore pestis
adhibenda.*

Cacochymica vero corpora tempore grassantis Pestis, præcautionis loco, melius ac commodius vtentur cauteriis potentialibus, inter certos brachiorum ac surarum musculos applicatis. Idque eo magis, si iam antea illorum usus fuerint assueti. Siquidem per ea tanquam per canales quosdam, non solum maxima corruptorum humorum copia foras excluditur: verum etiam spiritus in corpore nostro contenti, fuliginosæ ac venenatæ materiæ, à centro ad circumferentiam, beneficio virtutis naturalis,

*Itidē & cau-
teria quorum
usus commen-
datur.*

artis industria adiutæ, extrinsecus expelluntur.

Noui utique multos Chirurgos Pestiferorum curationi destinatos, viros in arte sua expertissimos, qui ad propriam præseruationem, antequam in fectorum curationem aggredieretur, cauteriis melius, quam alia quavis cautione sibi prospexisse, & consuluisse asseuerarunt.

*Qui primus
cauteria instituit.*

Herculanus nominis celebritate & antiquitate non parum commendatus, habetur omnium primus, qui cauteria tempore pestis applicanda instituit. Hoc tamen remedium ab arte veterinaria videtur esse depromptum: si modo liceat præcautiones brutis animantibus accommodatas, in malis haud disparibus, ad hominum salutem & incolumitatem transferre.

*Vnde deprompta fuerint
cauteria.*

Collumella, ut pestem & contagium quod boues solet aliquando infestare, auertat: aures illis iubet perforandas, cum radice quæ vocatur Consiligo, & inter Hellebori species collocatur: idque præstâtissimi alexipharmaci locum putat obtinere. Quod in hanc usque

diem à pastoribus etiam, & armentariis
vsurpatur, Tithymalis pro Consiligino
substitutis.

Non pauci præterea reperiuntur ad-
huc Medici, nec infima nota præditi,
quibus id genus remedia, veluti præ-
cautiones quædam accuratæ, compro-
bantur. In quorum numero Mercuria-
lis merito reponi potest, cùm palàm at-
testetur: in sæua quadam, quæ Venetias
olim afflixit, lue, plurimos cauteriorum
beneficio ab omni noxa planè fuisse
vindictos.

Parisinus & Ingrassias, idem similiter
in Pestibus, quas ipsi suo tempore ex-
ortas fuisse docent, ingenuè profiten-
tur, à quibus Nicolaus Massa, nec Pal-
marius dissentiant: cùm tantopere hu-
iuscæ generis remedia extollant atque
commendent.

Verùm, quoniam parum est, utilita-
tem cauteriorum, in medium protulif-
se, nisi si pariter eorum vsum indice-
mus: restat modo dicendum, quo nam
tempore, & quam in corporis regio-
ne, ipsamet applicari debeant.

Quod ad tempus attinet, nequaquã

*Quo tempore
cauteria ap-
plicanda.*

tamdiu illorum differenda est applicatio, quousque pestis incrementa sua & vires acceperit. Tunc enim Chirurgo magnopere timendum esset, ne vlcus malignitatem quandam & inflammationem conciperet, quod plerumque verum esse, percelebres multi doctique Medici attestantur. Melius ergo consultum fuerit sub ortum Pestis iam grassantis, & perniciosos admodum suos fructus germinantis, eadem applicare.

*Et cui corporis
parti.*

Si verò partem cui applicanda sunt cauteria, consideremus: non eadem est autorum mens, & iudicium. Nicolaus Massa, & Palmarius, eadem suris imponi volunt: sic enim humores deorsum euacuari, & maiorem reuulsionē causari putant. Alij vero brachiis melius arbitrantur adhibenda, propterea quod tunc cordi sint viciniora: cui, cum semper intestinum bellum à pestilentia indicatur, magis debent inferuire, reque ipsa humoribus alias deriuandis, melius illorum conducunt iudicio.

Vt autem hac in re meum intercedat

dat suffragium : cùm talia remedia ad vitam conseruandam sint introducta : non est quod vllus vereatur , cauteria furis , atque lacertis, imo & aliis corporis partibus adhibere. Quod cùm superius à nobis præscriptum fuerit, & plurimi felices effectus inde consecuti sint: hac in assertione constituenda diutius non immorabimur.

Atque hætenus quidẽ à nobis proposita sunt ex Chirurgia remedia: veniamus ad ea quæ subministrabit Pharmacia.

De remediis tam internis quàm externis à Pharmacia depromptis : atque inprimis de humorum præparatione, & alteratione.

CAP. III.

PHARMACIA nobis suppeditat remedia, non modò interna, sed etiã externa, quibus pestem amoliri, & eandẽ curare licet. Illud autem potissimum hac in parte obseruandum est, quò omnis pestilentix noxa procul à nobis expellatur, vt corpora nostra ab omnib. cor-

*Remedia ex
Pharmacopœa
petita, in tres
partes dividun-
tur.*

ruptionibus vacua reddantur & immu-
nia. Efficiens enim causa vix agit, nisi
in rem iam præparatam & dispositam.
Cum ergo ad hunc scopum præcipuū,
tam in diætâ, quàm in Chirurgia cuncta
collimauerimus: ad hūc ipsum etiā, quæ-
cunque ex Pharmacia depromuntur re-
media, dirigemus. Maioris verò perspi-
cuitatis gratia, in tres ordines ea omnia
subdiuidemus.

Prima.

Primus omnium igitur continebit re-
media alterantia, quæ humores possint
calidiores, ac biliosos refrigerare, fri-
gidiores ac pituitosos calefacere, ni-
mias corporis humiditates exsiccare, ac
excessiuam temperamenti melancholi-
ci ariditatem & siccitatem irrigare. Sin-
gulis tamen horum alterantium formis
ea simul admiscebimus, quæ putredini
resistant generandæ, quæque præterea
generatæ, ac pessimo iam ouo incuban-
ti, quantum fieri poterit, detrahant ac
imminuant.

Secunda.

Secundus proponit medicamenta,
quæ corpora nostra ab excrementosis
superfluitatibus, siue ex biliosæ fuerint,
siue pituitosæ, siue demum melancho-

licæ, eæque vel solæ, vel inter se commixtæ, repurgent. Vbi similiter secundaria quadam intentione, corruptioni & putrefactioni humorum, vel suppressæ, aut præcauendæ, studebimus.

Tertius, isque præcipuus, continebit *Tertia.* corroborantia partes nobiliores, in primis verò cor. In cuius quidem vniuerso circuitu, tot, tantasque probatissimorum alexiteriorū, ac medicinarum Bezoardicarum cohortes collocabimus: vt nec ipsum, nec spiritus vitales, ab vilo veneno pestifero contingi possint. Ante omnia tamen diuini numinis implorabimus auxilium, vt videlicet gratiæ suæ affusione, optimarum quas proponemus Medicinarū potentias & virtutes in salutarē actum perducere non dedignetur. Restat iam, vt ipsas remedium, secundum tres à nobis constitutas series, incipiendo à remediis alterantibus, ac concoquentibus, formulas subiiciamus.

Corpora itaq; quæ bile circumfluunt, *Remedia primi generis contra bilem.* temperamentum existunt calidi & sicci, & hepar habent calidissimum, ad eiusmodi biliosos ardores extinguendos,

S ij

qui varias ex se febres facillimè produ-
cunt: febres, inquam, ardentes, & quæ
tempore pestis sæuientis in pestilentia-
les facilè degenerant, frequentius vten-
tur, præsertim statu cæli ad æstus paulò
tunc inclinante,

Syrupis de *Limonibus*

Berberis

Granatis

Acetoso

Endiuia

Portulaca

Malis cydonijs.

Itemque oxisaccharo:

aliisq; similibus, vel solis vel permixtis
cum aquis stillatitiis,

Oxalidis

Fragorum

• *Cerasor. acidulor.*

Endiuia

Nenupharis

Portulacæ.

Ex quibus confectos Iulepos aroma-
tizare poteris tantillo santal. citrin. aut
specieb. Diatrag. frig.

Atque hæc quidem remedia, quæ in
officinis ad omnium vsum parata pro-

non minus corruptionibus humorum,
quàm bilis flauæ ac tenuioris ardoribus
refrænandis sunt accommodata.

In eorum verò vsum, quos iudicaue- Contra ob-
structiones.
ris viscerum obstructionibus laborare,
simulq; abundare bile vitellina ac cras-
siore: sequentes præscribes iulepos:

de succo *Endiuæ*

Acetosæ

Bixantiis

Acetosum Diarrhodon.

& similes, cum graminis, agrimonix,
scolopendrix, ac lapathi aquis com-
mixtos.

Quod si Medicinam desideres, quæ Contra utrâ-
que bilem.
vtramque simul bilem oppugnando,
corruptioni quoque resistat: in gratiam
tam iuniorum Medicorum, quàm ho-
nestarum familiarum, sequentem,
quæ facilè parabitur, necnon longo
tempore conseruabitur, exactè præscri-
bemus.

℞. Rad. *Graminis*

Oxalidis

Tormentillæ an. ʒ j.

Vuarum pass. ~~maron.~~

Glycyrrhizæ. an. ʒ β.

S iij

Herb. *Cichori*
Oxalidis
Agrestæ
Scabiosæ
Capillarium an. $\frac{m}{x}.j.$

Sem. *Citri*
Lactucæ
Oxalidis
Berber, an. $\frac{3}{4} iij.$

Flor. *Genistæ*
Borrag.
Bugloss.
Violarum
Rosar. rubr.
Nymphææ, an. $p j. \beta.$

Fiat omnium decoctio in aqua comuni. Colaturæ clarificatæ libræ vni adiice, succorum limonum, malorum punicorum acidorum, iustam aciditatem affecutorum, an. vncias tres, succi malorum cydonior. ac pomorum quæ court pendu Gallivocāt, an. vncias duas, sacchar. fin. libram vnam. decoquantur omnia igne lento. s. a. probè purificando, in syrupi mediocris consistentiam: quem aromatizare poteris tantillo santali citrini, vel cinamomi.

Qui temperamento sunt pituitoso & melancholico, vtentur fyrupo de ruta capraria herba, quam à paucis adhuc annis, specifica quadam proprietate pesti aduersari percepimus.

Contra pituitam Et melancholiam.

℞. succi ruta caprariæ depurati,
℥ vj.

scordij similiter accuratè purificati, ℥ ij.

Limonum, ℥ iiij.

Flor. Violar.

Bugloss.

Calendulæ

Genistæ

Roris marini

Epithymi, an. p.j.

Croci, ℥ j.

Santal.

Cinnamomi. an. ℥ vj.

Cuncta hæc macerentur in balneo, spatio duorum dierum. Postea colaturæ expressæ adice sacchari rosati, violati, q. s. fiatque syrupus mediocriter coctus: Dosis sit singulis matutinis ad uncias duas, assumaturque vel per se, vel cum aquis, cardui benedicti, aut vlmariæ.

S iiij

*Hydromel cō-
tra pituitam
ac melanco-
liam.*

Si verò aliquis à syrupis abhorreat :
eorum loco substitui poterit similis pla-
nè effectus hydromel, oxymel, seu quo-
rum formulam pro eodem tempera-
mento pituitoso, ac melancholico sub-
iicimus.

℞. Rad. Tormentillæ

Scordij

Scorzonera, an. ʒ j.

Dictami. m. j

Rasuræ nodulo inclusæ

Santali citrin.

Eboris

Cornu cerui, an. ʒ β.

Sem & cort. citri, an. ʒ iij.

Flor. Genistæ

Bugloss.

Rosar. rub. an. p. j.

Posteaquam hæc omnia prius mace-
rata fuerint, in hydromelit. simplicis,
vel oxymel. libris tribus, spatio hora-
rum duodecim, ad tertiæ partis con-
sumptionem decocta, colentur per ma-
nicam Hippocrat. ac tantillo cinnamo-
mi aromatizentur. Dosis esto ab vnciis
duabus ad vncias tres, matutino tem-
pore assumenda, duabus ante cibū horis.

Qui commorantur in locis quæ per aliquot annos à peste diuexantur (qualis est Burdegala, quæ ab his octo annis contagio, non sine magno nostro mœrore fuit infecta, utpote in qua prima studiorum meorum iacta fuere fundamenta) illi inquam vel intra suos priuatos parietes, plura id genus hydromelita, ad superioris descriptionis normã, comparare poterunt: quæ non solum per dies quosdam, sed menses & annos, sine vlla corruptione virtutem suam tuebuntur. Illa igitur sic poterunt præparari.

℥. Aquæ pluuiæ quadraginta ve-
luti libras, quæ viginti pintas (ut ita lo-
quar) Parisienses conficiunt. In hac aquæ
quantitate bullire facies duas libras tar-
tari candidi Montispeliensis, non minus
pulchri quàm crySTALLINI: quod medio-
criter conquassandum curabis, & ab
omnibus fœcibus crassioribus & purga-
mentis, multis aquæ lotionibus adhibi-
bitis, abluendum, ea prorsus quæ fieri
solet in cremore Tartari præparando,
ratione. Id totum duarum aut trium
horarum spatio, in vase æneo bene côm-

*Hydromelitis
formula, quod
diu possit con-
seruari.*

paſto bulliat, ac ſpumis emergentibus depuretur, & demum aqua per manicam tranſeoletur, vt purior & clarior euadat.

Super quindecim eiufdem aquæ pintas paulò calidioris, duas pintas adijce mellis Narbonenſis, omnia cum aqua prædicta probè miſcendo, & ad lentum ignem decoquendo, uſque ad tertiæ partis conſumptionem, vel donec decoctio ouum recens valeat ſuſtinere: hoc enim ouum ſupernatans perfectæ concoctionis ſignum erit manifeſtum.

Quando verò ſemel hæc coctio refrigerata fuerit, per manicas Hippocratis laxiores, & ad illud accommodatas tranſcolabitur, vt magis ac magis ſemper à fœcibus depuretur, quæ impediūt, quo minus illa diutius conſeruari poſſit & aciditatem contrahere.

Hæc decoctio poſtmodum tranſfundi debet in doliolum ligneum, ad tales uſus paratum, quod antea vino albo optimi liquoris continendo inſeruiuit: modo tamen in prædicto doliolo, hæc ſimplicia & aromata quæ ſubſequuntur, impoſueris:

Rad. *Scorzonera*

Angelica

Zedoaria

Tormentilla.

Leuiter conquassatarum an. ʒ iiij.

Grana. Iuniperi matur.

Sem. *Cardui benedicti.*

Cort. siccorum citri an. ʒ iiij.

Folia sicca, *Scordij*

Scabiosæ

Dictami an. m. ij.

Cinnamomi

Macis

Cardamomi an. ʒ ij.

Rasuræ, *Cornu cervi*

Eboris in uno

vel plurib⁹ nodis inditæ. an ʒ ij β

Flor. *Buglossi*

Violarum

Calendulæ

Hyperici

Rorismarini an p. ij.

Vbi simul hæc omnia in prædicto dolio-
lo reposueris, decoctionē, de qua supra
egimus, in illud infundas, ibique ali-
quandiu fermentari & ebullire finas:
vas præfatum soli diebus æstiuis expo-

nendo, vel rectius hypocausto, hyemali tempore. Postquam ebullitio & fermentatio perfecta fuerit, in aliud vas transferenda erit materia, hoc est, hac decoctione doliolum aliud bene compactum, erit omnino replendum, quod accuratè occludes, & in aliqua cella repones, vbi melius adhuc poterit fermentari, antequam per sex aut septem hebdomadas ipso utaris: sic enim liquor mirum in modum gustui erit acceptus, nec multum à vino (quod *Mauroysie* nostrates dicunt) diuersus, imò verò utilis simul & salutaris conficietur. Ex hoc vino sic præparato, singulis matutinis ad duos digitos haurire poteris, ut pestem à te procul expellas.

Hydromel contra pestem.

Cum eodem hydromelite, & solis Iuniperi granis, valde maturis, ad debitam quantitatem adiectis, hydromel vinosum præstantissimum gratissimumque simul contra pestem conficies. Modo si in huiusmodi decoctione & fermentatione, ea, quam declarauimus, ratione processeris.

Ad harum formularum idæam confici poterunt talia infinita medicamenta

præparantia, corruptionemque humorum simul impredientia.

Suntque hæc remedia communia, quibus pro tempore & loco vti vulgus poterit.

Vt verò hac in parte Magnatum quoque desiderio non minus à nobis satisfiat: operæ pretium videtur, selectiora quædam, ex Pharmacopœa nostra restituta mutuo accepta, huc inferere remedia, qualia sunt.

℞. Aquar. fragorum, ceraforum, opportuno tempore destillatorum, an. libr. 1. aquæ destillatæ ex succo pomorum redolentium, lib. 2. His adiace Remedia eiusdem generis pro Magnatibus. quantum ad saporis gratiam conciliandam opus videbitur, depurati succi citri, malorum punicorum acidorum maturorum, cum tantillo aceti rosati optimi. Postmodum cunctis hisce alembico impositis adiicies, conseru. rosar. rub. optimarum, siue *de Prouins*, vt aiunt Galli, cōseruæ florum violarum (secundum præscriptum Pharmacopœæ nostræ præparatarum) singulorū vncias duas. Digerantur omnia in loco frigido, spatio trium, aut quatuor dierum, donec

aquas rubedine purpurea, non minùs gustui suavi, quam oculis accepta tingi conspexeris. Huiusce remedij vsus non tantum mirabiles in refrigerando, ac ardores bilis retundendo: verùm etiam in corruptione seu putredine humorum tam præcauenda, quàm corrigenda pariet effectus.

Notatu digna observatio.]

IN superioribus ad aquas fragorum, cerasorum, pomorumque redolentium, suavi quadam ac probata gustui aciditate tingendas: succi citri, malorum punicorum, ac aceti rosati (vt trium aciditatum vitriolacearum, ex toto vegetabilium genere præcipuarum, ac non tantum bilis ardori ac effervescentiæ domandæ: verum etiam corruptionibus ac putredinibus variis inhibendis accommodatissimarum) vsum consultò proposuimus, ac pro merito commendauimus. Tum ne exemplo multorum, remedia etiam præstantissima, eò ipso quod sint communia, præposterè reiicere videremur: tum vt

scrupulo indulgeremus eorum, qui aciditatem vitriolaceorum mineralium, ac acetorum montanorum (vt à Theodoro Zyvingero vocantur) vsum planè auersantur. Quales sunt liquores acidi extracti, vel ex sale marino fixo, omnium reliquorum salium quasi patre & origine prima: vel ex vitriolo, de natura mercuriali & volatili: vel ex sulphure, mediam quandam naturam inter fixum & volatile nacti.

Cur vsum citri, malorum, punicorum, ac aceti rosati ab Auctore laudatus.

Verùm enim verò, vt quod hac de re sentio, citra vlla verborum inuolucra aperte ac planè profitear: dico, inter dictas aciditates vegetabiles ac minerales, quoad ipsorum bonitatem & excellentiam, tantam intercedere discrepantiam: qualis inter simplex existit formale atque cœleste, & terrestre materiale ac compositum.

Ac metallicæ quidem aciditates, cum ad primum ens ac simplicitatem elementarem longè propiùs accedant, quàm vegetabiles: his quoque longè perfectiores, tum in bilis ardoribus extinguendis, tum auertendis corruptionibus, effectus producant. Huc accedit,

Quod aciditates arte chymica depromptæ, cæteris multò præcellant.

quod obuiæ vegetabilium aciditates, non leuem insuper patiantur imperfectionem : dum videlicet intensiori paulo frigore congelantur, humiditate aëris excessiua situm contrahunt, aut intensiore calore, aliam qualitatum patiuntur alterationem : eò quod, cum de heterogeneis naturis participant, destructionis suæ causas in semetipsis contineant.

Aciditates verò balsamicæ, ex sale, sulphure, ac vitriolo, secundum artem extractæ, ad tantam spiritualitatem (vt ita loquar) eleuantur, vt nec frigus, nec calorem, nec humiditatem, nec siccitatem pertimescant : in summa nullam naturæ suæ alterationem patiantur, sicque incorruptibiles existant. Quod verò per se ipsum incorruptibile existit, à corruptione aliud longè facilius præseruabit, eò quod ab extrinseco sui perfectionem, vt alterum, non desiderat.

Hinc Lullius & Rupecissa, studiorum socij, in libro de quinta essentia, egregiam hanc, terminis licet aliquantum barbaris, peritè proponunt sententiam. *Velle præseruari per rem putridam*
ac citò

*ac citò corruptibilem, & reformari per rem
fœdam & deformitati subiectam, & facere
rem perfectam per rem deficientem, & in-
firmum curare per rem infirmam: est inane.*

Meritò itaque à nobis primæ partes
tribuuntur aciditatibus mineralibus,
vereque asseueramus, si pari cum vege-
tabilibus quantitate administrètur, aci-
ditates vel salis, vel sulphuris, vel deni-
que vitrioli (quæ quidem vnus eius-
demque naturæ existunt) longè faciliùs
ac feliciùs illis, desideratos producturas
effectus.

Quamcunque igitur dictarum aci-
ditatum mineralium assumpseris: eius
certè pars vnica ~~vnica succi squillitici~~
~~admixta~~, plus efficiet, quam reliquarum
quacunque etiam ratione præparata-
rum partes viginti. Vt maximas hoc lo-
co cum hisce mineralibus coniunctas
præteream proprietates: quod videlicet
semel paratæ per totam hominis vitam
conseruentur incorruptæ, tum quod
quouis tempore & loco parari, ac in di-
uerforum remediorum formas (ad eun-
dem tamen scopum tendentium) leui
quadam adiectione adaptari queant.

*Excellentia
aciditatum
mineralium
quanta.*

Cuius ut rei certiore fidem faciamus, in sequentibus quædam proponere lubet specimina.

*Quomodo ex
rosis tinctura
extrahenda.*

Aquæ igitur pomorum *de court-pendu*, oxalidis, buglossi, scabiosæ, aut cordiales similes solæ, vel mixtæ (vel etiam cum aqua fontana limpida ac pura) guttis aliquot alicuius ex dictis acetis montanis ad similitudinem oxycratis communis acescant: cui postmodum duos vel tres pugillos (qui quidem pro vna libra liquoris sufficient) rosarum adijcies rub. *de Prouins*, exsiccatarum. Initio omnia in vase vitreo amplo seu alembico, ad accuratiorem rosarum macerationem, probe bacillo circumagito, relinque postmodum duobus diebus quiescere. Quo quidem temporis spatio, aquam tuam instar rubini conspicias tinctam, omnibusque pariter virtualibus rosæ qualitatibus, hoc est, colore, odore, & sapore, reperies imprægnatam. Ac quod plusest, licet rosas prorsus flaccidas, ac tribus annis continuis ex cista aliqua, omni planè externo vigore destitutas assumpseris: eas tamen vigorem similem illi quem possidebant, cum adhuc cauli

adfixæ hærent, aut certè parùm differentem, recuperare videbis.

Atque exigui huius experimenti tamque facilis, vtne puerorum quidem, ac muliercularum captum transcendat, ductu: verus Philosophus Lynceis suis oculis clauem reperiet, vel abstrussum naturæ mysteriorum recludendorum, ac in apertam lucem proferendorum. Dictæ, inquam, experientiæ adminiculo, requisitâ ad vitalem rerum anatomiam ritè administrandam, obtinebit nouaculam. Simulque perspiciet, quis nam sit, & qualis ignis ille naturæ reconditus, à Philosophis tot tantisque laudibus exaltatus, ac in nostris scriptis, varijs in locis indigitatus.

Dicta verò, extrahendæ ex rosæ tincturæ, in omni florum genere vsum habet ratio.

Quomodo ex omnibus floribus tincturæ extrahenda.

Nec verò in floribus modo: sed etiam radicum, fructuum, seminum, ac denique in omni vegetabilium genere locum suum nanciscitur, vt ex ipsis non modo purgantes: sed etiam quascunque alias cæteris præstantiores virtutes ac proprietates eliciat.

T ij

Ne verò à proposito nostro euagari longiùs, ac inchoatæ rosarum tincturæ imperfectam relinquere tractationem videamur: quæ superesse videntur, in rudiorum gratiam, paulò fusiùs, plenius, ac copiosius persequamur. Afferere tamen verè possumus, ex paucis illis, quæ iam proposuimus probè intellectis, à mediocri ingenio, præstantissima naturæ, ac ad vsum medicinæ in primis accommodata elici posse mysteria.

Vbi igitur aquam tuam instar rubini conspexeris tinctam, per inclinationem, eam in aliud vasculum transfundes. Sique intèdere paulò virtutem eius astringentem desideres: dictas rosas linteo exprimes. Expressioni huic, odore, sapore, & colore, nil nisi rosas referenti, adiicies postmodum saccharū commune, aut rosatum, indeque efficies Iulepum rosatum, tantæ præstantiæ, cum quo communis ille officinarum nulla ratione comparari possit.

Iulepus è tinctura rosarum cõpositus quid præstet.

Ille Iulepus non mediocris & levis erit momenti ad ardores bilis compescendos, ad robur iecoris, & aliorum nutritionis viscerum instaurandum, nec

non ad omnem corruptionem & putrefactionem abigendam. Illius vncia pro dosi sufficiet, imò verò aliquid minus, modo serò, & matutinis horis eodem vtaris. Hoc remedium non solum valet ad contagionis præseruationem procurandam sed etiam ad omnes febres ardentes mitigandas: in quibus opus est, vt tota sanguinis massa refrigeretur, & frænum bili iniiciatur. Non parum etiã conducit ad sistendâs dysenterias, maximèque pestilentes & contagiosas. De quibus infra sermonem instituemus.

Sin autem ex eadem tinctura, syrupum rosarum siccarum comparare volueris, à vulgari plurimum differentem, qui omnibus rosæ qualitatibus virtualibus imprægnetur, quique præter gratissimum colorem, odorẽ, atque saporem non parum astringat, nihilque aliud nisi rosam redoleat: eo, quem nunc descripturus sum, modo procede.

*Syrupus à Rosâ
sic siccis, haud
vulgari ratio-
ne compositus.*

Facias igitur, si placet, exhalare quartam, vel tertiam, imò dimidiam partem, liquoris prædicta tinctura imprægnati, ad balneum Mar. Ob liquoris namque liquidi separationem, quod supererit

T iij

materiæ, multo magis sine comparatione erit rubicundum, magisque tinctum, & fecundatū virtutibus acidis & astringentibus, tum fermenti, tum rosæ ipsius: quæ certè virtutes nullatenus hoc mediocri calore adhibito separari poterūt.

Vt inde igitur syrupum conficias, qui diuturno tempore cōseruetur, omnibus antedictis qualitatibus in potentia præditus: qui colore, odore & sapore probatissimis gaudeat, quique demum tum visui iucundus, tum odoratui & gustui sit gratissimus, mirosque interim in curatione plurimorum morborum præstet effectus, in quibus virtutes rosarum sint necessariæ: hac, quæ sequitur, via procedatur.

Recipe saccharum rosatum, quod in pauca quadam aquæ rosatæ quantitate dissoluendum curabis, & ita decoquendum egregiè, vt formam sacchari rosati repræsentet. Sic ergo perfectè decoctū, extra ignem paulatim rursus decoques, tincturam, quo supra modo, præparatam subinde deiiciendo, massamque totam frigidiores agitando. Ea tamen cautione adhibita; vt tantundem prædictæ

tincturæ adijciatur, donec totum in formam & consistentiam boni syrupi reductum conspiciatur.

Ea planè ratione syrupos ex omni genere florum præparabis, in quibus illorum color, odor & sapor retinebitur.

Ratio componendorum variorum, è tinctura florum, syruporum.

Quæ cum maximam habeant utilitatem cum voluptate coniunctam: de ijs quædam, licet non ita clarè & perspicuè, in nostra Pharmacopœa restituta declarauimus.

Vt autem syrupos simplices conficias, aquas illorum proprias vsurpabis. Exempli gratia, si syrupus rosatus tibi curæ sit: aquam illius acidam reddes, & flores rubicundos in ea macerabis, non secus ac in syrupis violarum, aqua illorum acida reddi debet, & flores violarum sicci in ea macerari, & similiter in alijs.

Tincturæ porrò istæ, Iulepi vel syrupi, qui methodo, de qua supra, è floribus rosarum, violarum, aut cichorij præparantur: siue illi flores soli sint, aut alijs simplicibus immixti, modo cum liquoribus sulphuris, aut spiritus vitrioli, acidi reddantur: plurimū iuuāt biliosos, & eos omnes quib⁹ sanguis æstuās, & nimis in-

Iulepi accommodati biliosis.

T iij

calefcens non parum faceffit negotij.

Tincturæ, Iulepi, & fyrupi è floribus bugloffi, borraginis, nenupharis, & geniftæ compofiti, nec non cum fuis aquis extracti, cumque prædictis liquoribus acidi redditi: non parum temperamētis ficcis & melancholicis accōmodantur.

Melancholicū.

Pituitofis. Pro illis verò qui nimium pituita & rheumatibus abundant, vtpote quorum cerebrum & ftomachus funt frigidiora, vel ætas ad ſenium vergit: eadē tincturæ, Iulepi & fyrupi præparari poterunt, cum floribus ficcis, & accuratè ſelectis betonicæ, roriſmarini, ſaluiæ, atque calendulæ. Quibus etiam adicere licebit aliquot radices leuiter cōquaſſatas, ſcorzonæræ; & ſcordij cum cortice citrino ficco copulati. Sic enim remedia acceptiſſima conficies, & quæ cor in primis ab omnibus corruptionibus vindicent & tueantur.

Quod certè præcipuum noſtrum debet eſſe hac in parte propoſitum, in qua de præſeruatiuis contra peſtem agitur: inter quæ potiffimum prædictæ aciditates metallicæ ſalis, ſulphuris & vitrioli, locum & ſedem meritò ſibi poſcunt.

Verum enim verò, non me latet quosdam esse Medicos, quorum nominibus doctrinæ, & experientiæ plurimum tribuo: qui nulla ratione induci possunt, ad subscribendum huiusce generis remediis, illorumque vsum comprobandum. Quæ res autem tantoperè in sua sententia illos confirmet, hæc est: quod credant huiusmodi remedia nimis esse ignea & ardentia, prout illis apparet ex eo, quod lingua in illis solummodo delibandis excorietur. Quod linteola, & papyri, vasa quibus continentur occludentia, ab illis aliquando comburantur, & velut in cinerem redigantur. Quodque demum idem præstet solus spiritalis antedictorum liquorum metallicorum vapor: vnde nescio quâ Logicæ consequentiâ inferunt, eosdem effectus in nostris corporibus ab illis produci posse.

Hæc tamen, velim, aduertant. Primum tales liquores solos non exhiberi, sed cum aliis syrupis, liquoribus, hydromelitis, iuribus, atque decoctionibus copulari, & sensui gustus plurimum acceptos reddi. Deinde verò attentius mecum perpendant: quod gustus

*Auctoris contra assertores
opposita sententie
æθ'ανψς*

non est sufficiens huiusce quæstionis arbiter : vtrum , scilicet , hæc remedia eo nomine sint præsertim reiicienda , quod gustando linguam acriter afficiant , & quasi comburant. Sunt enim res prope modum innumeræ , valde comburentes , flagrantes , acres , atque pungentes , quibus gustandis nec ipsa lingua par sit & idonea : quæ tamen re ipsa frigidæ , nec parum vtilis iudicentur. Vnam in medium produco Camphorâ , quæ certè specie tenus sit calidissima & ardentissima : & illius nihilominus effectus experientia diuturna comprobati , nos iterum atque iterum reddunt certiores , eandem alterius esse virtutis & qualitatis , ac illius quæ gustu solo deprehendatur , & exterius solummodo exhibeatur . Idem similiter de oleo vel spiritu vitrioli , & aliis acetis montanis , imò & de reliquis aciditatibus metallicis dici potest : de quibus nos supra quædam disseruimus. Quin etiam pro istis ratio fortior , quàm pro camphora militat , quæ naturæ est sulphuræ , & acrimonie calidissimæ , illius pene linguam , qui degustat , comburentis : cum tamē

Plurima remedia naturæ calida, & tamen effectum frigida continent.

prædicti liquores , ob suam quam gustui offerunt aciditatem, satis superque testentur, si modò præceptis Medicinæ fidem adhibeamus, eos aliquantum de frigiditate participare.

Vt tamen magis ac magis mea confirmetur sententia , in medium proferam Cratonis autoritatem , quæ magni certè ponderis esse debet , non ea præfertim de causa , quod potentissimi Imperatoris fuerit ἀρχαῖος : sed quod eximij suis scriptis , & curationibus , ingentem nominis celebritatem adeptus sit. En igitur, quæ verbis conceptis de oleo vitrioli pronunciarit. *Vituperant multi oleum vitrioli , quia verum illius usum ignorant : qui verò eo uti sciunt, feliciter in magnis morbis , non tamen omnibus adhibent. Eadem enim vi, qua camphora , propter partium tenuitatem prædita est , sic oleum vitrioli cum refrigerantibus datum refrigerat : cum calefacientibus eorum calorem auget , atque in universam corporis substantiam minori noxa, quàm camphora , quæ humido radicali inimica est , permeat.*

Quanta sit olei vitrioli excellentia.

Crato apud Scholium.

Verum ulterius ego ipse quàm Crato
 progrediar, nec assignabo simplici te-
 nuitati partium olei aut spiritus vitrioli,
 & aliarum acciditatum metallicarum
 præcipuam, qua pollent, qualitatē: imò
 eandem referam ad integram illarum
 substantiam, vel ad spiritus illarum aci-

*Virtus aceti-
 metallicorum
 auctoritate ce-
 lebrum Do-
 ctorum confir-
 matur.*

dos & fermentatiuos: qui quidem om-
 nia corpora dissolvere, & omnes spi-
 ritus quantumvis calidos, vt spiritus
 aquæ vitæ & vrinarum nostrarum coa-
 gulare possunt: prout iam libro præce-
 dente demonstraui, & claro quoti-
 die comperire licet experimento, vt
 nullus dubitandi locus relinquatur. Hæc
 autem spirituum coagulatio certissimū
 est indicium internæ, imò magnæ, spiri-
 tus vitrioli frigiditatis. Cum iuxta vul-
 gatum philosophorum axioma, virtus
 quælibet condensatiua è frigore subo-
 riatur, atque procedat.

Sed quænam clarior probatio, aut
 spirantior desideratur, cui par non sit
 hoc quod à multis iam annis constitit
 & nunc etiam constat experimentum,
 quo videmus, nullum aliud esse prom-
 ptius aut præsentius, tam ad calores bilis

mitigandos, & omnes ardores febris inferiores extinguendos, quàm ad omnia venena, & corruptiones prorsus exterminandas : spiritu vitriolico, & acetis metallicis remedium.

In luculentiorē huiusce meæ assertionis confirmationem, testes aduoco vtramque Germaniam, superiorem scilicet & inferiorem : in quibus, non secus ac in multis Galliæ nostræ prouinciis, talia sic hodie vigent & inualescunt remedia, vt nihil magis sit in vsu, quam syrupi acetosi, limonum, granatorum, berberis & similia.

Sin autem, quorumnam id fiat consiliis, inquiratur : responsio est obuia, id non fieri vana quadā quorundam Empiricorum persuasione : sed innumeriorum penè, quibus scatet Germania, Medicorum, atque Doctorum in primis celebrium, matura deliberatione atque decretis.

Quoniam verò illorum seriem, quos splendida nostrorum temporum lumina meritò nuncupaueris, aliis meis in operibus intexui, tam eorum quos vultu atque literis cognitos habeo, quàm

aliorum qui suis mihi lucubrationibus innotuerunt superuacaneum esse duxi eorum nomina hoc loco recensere.

*Olei vitriolici
commendatio
à diuersis au-
thorib. petita.*

Huc etiam aliorum quorundam modernorum Medicorum, qui diuersis in regionibus sua eruditione & celebritate floruerunt, adsciscam auctoritatem, vt Mercurialis, Saxonix, Massariæ, atque Iordani, qui non modo vsum olei vitriolici probant: verùm etiam miris laudibus, ad peragendam plurium eorumque grauissimorum, & iam depuratorum morborum curationem, extollunt.

Gesnerus vir apprimè doctus & celebratus, id inter alios de oleo vitrioli refert, epistola 2. & 3. lib. 2. Epistolarum. Eos nimirum indignos videri nomine Medici, nec hanc bene posse personam sustinere, qui huiusmodi vsum minimè sibi putent necessarium.

Heurnius peritissimus in suo de peste tractatu, cap. 90. vbi de cura eiusdem differit, inter alia præsentia, miræque virtutis remedia, primas defert oleis & liquoribus vitrioli, & sulphuris, quorum communis est inuicem natura & qualitates.

Tot tantisque illustrium sapientum-
que Medicorū auctoritatibus, qui non
ita pridem floruerunt, antiquorum ego
calculum adiungam, qui in sale, ful-
phure & vitriolo, ingentia multa, mi-
randaque remedia contra venena, cor-
ruptiones omnes, morbosq; deploratissi-
mos compererunt. Quod si tantas vires
isthæc in sua crassa & materiali substan-
tia exerere possunt: quanto magis eo-
rum spiritus formales idem, sine com-
paratione præstabunt, & efficient?

Verum ut idipsum clariùs omnibus
innotescat: à sale marino, quo omnes
passim vtimur, ducemus exordiū. Non
est enim cur tam excellens remedium
prætermittamus, quod tantopere ad vi-
tæ conseruationem conducit: quoque
non solum carnes, sed etiam pisces, vt
ab omni corruptione præseruentur, in
more est condire solitum. Sal, inquit
Dioscorides lib. 5. cap. 85. à putrefa-
ctione præseruat, contra scorpionum,
serpentum, scolopendræ, crocodilo-
rum, & aliorum id genus animalium
venenatorum ictus & offensas pluri-
mum iuuat: & si cum aceto mixtum

*Salis marini
proprietates
ex Dioscoride.*

- » hauriatur, illis qui opium & fungos ve-
 » nenatos degustauerunt, non parum opi-
 » tularur.

*Sulphuris pro-
 prietas ex
 eodē auctore.*

- Idem Dioscorides libri iam citati
 cap. 83. dum de virtutibus & qualitati-
 bus sulphuris loqueretur : hæc scribit,
 » Sulphur si cum ouo vel solo odoratu per-
 » cipiatur : contra tussim valet, nec non
 » illis prodest qui anhelitus difficultate la-
 » borant, & qui tussiendo aliquid emit-
 » tunt purulenti. Et paulo infra idem, sul-
 phur contra ictus scorpionum auxiliari
 illiusque suffitum (quod nihil est aliud-
 quam illius spiritus acidus) lethargicos
 excitare, & sanguinis fluxum, vnde cun-
 que proueniat, cohibere subiungit.
 Quæ certè virtus aliunde dimanare non
 potest, quàm ab illa qualitate conden-
 satiua & coagulatiua, quæ illi inhæret
 & copulatur. Sic etiam nullum est aliud
 præstantius remedium contra quasuis
 hæmorrhagias, dysenterias, & fluxus he-
 paticos: quam acidus liquor sulphuris,
 siue mauiis, solus illius fumus & vapor,
 qui beneficio campanæ aut operculi
 Alembici retinetur, & in liquorem aci-
 dum resoluitur: quem improprie oleum
 Sulphuris

fulphuris appellant, cuiusque aliquot guttæ cum aqua plantaginis, aut aliquo syrupo permixtæ, miros præstant in malis supra narratis effectus.

Spiritus vitrioli iisdem pollet virtutibus, vt facilè ex iis perspicui poterit, quæ de eodem metallico veteres tradiderunt. Dioscorides igitur eodem libro 5. cap. 74. hæc habet. Vitriolū ad drachmæ pondus māducatum, vel cum melle assumptum, vermes ventriculi latiores interimit: cum aqua potum, non parum iuuat eos qui fungis venenatis vti sunt. Verūm quam ratione præscribit Dioscorides? & nunquid materialiter, & in sua crassa substantia? cū supra idem plurimū restringere, calefacere, imò verò adustionem imprimere dixerit, dum de illius proprietatibus disseteret. Hoc à me Deus auertat, vt aliquando tale remedium sine vlla præparatione adhibeam. Tunc enim, præter quod plurimū lædit stomachum, vt & vomitus indicat, quem nedum ad pondus drachmæ, sed etiam in paucis granis datum, excitat, atque producit: adeò gustui est ingratum,

Vitrioli proprietates ex Dioscoride.

vt nunquam à Medico quouis , in ea sententia , præscribetur , sicut nullum præterea infirmum esse mihi persuadeo , qui tam infesta vti velit potione. Illud tamen remedium non parum est antiquum , quod etiam nunc multi contra pestem adhibent.

*Virtus vitrioli
preparati.*

Videamus iterum quid de eodem scribat Matthiolus Dioscoridis interpretæ , suo in caput de vitriolo commentario. Mirum videri non debet , inquit Matthiolus , si Dioscorides vitriolum exhaustum aut manducatū , contra vermes latos ventriculi , & contra fungos venenatos valere putauerit , licet virtute præditum sit corrosiua & vlceratiua . Etiam nunc enim vitriolum , non solum in potu , contra eadem symptomata , necnon tempore pestilentia , adhibetur : sed etiam easdem vires , illius sine noxa oleum possidet , quod Alchymistæ ignis beneficio ex vitriolo eliciunt. Expertus sum , iterum subiungit ille , idem vitriolum tanquam excelens alexipharmacum , ad pōdus dimidiati scrupuli , cum aqua agrimonie dari , iis qui calculo laborarent , vel ad cien-

dam urinam iis quibus retardaretur. Idem etiam vtilissimum est asthmaticis, & *duenrolæ* oppressis, modò illis cum decoctione herbæ caballinæ, aut hyssopi exhibeatur.

Ex supradictis satis constare potest, antiquos minus veritos fuisse vitriolum in sua dare substantia, licet multum sit erosuum & vomitium. Deinde constat etiam quomodo temporibus subsequen-
 tibus, vt scribit Matthiolus, qui annis abhinc sexaginta floruit, oleum quod ex illo elicitor, feliciter propinabatur. Sed aliud est loqui de vitrioli spiritu, de quo nunc mea instituitur oratio, quemque verus philosophus ad libitum suum poterit sola digestionem, & partium paulò crassiorum separatione ita dulcorare, & gustui acceptum reddere, ac syrupum limonum: cùm tamen in eo nulla qualitatum, & proprietatum supradictarum desideretur.

*Spiritus vitrioli efficacia
 quanta.*

Hoc præterea remedium, non sine quodam voluptatis sensu perceptum, nullam non modò perturbationem stomachi, aut nauseam pariet: imo dicto penè citiùs omnes violentas vomitiones

mirificè compescet, diarrhæas, & lienterias sedabit, & ipsismet etiam dysenteriiis opem feret præsentissimam. Quæ omnia certè clarissima sunt remedij præstantissimi remedia.

*Cur diutius in
laude liquo-
rum acidorum
author immo-
retur.*

Hæc ingens vitrioli excellentia non secus, ac aliorum liquorum acidorum, qui è sale marino, & sulphure oriuntur, eiusdemque sunt naturæ & proprietatis, me impulit ut longior de illis sermonem, quàm par esset, texerem: cùm mihi præsertim perspectum fuerit, talia remedia primas partes obtinere, contra omnes corruptelas, & putrefactiones quæ possunt in corporibus nostris ingenerari, aut iam reipsa ingeneratæ sint. Eadem quoque remedia plurimùm valent ad humores æstuentes temperandos, & magnas quascunque commotiones, ex impetu vaporum, & halituum spiritalium excitatas, refrænandas: necnon ut quis à peste fartus, tectus conferuetur, vel iam infectus sanetur. Demum quod parui non est faciendum, ea ipsa in primis commendantur, quod longo tempore in phiala vitrea con-

feruentur ; quodque ad illorum vsum, pauculæ tantum guttæ , syrupis , vel aquis nonnullis cordialibus , aut certè iuribus admiscendæ sint: quæ certè præparatio , nec celeritate , nec voluptate , nec emolumento vacare potest.

Quisquis verò ille fuerit, qui rationibus à me supra citatis refragando, & suæ nimium inhærendo opinioni, omnes aciditates metallicas, & cætera quæuis è familia metallorum educta ; vt interius assumantur, remedia perget traducere, & condemnare, tanquam à nostro nimium remota temperamento atque proprietate : ille inquam poterit paulisper animaduvertere, quod eadem prorsus via atque ratione, omnes Thermas, & aquas medicinales vituperet, quas Deus singulari sua benignitate variis terræ regionibus impartitus est, vt nullus non iisdè vteretur. E quibus tamè innumerabiles singulis diebus educuntur effectus, in eorum præsertim morborum curatione, qui deplorati credebantur, quibusq; reliqua incassum adhibita fuerant remedia.

Prolepsis ad eos qui aciditatibus metallicis deprehunt.

Quanta porrò hæc est vefania ; iis palam reluctari, quæ quotidie circa effectus aquarum acidarum , & vitriolicarum, quales sunt Spaenses & Pouguenfes , sensibus patent atque percipiuntur ? Quod si quis mihi opponat in contrarium, naturam has spirituum metallicorum cum aqua moliri mixtiones, quas ars ipsa nunquam valeat imitari, nedum consequi ; meras illud nugas esse dicam, hoc est, obiectiones istas nullis prorsus inniti rationum fulcris atque momentis . Quotus enim quisque est, qui vice versa quotidie non videat, nedum medicamenta, sed ipsa quoque alimenta, tot & tantis artis egere beneficiis, vt sine illis natura prorsus manca & inutilis remaneret.

*Quantum ars
ipsi naturæ
prestat adi-
menti.*

Natura quidem omnia nobis remedium genera suppeditat ; at nisi ars ad illorum præparationem manus suas admoueret, venena sæpius salubrium pharmacorum loco experiremur, Natura segetes & racemos velut præcipua nutritionis humanæ firmamenta , germinat : verùm si quis segetes crudas, quales à natura producuntur , assume-

ret: vitam proculdubio minus vitalem ageret. Panem igitur è frumento conficere, hoc est, è granis farinam extrahere, è farina furfurem separare, eandem cum aqua permiscere, permixtam subigere, subactam fermentare, & fermentatam demum in formam panis decoquere: magnum est, quod soli tamen arti debetur, magisterium. Idem de vino dici potest, & de aliis rebus innumeris: idem quoque de medicamento, sentiamus, oportet. Vnde certè colligitur, vt institutum sermonem prosequar, quod si ius aliquod pingue, vel aqua accommodata, cum præstante quodam vitrioli, aut sulphuris spiritu per me reddatur acidula: tantam inde vtilitatem subsequi, ac si in magna quadam, & iam tamen vsitata quantitate, aquas Spaenses & Pouguenses, quæ sunt indubiè vitriolicæ, alicui propinandas exhiberem. Effectus qui ad ciendas vrinas à talibus aquis eliciuntur, meo certè iudicio ad ingentem aquarum, quæ sorbentur, copiam referri debent. Quod si non ita prompti ex liquoribus acidis

Spiritus vitrioli eadem præditus, quæ aqua Spaenses Et Pouguenses facultate.

destillatis consequantur effectus : eodem tamen temporis processu licebit prospicere , nec non cum minore periculo , quàm si simul , & semel , tantâ aquarum congeries , vel inuitis obtrudatur . Quæ certè non nisi magnum corporibus nostris inferre poterunt nocumentum , si obstructionibus diuexentur . Id liquidò patet in hydropicis , quorum nonnulli sæpius usu talium aquarum , licet huic symptomati dicatarum , magis ac magis intumescunt : cùm tamen è contra magnam utilitatem nancisci poterunt , & alleuiationem , huiusmodi spirituum acidorum beneficio : si modò certa quadam proportionè & *αιαρία* , cum iurè , vel aqua quadam conueniente permisceantur .

De humorum purgatione.

C A P. IIII.

PURGATIO sæpenumero post ipsam præparationē desideratur , ut personę quæ nimium excrementitiis & superfluis

humoribus redundât, à peste vindicentur. Præcipuæ siquidem prædictæ præseruationis indicationes sunt, corpora quoad fieri poterit, à fœcibus & excrementis exonerare: eadem à corruptione præseruare: & spiritus corroborare.

Purgatio humorum tempore pestis præseruatiua necessaria.

Pilulæ hanc in rem præscribuntur, ritè pestilentialia nuncupatæ, cò quod his tribus polleant facultatibus. Ab huiusmodi quoque virtute non absunt illæ, quæ iuxta decretum Auicennæ, ex aloë, myrrha, & croco componuntur. Aloë enim corpori purgando & euacuando inseruit: myrrha vt idem à corruptione præseruetur: & crocus vt cor recreetur atque corroboretur.

Descriptio ergò pilularum, quæ Auicennæ tribuuntur est huiusmodi.

Descriptio pilularum pestilentialium Auicennæ.

℞. Aloës ʒj.

Myrrhæ

Croci an. ʒss.

Ex ijs cum vino albo generoso massa pilularum formetur. Dosis erit. ʒj ss. vel ʒij ad summum.

Pilulæ vero, quas vulgus Ruffi nominat, sunt huiusmodi.

Descriptio pilular. pestil. Ruffi.

℞. Aloës

Gummi ammoniaci, an. ʒj.

Myrrha, ʒß.

Ex illis fiat massa pilularum cum succo limonum. Eadem dosis quæ supra sufficiet.

Paulus lib. 2. c. 36. idem præscribit remedium in formam potionis: sed qui Paulum subsecuti sunt, ex eodem confecerunt pilulas, cum nimis sit gustui ingratum.

Sunt quædam descriptiones, quæ doses prædictorum ingredientium aliquantulum variant: sed parum tamen in alterutris interest. Ego vero, ut inde præstantissimum pharmacum ad pestis præseruationem compararem, sic eas formare vellem.

Descriptio pilularum pestis auctori.

Primum igitur Aloë per me in essentiam redigeretur, beneficio aquæ cichorij, prout id clarissimè & accuratissimè in mea explicatum est Pharmacopœa.

Super duabus vnciis aloës, sic mea industria præparatæ, sex drachmas gummi ammoniaci in aceto rosaceo dissoluti (acetum enim verum & germanum est illius correctivum, sicut & acetum mō-

tanum) adiicerem, myrrhæ quæ supra ignem in succo limonum dissoluatur, & per linteum transcoletur semi vnciam, mumix veræ eodem modo dissolutæ & transcolatæ ʒj. salis absinthij vel genestæ ʒ iij. carabes, corallij, mastichis, pulueris triasantali, an. ʒj. croci, ʒij. camphoræ ʒß. Vna cum vino, aut syrupo, vel saltem limonum succo, hæc omnia in formã pilularum reducantur.

Si vero easdem pilulas magis purgatiuas præstare desideres: in eorum gratiam qui corporis habitu sunt robustiore, sicciore, & alui nimium constrictæ, quæque demùm in genere ad omnes humores expurgandos prodesse possint: adiicienda erunt extracta senæ, rhabarbari, & agarici, in sufficienti pro magnatibus quantitate. Pro aliis vero qui sunt è plebe, eorum pulueres vna cum tantillo Diagridij cum aceto montano correcti. Illius quippe hoc autem est legitimum, vt iã supra docuimus, correctiuũ.

Verum Diagrid. correctiuum.

Aliam pilularum conficiendarum rationem meo Marte descriptam, hoc in loco producam, quas sic licebit præparare,

- ℞. Rad. *Polypodij*
Scordij
 Cort. *Fraxini* an. ℥ ij.
 Herb. *Agrimonia*
Fumaria
Scabiosa
Melissa, an. m. j.
Dictami, p. β.
 Sem. *Endiuia*
Citri & corticis eius, an. ℥ iij.
 Flor. *Buglossi*
Violarum
Tapsi barbati
Hyperici
Calendulae, an. p. j.

Omnibus hisce probè decoctis, in libra huius decoctionis bene transcolata, atque clarificata: dissolue Aloës in vesica ℥ vj. Quæ certe dissolutio fieri debet in phiala, vel alembico vitreo, in balneo Mar. calidissimo, imponendo, ut sic meliùs eiusdem aloës fiat dissolutio, & à fœce terrestri separatio, imo vero exhalatio vsque ad mellis consistentiam, quam separatim conseruabis.

Separatim quoque extractionem, quæ subsequitur, faciendam curabis.

℥. Fol. *Senæ*, ℥ ij.

Rhabarb. ℥ j.

Caryophyllorum

Cinnamomi

Macis

Santali citrin. an. ℥ j.

Ex hisce omnibus extractionem fac separatam, cum aqua mali citrei, aut endiuizæ. Extractio autem quo supra modo separata, postquam ab aqua secreta fuerit, & in consistentiam mellis reducta: miscebitur cum essentia aloës reſeruata, & mixtioni adiicientur.

Myrrhæ ſelect. ℥ iiij.

Mumiæ veræ ℥ j.

Croci ℥ ſ.

Salis abſinthij & Meliſſæ, an. ℥ iiij.

Ex tota hac materia cum ſyrupo citreo fiat maſſa pilularum. Doſis ad ℥ j. ſufficiet.

In hanc rem ſimiliter, ſi malueris, pilulæ peſtilentiales Alberti Ducis Bauariæ præparari poterunt, quarum deſcriptionem, arcani mirifici inſtar, doctus Birchmanus mihi Coloniae, annis ab hinc triginta quinque, vel circiter, communicauit. Quamuis enim eaſdem in

*Deſcriptio pi-
lularum peſtil.
Alberti Ducis
Bauariæ.*

mea Pharmacopœa descripserim : easdem tamen rursus hoc loco, ob ingentem, qua præditæ sunt virtutem, inferendas esse duxi.

℥. *Croci*

Myrrhæ

Camphoræ

Corn. cerui

Spodij, an. ʒj.

Ligni aloës

Been candidi, an. ʒß.

Terræ sigillatæ legitimæ ʒij.

Florum sulphuris, ʒj.

Cortic. & seminum citri

Caryophyllorum

Zinziberis, an. ʒij.

Ambra, ʒj.

Fragmentorum Hyacinthi,

Smaragdorum

Granatorum bene præparatorum,

an. ʒß.

Agarici electi

Rhabarb. optimi, an. ʒß.

Aloës è vesica ad pondus omnium:

Ex prædictis omnibus, cum succo aut syrupo limonum fiat massa pilularum. Dosis erit ʒß. paulò ante cibum.

Verùm, vt aliquid è nostro superad- *Descriptio*
 datur: Purgatiuum quoddam iuxta no- *purgatiui,*
 stram descriptionem conficiatur, idem- *Auctoris.*
 que præparetur è succo radicum, her-
 barum atque florũ qui in hortis nostris
 exsurgunt: ita vt talia remedia ab ex-
 teris regionibus necessarium non sit e-
 mendicare, licet bonitate cæteris non
 cedant.

*℞. Succi radicum rhabarbari quod mo-
 nachorum diſtillant*

Succi ſummitatum fumarie

Centauree minoris, Lupulorum,

*Eupatoriũ Meſue, an. ℔.j. vel am-
 plius ſecundum quantitatem præ-
 parandam.*

Hi omnes succi inuicem rite per-
 mixti in matrarium iniſciantur, atque
 in balneo Mar. digerantur ac perfecte
 depurentur: tandem ex his liquorem
 per alembicum elicitò, donec reduca-
 tur ad mellitam conſiſtentiam, quam
 ſeorſim adſeruabis.

Eadem quoque operatio & præpa-
 ratio fieri poterit cum ſucco florum per-
 ficæ arboris, & florum prunorum do-
 meſticorum ſive ſylueſtriũ, quæ eodem

tempore efflorescunt, & mellita illorum consistentia cum præcedenti iam reseruatâ superaddatur. Talis autem inter utramque erit proportio: quod si ex prima sex vnciæ constent, è secunda quatuor apponantur, & optime inuicem misceantur.

Eadem tertium fiat extractio, digestio, & separatio puri ab impuro, usque ad mellaginem, è succis florum rosarum pallidarum & Damascenarum inuicem mixtis.

Dein accipe horum succorum depuratorum, & in mellaginem reductorum an. \mathfrak{ss} . Misce, & totam hanc mixtionem in consistentiam satis duram decoque, ut inde pilulas concinnare possis: cui materiæ si proprium salem addideris, præstantius euadet remedium purgatiuum, quod diuturno etiam temporis spatio conseruabitur. Dosis $\mathfrak{z}j$ β . Ex qua dosi fac si velis pilulas. Vel certe huius extracti, cum aqua horum simplicium quam prius ante reseruaueris, vel cum alio quouis liquore dissoluere poteris \mathfrak{z} β . vel $\mathfrak{z}j$. potionemque inde in parua quantitate conficies: ad dosin
scilicet

scilicet, quæ sine vlla perturbatione benignam, & apprimè salutarem euacuationem procurabit.

Ad huiusce descriptionis typum, non modo quiuis è turba Medicorum, sed etiam aliorum, qui aliquantisper in arte destillandorum & præparandorum remedium versati sunt: infinita pene purgantia, vt vtilitate, sic bonitate præstantia, ex herbis & floribus hortorum communium conficiet: indeque pariter comperiet, quomodo coctionis depurationis, & coagulationis istius, in consistentiam satis solidam, comparatæ beneficio, omnes confectiones purgatiuas communiores, diutius sine saccharo & melle conseruare, & ex eisdem in minori multo quantitate dare, poterit.

Pro ijs autem quibus pilulæ non sunt ita acceptæ: alia quæ mox consequuntur, remedia parabuntur: Quorum vsus non modo palato erit probatissimus, sed etiam valde specificus, vt corpora à peste præseruentur, & ab humoribus corruptis, qui in illis aliquando nimium delitescunt, penitus euacuentur.

*Descriptio
purgatius fa-
cillimè cōfectu,
& omnibus
temperamen-
torum generi-
bus utilissimi.*

℥. foliorum senæ electorum ʒß. vel
ʒvj. pro ijs qui non ita facilè commo-
uentur, & santali citrini, & cinnamomi
an. ʒj. Hæc omnia macera in sufficiēti
aquæ scabiosæ, buglossi, & pomorum,
quæ Gallis vocātur, *de court-pendu*, qui-
bus aciditas comparari poterit medio-
cris è succo citreo quantum sufficiet: id-
que in vase vitreo accommodato, quod
relinquetur in prædicta maceratione
balnei Mariæ, viginti-quatuor horarum
spatio. Qua peracta post vnam ebulli-
tionem exprimetur. In hac expressione,
pro vna tantum dosi adijce succi pomor-
um curtispendulorum ʒj. sacchari can-
di ʒij. totum cum oui albumine agite-
tur & clarificetur.

Et sic remedium habebis gratissi-
mum, quod insuper benignè & suffi-
cienter euacuabit.

*Quid illi ad-
dendum sit
pro biliosis.*

Pro biliosis vero, ijsque quibus me-
dicinarum amaritudo non est ita ingra-
ta, poteris materiæ & ingredientibus su-
prà dictis: rhabarbari ʒij. myrobolano-
rum ʒj. ~~senæ ʒvj.~~ infundere, infusio-
nem exprimere, & expressionem arte
modò præscripta, clarificare.

Id porro in gratiam delicatiorum, qui medicinas spissiores nolunt degustare, subiunximus: vt enim illæ clarificentur: 3 vj. senæ assumendæ sunt: pro alijs vero qui ista minus indigent clarificatione, ʒß. pro prædicto medicamento sufficiet.

Poterunt etiam loco rhabbari, pro ijsdem biliosis temperamentis, electuarij de succo rosarum, aut citri, 3 j. vel 3 ij. substitui.

Pro pituitosis, Diacarthami, aut Dia- *Pro pituitosis.*
phœnici 3 j. vel 3 ij.

Pro atrabiliariis (iuxta personarum *Pro atrabiliariis.*
curandarum temperiem) confectionis hamech, aut trypheræ persicæ ʒ iiij. vel amplius: quæ duo remedia vna cum infusione senæ, ad omnia clarificanda, apponentur.

Syrupus Magistralis, cuius descriptio sequitur, in longum tempus conseruandus, hunc in finem cuiusvis generis complexionibus inseruiet.

℞. Rad. *Tormentillæ*
Oxylapathi
Scorzonerae, an. 3 vj.
Cortic. *Fraxini*

*Syr Magistra-
lis contra pestē
omnibus ac-
commodatus.*

℞ ij

- Polypodij, an. ʒj.*
- Herb. *Endiuæ*
Scabiosæ
Agrimoniæ, an. m. j.
- Sem. *Oxylapathi*
Portulacæ
Citri cum corticibus, an. ʒ iij.
- Flor. *Genestæ*
Calendulæ
Centaureæ minoris, an. p. j.
Cichorij
Violarum
Nenupharis, an. p. ij.

Omnia hæc secundum artem decoquantur, colentur, & clarificentur. Super libram vnā & dimidiam colaturæ adiuice succi limonum ʒ iij. & succi oxylapathi depurati ʒ ij. In hisce liquoribus probe commixtis macerentur, & postea secundum artem decoquantur.

- Fol. *Senæ ʒ iij.*
Rhabbari ʒ j.
Agarici trochiscati ʒ vj.
Cinnamomi
Santal citrini
Fœniculi dulcis, an. ʒ j.

Deinde omnia exprimantur aut co-

lentur. Colaturæ tantum sacchari electi quantum sufficit, apponatur. & syrupus inde mediocriter decoctus conficiatur. Cuius dosis erit ad ℥ ij. vel per se separatim, aut cum aquis cordialibus permixti. Hic porrò syrupus mirificè à pestilentia, nec non à quibusvis generibus corruptionum corpora inuadentium & labefactantium præseruat. Sin autem huiusmodi syrupus in Vere, quo omnia terræ germina efflorescunt, dispensetur: illi tantumdem florum persicor. quātum succi limonum adiiciatur. Sic enim virtutis magis purgatricis, & contra quolibet infectiones potentioris efficietur.

Si pariter Hydromeliti vinoso & alteratiuo, quod supra descripsimus, Polypodium, sena, & alia purgantia in sufficienti quantitate superaddantur: exinde remedia præstantissima, facillimæque ad purgandum, quæ tum à malo vindicabunt contagioso, tum nullam gustui inferent molestiam, componentur.

*Hydromel
contra pesti-
lentiam.*

Eosdem in vsus tempore vindemiarum, diuersa vinorum purgantium, Hydromelitis prædicti vice, parari poterūt.

*Vina purgan-
tia in modum
hydromelus
contra pestem.*

Quorum nonnullas descriptiones auidus

lector, tam in nostro Diætetico, quàm Pharmacopœa deligere poterit.

Aliquis forsan à me requiret, cur inter tot remedia purgatiua, quæ pro peste auertenda in medium à nobis affertur, nullam illius mētionem faciam, quod cæteris est facilius, benignius atque clementius: Cassiæ videlicet, quæ cuius hominum sexui atque cōditioni, imò vero ipsismet prægnātibus, & pueris lactentibus, quouis tempore & loco exhibetur: quæque tātopere ab Arabibus, Auicenna scilicet & Mesue commēdatur? Cui vt ego obiectioni satisfaciam, respondebo id me de industria fecisse, quoniam hæc mea sit, quicquid alij in contrarium dicant, sententia: Cassiam non sine magna, cuilibet, animaduersione esse exhibendam.

Nonnulla rationes cur Auctor de Cassia nō meminerit.

Prima hæc sit sententiæ meæ ratio, quod Cassia cum dulcis sit qualitatibus, facillimè in bilem, in temperamētis biliosis cōuertatur. Cum ego ipse interiorem illius anatomiam moliendo, perspexerim, eandem intrinsecus aqua acerrima, fortissima, & pungētissima, vt ita dicam, præualere. Quod si quis opponat hanc

acredinis & fortitudinis proprietatem ab igne proficisci: illud penitus inficior. Si enim pulpa melonum, cucumerum, cucurbitarum, aut pomorum à me accipiat: nihil ego inde ignis beneficio eliciam, nisi aquam refrigerantem: cum è contra Cassia erosiuam ac corrosiuam, non secus ac mel ipsum, suppeditet, cuius præterea virtute vel potentia quæuis metallorum dissoluentia (sic enim ea vulgus appellat) constituentur.

Secundæ meæ assertionis probatio in eo præsertim versatur, quod non mediocris aquæ quâtitas ad dissoluendam vnâ aut saltem duas cassiæ vncias sit necessaria: quæ tamen dosis est omniû minima, si in potione saltem, aut clarificata propinetur. Sic nihilominus potus fœculentior & spissior, quique nauseam moueat, inde conflatur. Sin autem in bolo detur, non idcirco definit stomachi & ventriculi inflationem vna cum nausea generare: cum, vel ipsius Mesues, qui tantopere eam commendauit, iudicio, remediû sit visceribus imbecillioribus, mollioribus, & laxioribus, non parum noxium: eo quod facile ab illis retineri

nequeat. Secus ac ventriculis siccioribus, quos tamen Cassia perfectè nusquam purgauerit, contingit.

*Stant à parte
Auctoris circa
cassiam sen-
tentia.
Capiuaccius.*

Huic ego minime solus subscribo sententiæ, verùm plurimi sunt qui eidem amicissimè faueant. Capiuaccius celeberrimus Paduæ Medicus, in eo, quem de pestilentia inscripsit, tractatu, à nostra stat opinione: cuius hanc præ cæteris rationem profert quod ea quæ in peste adhibentur remedia, astrictiua esse debeant atque corroborantia, cum nihil sit quod tam procliuia ad contagium suscipiendum reddat corpora, quàm humiditas, & partium debilitas: quæ à Cassia nunquam non in ventriculis ingeneratur.

*Et Dale-
champius.*

Dalechampius Medicus nominis celebritate perspicuus, hanc ipsam ex professo, in suo tractatu de peste definit questionē. Suum nominatim appello: quia licet primæus eius auctor nō fuerit, eadem tamen auxerit, & variis, vt ita dicā, eruditionis floribus ornauerit, quæ Raymundus à vinario crassa quadam indigestaque Minerva, in eodem cōpilarat. Ille igitur Dalechampius, postquam Cassiam cum rhabbaro, vel myrobalanis,

vel manna, aut alio huiusmodi correctiuo, & purgatiuo permiscendam, atque contemperandam, secundum varia personarum temperamenta consuluisset: memorandam certè, cuiusdam Cardinalis circa cassiam temerè assumptam, his verbis recenset historiam.

Historia memoranda.

Hæc qui nescit (id est admiscere cassiam cum aliis purgantibus correctiuis) ille cassia non tempestiuè data, nunc fastidium & nauseam mouet nunc appetentiam hebetat, nunc ventris profluuium molestum inducit. Historia memorabilis Cardinalis cuiusdam, cuius intestina lubrica prorsus & debilia fuerunt, ei cum imperitus Medicus cassiæ vnciam vnam dedisset, aluus sic erupit, vt vnus diei spatio miser quin quagesies defecerit, ac dysenteria, ac tenesmo tandem obierit. Hæc Dalechampsius.

Cassiæ tamen remedium vt penitus improbem non adducor, nec induco: id tamen magna cum circumspectione propinandum decerno. Quod ad me spectat, idem semper vel cum decoctione myrobalanorum citrinorum,

vel cum aliis purgantibus, quæ simul leniant atque corroborent, admisceo: siue illud in modum potionis colatæ & clarificatæ exhibeam, siue in formam mollis Electuarij: ut apertius in meo Catholico & Electuariis lenitiuis, antinephriticis, & aliis id genus in mea Pharmacopœa descriptis conspicietur.

At nimium fortasse præceptis purgationis inhæsimus: superest modò ut ad roborationem accingamur.

*De remediis Cordialibus & Bezoardicis,
ad Pests præseruationem comparatis.*

C A P. V.

DVOBVS præcedentibus subdistinctionis nostræ membris atque partibus absolutis: nobis in præsentiarum incumbit, de Tertia, vltima atque principali, ut à peste vindicemur, indicatione curatiua, de roboratione videlicet, siue de remediis alexiteriis, atque Bezoardicis, quæ impediunt, quominus venenum cor ipsum & partes vitales aggreddatur, imò quæ illius, si iam vitæ

præcipuam sedem, atque propugnaculum inuaserit : malignitatem domare possint.

Præcipua verò magisque communia remedia, cùm simplicia, tum composita, quæ huic roborationis proposito inserviunt, hæc recenseantur.

Præcipua contra pestem alexiteria & roborantia.

Theriaca

Mithridatium

Confectio hyacinthi

Alkermes.

Conseruæ florum

Buglossi

Violæ

Rosæ rubræ

Nymphææ

Rorismarini

Calendulæ

Cortex citrj condit.

Myrobalani conditi.

Species siue Electuaria

Triaſantali

Aromat. rosati

de Gemmis

Diambra

Diamoschi

Dianthos

Diascordy,
Radices

Angelica
Zedoaria
Tormentilla
Gentiana
Scorzonera.

Inter herbas

Ruta capraria
Ruta vulgaris
Scabiosa
Scordium
Melissa
Ulmaria
Veronica
Oxylapathum
Dictamnus.

Semina

Oxylapath.
Portulacæ
Ocymi
Cardui benedicti
Coriandri
Citri
Grana iuniperi
Kermes.

Flores qui supra in Conseruarum præ-
paratione memoratur vnà cum floribus

Hyperici

Centaurea minoris

Lignum Aloes

Santali omnes.

Inter aromata

Cinnamomum

Caryophylli

Macis

Nux moschata

Cardamomum.

Item cornu cerui

Paruulum seu recens cerui cornu

Os cordis cerui

Ebur

Vnicornu

Camphora

Crocus

Verus bolus

Vera terra sigillata

Lapis Bezoar dictus

Ambra

Moschus.

Inter lapides pretiosos

Corallinum

Perle

Rubini

Smaragdus

Hyacinthus

Sapphyrus

Topazium.

Pro metallicis autem olea, siue liquores acidos & balsamicos adiciemus, quales sunt,

Salis marini

Vitrioli

Sulphuris.

Item Anodynum minerale.

~~*Anodynii mineralis*~~ quod sal prunellæ dicitur.

Croci metallici diaphoretici.

Croci metallici purgativi.

Bezoar metallici.

Mercurij vitæ varij, & alia eiusdem metalli celebres præparationes.

Flores sulphuris.

Balsamum lactis sulphuris.

Aurum diaphoreticum, unà cum aliis pluribus præstantissimis, quæ ex eodem metallo eliciuntur remediis.

Ex omnibus autem huiusmodi remediis cordialibus & bezoardicis, diuersa

formularia maximi ponderis atque virtutis describemus, in modum videlicet aquarum, extractionum, antidotorum, conditorum, tabellarum, atque puluerum: quorum tamen partem maximam est nostra Pharmacopœa, idque facultatibus tum pauperum, tum diuitum, tum magnorum atque minimorum nos accommodando mutuabimur. Ab aquis igitur Theriacalibus auspicemur.

Aqua Theriacalis excellens pro pestis præseruatione.

℞. Rad. Zedoariae

Angelicae

Tormentilla

Scorzonerae, an. ℥ ij.

Ligni aloës

Santali citrini, an. ℥ j.

Granorum Iuniperi.

Sem. Cardui benedicti

Citri & corticis eiusdem, an. ℥ j. B.

Cinnamomi

Macis

Cardamomi, an. ℥ j.

Dictam.

Flor. sicc. Genistæ

Calendulae

Quodnam sit
authoris hac in
parte institutum.

De corroborati-
one et reme-
dio Bezoardi-
ci.

*Hyperici**Centaureæ minoris**Rosar. rubr.**Buglossi, an. p. ij.*

Omnia leuiter macerata atque permixta iniiciantur in vas vitreum capax, cuius collum strictum sit & oblongum, quod vulgò Matrarium dicitur, usque superinfundantur,

*Aquæ Cardui benedicti**Ulmariæ, an. ℥ ss.**Succi Scordy**Rutæ capratæ**Limonum, an. ℥ iiij.**Vini albi, ℥ ij.*

Hæc omnia in vase bene claudantur, & in balneo Mariæ mediocriter per sex aut quinque dies macerentur, macerata demum pro viribus exprimantur, fæces separatim referuentur, & succo expresso superaddantur,

*Theriaca Venetæ**Mithridat. an. ℥ j.**Confectionis A. Kermes**Hyacinthi**Electuarij de gemmis, an. ℥ ij.**Croci, ℥ j.**Cam-*

Camphora. 3 β.

Omnia reliquantur iterum digeren-
da per vnum vel duos dies, deinde per
cineres ad siccitatem destillentur. In-
terim dum hæc fiet destillatio, fœces
in reuerberio secundum artem in cine-
res redigantur. Ex istis cineribus cum
aqua Vimariz, aut Cardui benedicti,
alteriusve aquæ cordialis sal extrahatur,
quod sæpius philtrabitur & purificabi-
tur, donec purissimum & clarissimum
euadat. Sal illud materię prædictæ ad-
iectum, illius virtutem duplicabit, ma-
gnumque proinde fiet Bezoardicum,
tam ad pestem præcauendam, quàm cu-
randā. Pro præcautione ʒj. vel 3 β. suf-
ficient, & vel per se deglutatur, vel cum
aliquo liquore dissoluatur.

*Modus ostendi
aqua prædicta
Theriacalis.*

At si ex his aquam velis comparare
Theriacalem Bezoardicam, quæ & ip-
sa plurimum conferet emolumenti: se-
quenti modo procedendum est.

*Alia aqua
Theriacalis
descriptio.*

Accipe omnia simplicia & ingredētia
prædictæ aquæ Theriacalis, quibus an-
tea tamen admiscueris aquas & succos
scordij & rutæ caprarie (quæ aliter herba
Veneta nuncupatur) vnā cū succis limo-

num, & albo vino, iuxta id quod supra tradidimus. Postquam omnia permixta fuerint, & leuiter in balneo Mariæ decocta, ad ignem cinerum destillanda curabis, vel ad ignem vaporosum, qui tantopere in nostra Pharmacopœa celebratur, idque ad siccitatem.

In prædicta modo aqua, quæ veluti menstruum quoddam erit, ad extrahendas tincturas Alexiteriorum, & Bezoardicorum, qualia sunt Theriaca, Confectiones Alkermes, hyacinthi, & similia, omnia maceranda committes balneo Mariæ calido, elapsisque duobus fere diebus, prædictam aquam instar rubini, claram & tinctam videbis, necnon omnibus dictæ supra Theriacæ & aliorum Bezoardicorum virtutibus imprægnatam. Quod clarum erit atque purum assumes, & à fæcibus separabis, atque inde extractum concinnabis, nec alia tamen opus erit operatione vel destillatione: quippe qua multum de substantifica rerum virtute & potentia imminuitur. Aliquâtulæ solummodo istius essentiaæ atque infusionis guttæ, vel separatim sumptæ, vel cum vino aut ali-

quo alio liquore permixta: egregium suppeditabunt contra omnia venena atque corruptiones alexiterium, quod non modo pestem procul à nobis amandauerit: sed etiam inuectam & sæuientem in membris compescet, atque propellet.

Iuxta vniuersas harum formularum rationes, quiuis non modo Pharmacopola, sed etiam matrona paululum in destillationibus versata, plures alias cum similibus ingredientibus, quantitatem augendo vel diminuendo, poterit concinnare præparationes.

Alia aqua Theriacalis excellens, præparatuque facilis.

℞. xij. Nuces cum suis corticibus viridantibus, dum tempus circa mensem Iulium postulat.

Ulmariæ, m. iiij.

Rutæ caprariæ

Cardui benedicti una cum capitibus

Scordij, an. m. ij.

Rad. *Angelicæ*, ℥ j.

Granor. *Iuniperi maturi*. ℥ iiij.

Omnia simul conquassentur, & per

Y ij

*Alterius aqua
Theriacalis
excellens descriptio.*

duos dies, in sufficiente aquæ buglossi, & vini albi optimi, æqualique quantitate, macerentur, & demum aqua ad siccitatem beneficio balnei vaporosi accuratè destilletur.

In tota hac aqua prædicta adde,

Theriace Venet. lb ss.

Mithridat. ʒ iij.

Corn. cerui, dum adhuc sunt tenera, quæque suo modo venatores, *le reuenu*, vocant, in frustra discerptorum & incisorum, lb ij.

Omnia per duos dies macerentur, & postea in balneo vaporoso, semel & iterum aquam super fœces transcolâdo, destillentur: sic aquam Theriacalẽ conficies excellentissimã ad dosin vnus aut duorum cochlearium argenteorum, vt à peste omniq; prorsus toxico præserueris, atq; curari possis. Sin autẽ ad ignẽ omnia simplicia & ingredientia, quæ prædictã aquam subeunt, in cineres redigantur: sique è cineribus cum aqua quadã cordiali aut communi, secundum artem sal extrahatur, & cum prædicta aqua Theriacali permisceatur: remediũ longè optabilius & præstantius comparabis.

Observatio notanda.

CÆTERVM plures nos causæ permo- *Salium è cine-*
 uerunt, vt antea pluribus remediis *ribus qui ea*
 accuratè descriptis, non secus ac huic *ingreduntur*
 aquæ Theriacali suos proprios sales sub- *extractorum,*
 iungeremus: cum ea potissimum ratio- *commendatio,*
 ne omnia pharmacorum genera, qui- *varius confir-*
 busdam adiectis siue subtractis reddan- *mata sapiētis-*
 tur præstantiora. Huiusce nos rei ratio- *simorum viro-*
 nes expressas, non semel in aliis nostris *rum testimo-*
 scriptis retulimus, nec aliquando rela- *niū. Vt*
 tas iterum piget huc inferere & com-
 mendare. Quod autem adeò obnixè à
 nobis factitatum est, è nostra non solùm
 procedit mente iudicioq; , sed etiam ex
 antiquitatis approbatione, atque cele-
 berrimorum qui nuper scripserunt Me-
 dicorum assertione: qui prædictos sales
 nullis non laudibus extollunt, & maxi-
 mi faciunt.

Sales Theriacales, vel ipsius Dioscori *Dioscoridū,*
 dis temporibus, Medicis vsui, quin e-
 tiam æstimationi fuisse constat.

Galenus, Paulus Ægineta, & potissi- *Galenī, Pauli*
 mum Aëtius, post ingentē illorum com- *Æginetalib.*
 mendationē, chymicam insuper præpa- *de re Medica.*
Aëtij Tetr 4.
ser. 1. cap. 97.

rationem describunt, calcinationem scilicet, vel incinerationem, quæ tantum abest (quod nihilominus nonnulli arbitrantur) ut res calcinatas omni sua virtute & proprietate spoliet, aut humore priuet radicali: quin imò maiorem illis ἐπιτέλειαν, efficaciam viuaciorem, & qualitates indat sublimiores.

Fernelij.

Doctus Fernelius, licet acerbissimus Mercurij crudi & præparati, siue exterius applicetur, siue interius assumatur, sit hostis & insectator, adè ut venenū illum iudicet esse præsentissimum: (cuius tamen rationibus nos infra satisfaciemus, quando sermonem de remediis metallicis instituemus) Fernelius, inquam, non modò fatetur Mercurium, qui tamen in sua mera cruditate magnum est purgatiuum, per calcinationem vel incinerationem, nihil de sua virtute purgatiua imminuere: quin etiam eandem multò magis augeri, atque intendi asseuerat. Ex hac quippe assertione septimum opusculi sui caput, quod iisdem penè verbis concludit exorditur, prout

» constat ex sequentibus. Hydrargyro tan-

» tam vim purgandi inesse diximus, ut ne

ustione quidem depereat, sed in cinere »
 superfit, multò etiam quàm ante vehe- »
 mentior. Siquidem ustione consumpta, »
 exhaustaque hydrargyri substantia, in »
 qua vis refrigerandi insidebat, etsi na- »
 tura eius temperies dissoluta est: manet »
 tamen in cinere, quæ à forma nascitur, »
 vis purgatrix, multò quàm ante efficacior. »

Verùm quoniam hoc in loco Ferne-
 lius vniustantum metallici videtur me-
 minisse: alterius cuiusdam celebrati in-
 ter dogmaticos Medici, Cratonis vide- *Cratonis.*
 licet, authoritatem, sagmatis instar, ad-
 iiciemus, qui de virtute eximia salium
 ex omnibus rebus vegetabilib. eductorū,
 non secus, ac de illorum oleis & extra-
 ctionibus, in præfatione operū Fallopij
 hunc in modum loquitur. Sal ex herbis »
 atque aliis vegetabilibus confectū, sicut »
 & olea extracta, plurimū in periculo- »
 sissimis morbis adiumenti asferre posse »
 ingenuè profiteor. At qui extractos, »
 aquasque verè destillatas, non in æneis »
 vasis alembicatas, (vt vocant) sal etiam »
 herbarum atque fructuum exterminan- »
 da è Medicina putant: eos corporibus »
 humanis, & vniuersæ Medicinæ malè »

» consulere, & nimis⁴ veram chymiam in-
 » gratos esse deploro.

» Chymicorum autem (addit) ineptias
 » & imposturas detestor, eas vt hoc loco
 » neque referendas, vel refutandas om-
 » nes puto, ita verè affirmo, me (tantùm
 » virium residere in cinere, de quo salia
 » conficiuntur, vt in grauissimis etiam
 » morbis, naturæ plus auxilij tribuerint,
 » quàm alia præstantissima medicamen-
 » ta afferre potuerint) magnopere sæpe
 » admiratum.

Illud ergo dicere super magnam sa-
 lium efficaciam institueramus, ea præ-
 fertim de causa, vt ostenderemus non
 incassum illos à nobis in remediorum
 nostrorum, præsertim purgatiuorum,
 serie multiplici, adhiberi: cum salium
 beneficio, istorum virtus mirum in mo-
 dum accrescat & intendatur.

*Quanta sit
 prædictorum
 salium in pur-
 gando virtus,
 experientia
 comprobatur.*

Quod si à verbis ad res ipsas progre-
 di lubeat, cuidam infusioni senæ, rha-
 barbari, & aliorum purgantium, pro
 dosi si ʒ j. vel ʒ ß. salis tartari lucidi,
 & bene præparati adiiciatur: prædi-
 ctam infusionem videbis, non modò
 istius salis adiectione acquirere colo-

rem sanguine rubicundiorē, verū
etiam maiorem multò vim purgatri-
cem : ita vt 3 ij. senæ p'us operabun-
tur, quàm 3ß. in infusione vulgari, sine
istius salis adiectione exhibita. Ac ne
quid supra fidem dictum existimetur:
experientia meis confestim assertioni-
bus suffragabitur.

Plus etiam aliquid dicam, nec ta-
men υπερβολικῶς, quod miraculi speciem
præ se ferre videbitur. In salibus nimi-
rum, ne dum imaginatione tenus, sed
re ipsa, formas & figuras rerum includi:
sicut abundè satis viri spectatissimi fide-
que dignissimi, qui nunc etiam in viuis
degunt, testari possunt, in hac præsertim
quæ iam à me proponetur, historia.

Vir honestissimus D. de Luynes, For-
mentieres Dominus, qui inter primos
Parlamenti Parisiensis Consiliarios non
vltimum locū occupauerat: dum apud
me diuersaretur atque maneret, die qua-
dam instituit remedium aliquod contra
calculum, quo grauitè laborabat, præ-
parare. Huius ergò rei gratia, sub finem
Autumni, non paucas è terra vrticas in-
tegras radicitus euulsit, ex euulsis lixi-

*Historia no-
tanda qua for-
ma rerum in
cineribus &
salibus reside-
re manifestan-
tur.*

uium cum aqua calida, vulgari modo, composuit, compositumque philtrando atque transcolando purificauit, vt ex illis tandem salem, secundum artis præcepta, suamque pariter intentionem, educeret accommodatum.

At verò cum in vasculo quodam terreo prædictum lixiuium tota nocte, super fenestram, vt frigerfiet, exposuisset, quò die subsequente illius exhalationem ad salem extrahendum moliretur: casu quodam contigit hac ipsa nocte aërem adedò in frigidatum fuisse, vt totum lixiuium gelu nimio concretum fuerit. Cum igitur summo mane vas illud è fenestra amouere vellet, præter suam vidit opinionem, aquam lixiuij congelatam, subindeque mille vrticarum figuras in illa, cum radicibus, foliis, & truncis, adedò perfectè descriptas & adumbratas: vt qui melius illas ad vnguem expressisset figurassetque, vix pictor vllus reperietur. Ea res hominem licet peritissimum, ita sua nouitate in admirationem impulit, vt præ gaudio ad me cōfestim accederet, exclamaretque, vt ad visionem mirabundus festinarem.

accurri, lixiuium congelatum animaduerti, & particulis quibusdam glaciei huiusmodi abscissis, ad viros nominis auctoritate, doctrinaque conspicuos accessi, qui rem parùm antea experimento comprobata[m] mecum simul admirando dictitabant, illic veras contineri vrticas, nec fieri posse vt expressiùs à quouam figurarentur.

Magnum meum tunc temporis mundi speculum cōcinnabam, vnde factum est, vt nonnullis versibus Gallicis in secundo libro enarratis, vbi de formis habetur tractatio, hoc tam nouum & inauditum à me describeretur miraculum: prout ibidem curiosus lector perspiciet.

*Magnum
Mundi specu-
lum Auctor
Gallicis versi-
bus expressit.*

Sed è diuerticulis istis ad propositum nobis iter redeamus, cæterorumque remediorum, ad pestis præseruationem vsurpãdorum, formulas ob oculos subiiciamus.

Extractio dicta, *Cardiacum maius contra pestem.*

Pro Magnatibus.

*℞. Rasura ligni Aloes, & ligni rhodij,
an. ʒj.*

Rad. *Angelica*

Scorzonera

Zedoaria, an. ℥ iij.

Dictami

Been

Doronici, an. m. j.

Sem. *Ocymi*

Cardui benedicti

Citri & *corticis eiusdem*, an. ʒ x.

Aliptæ moshata, ʒ ij.

Caryophyllorum, ʒ vj.

Cinnamomi optimi ʒ j.

Croci, ʒ ij. β.

Rosarum rubear. p. iij.

Omnia conquassentur, & insuper
adiiciantur

Succi limonum, ℔. j. β.

Aquarum scordij.

Melissæ

& *flor. Rosmarini*, an. ℔. j.

*Extractionis
Cardiaci ma-
ioris conficien-
da ratio.*

Vel quantum ad irrorandam mate-
riam sufficiat, id est, ut aquæ ad transuer-
sum duorum vel trium digitorum super-
natent: deinde vas bene occlusum in
balneo calido Mariæ, per quatuor aut
quinque dies reponatur. Quo peracto,
omnia sedulò exprimantur sub pressu-

ris, & hæc prima expressio separatim referuetur, & super fœces materiamque reliquam liquores prædicti rursus fundantur, vt omnia, modo quo supra in balneo digerantur: & iterum fiat expressio, vt sic integra virtus substantifica prædictarum materierum & simplicium eliciatur.

Vbi verò semel hæ duæ expressiones, prima & secunda, in vnum commixtæ, & in vas vitreum oblongum debitæque quantitatis iniectæ fuerint: de nouo digerantur, & crassa eorum substantia, quæ in fundo residebit, eò vsque separetur, donec omnis materia perfectè secundum artem sit purificata: & ea prorsus, quam in nostræ Pharmacopœæ capite de syrupis docuimus, ratione.

Hæc porrò materia sic exactè purificata, in patina argentea, vel vase vitreo, ad lentum ignem apponi debet, vt exinde sic omnis humiditas secernatur, quò residuum in consistentiam mellis reducaturspissioris, in quo tota extracti tui prædicti ratio & essentia versabitur.

Notandum autem obiter occurrit: quod pro gregariis prima & secunda

*Duplex extractio
sui prædictæ descriptio.*

extractio sufficiet, ita vt ab illa, aquæ per lentum cinerum ignem, ad mellaginem separentur. Qui sanè modus, vt admodum erit compendiosus, & breui tempore perficietur: sic anteriori, qui principibus solis atque procèribus asseruatur, plurimùm cedet seque vtilitate inferiorem longe agnoscer.

*Qua ratione
hoc extractum
vires maiores
manifescit.*

Si demum omnes quæ supersunt fœces ad ignem reuerberij in cineres redigantur, salemque ex cineribus cum propriis extractionibus addideris: remediũ multo præstantius euadet. Eo quod de omnibus, simplicium supra dictorum, & ingredientium, virtualibus substantiis, atque proprietatibus participabit.

Quin imo hoc in loco præterea iuuerit obseruare, quod omnes quæ ex præfatis extractionibus aquæ educũtur, & separatim segregantur: iam re ipsa sint bezoardicæ, & contra omnes morbos pestilentiales præsentissimæ.

Ex eodem porrò extracto scrupulum ad libitum poteris exhibere; vel seorsim, vel cum sua propria aqua, aut alia quauis cordiali permixtum: illudque præstantissimum est, tum ad præ-

seruationem, tum ad curationem pestilentiarum remedium.

Quod si ex eodem iterum arcanum longe saluberrimum confectum iri cupis: eo, qui sequitur, modo procedatur.

Antidotus excellentissima contra pestem in modum Arcani descripta.

℞. Extracti cordialis, ut supra præparati, ℥ iij.

Magisterij perlarum

Magisterij corallorum, an. ʒ ij.

Essentiæ fructuum Anacard. ʒß.

Essentiæ croci, ʒ j.

Bezoard. vulgaris

Vnicornu, an. ʒ j.

Ambra, ʒß.

Oleorum. Corticis citri & cinnamomi arte chimica extractorū, an. gutt. xxij.

Aquæ Theriacalis cordialis, aut Elixiri vitæ quantum sufficit ut omnia reducantur in formam Antidoti vel Electuarij mollis.

Dosis sit ad. ʒß.

Hæc Antidotus miram habet vim & efficaciam cōtra omnia cordis symptomata, syncopes, lypothymias, & cardialgias: Cor ab omni veneno præseruat, & excellentissimum est, tam ad pestem præcauendam, quam sæuientem reme-

dium. Siue illud intrinsecus ore assumatur, siue extrinsecus supra Cor, in formam Epithematis: pplicetu: modo ad vsum ☉. huius Antidoti, in aliqua theriacali aut cordiali aqua, vel in vino dissoluatur.

Alia Antidotus maior contra pestem pro Magnatibus, quæ ad præseruationem & curationem illius simul inferuit.

Præstantissima Antidotus Procerum.

℞. Rad. *Angelicæ*
Zedoariæ
Scorzonere
Tormentillæ
Petasit.
Santali rubri
Ligni Aloes, an. ʒ iij. vel ʒ iiij.

Omnia leuiter in mortario contundantur, vt inde fiat extractum cum succo limonum iuxta præscriptum artis, & vt nos supra docuimus.

Item ℞. *Corticis citri*
Semin. cardui benedicti
Rutæ
Baccarum Iuniperi, an. ʒ j. ℞.
 Fol. *Dictami, m. j.*
Cinnamomi

Macis

*Macis, an. ʒj.*Flor. *Rosmarini**Buglossi**Hyperici, an. p. ij.*Specier. *De gemmis**Diambre**Diamoschi**Dianthos, an. ʒ ij.*

Omnia contundantur, & in aliquo vase accommodato permisceantur: vt ex illis demum extractum cum aqua vitæ Iuniperi, vel alia communi, conficiatur.

Hæc ambo extracta accuratè sub prælo exprimi debent, ex illis namque propter dissoluentia, quæ illis continentur, plurimus liquor elicietur. Vbi verò semel elicita fuerint, ambo simul permiscebuntur, & ex illis liquor vel aqua per Alembicum ad ignem Baln. vaporosum eo vsque extrahetur: donec materia quæ in fundo residebit, consistentiam quandam mediocrem, & mediam inter durum & molle adipiscatur. Deinde aquam quæ exinde destillabit, separatim conseruandam curabis: qua demum in cõpositione aliorum extracto-

Z

rum vteris, cum tunc etiam non param virtutis atque momenti, ad cor ipsum roborandum obtineat.

Super quatuor præfati extracti vn-
cias adiicientur.

*Magisterij hyacinthorum & Sma-
ragdorum, an. 3 iij.*

Essentia camphoræ, 3 ℔.

Sulphuris deaurati diaphoretici

Bezoardi metallici

Balsami è lacte sulphuris

Salis prunellæ, an. 3 ℔.

Pul. Unicorn.

Bezoar. communis, an. 3 ij.

Spec. Diambre, 3 j.

*Modus Anti-
doto præfata
utendi.*

Ex his omnibus mirifica, & ineffabi-
lis efficaciz fiet, ad præseruationem pe-
stis Antidotus. Dosis erit singulis horis
matutinis, ad aciem cultelli, siue ad pisi
magnitudinem, pro præseruatione. Vt
illis verò consulatur quos iam pestis in-
uasit: Dosis erit ad. 3 ℔. vel ad summum
ad. 3 j. quæ dissoluetur in 3 ij. aquæ pro-
priæ destillatæ, separatim, vt antea mo-
nuimus, conseruatæ: vel in alia quadam
aqua cardui benedicti & vlmariæ, the-
riacali. Antidotus ista sudores mirificè

*Illius effectus
memorantur.*

prouocat, cor reficit, & contra omnes venenorum species corroborat: quæ à centro ad circumferentiam reuocando abigit, & primum inter antidotos sedem sibi vendicat.

Verùm enim verò, quoniam tenues, & inferioris conditionis homines, tot impensas quot in hac antidoto requiruntur, sustinere non possunt: vt etiam hac in parte illorum satisfiat desiderio, atque incolumitati consulatur, aliud minus tam pretio, quàm efficacia præparabitur Antidotum, quod in suo tamen genere, tum ad pestis præseruationem, tum ad eiusdem curationem erit præstantissimum.

Extractum dictum *Cardiacum minus.*

℥.herbar. *Scordij.*

*Descriptio
cardiaci minus.*

Tormentilla

Melisse

Scorzonera recenter selectu-
rum, an. m. iij.

Citrorum minutatim vna cum
corticibus incisorum, nume-
ro vj.

Omnia in mortario marmoreo ap-
primè conterantur & exprimantur: cui

Z ij

expressioni superaddatur.

Cinnamomi, ʒ j.

Croci, ʒ ss.

Elect. de Gemmis, ʒ ij.

Camphora, ʒ j.

Ex hisce omnibus liquor, ad siccitatem beneficio Balnei vaporosi eliciatur, qui liquor postea fœcibus residuis super affundatur, vt tinctura inde eliciatur, sicque demum vt antea procedatur. Eo certè modo Cardiacum minus comparabis, quod aduersus cardialgias, & pestilentes affectus, plurimum iuuabit atque conferet. Quod si huius extracti vires augere cupias, ex eoque Antidotum conficere: eo quo sequitur modo procedendum est.

Antidotus, Cardiacum minus, appellata, pro gregariis.

℞. *Extracti Cardiaci minoris supra descripti*, ʒ iiij.

Confect. de Hyacyntho & Alkermes, an. ʒ iiij.

Electuarij de Gemmis & Dianthos, an. ʒ ij.

Diambra

Diamoschi dulcis, an. ʒ j.

*Alia id genus
Cardiaci des-
criptio.*

Perlarum præparat.

Oſis cordis ceruini, an. 3 j ſ.

Trochiſcorum diarrhodon &

Camphoræ, au. 3 ſ.

*Syr. conſervationis citri: quantum
ad prædictam Antidotum con-
ficiendam ſufficiet.*

Dofis erit ad 3 ſ. vel ad ſummum ad
3 j.

Hæc autem Antidotus ad morbos ſu-
pra relatos profligandos plurimum va-
let. Tantæ nihilominus, ac prior, non eſt
efficaciæ & virtutis.

Alia Antidotus Cardiaca minor. con-
tra peſtem, eaque in gratiam
plebis deſcripta.

*Antidotum mi-
noru impenſa
pro pauperi-
bus.*

℞. *Succi Scordij.*

Rutæ caprarie.

Cardui benediſti

Vlmarie, an. circiter 3 iij.

Omnes iſti ſucci indantur in Alem-
bico, vel matraccio vitreo capaci, dige-
rantur in balneo Mariæ, & poſtea ma-
teriam eorum craſſam & terreſtrem, ſiue
fæces in fundo reſidentes, à tenuiori &
puriori ſubſtantia ſeparando, depuren-
tur, iuxta artis præſcriptiones à nobis ſu-

Z iij

pra constitutas.

Super \mathfrak{z} x. prædictorum succorum
bene depuratorum adiiciantur.

Radic. *Angelica*

Zedoaria

Dictamni

Cortic. citri

Semin. *Cardui benedicti*

Acetosa, an. \mathfrak{z} j β .

Cinnamomi

Myrrha, an. 3 vj.

Croci, 3 ij.

Camphora, 3 j.

Omnia minutim contundantur, &
cum dictis succis permisceantur, dein-
deque in balneo Mariæ, per duos vel
tres dies digerantur, digesta postea sub
prælo fortiter calidè exprimantur, & ex-
pressioni iterum adiiciantur.

Theriaca optima, 3 j.

Confect. de hyacintho & Al-
kermes, an. 3 β .

Perlarum preparat.

Cornu cerui prepar.

Spec. diambra & de gemmis,
an. 3 j β .

Omnia iterum per duos aut tres dies

in balneo Mariæ digerantur, dein liquor
 omnis per alembicum, ad ignem balnei
 vaporosi eo vsque destilletur, donec
 materia in fundo remaneat, atque sub-
 sideat, in formam mollis opiatæ. Sic
 enim Antidorum admodum excellens
 præparabis, Dosis scrupulus vnus ad pe-
 stis præseruationem. Procuratione vero
 ad pondus 3 β. vel 3 j. quod in aquæ
 suæ propriæ 3 ij. dissoluetur: aquæ in-
 quam, quæ iam per se remedium erit
 aduersus pestem non contemnendum,
 quodque præterea omnia putrefactio-
 num & venenorum genera à corpori-
 bus procul expellit & auerruncat. Hæc
 autem Antidotus, licet tot impēsis, quot
 aliæ præcedentes, non indigeat: vulgo
 tamen non parum inferuiet.

*Vfus prædictæ
 Antidoss.*

*Alia Antidotus pro pauperibus, cum
 granis maturis Iuniperi con-
 fecta, quæ Theriaca Ger-
 mania appellatur.*

℥, Magnam quantitatem granorum
 Iuniperi perfectam maturitatem con-
 secutorum: sex nimirum, septem, aut
 octo, aut decem libras. Illa autem in
 vino albo generoso, vel hydromelite

*Antidotus
 contra pestem
 è granis Iuni-
 peri compo-
 sita.*

Z iiij

vinoso infundantur, & ad bulliendum super ignem apponantur: deinde conquassentur, & per setaceum traiciantur, sicut in Cassia extrahenda contingit, & ex illis demum extractum conficiatur. Vel si malueris, alio modo id extractū præparabitur, cō scilicet, quem nos in ultimo Pharmacopœæ nostræ capite sigillatim describimus.

Super libram vnam huius extracti Iuniperici, adiiciantur

Pulueris radicis Angelicæ

Dictamni, an. ʒ ss.

Cinnamomi

Terræ sigillatæ

Ambra, siue succini flauī

Corallorum præparat.

Corn. cerui præpar. an. ʒ ij.

Spec. Diamarg. frigid.

Diatrisantali, an. ʒ j ss.

Croci, ʒ ss.

Cāmphoræ, ʒ j.

Omnia demum cum aqua quadam Theriacali in formam Electuarij molli aut Antidoti reducantur: quod præsentissimum tam ad præseruationem, quam curationem pestis erit remedium.

Dosis erit ad ʒj. vel vltra.

Solum iuniperi Extractū sine alia additione iisdem intentionibus erit valde accommodatum. Quidam isti Antidoto, Theriacæ, vel Mithridatij, quantum lubet adiiciunt.

Virtus Extracti Iuniperi quanta.

Quoniam verò iam de Germanorum Theriaca, quæ cum granis Iuniperi præparatur, sermonem habuimus : magnâ mihi met ipsi, qui è Vasconia sum oriundus, viderer inferre iniuriam, si Theriacæ Vasconibus familiaris, Alliorum videlicet, descriptionem prætermitterem.

Allia quippe tantopere hac in regione adamantur : vt vulgus nullum magis aspiduum & quotidianum cibum agnoscit, iisdem in omnibus penè vtatur condimentis & obsoniis, atq; demum non solum appetitū deiectum instauret, sed etiam vires, illorum vsu frequentiore, conciliet.

De Allio, suo de Theriaca Vasconia, quæ vulgus passim vititur.

Nec id sanè mirum videri debet, cum Allia ipsi etiam Medicinæ plurimum inferuiant, ea potissimum de causa, quod omnis sint corruptionis & infectionis inimica, antidotos præstent, contra venena quælibet, singulares, & plurimis

Alliorum proprietates quanta, ex auctoritate.

iterum proprietatibus, eximia quadam naturæ benignitate, prout iam iam dicturi sumus, prædita sint & gloriètur.

Dioscoridi, Dioscoridē, si placet, Alliorum præ-
 » conem & encomiasten audiamus: Al-
 » lium, inquit, commestum vermiculos
 » ventriculi expellit, vrinæ ciet, contra
 » morsus viperarum, & imprimis serpentis
 » hæmorrhoidis, si quicquam aliud, præ-
 » ualet. Si cum vino sæpe contritum &
 » maceratū hauriatur vel comedatur, aut
 » saltem applicetur: præsens atq; obuium
 » contra morsum canis rabidi est reme-
 » dium.

Aëtij, Aëtius, Dioscoridi, eo præsertim no-
 mine suffragatur: quod latos ventriculi
 vermiculos abigat, quod sanguisugis,
 quas forsan inscij & incauti cum aqua
 mixtos absorbuimus, quæque milleno-
 xiis corpus humanum afficiunt nocu-
 mentis, aduersetur, easdemque curet
 exterminandas.

Celsi, Celsus in suo de re Med. libro, cap. 12.
 Allia ante molestos febrium intermit-
 tentium, imò quartanarū paroxysmos,
 ad illarum rigorem, & malignitatem e-
 domandam, præscribit.

Allia obstructiones aperiunt, & flatus omnes discutiunt, iuxta *Æginetæ*, lib. 1. de re Medica, cap. 76. sententiam atque decretum.

Experientia ipsa docente, non semel comperimus, allia tanta virtute dissol-
uendi atque discutiendi pollere: vt fragmentum vasis figulini, modo reliquis eiusdem partibus aptè leuiterq; adiungi possit, ipsimet vasi tam firmiter, si alij succo confricetur, adhæreat: vt continendis etiam ipsis, qui destillantur, spiritibus inseruire possit. Vtque adeò partes cōfractas inuicem allium cōsolidat, atque compingit. Quo certè experimento satis apertè colligitur, id ipsum ad resoluendū, comminuendum, atterendumque calculum, non parum iuuare.

Mira conglutinandi virtute pollēs Allia.

Allia præterea mirum in modū vires collapsas reficiunt atq; instaurant, prout ex eo constare potest: quod rustici qui terram multo cum sudore subigunt, & ipsi triremium remiges, illis, nec aliquādo sponte, vtātur: quando magnus aliquis labor est subeundus, & classis è magno quodā periculo remigādo eripiēda.

*Quibus popu-
lis usus Allio-
rum familiaris.*

Vsus verò Alliorum regionibus frigidis est magis familiaris, necnon accommodatus. Quocirca Galenus peritè memoriæ mandavit : Gallos, Thraces, & alias nationes, quæ ad Septentrionem vergunt, alliorum esu, minimè esse priandas.

Græci antiquiores, ex alliis unà cum oliua nigra permixtis, obsonium quoddam parabant Myttoton nuncupatum : cuius non semel Hippocrates meminit, nec Dioscorides lib. 2. cap. 146. obliuioni tradidit.

*Verum Allia
visus officiant.*

Plinius verò qui salutares Allij proprietates describendo, noxias pariter quasdam affingit : inter alia recenset, frequentem illorum commestionem oculis & visioni officere. Hippocrates tamen, cuius autoritas Plinianæ opinioni multis momentis præponderat, aliud de Alliis sentit, in fine sectionis 5. lib. 2. Epidem. Vbi Allia cum maza ad oculorum curationem edenda præbet. Sed ut magis ac magis Alliorum excellentiam in lucem proferamus : tanto solus illorum odor gaudet priuilegio, ut feræ syluestriores, quales sunt,

Pantheræ, & Leopardi, cum sustinere *Odorem Al-*
 nequeant. Cùm igitur hæc planta hu- *lioris Leopardi*
 iusmodi virtutem obtineat, vt omnibus *Et Panthera*
 aduersetur corruptionibus, atque ma- *ferre non pos-*
sunt.

gnum suppeditet contra bestias vene-
 natas alexiterium : mirum certè videri
 non debet, si illam Vasconix Theria-
 cam vocitemus. Si enim Galenus ipse,
 Allia rusticorum Theriacam appellet,
 iuxta id, quod à Poëtarum Latinorum
 principe refertur.

Allia serpyllumq; herbas contundit olentes.

Quidni eadem quoque Vasconum
 Theriaca nominetur, qua illius pro-
 uinciæ populares nusquã non vti com-
 periuntur.

Quod si ad authorum profanorum
 numerum, pios simul & religiosos in-
 seramus : in medium, si libet, beatus
 procedat Ambrosius, qui hæc de Al-
 liorum commendatione lib. 7. hexam.
 exarauit. Mirum est Allio delectari ho-
 mines, quod fugit Leopardus, nam si-
 cuti litu parietes infeceris, exhibit sta-
 tim, nec resistet : cuius odoratum ve-
 nenata fera non patitur, nos internis
 visceribus infundimus. Sed doloribus;

dicet aliquis, medetur: sit ergo medicamentum, non cibus.

Brierinus, eidem cui B. Ambrosius subscribit opinioni, in suo de re cibaria tractatu.

*Allia olim pro
vitando peri-
culo cōmestā.*

Quid plura: Allium non solūm pro medicamento olim supremo exhibebatur, sed etiam pro vitando quouis infortunio. Singulis quippe matutinis illud antiqui ter degustabant, ut huius libationis tricies repetitæ beneficio, ab omnibus periculis, licet superstitione quadam inueterata, eiusdem diei curriculo vindicarentur, ut hisce versibus Persius meminit:

*Incussere Deos inflantes pectora, si non
Prædictum ter mane caput gustaueris alli.*

E proposito longiū in explicandis Alliorum virtutibus, hac præsertim de causa sumus immorati, ut hanc è multorum cerebro opinionem disturbaremus, qui errore quodā populari abducti, Allij vsum penitus noxiū, & in omnibus arbitrantur, siue illud alimenti vicem, siue medicamenti retineat. Illud etiam eo consilio præstitimus, ut aliquis, Theriacis mez patriæ, honos & locus

assignaretur, quibus vulgus ad præseruationem pestis vtitur: inter illas enim, Allium horis matutinis degustatum primas sibi partes vendicat.

E nostratibus verò quidam Allia in aqua, vel sub cinerib. decocta comedunt, sic enim plurimum natiuæ amittunt acrimoniæ: quod & Hippocrates ipse his verbis restatus est, *Allium coctum debilius est crudo.*

Alia præterea Vasconibus communis est ad pestis præseruationem Theriaca, quæ cum tribus ficubus maturioribus, quinque auellanis, duobus aut tribus scordij foliis, drachma seminis rutæ & cardui benedicti componitur, cui deinde tria aut quatuor salis grana superadduntur, vt sic totum probè cum aceto sambucino vel alliato maceretur atque permisceatur. Dosis erit singulis matutinis ad pondus auellanz: id quippe magnum est contra pestem, facileque præparatu, in vsum plebis præseruatium.

Alia quedam Vasconia ad pestis præseruationē Theriaca.

Eius tamen virtus magis ac magis intendetur, si tantillum pulueris angelicæ, cornu ceruini, veri boli, atque salis absinthij adiiciatur.

Sed ad excellentes nostras antidotos iterum, si placet, reuertamur: vt nullarum obliuiscamur, siue magnæ, siue paruæ sint, siue quæ facilè, vel non, siue magnis impensis præparentur: siue quæ pauperibus adaptentur, aut diuites respiciant, quæ à nobis exactè pro viribus non describantur.

*Electuarium de ouo Imperatoris
Maximiliani.*

*Descriptio E-
lect. de ouo
Maximiliani.*

℥. ouum gallinæ recens, à quo albumen artificiosè per foramen in acumine factum extrahatur, croco Orientali quicquid in illo erit vacuum repleatur, foramen cum testa sedulò occludatur, ne quid inde transpiret atque exhalet, & deinde ad ignem lentum decoquatur. Vel furno, in vasculo clausum, postquam panes educti fuerint, couisq; apponatur, donec superficies nigredinem concipiat, ita tamen vt diligenter caueatur, ne crocus comburatur: materia postea ex oui testa detrahatur, detracta exsicceatur, vt exsiccata in mortario cōtundi possit, & in puluerem redigi tenuissimum, & demum quæ sequuntur, adiiciantur.

℥. pul-

℞. pulueris radicum *Dictamni*

Tormentilla, an. ʒij.

Pul. *Myrrha*

Cornu cerui

Nucis vomica, an. ʒj

Pul. radic. *Angelica*

Pimpinella.

Granorum *Iuniperi*

Zedoaria

Camphora, an. ʒ. β.

Omnia simul in mortario misceantur, & Theriaca ad pondus omnium adii-
ciatur, deinde in mortario exactè teran-
tur, & trium horarum spatio agitando
fortiter admisceantur, & in formam E-
lectuarij iuxta præscriptum artis redi-
gantur: quod summum erit contra pe-
stem remedium, & contra id genus a-
lia venèna pestifera.

*Altera Ele-
ctuarij de ouo
descriptio.*

*Electuarium maius de ouo, pro Magnati-
bus, nostra descriptionis, & è Phar-
macopœa nostra depromptum.*

℞. Ouum vnum, vel plura recentia
gallinarum, è quibus artificiosè, vt su-
pra, albumen extraxeris, his denique
adiiciantur.

Butyri aut lactis sulphuris, ʒ j.

A a

Sulphuris aurati Diaphoretici

Essentia croci, an. ʒ ʒ.

*Pulueris anodynæ mineralis, id est,
salis prunellæ*

Diambra, an. ʒ j.

Bezoardi communis, ʒ ʒ.

Ex hac compositione quantum fieri poterit, plura oua adimplere poteris, & cum vitellis miscere, vt optimè incorporarentur, deinde opercula putaminum, per quàm aptissimè suo reponantur loco, cum tenuissimo ligamine lineo superposito, vel glutine ex oui albumine, & polline factò superinducto, adeò vt ex ouis exquisitissimè clausis, nihil transpirare possit.

Hæc oua ita præparata aptè simul imponantur vasi terreo capaci, quod operculo clausum in furnum mittatur, in quo panificia modò cocta, & ex eodem recens educta fuerint: & secunda & tertia vice reponantur, donec omnia in vnam massam, quæ in tenuem puluerem conuerti possit, redacta fuerint.

Accipiatur vnum ouum iuxta primam methodum præparatum: & vnum iuxta

alteram. Vel duo oua aut tria vtriusq;
præparationis, prout animus est maio-
rem vel minorem Electuarij quantita-
tem simul conficere. Omnia quæ in
dictis ouis continentur, terantur, & op-
timè inuicem misceantur in mortario
marmoreo, eadem paulò post hume-
ctando pauca aqua Theriacali contra
pestem, aut elixire quodam vitæ, cuius
plures descriptionum formulas in no-
stra Pharmacopœa dedimus, ita vt om-
nia reducantur in modum Electuarij,
quod multis temporum curriculis con-
seruabitur. Dosis erit ad ʒ j. tum ad
præseruationem, tum ad curationem
pestis.

*Electuarij alterius de ouo minoris descri-
ptio, nostro Marte, pro vulgaribus
conflata.*

*Tertia Ele-
ctuarij de ouo
descriptio au-
thoris.*

℞. Rad. *Angelicæ*
Zedoariæ
Cinnamomi, an. ʒ j β.
Caryophyllor.
Macis, an. ʒ β.
Myrrhæ
Nucis vomicæ
Carlinæ, an. ʒ iiij.
Aa ij

Granorum *Iuniperi*, ℥ j.

Croci

Camphoræ.

Specierum *Diambre*

de Gemmis, an. ʒ iiij.

Theriaca Alexandr. ʒ iiij.

Contundenda contundantur , & omnia simul mixta indantur in matracium vitreum , superaffundendo fortissimum spiritum vini , vase clauso , ne quidpiam possit euaporare : digerantur in B. Mariæ per quatuor aut quinque dies , dein omnia adhuc calentia fortiter exprimantur. Hæc expressio denuo indatur in alembicum cum suo capitello & recipiente , & inde ad ignem Bal . Mar. destilletur liquor , qui seorsim seruetur : & cum extracto , quod in fundo remanet in mellis consistentiâ , impleatur ouum vnum vel plura , si velis , & optimè cum vitello oui miscantur , deinde occludantur singula oua cum suo proprio putamine , vt supra diximus. Postea , demptis prius panificiis , in furno indantur , idque continuando , & repetendo , sine calore intenso , donec materia ita exsic-

cata fuerit , vt ferè puluerisari possit : quæ demum irroranda est sua propria aqua , vt supra , reseruata . Et sic perficiatur Electuarium molle , siue antidotum pretiosum , ad præseruationē & curationem pestilentiae in primis requisitum . Si aliquis peste corripitur , illi de eo vsque ad scrupulos duos , vel drachmam vnam exhibeatur , dissoluendò cum vnciis duabus vel tribus aquæ Theriacalis , Cardui benedicti , vel Vlmariæ.

Præstantissimum illud est sudatium , *Electuarj prædicti virtus.* quod omne venenū ab internis & profundis partibus , in exteriorem corporis superficiem propellit , cor corroborat , ipsumque ab omni veneno factum tectum præseruat.

Verūm pro maioribus ac præstantioribus alexiteriis , quæque pluris à me *Quenam sint præstantiora , anchoræ iudicio contra pestē alexiteria.* præ cæteris æstimantur , tam ad pestilentiae , quàm ad aliorum venenorum præseruationem , vtendum est potissimum Theriaca nostra benedicta , cœlesti , vel regali , quæ in Pharmacopœa nostra restituta , capite de Theriacis describuntur : quasque idcirco in patriæ

nostræ salutem & emolumentum, in Gallicum sermonem transtulimus.

Quocirca superuacaneum prorsus & inutile videretur, eas iterû hoc loco scriptis commendatas proponere.

Præcipua Theriacarum mearum ingredientia.

Præcipua harum mearum trium prædictarum Theriacarum ingredientia, sunt essentia opij, croci, myrrhæ, atque mumia: essentia præcipuorum aromatum, tincturæ, magisteria vel essentia viperarum, magisteria Coralliorum, perlarum, hyacinthorum, rubinorum, smaragdorum & similium: quæ etiam in pluribus nostris antidotis, ad præseruationem pestis in hoc libro descriptis adiiciuntur. Quod si pauca quædam Bezoardica secundum artem adiiciuntur: alia vtilia remedia poterimus componere, necnon meis Theriacis similia, prout omnis Medicus facile concipiet, qui in arte Spagyrica erit aliquantulum versatus.

Omnia hæc remedia longius temporis spatium certè postulant, impenfas graues, atque laboriosam præ cæteris præparationem. Verûm pro ditioribus quoque eadem reseruantur. Quod

si res ita se habeat; ut probè illa dispensarentur, & iuxta artis præscripta præpararètur, oleum & opera, ut aiunt, nequaquam frustra impenderetur: imò verò illud certò certius à me constanter asseretur, utilitatè inde maximam omnibus passim consecuturam. Quid autem animo fingi, nedum re ipsa dari potest, in quo melius tempus atque opera collocetur?

Vt autem hoc loco meus candor ingenuus omnibus magis ac magis innotescat: ad maiorem tam pij propositi perfectionem atque efficaciam, non me pigebit, eos qui non ita probè in iis, sicut multi alij periti sunt, edocere, modò tam mirabilium arcanorum discendorum sint studiosi, seque illos dignos atque beneuolos auditores profiteantur. Illis enim ingenuè detegam & explicabo ea, quæ alioquin verbis satis ambiguis, atque hyperbolicis, sæpe in meis scriptis delineantur. Idque eo tantùm consilio, ne margaritas, ut aiunt, porcis proiicere, aut mysteriorum fidem, quæ silentium in primis postulant, videar violare. Hoc ipsum

*Laudabile
quoddam au-
thorū propositū
tū declaratur.*

*Mysteria sua
artu euulgan-
da Medicina
coryphaei ve-
rant.*

quippe ad exemplum omnium anti-
quorum, qui nominis celebritate com-
mendati vnquam fuerunt, à me vsur-
patur, qui nusquam non illos Diris de-
uouerunt, qui mystica suæ professionis
symbola propalassent. Ad id præter-
ea, Hippocratis, maximi nostri Dicta-
toris, me compellit authoritas, qui par-
uulum suum Legis tractatum, eo sen-
su (si Cornario interpreti credamus)
” terminat atq; concludit. Cæterum res
” sacræ sacris hominibus demonstrantur,
” profanis id fas non est, priusquam sci-
” tiæ orgiis initientur.

Vt igitur omnibus omnia fieri pos-
sim, vtque captui quorumuis me ip-
sum, prout in optatis habeo, aptare
concedatur : antequam finem reme-
diis meis alexiteriis imponam, duo co-
rundem genera, in formam opiatî,
& Tabellarum adiicere propono, quæ
certè remedia, licet facillimæ & prom-
ptissimæ sint præparationis : ingentem
nihilominus in se vtilitatem continent,
atque excellentiam.

Opiata contra pestem nostræ
descriptionis.

Opiata contra
pestem, An-
floru.

℞. Conseru. flor.	<i>Buglossi</i>
	<i>Violarum</i>
	<i>Cichorij</i>
	<i>Rosar. rubr. an. ʒ β.</i>
Cortic.	<i>Citri condit. ʒ ij.</i>
Spec.	<i>Triasantali</i>
	<i>Diamargar. frigid. an.</i>
	<i>ʒ β.</i>
Florum	<i>Sulphuris bene præparat.</i>
	<i>Terræ sigillatæ veræ, an.</i>
	<i>ʒ j β.</i>
	<i>Coralliorum præparat.</i>
	<i>Spodij, an. ʒ ij.</i>
	<i>Ossis cornu cerui</i>
	<i>Vnicornu, an. ʒ j.</i>
	<i>Camphoræ, ʒ β.</i>
Confect.	<i>Hyacinthi, ʒ iiij.</i>
	<i>Sulphuris gutt. xx.</i>
	<i>Salis hyperici, ʒ j.</i>

Adde syrupi limonum tantum, quan-
tum sufficiat ad omnia reducenda in
formam opiatæ mollis. E qua singulis
matutinis ad pondus auellanæ atque
magnitudinem erit assumendum.

Hæc opiata in primis temperamentis

*Quibus pra-
dicta sit vsui
opriata.*

biliosis, quibus iecur exæstuat, & delicata sunt naturæ, erit accommodata. Nihil idcirco quod aliquo modo calefacere potest, ei adiiciendum curauimus, neque Theriacā, neque Mithridatium, neque confectiōem Alkermes, neque vel tantillum quidem pulueris Diambræ, vel veri lapidis Bezoardici.

Quod si aliquis mihi opponat, me tamen illi sulphur adiicere, cuius vel vnicum vocabulū plures deterret, eò quod existiment, vi mirum in modum polle-
re calefactiua, ac cætera id genus calida, exuperante, eò quod flammam facile concipiat.: huic ego vnico tantum verbo satisfaciam, obiiciamq; illum parum in abdita vitalique huius metallici anatomia esse versatum, cumque corticem solum nucis externum, non internum nucleum, & sulphuris essentiam considerare. Etenim si penitiores illius partes introspiciat: inueniet idipsum spiritu acido & vitriolico præditū, quod valde refrigerat, & omnibus obsistit corruptionibus, ideoque mirum in modum prodesse, non solum cōtra pestem, sed etiam ad sopiēdas omnes inflamma-

tiones interiores: vt plenius in posterum à nobis confirmabitur.

Caterum si ea solum de causa, sulphuri calidam inesse qualitatem colligeremus, quod ad ignem ardeat & flamas facile concipiat: non dispari, imò verò fortiori argumento, camphora calidior concludi debet, quæ nihilominus proprietate frigida donata à peritioribus asseritur, eoque magis assertio corroboratur, quod eadem gustui acerrima, & quasi corrosiua sentiatur: cum tamen sulphur planè sit insipidum, & nullam palato exhibeat molestiam.

*Sulphur calidum
facilius carere
qualitate com-
probatur.*

Adiicimus igitur, idque ingredientis præcipui instar, sulphur prædictum nostris alexiteriis, eo quod personis biliosis apprimè conueniat, & iis, quibus nimirum sanguis in iecore exæstuat; illiusque sulphuris flores intenso isti calori temperando, non parum censemus consentaneos.

Pro illis vero, qui complexionem pituitosa aut frigidiore quæ stomachum debilitet, infestabuntur, quique iam ad senium vergent: opiata præparabitur cum cōseruis florum saluiæ, calendulæ,

*Opiata pro pi-
suisosis & fri-
gidioribus tem-
peramentis.*

rosmarini, radicis Angelicæ, cum pul-
uere Electuarij de gēmis, diamoschi, &
diambra, cū ligno aloës lapide bezoar-
dico, & confect. Alkermes. Imo vero, nī
palato ingratum sit, paululum Theria-
cæ, aut mithridatij addi poterit. In hac
quoque compositione ~~non~~ desiderabū-
tur quædam guttulæ oleorum anisi, cin-
namomi, oleum corticis malorum au-
reorum, citrinorum, & granorum Iuni-
peri, quod è singulis arte chymica ex-
trahetur. Cum his omnibus supradictis,
vna cum syrupo conseruationis citri,
opiatam excellentissimam ad præserua-
tionem pestis conficies. Prima, quam
descripsimus opiatam, formam & exem-
plar cæterarum aliarum dosibus præstare
poterit.

*Tabellarum
contra pestem
descriptio Au-
toris.*

Tabellæ non minus utiles quam grata
pro pestis præseruatione omnibus
personarum & complexionum ge-
neribus accommodatæ, quæ nostræ
sunt descriptionis,

℥. Specier. Triasantali, ℥ ij.

Aromat. rosat. ℥ j.

Perlarum præparat.

Coralliorum præparat. an. 3 j.

*Paruulorum fragmentorum**Smaragdorum**Hyacinthorum**Saphirorum**Rubinarum, an, ʒ ij.*

Quæ singula bene super marmor læuigatum comminuentur cum succo citreorum permixta, quo non semel intingentur, & rursus, vt melius præparentur, desiccabuntur.

*Ossis cornu cerni**Vnicornis, an. ʒ j ʒ.**Diambre, ʒ ʒ.**Lapidis bezoardici veri, ʒ j.**Auri, fol. x.**Lactis aut balsami sulphuris, ʒ ʒ.**Confectionis Alkermes, ʒ iiij.*

Sacchari, in æqualibus partibus aquæ cornu cerui, rosa m, & cinnamomi, dissoluti tantum, quantum sufficiet, vt omnia in formam Electuarij solidi reducantur, vt inde tabellæ fiant ad dosin, ʒ j ʒ.

Prædictæ Tabellæ, non solum ad *Prædictarum Tabellarum virtutem.* pestilentia præseruationem inseruiant, sed etiam ad omnes corruptiones abigendas, ad vires naturæ deiectas instaui-

randas, ad stomachos debiles corroborandos, nec non vt senectus viridis conferuetur.

Pro ditioribus vero, & ijs quibus magnæ suppetunt facultates, vt remedium maiorem subinde nanciscatur excellentiam: pro corallis, perlis, smaragdis, hyacinthis, saphiris, & rubinis, crasso modo & materialiter præparatis, substitui poterunt illorum essentia & magisteria, quorum preparationem luculenter satis in nostra Pharmacopœa docuimus.

*Serpentis pul-
u. in primu
contra pestem
commendatur.*

Illud insuper adiciam, vnicum serpentis puluerem, de quo longiorem in prædicta nostra Pharmacopœa sermone instituiamus, esse præstantissimum, omnibus aliis postpositis, alexiterium, remedium quod præ sua excellentia, regium verè liceat inuocare: siue res sit agenda cum quibuscvis venenorum generibus assumptis, siue cum pestibus, vt ab illis nos vindicemur, aut præseruemur, siue demum cum omnibus morbis epidemicis & pestilentialibus.

Sufficienter meo quidem iudicio, atque sine vllis ambagibus, de omnibus remediis quæ ad pestilentia præserua-

tionem faciunt, hucusque locuti sumus, *Remedium topicorum deinceps tractatio subsequitur, atque illorum dimissio.*
 illorumque diuersas formulas edocui-
 mus: superest modo aliquid de reme-
 diis externis siue topicis in medium pro-
 ferre Quorum quoniam varius est vsus
 atque multiplex, diuersa quoque genera
 atque formas præparabimus. Sub hac
 serie Epithemata quædam tam sicca
 quam humida, linimenta, emplastra, &
 sacculi qui in modum scutorum regio-
 ni cordis apponuntur, comprehenduntur.
 Sunt etiam quidam lapides, & alia id
 genus, quæ è collo communiter suspen-
 duntur, & Amuleta Latinè vocitantur,
 quorum vsus, alium sibi quam præscri-
 ptum à nobis antea finem non consti-
 tuit. De his ergo omnibus & singulis or-
 dine solito oratio nobis est instituenda,
 variæque subinde formulæ præcipiendæ,

Epithema humidum, quod pluri- *Epithematis contra pestem descriptio.*
 mum valet ad cordis corroborationem,
 & ad pestis, cæterorumque morborum
 epidemiorum præcautionem, hoc mo-
 do præparatur.

℞. Santalorum omniū, an. ʒβ.
 Flor. siccorum Violarum
 Buglossi

Cichorij
Rosar. rubr.
Calendulæ
Nenupharis, an. p. ij.
Cornu cerui præparat.
Coralliorum
Perlarum præparat. an. ʒ ij.
Terræ sigillatæ
Boli Armeni, an. ʒ j ʒ.

Seminis *Oxalydis*
Citri, corticis eiusdem,
Granorum kermes, an. ʒ j.
Camphoræ, ʒ j.

Omnia in pulverem tenuem, quem nos pulverem pro Epithemate cordis appellamus, redigantur, illiusque sufficiens quantitas præparetur, qui ad vsum separatim diu conseruabitur.

℞. Pulveris prædicti pro Epithemate cordis, ʒ j.

Aquæ *Rosar.*
Oxalidis
Scabiosæ, an. ʒ iiij

Succi *Limonum, ʒ ij.*

Aceti *Rosati, ʒ j ʒ.*

Omnia misceantur, duabus dragmis confectiois hyacinthi superadditis, & ex illis

ex illis conficiatur Epithema, quod regioni cordis applicetur.

Illud Epithema illis in primis conducit qui sunt biliosi, & ingenti febre pestilentiali corripiuntur: tunc enim cor potissimum est refrigerandum, & fortificandum. Illud etiam valet contra alias febres ardentes & continuas.

Pro illis vero qui temperamento sunt frigidiore & pituitoso & in quibus febris non ita exardescet: Epithema, quo sequitur modo, præparabitur.

Epithemas prædicti viri.

Epithema alterum pro non febriculosis.

℥. Pulveris pro Epithemate cordis prædicti, ℥ ss.

Specierum Diambra

De gemmis, an. ʒ j ss.

Succi Scordij, ℥ ij.

Camphoræ, ʒ j.

Croci, ʒ ss.

Confectionis Alkermes, ʒ j ss.

Vini generosi, ℥ ij ss.

Aceti anthosati, ℥ j.

Aquæ melissæ, ℥ viij.

Aquæ Theriacalis communis, ʒ j ss.

Fiat Epithema, quo cor ipsum languidum fomentetur. Illud etiam non

Bb

parum iuuat ad personas debiles senio confectas, & quæ sæpius syncopis & lipothymiis obnoxia sunt, corroborandas.

Vt vero Epithema siccum componatur: ea, quæ subsequitur, ratione procedatur.

℥. Conseru. flor. Buglossi

Rosar. rubr.

Violarum

Calendulae, an. ℥ ss.

Cortic. Citri condit. ℥ ij.

Puluer. pro epithem. cordis. ℥ jss.

Confectionis De hyacintho &

Alkermes, an. ℥ iiij.

Omnia vino albo optimo irrorentur, & inde ceratum in formam scuti efformetur, quod applicatum diuturno tempore ad regionem cordis adseruabitur.

Sin autem sacculum in formam scutuli malueris efformare, qui plenus pulueribus aromaticis, super cordis regionem nunquam non apponatur: in modum sequentem ille apparabitur.

℥. Radic. Tormentilla, ℥ j.

Angelica

Santalorum omnium, an. ℥ ss.

Dictamni

Epithematis
siccis descriptio.

Sacculi infor-
ma scutuli de-
scriptio.

- Been utriusque, an. 3 j β.*
 Sem. *Citri* &
Corticis eiusdem, an. 3 iij.
Macis
Cinnamomi, an. 3 j β.
Benioin, 3 j.
Coralli rubri
Terræ sigillatæ
Cornu cerui præparati, an. 3 ij.
 Flor. *Buglossi*
Violarum
Calendulæ
Rosar. rubr. an. p. ij.
Camphoræ, 3 j.
Croci, 3 j.

Omnia cum additione 3 β. aliptæ moschatae in puluerem reducantur, è quo sacculus in formam scutuli efformetur, regioni cordis, tempore præsertim pestilentiae obnoxio, de more applicandus.

Præterea ad prædicti pulueris 3 ij. adiiciantur.

Succorum *Scordij*

Citrorum, an. 3 j β.

Adipis Serpentis. 3 iij.

Olei Nucis moschatae per expressio-
 Bb ij

nem educti, ℥j.

Veri balsami, ℥ij.

*Linimenti
Et emplastri
descriptio.*

Et sic linimentum excellens, ad ungendam singulis horis matutinis regionem cordis, efficies. Quod si spermatis balenæ, & ceræ albæ, tantum quantum sufficiat addideris: Emplastrum quod ordinarie supra cordis regionem feras, efformabis.

Verum enim vero, non modo pro præseruatione pestis, ad cordis regionem atque plagam confectiones cordiales admouentur: verum longo vsu atque experimento compertum est, res quasdam, quas vulgus passim venenatas pronunciat, eidem corroborando esse valde consentaneas. Huius generis censerī debet Arsenicum, quod in fantalo rubro inclusum, sacculos paruos collo suspendendos efformat. Illi autem sacculi vel cordi propius applicantur, vel sub axillis reponuntur: aliis vero ad carpos lacertorum ligati reperiuntur. Si quis porro interroget, quid illis contineatur: Sciāt ille, quosdam Arsenicum solum hunc in vsum assumere, alios vero Arsenici ℥β. vel ℥i. in puluerem redacti,

*Virum Arsenici amuletum
è collo suspensum
contra pestem valeat.*

accipere huicque pulueres cordiales superaddere, nimirum.

Angelice

Zedoarie

Dictamni

Camphoræ

Croci, ad libitum.

Ex hoc autem puluere, cum mucilage gummi Arabici aut tragacathi pastilli, quo placet modo conficiuntur, qui in fantalo rubro, vt supradictum est inuoluentur, vt exinde Amuletum fiat, collo, eadē, quam supra explicauimus, ratione suspendendum.

Heurnius inter alios, id genus Amuletum approbavit, & illo vtendum esse docuit, vtque quadam veluti ratione longam huiusce rei stabiliat atque confirmet experiētiam: hæc in suo de peste, libr. cap. 8. memoriæ verba prodidit. Quædam venena regioni cordis applicantur, nec puto id ratione carere: nam dum cor qualitatem illam inimicam percipit, sæpe contrahit, fitque eius sistole fortior quam diastole, ita vt validius eò motu à se excludat venenum, quam attrahat.

Heurnij circa Arsenici Amuletum sententia.

*Arsenicum
per præpara-
tionem Chy-
micam è le-
thali fit salu-
tiferum.*

Nos infra quid hac de re tota sentia-
mus, paucis aperiemus. Interea que af-
feremus Arsenicum esse remedium vti-
lissimum, atque tum ad præseruationem, tum ad curationem pestis præsen-
tissimum, modò qua decet ratione à ve-
ro philosopho præparetur. Ea enim præ-
paratione, è lethali veneno, facilè in
mirum conuertetur Alexipharmacum,
provt illud à nobis, tum ratione, tum ex-
perientia, non ita multò post comproba-
bitur.

*Hydrargiri
amuletum cõ-
mendatur, Et
quomodo con-
ficiendum sit
declaratur.*

Aliud præterea ex hydrargyro fit
amuletum cum auellana rubra & ali-
quo verme arrosa, vr foraminis illius
beneficio, hydrargyro repleri possit.
Postquam vero metallicum illud est in-
troducendum, foramen sedulo occlude-
tur, & auellana serico rubeo è collo sus-
pendenda inuoluetur. Si vero auellana
deficiat, illius vicem calamus supplebit,
qui prædicto Mercurio replebitur, & è
collo suspendetur, ita vt quam proxi-
mè, non secus ac præcedens amuletum,
ad regionem cordis admoueat. Hoc
remedium adeo hisce temporibus est
usitatum, totque illius animaduerti ex-

perimenta : vt non possim præ cæteris illud non valdè comprobare. Mihi tamen ipsi hac in parte temperabo , vt alium in locum res solertissimas, & notatu dignissimas reiiciam.

Observatio notanda qua clarius illa remedia metallica, quibus suprà tam ad præseruationem , quàm curationem pestis mentionem fecimus explicantur, describuntur, atque præparantur.

ANtequam manum de tabula dimoueamus, superest nobis ordinem institutum persequentibus, vt quædam de remediis metallicis, quorum antea mentionem fecimus, & vsum comprobauimus, imò verò in præparationem nostrorum remediorum alexiteriorum adsciui-
mus, hoc loco pertractentur: cum illa præsertim in numero selectiorum atque præstantiorum, initio huiusce Capitis reposuerimus.

Observatio excellens circa remedia metallica.

Nos autem inter hæc remedia metallica, spiritus in primis acidos recensuimus.

*Qua nam inter remedia
metallica recensentur.*

Salis

Sulphuris

Vitrioli

Anodynum minerale, sal

Prunellæ nuncupatum

Crocum metallicū diaphoreticum

Crocum metallicum purgatiuum

Lapidem bezoardicum metallicum

Flores sulphuris

Balsamum lactis sulphuris.

Illis enim remediis iam antea ad præcautionem pestis non semel vñ sumus, imo vero interius assumenda præscripsimus.

Pro externis autem, ad eandem præcautionem adsciuius Arsenicum, & Hydrargyrum, in formam tamen Amuleti è collo suspensa, & regioni cordis applicata.

*Metallicorum
remediorū cō-
mendatio, in
genere atque
specie posita
primò.*

Verum quoniam nonnulli reperiuntur, qui nulla proffus ratione horum remediorum, siue intrinsecus assumptorum, siue extrinsecus solummodo adhibitorum, vñ in Medicina probare possunt, eo quod illa nimis à natura nostra aliena esse sentiant: operæ pretium me facturum

existimaui, si ipsorummet remediorum approbationem atque commendationem, à primis Medicinæ Ducibus atque Coryphæis mutuarer, ostenderemque nullo non tempore eadem à Græcis, ab Arabibus, & Latinis authoribus, qui illos subsecuti sunt: imò verò à quibusvis celebrioribus, & præstantioribus nostrorum temporum Medicis Dogmaticis, non solum usurpata, sed etiam mirum in modum præ cæteris omnibus celebrata, & maioribus encomiis exornata fuisse.

Si hanc igitur primam encomiorum partem generatim absoluerimus: eorundem postea metallicorum remediorum eximias atque singulares virtutes, sigillatim exponemus. Vt sic nullus non animaduertat, nos, nec doctrinam quandam prioribus sæculis inauditam, neque à maioribus nostris non usurpatam, & approbatam, in medium proferre.

Si naturam ars imitari debeat: *ante rationem.* antea satis abundè docuimus, quomodo thermæ, balnea, fontes, & alias aquæ metallicæ, hinc & inde dispersæ, magnis sint atque stupendis, in

curatione morborum deploratorum virtutibus sint præditæ. Nullus autem dubitare potest quin eæ proprietates suboriantur à virtutibus, quibus substantiæ sunt, benefica naturæ manu, imprægnatæ. Cuius si nos vestigiis inhærentes, eadem, aut penè similia, in affectuum grauiorum medelam vsurpemus: & ab eadem naturæ scaturigine profecta: haudquaquam proculdubio à veritatis tramite aberrabimus, Verùm cùm satis superque eadem à nobis diuersis in locis sint antea declarata, dicendis hac in parte supersedemus: variasq; solummodo Doctorum antiquorum, qui remedia metallica comprobauerunt, & comprobatis vsi fuerunt, auctoritates ob oculos proponemus.

*Secundò ab
authoritate.*

Iudicium Dioscoridis, non ita pridem à nobis relatum est, qui sulphur & sandaracam in numero remediorum intrinsecus assumendorum collocauit.

*Hippocratis
circa sulphur.*

Sed vltèrius modò progrediamur, & sententiam magni Medicinæ totius patris, atque principis Hippocratis asseramus, quæ vel ipsa sola, sine vllius cuiuslibet adminiculo, os poterit obstrue-

re, & æternum silentium indicere, iis, qui tantopere egregiis istis pharmacis aduersantur.

Hippocrates, non secus ac Dioscori- *Sandaracam.*
des, ad curandas pulmonum affectio-
nes, sulphur & sandaracam adhibuit:
imò verò nitrum ad abortuum expul- *lib. I. de morb.*
sionem, ori admouendum esse, differit. *muliebr.*

Pleuriticis verò, quibus dolor hypo- *Florem aris.*
chondria infestat, florem æris ipsemet
adhibuit. Quinimo hoc remedium con-
tra pleureses sanguineas, & ad illos iu-
uandos qui spuendo plurimum laborât,
aut certè sine magno labore, creare nō
possunt, non parum probat, cum illis
ad quantitatem & magnitudinem oli-
uæ, vnà cum dimidia parte succi silphij,
& tantillo seminis trifolij propinet. Vt
videre licet sub finem lib. 3. de morbis,
vbi de pleuritide sermo instituitur.

Myseos quoque, idem Hippocrates *Myfi.*
ad purgandum, & conceptionem im-
pediendam vsus fuisse perhibetur ex il-
lis verbis: *Myseos magnitudinem fabæ a-* *lib. I. de morb.*
qua deluito, ac bibendam dato, & post an- *muliebribus.*
num non concipiet.

Humores præterea crassos, spuma *Spumam aris.*

*lib. de victus
ratione in
morbis acutis
sub finem.*

æris, quam ad quatuor obolorum pondus exhibet, attenuat. Ex eadem rursus squama cum Peplio, pilulas ad purgandum, & emittendam hydropicorum aquam conficit.

Æruginem.

*lib. I. de morb.
muliebr.*

Vt autem scæminis parturientibus opituletur, æruginem cum melle, atque potione, quam vocat Smyrnæam adsciscit. *Æruginem, inquit, tritam cum melle, & Smyrnæa potione libendam dato.* Sæpius autem eiusdem Smyrnææ potionis mentionem facit, quam è rebus quibusdam crassis moliebatur: prout quodam in loco à Mercuriali describitur.

Verùm enim verò, quid ego tam diu in diuersis Hippocratis, hanc in rem, locis recensendis moror? dies certè mihi potius, quàm materia deficeret, si vellem omnes authores antiquos, siue Græcos, siue Arabes, aut Latinos, ad calculum reuocare, qui vnà cum suis præstâtioribus remediis admiscuerunt, atque vsi sunt prædictis substantiis metallicis, vt sale Armoniaco, sale gemmæ, nitro, alumine, mysi, chalcitide, vitriolo, sulphure, plumbo adusto, squa-

ma ferri, auri, argenti, & omnibus lapidum pretiosorum & marchasitarum generibus, quæ inter metallicas substantias recensentur.

Quare satius fuerit, beneuolum Lectori Nicolao Mirepsio in suo de compos. medicamentor. lib. sect. 5. de Antidot. consignare: vbi, iuxta Leonhardi Fuchsij versionem, aduertere poterit, Antimonium & Arsenicum, sine vlla præparatione adhiberi. Arsenicum quidem in duabus antidotis, quarum vna vocatur Persica, & altera Musa, descriptis capite 293. & 303. Antimonium verò in ea Antidoto, quæ Epilepticis, Apoplecticis, maniacis, & quaternariis inseruit, quæque describitur cap. 470. equidem non ignoro, quosdam ibidem Artimonium pro Antimonio substituere: sed ab iisdem illud contendendo, vt aduertant, quomodo Antimonij mentio instituatur his verbis: ℞. Lapidis Lazuli, lapidis Armeni, lapidis Antimonij, an. 3 iij. quo è loco vel vnico dignoscent, illum de metallico quodã, non aromatico differere. Sed Fuchsius ipse hanc totã dirimit quæstionẽ,

Eadem metallicorum commendatio confirmatur auctoritate.

Mirepsij circa Antimonium et Arsenicum non præparatum.

in annotatione ad idem caput, dum in hunc modum prædictum vocabulum interpretatur, (lapidis Antimonij) more, inquit, Serapionis & aliorum quorundam, Antimonium (quod Græcis *σιμυς* dicitur) inter lapides recensetur: attribuant autem illi, facultatem roborandi nervos, recentiores.

Sed quamvis sponte concederemus, in prædicta antidoto legendum esse Antimonium, pro Antimonio, alios habemus magni nominis authores, qui eodem vfi sunt remedio.

Nicolai Præpositi.

Nicolaus Præpositus in descriptione cuiusdam compositionis, quam Blaquam appellat, Antimonium admittit.

Serapionis.

Serapion idipsum assumit Antimonium, ut ad vomitum in Epilepsia provocet.

Arnaldi à Villa-nova.

Arnaldus à Villa-nova, ad eiusdem morbi curationem hoc metallicum vfurpat.

Denique ut paucis omnia concludamus, legantur ea quæ Matthiolus suo in Dioscoridem commentario edidit, ubi non leuiter agit in eos, qui vsum prædicti Antimonij condemnabāt: ibi-

dem etiam mirum in modum hoc metallicum vitrificatum commendat. Suis quippe temporibus, nullus alius Antimonij præparandi modus, vel ad pestem ipsam curandam, tenebatur.

Sed videamus, amabò, quæ idem Matthiolus, de omnibus metallicorum remediorum generibus in vniuersum sentiat. Ipse quidem, vt docto cuidam Medico Andreæ de Blauuen nominato satisfaciatur, hæc expressè verba conscripsit: *Ausim dicere nèminem Medicum absolutum esse posse, imò nè mediocre quidem, qui in hac nobilissima destillandi scientia non sit exercitatus: id cum alibi, tum in primis in Chronicis morbis est animaduertere, ubi tota massa sanguinea in vniuerso venarum ambitu corrupta est, & referta multorum morborum seminariis, hi inquam morbi citra metallica deuinci vix possunt.* Matthioli circa omnia metallicorum genera. lib. 4. Epistol.

Satis vt mihi videtur, testimoniis antiquorum & modernorum Medicorum comprobaui, quomodo nullis non temporibus vsus prædictorum metallicorum receptus fuerit, & quomodo ex illis mirifica educta sunt ad curationem mor-

borum deploratorum remedia. Superest modò, vt sigillatim ostendamus, ea, quibus nos ad præseruationem & curationem pestis vtimur, aut mox vsursumus, Pharmaca, è metallicorum familiis deprompta, non solùm rationibus, sed etiam experimentis fulciri certissimis, quæq; à celeberrimis comprobata fuerint Medicinæ professoribus.

Vt igitur sigillatim & ordine omnia sedulò examinentur, à metallicis aciditatibus salis, sulphuris, & vitrioli exordiamur: illis enim non semel vsi sumus, & ex iisdem excellentes quasdam antidotos composuimus. Et quoniam satis luculenter præstantiam horum remedium metallicorum, & vitriolicorum, tum ratione, tum autoritate veterum, & modernorum Medicorum, antea confirmauimus: studiosum Lectorem ad ea ablegabimus, quæ de interna vitrioli signatura, & ingentibus illius ad plurium morborum curationem proprietatibus accommodatis in nostra Tetrade cap. 30. disseruimus.

*Vbinam de
vitrioli signa-
tura author
pertractauit.*

In nostris etiam antidotis vtimur sale prunellæ, quod plurimi Chymicorû,
non

non mediocriter in sua arte peritorum Anodynum Minerale vocant. Hoc autem sal prunellæ, talem nactum est nuncupationem, ob febrem ardentem & pestilentialem in Pannoniis frequentem, præcipua cuius indicia symptoma- taque sunt ariditas, nigredo, & ardor linguæ, gutturisque totius, quæ non multum à prunis dissimilia sunt & aliena. Hinc nimirum huiuscemodi febribus, Prunellæ Hungaricæ, appellatio imponitur, eodemque præterea nomine remedium ad talem ardorem & incendium mitigandum consentaneum, sal prunellæ, dicitur: eo quod compositum sit, è sale petræ claro, & apprimè purificato, quod in crucibulo dissoluen- dum ad ignem reponitur, vt liquefacto postmodum, flores sulphuris paulatim ad- iiciantur, donec ritè spiritu sulphuris acido imprægnetur. Modò illud benè depuretur, clarificetur, & in formam vitri pellucidissimi, supra marmor iniecti reducatur. Dosis illius est ad semidrachmā, imò verò vsq; ad scrupulos quatuor, ea tamen adhibita cautione, vt cum aqua fontana purissima, aut alio liquore

*Observatio
notanda circa
salē prunellæ:
cur ita nomi-
netur.*

*Quomodo cō-
ficiatur.*

frigidior commisceatur. Verum quoniam gustui & palato hoc remedium est aliquantulum, ob amaritiem ingratum : prædicta amaritudo corrigi potest, eidem immiscendo tantillum sacchari violati, atque rosati, ut inde lulepus, delicatulorum ergo, præparetur.

Illius proprietates excellentissimæ, siue intrò sumatur, siue exterius applicetur.

Hoc sal prunellæ, excellentissimum est ad mitigandas omnes inflammationes interiores, quales sunt Pleureses & Peripneumoniæ : & virtute in primis refrigerante præditum est. Huiusce mæ assertionis veritas, vel ex eo comprobatur, quod linguæ impositum, maiorem ipsa glacie hyemali producat frigiditatem, urinas, & sudores intrinsecus assumptum prouocet : si tamen misceatur, & dissoluatur ad quantitatem semidrachmæ, vel amplius, cum aliquo liquore frigido conueniente.

Si verò illud ipsum remedium, exterius, in liquore aliquo accommodato dissolutum adhibeatur : miram simul sortitur, efficaciam, ad sopiendos quosuis dolores, qui inflammationes tam exteriores quàm interiores, pro germa-

nis suis causis agnoscunt. Tot demum tantæque admirationis experimenta ex hoc remedio producta, non solum in Hungaria, sed etiam in Germania vniuersa conspiciere licuit, nosque ipsi reuera adeò feliciter, & prospero successu conspeximus: vt fieri non possit, quin pro excellenti nobis non habeatur remedio, ad febres omnes, Pestilentiales præsertim, curandas, quas ardor, atque sitis ingens ægris non toleranda, concomitatur.

Hoc autem in loco non pigebit obferuare, quod, vt conueniens hisce malignis febribus Medicina adhibeatur, hoc sal prunellæ cum aqua pura fontana, eaque frigidissima atque abundantissima, ita permisceri poterit: vt ad dosin vasti cuiusdam calicis propinetur.

Antiqui verò in huiusmodi febribus ardentibus atque pestilentialibus, vsum aquæ frigidæ solius, ad extinguendos prædictos ardores, imò verò ignes, si quando exterius manifestantur, commendauerunt.

*Vsus aquæ
frigide copio-
sus in febribus
ardentibus cõ-
mendatur, se-
stimonio*

Ægineta lib. 2. de re Medica, cap. Ægineta;

36. ubi de febris pertractat pestilentiali, post Rufum Ephesinum, hunc in
 „ modum loquitur : Si verò etiam ar-
 „ dore æstuet ager, & flamma ad pectus vs-
 „ que ascendat, non alienum fuerit, & fri-
 „ gefactoria pectori adhibere, & frigida po-
 „ tum exhibere, non paulatim (plus enim
 „ exurit) sed acervatim, ut flammam ex-
 „ tinguat.

Hippocrati.

- Ipsemet præterea Hippocrates id ge-
 nus remedij videtur approbasse, quan-
 do scripsit lib. j. Epidem. cap. 7. ea,
 quæ sic à Cornario interprete transfe-
 runtur. Metonem febris vehemens corri-
 „ puit, lumborum gravitas dolorosa, postri-
 „ die ubi aquam bibisset, satis multum ab al-
 „ vo copiose probeque rediit.

*Rhasis &
 Auicennæ.*

*Rh. cont. 3.
 tract. 13. cap. 2*

*Auic. 4. can. c.
 de pestilenti
 febre.*

Duo inter Arabes præcipui Docto-
 res & Coryphæi, Rhasis & Auicennas
 eandem frigida potionem in magna
 quantitate propinatam, ad febres ar-
 dentes, & pestilenciales sedandas, his
 verbis iam pridem comprobarunt : A-
 „ qua frigida plurima subito est inuatiua val-
 „ de, pauca autem consequenter exhibita, for-
 „ tasus excitat caliditatem.

Illi igitur non parum hallucinantur,

qui in febribus huiusmodi ardentibus, ægris suis potu interdicut : vel eundem certè parca manu largiuntur : cùm tantùm abest , vt ea solamen aliquod ratione percipiant, quin imò magis ac magis ignis exæstuans accendatur inde & inualescat. Cuius rei obuium nobis exemplum , vel ipsi fabri ferrarij suppeditare possunt , qui aqua paucissima, ignitos carbones irrorant, vt sic amplius inflammentur. Quapropter illud in primis hac in parte cauendum erit , ne potus ægrotis denegetur : modò tamen mediocritas , quæ cunctis in rebus consideratur , suas hoc loco partes obtineat, omnisque excessus nunquam non morbis periculosis contrarius, cuitetur.

Si quis porrò hac in re Rhafis consilium tueri velit, liquores quosdam acetosos cum frigida permiscebit.

Fracastorius laudatum eiusdem aquæ frigidioris vsum , in huiusmodi febribus , personis robustis , ætateque florentibus cōmendat, verùm syrupum acetosum, aut succum limonum eidem commiscet.

*Atq; denu
Fracastorij.*

Sal tamen prunellæ omnes huiusce generis mixtiones longo superat intervallo : aut aciditates nostræ metallicæ illius vices facilè occupabunt , si quando de ardoribus febrilibus extinguendis agetur . Tantum ergo remedium longo experimento confirmatum nequaquam in posterum , ubi de curatione tractabitur omitemus : cùm illud mirum in modum , sitim quamlibet , & ariditatem extremam temperare potis sit , quæ tamen symptomata , velut indiuiduas comites , febris omnis pestilentialis agnoscit.

Crocus metallicus diaphoreticus quomodo conficiatur.

Crocus metallicus diaphoreticus , ex Magnesia Saturnina (sic enim Chymici vocant) conficitur : ex qua Magnesia , prius cum tartaro & sale petreæ , pars illius Mercurialis à cæteris separatur , & seorsim reservatur , ut ex illa remedia quædam præstantissima , inferius nobis describenda , conficiantur . Ex fœcibus autem eiusdem , lixiivium rubicundissimum sola aquæ ebullitione comparatur , quod tanta est virtute donatum : ut argentum aureo colore perfundat.

Sulphur solare, ex eiusdem Magnesiæ lixiuio, aceti beneficio, sensim & guttatim tantum infusi, secernitur, secretumq; pluribus ablutionib. ita mundatur, vt nihil in illo falsedinis remaneat. Sulphur istud ad ignem lentissimum desiccatum, calcem auri quadam tenus repræsentat, quod si præterea ad scrupulum vnum exhibeatur, & cum aqua aliqua Bezoardica commisceatur: sudores mirificè prouocabit, & excellentissimum, tam ad præseruationem pestis, quàm eiusdem curationem, remedium largietur.

*Eiusdem croci
virtus.*

Crocus metallicus purgatius ex eadem Magnesiâ conficitur, quem nos alio nomine, post Martinum Rulandum, Crocum metallorum appellamus. Istud autem metallicum cum æqualibus salis solius sulphurei naturalis partibus permisceo, permixtumque philosophicè calcino: siue vt clariùs rem totam adaperiam, ad illius calcinationem nullo alio igne, nisi prædicti salis sulphurei vtor: calcinatum demum in materiam redigo, quæ iccoris ipsius colorem referat. Illa autem

Crocus metallicus purgatius quomodo præparetur.

Crocus Metallorum cur sic appellatur.

materia in puluerem quendam rubicundum redacta, Crocum Metallorum idcirco denominat, quod prædicta Magnesia illorum radix, & quasi primum ens deprehendatur, utque præterea à Crocis aliis, qui tum à Marte, tum à reliquis metallicis educuntur, secernatur. Paulò post, inferius in capite de Curatione, præstantiam remedij prædicti referemus, quod in vino vel aqua conuenienti, ad dosin sex, aut septem granorum propinatum, purgatiuum est excellens admodum, & specificum contra Pestem: in eo præsertim, quod dulcem vomitum, ad talis morbi curationem plerumque necessarium, ut suo nos loco dicemus, excitat.

Idem Crocus, excellens est contra pestem remedium.

Sudorificum excellens ex Magnesia contra Pestem.

Quod si eadem Magnesia sic calcinata, & in Crocum Metallorum redacta, in puluerem redigatur, & philosophicè iterum cum eodem pondere salis sulphurei calcinetur, ipsaq; per tres vires calcinatio iteretur: postea ablutiones, ac fixationes ordinariæ per quatuor aut quinque dies in furno Athanoris versurpentur. Exinde conficies materiam

quandam, ad colorem vt locum calendulæ proximè accedētem, nullius prorsus saporis: cum tamen præstantissimum sit sudorificum bezoardicum, ad dosin, viginti aut triginta propemodum granorum, cum aqua quadam accommodata, exhibitum. Et quoniam hoc sudorificum, ad curationem omnium potissimum morborum epidemicorum præstantissimum est: propriè bezoardicum id Metallicum appellamus, quod aliquando præterea sensim & occultè, non exiguas, in purificando & instaurando naturæ balsamo radicali, præstat operationes atque virtutes.

*Bezoardicum -
Metallicum
quid sit.*

Sed vt studioso plenius lectori satisfaciamus, illum ad id genus remediorum ablegabimus, quod terminis philosophicis, & aliquātum ænigmaticis, in nostræ Tetrad. cap. 31. descripsimus: & vbi præ cæteris de Panacæa nostra sermonem instituimus, ille etiam consulerè poterit ea, quæ circa Antidotum, Soterion nuncupatam, tradidimus: quæ certe Antidotus remedium est pluribus morbis deploratis præsentissimum. Ad id ipsum præterea plurimum faciet An-

*Antidoti di-
uersa, mira
virtutis.*

tidotus Theopemptos, siue mauis, phar-
macum ad hominum salutem, ab ipso
met Deo institutum: nec non Antido-
tus Isochrysos, quæ talem idcirco est ap-
pellationem sortita, quod valori auri,
vel ipsimet auro potabili, merito valeat
adæquari.

Hæc porrò Antidota omnia, cum
aliis septem aut octo, à nobis in eodem
libro descriptis, habent basis instar &
fundamenti, eandem Magnesiam Sa-
turninam, suntque remedia, ad curatio-
nem pestilentiarum, & similium mor-
borum lethalium probatissima. Sin au-
tem terminis quibusdā paulò ænigma-
ticis eadem descripsimus: certis de cau-
sis factum est, quas alibi retulimus, quas-
que nihilominus suo loco clarius expri-
memus atque illustrabimus.

*Cur sulphuris
in Antidoto
additum.*

In nostris pariter Antidotis, floribus
sulphuris, & lacte siue butyro eiusdem
sulphuris vfi fuimus: eò quod illa duo
sint remedia aduersus omnes putrefa-
ctiones potentissima. Sulphur quippe,
cum sit siccitate & acciditate interiori,
velut duabus satis patentibus qualitati-
bus præditum: putrefactionibus impe-

diendis, vel ipsius vulgi iudicio, sine vlla præparatione famulatur.

Scio tamen, quosdam tantopere id genus remedij improbare, vt vel solo ipsius sulphuris vocabulo offendantur, illudque vel vt monstrum quoddam horrendum concipiant. Hæc quidem pharmaci species, suum apud Cratonem, inter modernos autores, locum non habet: verum nullus est antiquorum, siue Græcorum, siue Arabum, qui illius non meminerit. Myrepsus qui præ cæteris, ea omnia quæ de sulphure veteres tradiderant, in vnum collegit, plures viginti antidotos descripsit, in quibus sulphur, velut præcipuum ingrediens comperitur. Quin imò quatuor inter illas habentur, quas indigitat Lexopyretos, vel de sulphure, numero 358. 359. & 360. Quæ certè Antidoti, non solum asthmatis, & tussibus inueteratis, vel doloribus & inflationibus tum stomachi, tum intestinorum mitigandis adhibentur: sed etiam plurimum valent ad febres intermittentes, imò verò pleureses amoliendas, quæ tamen ingenti inflammatione cōstant interiore. Mirum igitur

videri non debet, si ad præseruationem pestis, flores, vel lac, & butyrū sulphuris, in nostris Antidotis adhibemus: sic enim sulphur, exaltatione quadam multo præstantius remedium, quàm si absque vlla daretur præparatione, conficitur.

Flores sulphuris quomodo præparentur.

Sulphuris porro flores hunc in modum præparantur. Sulphur in puluerem redactum cum æqualibus vitrioli calcinati seu colchotaris (sic enim vocant) partibus misceatur, & secundum artem, bis aut ter sublimetur. Quidam iterum illud sublimant, vsque ad tres vices, ultimo cum saccharo candi, indeque flores conficiunt præstantissimos ad medellam asthmaticorum, phthisicorum, & omnium putrefactionum.

Lactis seu butyri sulphuris præparatio.

Lac vero, vel butyrum sulphuris, ex eisdem floribus præparatur: modo dissoluantur in oleo quod ex resolutione salis sulphurei, ex principali vegetabili tartaro, scilicet vini, conficitur: in quo si dissoluti prædicti flores fuerint, ilico in lac, vel butyrum candidum reducuntur, ea tamen cautione, vt paulatim acetum album minimè destillatum superaffundatur. Dum verò acetum istud af-

funditur, fit magna confestim ebullitio, cum fœtore coniuncta, quæ lac illud in fundo vasis facit subsidere. Qua ebullitione peracta, lac deinceps erit edulcorandum, & à salis prædicti falsugine, & ab aceti acredine, plurimis lotionibus secundum artem factis depurandum. Et sic lac aut butyrum sulphuris præparabitur, quod est germanū pulmonum balsamum, & excellens admodum contra omnes putrefactiones præseruatiuū. Illud etiam non parum prodest, aduersus febres omnes pestilenciales, & morbos epidemicos: quod sic propter suam albedinem & dulcedinem simul, denominatum est.

*Virtus lactis
& butyri sul-
phuris quæta.*

Et hætenus quidem prædictis remediis omnibus ad pestem præcauendam vsi sumus: De illis modo restat dicendum, quæ ad eiusdem curationem desiderantur.

De curatione pestis generali: In qua tractatur tum de euacuationibus generalibus, quæ fiunt tam per sanguinis missionem, quam per aluum & sudores: ac in primis de sanguinis missione.

CAP. VI.

QUæcunque à nobis antea descripta fuere remedia, speciali pestilentia debentur præcautioni, licet ex ijs nonnulla quoque ipsimet purgationi inferuire possint, quotiescunque contagione aliquis fortè corripitur. Contagionis autem conceptæ indicia fatis abunde per nos supra fuerunt declarata, inter quæ præcipua sunt bubones, anthraces, virium subita prostratio, mentis & corporis inquietudo, molesta insomnia, appetitus deiectio, atque vomitus: quæ omnia vt plurimum febris ardentissima subsequitur.

At vero, pestilentia, vnus est è morbis omnibus vehementissimus atque periculosissimus, in quibus remedia pariter excellentissima, atque

Indicia pestilentie quana.

promptissima requiruntur. Inter hæc autem, cum missio sanguinis & purgatio primas partes sibi vendicent, necessarium est, vt ab illis exordiamur, eademque diligenter discutiamus: cum maiores ex illis, quàm vt aliquando emendari possint, errores suboriantur, eque debita illorum, vel indebita administratione, salus, vel exitium penitus consequatur. Interim tamen in illorum tractatione, alexiteria bezoardica non prætermittimus: quoniam non vltimum in peste auertenda & curanda locum obtinent.

Porrò vt à missione sanguinis exordiamur: non mediocris inter Medicos antiquiores & modernos, circa illam solennem euacuationem, in cura pestis, nec non aliorum epidemicorum & contagiosorum, obseruadam, versatur controuersia: ytrum videlicet illa adhiberi debeat, an secus.

Varia circa missionem sanguinis in peste faciendam, nec ne, sententia.

Qui pro venæ sectione faciunt, inter cætera referunt, illud remedium esse præstantissimum, cum in cæteris morbis, tum præsertim contagiosis: eò quod vt plurimum sint cum febre putrida, &

sæpenumero ex obstructionibus generata, copulati. Vt autem via huiusmodi obstructionibus aperiatur, & ex consequenti vt febris, vti vnum è perniciosis pestilentiaë symptomatibus, cui præ cæteris occurrendum sit, auferatur, nullum aliud præsentius auxilium dari posse sentiunt.

Illud præterea subiiciunt, sanguinis missione corruptionibus, & putrefactionibus, quæ semper vehementem humorum ardorem consequuntur, subueniri: sic enim aiunt impediri, ne massa sanguinis totius exæstuet & ebulliat, imò illius nimium ardorem temperari. Non secus, exempli gratia (quod ab illis usurpatur) ac vini feruor & ebullitio prohibetur, quando dolium appositè perforatur, vel tantillum ab eodem detrahitur. Quidni, cum in sanguinis missione, idem prorsus quod in dolij perforatione eueniat, cum vtroque, ne vinum, aut sanguis corruptionem aut alterationem patiatur, cura adhibetur.

*Auctoritas
Hippocratis
pro vena sectione.*

Ad suas præterea rationes supra relatas, plures Græcorum adiiciunt auctoritates: atque in primis ipsius Hippocratis,

cratis, qui in omnibus morbis, & potissimum acutis (quales nulli non pestes videri debent) nunquam mittendi sanguinis obliuiscitur.

Quidam demum Moderni, suas in *Experientia.* medium proferunt experientias, quibus omnibus sic inducuntur, vt crimen vix expiandum se patrasse, ni tale remedium præscriberent, arbitrarentur.

Verum enim verò, hisce rebus omnibus, nuper antea declaratis, responsa contrariæ sententiæ, qua potero breuitate subiiciam: vt mox, quid hac de cōtrouersia mihi videatur concludendum, proponam.

Qui igitur missionem sanguinis in pestilentia curanda reiiciunt, primo sic argumento satisfaciunt: vt confiteantur, obstructionem (à qua tamen sæpius putrefactio & corruptio humorum, vna cum illorum inflammatione febrili, ea-que nimia suboritur) missione sanguinis sæpe euanescere, atque è medio tolli. Negant tamen pestilentem corruptionem ab obstructione semper proficisci, sed potius à veneno quodam, & contagione, de qua supra pluribus tractauimus.

Rationes & argumēta eorum qui venæ sectionem in pestibus improbant.

Pestis non semper ab obstructione & copia humorum procedit.

mus, cum de causis ageremus.

Eo vero casu posito, sanguinis missionem nihil dicunt profuturam, imò potius valde obfuturam: cum valdè verendum sit, ne humores, & bilis præsertim, quæ cæteris omnibus est siccior, & inflammationi propinquior, ita incallescant & inflammentur, ut malum semper vergat in deterius.

Illud autem, ut magis ac magis exemplo quodam oculis subiiciant, aquam vitæ producunt: quæ si à suo phlegmate separetur, citius multo flammam concipit, quàm si cum eo coniungatur. In huius quoque rei confirmationem vinum proferunt, quod si merum sit, magis quam cum aqua permixtum calefaciat: nec non lignum aridum, quod multo facilius quam viride humore suo aquoso & radicali præditum, ignescat & comburatur. Idem quoque illorum iudicio, de bile dici debet, quæ cum sit humor corporis humani siccior, si à sanguine humido, quo veluti irrigatur & temperatur, separetur: citius multò atque velocius se sola incandescit. Quoties verò venę sectio admittitur, siccus &

*Exemplum
aque vitæ ad
sanguinem ac-
commodatum.*

humidus sanguis, non secus, ac bonus & malus educitur. Imo vero id etiam incommodum accidit, vt humores frigidi, crudiores euadant atque ferociores: calidi vero sæpius, iuxta Auicennæ sententiam, magis ac magis inflammentur. Quocirca idem Auctor eleganti admodum translatione, sanguinem frænum bilis appellat: eo quod ille humido suo radicali, velociorem istius motum refrænet, impediatque ne nimis ferociat: hoc est humiditate sua natiua ingentem illius feruorem & siccitatem temperet & moderetur.

Ad exemplum vero supra narratum, quo contrariæ partis fautores vtuntur, vt ostendant, missione sanguinis ardorem humorum mitigari, non secus ac vinum ebulliens ea ratione sedatur, qua exhalandi libera ei facultas tribuitur: Raymūdus à Vinario & Dalechampius, viri in primis celebres, qui sectioni venæ vt plurimum in morbis pestiferis interdiciunt, hæc ipsa verba subsequencia opponunt. Falsum igitur quod vulgo dicunt, ad humorum nostri corporis leniendos feruores, sanguinē educi oportet.

*Exemplum
contraria sen-
tentia explo-
ditur.*

» tere, exemplumque planè ridiculum,
» quod ad id excogitauerunt: vt dolio cō-
» prehensum vinum feruere desinit ali-
» quando, si dematur, sic & detracto san-
» guine, humoris feruorem compesci. Et-
» enim vini feruor acris, intromissa frigi-
» ditate, vt rerum quæ bulliunt omnium
» iniecta frigida, cohibetur, non vero ob
» tantulum id quod effundimus. Atque
» adeò quamuis non nihil mitescat hac ra-
» tione, prorsus tamen non extinguitur.
» Rursus enim post efferuescunt, & vinum
» cum aëri præcluseris aditum, & quæ ad
» ignem ebulliunt omnia, cum nihil præ-
» terea frigida instillabitur. Itaque vena
» incidenda minimè est, nec in omnibus
» sine discrimine: quod percussoris est, la-
» nistæ, aut gladiatoris, non Medici.

Quod ad Hippocratis demum, &
aliorum Græcorum scriptorum spectat
auctoritatem, quam multoties iactitant,
qui missionem sanguinis, in peste, &
omnibus febribus pestilentialibus ad-
mittunt: alij contra referunt, quod Ga-
lenus ipse ad pestem auerruncandam
nullum aliud remediorum genus præ-
ter Antidotos, Theriacam & Bolum

adhibeat, quodque in lib. de different. *Quibus reme-*
 febrium, cap. de febre pestilenti, ne *dis ad pestis*
 verbum quidem de missione sanguinis *curatione Ga-*
 faciat. Imò vero eandem penitus ipse- *lanius usus sit.*
 met videtur improbare, in libro de suc-
 corum varietate atque vitio, cum de
 peste diuturnam quandam pestilentiam
 subsequente loquitur: quo certè in loco
 declarat, non immeritò quosdam Me-
 dicos, venæ sectionem ob virium imbe-
 cillitatem, tunc temporis in tali pestilē-
 tiæ genere, respuisse. Hæc porrò imbe-
 cillitas virium atque debilitatio, est præ-
 cipua inter cæteras causas, quæ pluri-
 mos, ad id genus remedij improban-
 dum commouet: quam ex eo præterea
 confirmant, quod huiusmodi sanguinis
 missio impediatur, quo minus venenum à
 centro pellatur ad circumferentiam.
 Præter id, cum quod vires nimium in *Sanguinis*
 morbo pestifero debilitantur, natura à *missio quan-*
 salutaris motu, quem moliri posset, di- *tum in peste*
 sturbatur: cum tamen illius ope atque *noceat.*
 beneficio per modum cuiusdā metasta-
 seos, diadoseos, atque translationis, ma-
 teria morbi exterius, per loca conue-
 nientia esset confestim expellenda.

Dd iij

Illi deinde, ad suæ confirmationem sententiæ, subiungunt, venenum pestiferum non mediocrē habere cum aliis *αναλογίας*, atque conuenientiam, quæ corpus humanum infestāt, siue animalium venenatorū morſu inferantur, siue potu exhibeantur: siue modo quodā alio occulto communicentur: prout nos, è præcipuorum Medicinæ Corypheorum auctoritate docuimus. Istis tamen morbis, quos prædicta venena, cordis regionem vt plurimum obsidentia, comitantur, nullus celebrium, vt aiunt, Medicorum, missionem sanguinis adhibuit: Imò vero longe, ea potissimum de causa submo- uit, quod per illam venenum, secundum Auicennā, celerius multo ad cor ipsum, vitæ totius arcem atque propugnaculum expugnandum, deferatur.

Denique vt propriis, quæ in medium proferuntur, experimentis, circa felicem vel infelicem talis remedij successum, occurratur: quidam bonis auibz venam incidendam præbuerunt, quidam vero secus. Quisquis celebriores Medicos qui centum ab hinc annis has obseruationes scriptis suis inseruerunt, perlegerit:

*Missio sanguinis corporibus venenatis non-
xia.*

*Argumento
ab experientia
ducto respon-
detur, contra-
ria experientia.*

illos procul dubio hac in parte, plurimū inter se dissidentes cōperiet, illorumque præterea numerus, qui infaustam venæ sectionem animaduenterunt, aliorum paucitatem, longo superabit iutervallo.

Fallopious inter alios obseruat, quotquot venam Chirurgis incidendam ab anno 1524. vsque ad 1530. admouissent, è medio fuisse sublato: alios vero qui detrectassent, vt plurimum conualuisse.

Septem aut octo anni ferè sunt elapsi, ab eo tempore, quo regionem Lemouicensē & Marchianam perlustrabam, quoque non paucæ illic vigeabant pestilentes pleuritides: illud pro certo mihi fas sit affirmare, eos quibus ab initio sanguis detractus fuisset, expirasse, alios vero qui postmodum à venæ sectione sibi temperassent, atque purgationibus sibi consuluisent, vel ab ipso morbi sæuientis initio, incolumes, paucissimis desideratis, euasisse.

Tot igitur, tamque sibi repugnantes sunt hac in quæstione Medicorum sententiæ: quibus, tempus postulat, vt nostram pariter subiiciamus.

Illud in primis hoc loco, antequam ad

D d iij

*Iudicium Au-
ctoris in hac
controuersia.*

controuerſiæ totius definitionem accedamus, accuratè eſt præſtandum, vt omnes tam naturæ mali, quàm virium & temperamenti ægrotorum, circumſtantiæ, recto iudicij æquilibrio perpendantur.

Quod autem ad morbum attinet, illud eſt ſedulò obſeruandũ, num malum communicatum fuerit, & à cauſa externa ſubortum: an cõtra in nobis per cauſam quandam internam, per propriam ſcilicet humorum noſtrorum corruptionem ingeneratum fuerit.

*Quanam cau-
ſele in ſanguini
miſſione ad
peſtem curan-
dam adhiben-
da.*

Si peſtis per cauſam quandam extrinſecam nos inuaſerit, eò quod nimirũ aliquem peſtilẽtia correptũ adierimus, vel ſuppelleẽtilia quẽdã contagione infecta cõtrectauerimus: à ſanguine mittẽdo penitus eſt abſtinendũ. Niſi ſi magna inſit corpori humorũ copia & plenitudo, quẽ nos in ipſa prima morbi irruptione, ad id muneris obeundũ, vel inuitos euocaret.

Verũ ſi morbus peſtilentialis, à ſe primum in nobis innatus fuerit, tunc etiam vel in ſua ſcaturigine atque principio, vel in ſuo progreſſu ſpectari debet: ſiue vt clariũ loquar, quando primũ perſonam ſubiit, vel aliquem ſucceſſu tem-

poris vigorem, & incrementum accepit.

In principio quidem, si febris inar-
descat, æger nimum sit obesus aut
plerhoricus, si vasa habeat turgentia,
si urinas crassiores & rubicundiores e-
mittat, si magnis doloribus vrgeatur,
si quietem nullam capere possit, si vi-
giliis, & ventriculi ardoribus laboret,
& demum pulsu polleat valido, qui vi-
res minime esse deiectas arguat, at-
que denunciaret: tunc certe magnus er-
ror incurreretur, nisi sanguis ad ma-
gnam etiam quantitatem emitteretur.

Id autem primò vel ad minimum se-
cundo morbi incipientis die fieri de-
bet. Nam si tertia lux expectetur, mis-
sio sanguinis est penitus omittenda.

*Missio san-
guinis primo
aut secundo
die in peste fa-
cienda.*

Tunc enim cum malum vires suas ac-
ceperit, & vires ægri in peius collapsæ
fuerint, cor, sedes vitæ, optimis qui-
busque alexiteriis præseruandum oc-
currit: ut vis veneni plurimum iam pro-
gressa expellatur, aut saltem imminua-
rur. Vnde colligere cuius facile licet,
venæ sectionem nusquam eo tempore, nisi
valde periculose & importune futuram,
qua robur ægri imbecillius redderetur.

In hanc Fracastorius, Heurnius, & alij quamplurimi, pedibus eunt opinionem, cui ego meum pariter adiicio calculum, illam interim improbando, quæ mali statum operiendum esse decernit, siue potius post mortem Medicinam.

*Cur remedia
in pestis cura-
tione non sint
differenda.*

Etenim cum morbo tam lethali & mortifero præsens sit adhibendû auxilium, nec vlla procrastinatione differendum: cumque præterea duo præcipua quæ opem eidem præstent, remedia, sint missio sanguinis, & purgatio, vt antea declarauimus: illa vt quamprimum adsciscantur, in primis necesse est, vel ipsius Hippocratis decreto, dicentis: *Si quid mouendum videatur, de principio moue.* Quo ioco verbo oportet, aut necesse est, utitur, quo peritus atque prudens Medicus diligentem cautionem adhibeat: vtrum tales euacuationes procurandæ sint, vel secus. Quod si in omnib. morbis, idipsum pondus, & locum habere debet, est quod in pestilentiis accuratè potissimum perpendatur: quæ diuerfos vultus atque figuras, instar cuiusdam

*Pestis cur Proteo ab auctore
comparetur.*

Protei inconstantis subeunt. Cùm sæpenumero videamus, in quibusdam san-

guinis missionem, atque purgationem saluberrimam: at in aliis valde noxiam, quæque mortem facilius secum inferat. Sagax igitur Medicus animum huc intendat, necesse est, ut maturè secum colligat, quod ex vtrisque remedium, pestibus suo tempore sæuientibus exterminandis, erit aptius, atque ægri saluti conuenientius. Non me fugit proculdubio, quin non secus; ac in subitis armorum tumultibus, obuij, quique initio sternuntur: sic plurimos peste incipiente sublatum iri. Sed ut ad propositum redeamus, Medici laudatissimi ex partes meo iudicio censeri debent, ut magistepidus sit quàm incitatus: & parcus, quàm ad effundendum humanum sanguinem, vitæ totius balsamum, prodigus atque procliuis. Quod si in Pestilentibus morbis faciendum sit, id primis quibusque diebus, quàm aliis subsequentibus, peragatur.

Quale sit Medici periti officium.

Verùm enimuero, ne in tam graui assertione stabilienda, sine capite & auctore progrediar: audiamus, amabò, quidnam hac de re doctissimus Heurnius in libro suo de peste, cap. 5. præscri-

*Consilium
Hernij circa
sanguinis mis-
sionem.*

bat . Vbi postquam multis spirantibus
rationibus adductus , ostendit sangui-
nis missionem magis pestiferis obesse ,
quàm prodesse , in eos agens qui suæ re-
» fragantur sententiæ , sic ait : Si nec his
» rationibus persuasi , nec autoritate ve-
» terum moti , abire à sentētia nolint , oro ,
» si ægrorum eis sanitas , ac vita chara , ne
» post triduum peste afflictis venam ape-
» riant : grauis enim iam tum virium im-
» becillitas in procinctu erit , pabula vitæ
» iam inuadente veneno .

*Quenam ve-
na in peste
scindenda.*

Non est porrò hic omittendum , de ve-
na , quæ sit incidenda pertractare , cùm
id plurimi intersit . Nam si bubo in collo
prima die , prout fieri potest apparue-
rit , maioraque sint in capite symptoma-
ta : cephalica secundum communio-
rem opinionem erit aperienda . Verùm
quando è collo tenus versus vmbilicum
bubones isti manifestantur , basilica erit
scindenda . Quod si infra vmbilicum an-
thraces pestiferi vnà cum reliquis sym-
ptomatibus comperiantur , & bubo in
coxendice innotescat : tunc è saphena ,
vel illa quæ dicitur Malleoli vena , mis-
sio sanguinis erit procuranda .

Ea enim in tam periculoso casu cautio est adhibenda, vt sanguis ex illo, quo vergit & apparet malū, loco & regione emittatur, vt sic deriuationi & declinationi causæ antecedentis inferuiatur. Si enim è latere & sede fiat oposita, vtilitas nulla, vel certè admodum tarda subsequetur, è qua nullum mali leuamen æger relaturus sit. Et hoc est celebriorum Medicorum hac in parte decretum.

Quod si aliquando cōtingat (vt sæpè numero olim accidit) vt febris pestilentialis sine vlla bubonis vtrinque manifestatione corripiat, in qua tamen sanguinis missio sit requisita: è quam vena aut corporis regione sanguis elicietur? vt huic interrogationi satisfiat, respondemus, venæ sectionem tunc temporis non à brachio dextro (vt in more nihilominus est positum) esse faciendam, sed potius è basilica siue mediana brachij sinistri: eò quod illæ maiore habeant cum venis & arteriis pulmonis, & cordis, quā reliquæ, communicationem atque respectum. Si dicti mei rationes Lector studiosus efflagitet, consulat Ferneliū lib. 2. Method. cap. 7.

*Que rursus
vena in peste
sit scienda,
quando Bubo
non apparet.*

*Quantum
sanguinis in
peste mitten-
dum.*

Si quantitas præterea mittendi sanguinis inquiratur, illa nullam penitus aliam regulam agnoscit, quàm vires ipsius ægri, à quibus prima atque præcipua curæ indicatio est petenda: ea nihilominus cautela adhibita, vt semper minus, quàm nimium sanguinis detrahatur.

*Qua hora ve-
næ sectio fa-
cienda.*

Horam fortassis, qua prædicta venæ sectio fieri debeat, aliquis inuestigabit: ea meo certè iudicio seligi debet, quæ minus negotij, & doloris laboranti faccèssit, & matutina potius quàm vespertina.

*Lib. 2. de febre
pestilenti, cap.
23.*

Vtrum verò sanguis iterato sit extrahendus, nec ne: celebres Medici non in vna sunt & eadem opinione. Fernellius iterationem sanguinis mittēdi, lib. 2. Methodi, in cura febrium pestilentialium videtur admittere. Palmarius è contrario, cum multis aliis improbare. Ego verò qui partes illorum potissimum amplector, quibus missio sanguinis in pestibus, nisi rarò, magnaue pariter deliberatione præcedente, redarguitur: eandem nec possum, nec debeo venæ sectionem iterato repetere, quæ multò

plus semper detrimenti, quàm solatij pestilentia conflictatis afferet.

Quædam sunt porrò, quæ vel ipsius Galeni iudicio, vicissim sanguinis missioni respondent, & parem ferè cum illa effectum sortiuntur: qualia sunt, sanguisugarum applicatio & cucurbitularum, quæ magnis scarrificationibus cōiunguntur, vt in copiosa satis quantitate, sanguis à femoribus & aliis partibus, *Quenam in peste sanguinis missioni respo-* deane.
quæ venenum à centro ad circumferentiam deriuare possunt, extrahatur. Sic enim natura à suo grauissimo & molestissimo inprimis onere, sine vlla manifesta virium, qualis in venæ sectione sæpe contingit, resolutione atq; decremento, subleuabitur.

Mercurialis vnà cum Massaria, id genus remedij potissimùm commendant, licet illud à veteribus neglectum, & obliuioni mandatum fuisse dicant, non secus ac scarrificationes, quas olim plurimùm inualuisse constat. Ego verò, vt *Scarrificationum usus in peste comprobatur.*
quod sentiam, ingenuè profitear, hæc à me nequaquam opinio reprobatur, imò verò tantam culpam atq; errorem nusquam existimare ab istis scarrifica-

tionibus proficisci, quantam è sanguinis missione, quæ nimia, nimisque frequenter in pestibus vsurpatur.

Præcautio ante sanguinis missionem.

At verò antequam ad venæ sectionē à Chirurgo procedatur, ego paululum intestina euacuanda cum aliquo clystere emolliente, & refrigeratio præscriberem, cui purgatiua benigniora, & minus inter res communes calefacientia adiicerentur, vel purgatiuum quoddam specificum Chymicū, Crocus scilicet metallorum, qui certè clysterem præstabit salubriorem, eò quod nullo modo calefaciat, & tamen benignè sufficienterq; euacuet, si ad vnius vel duarum drachmarū dosin exhibeatur. Cuius rei fidem faciet præscriptum Hippocratis frequentissimum, qui solo nitro cum aqua permixto in pluribus clysteribus vtitur, vt sine vlllo caloris externi additamēto expurget: nitrum autē huiusmodi est præcipuum Croci Metallorum ingrediens & fundamentum.

Potio cordialis ante venæ sectionem adhibenda.

Demum ante prædictam sanguinis missionem, potionem aliquam cordialē & Bezoardicam è nostris supra descriptis, quæ cor instauraret atque recrearet,

ret, propinandum existimarim: vt sic melius saluti laborantis consuleretur, iuxta illud Heurnij peritissimi consiliū lib. de peste, cap. 9. Quare qui sangui- » nem ducunt, vel purgant ægrum, ma- » ximè, antequam antidotum propinaue- » rint, quod vires firmat: ægrotum præ- » cipitant. »

*De purgatione, medicamentisque
sudorificis.*

C A P. VII.

HIS omnibus de missione sanguinis prænarratis, sequitur modo, vt de secundo maximeq; solenni pestium remedio, purgatione videlicet oratio instituat: circa quam variæ sunt, multumque sibi refragantes & aduersantes Medicorum sententiæ. Quidam enim purgationem nusquam non adhibendam decernunt, alij verò contra eandem reiiciunt. Qui pro purgatione faciunt, eò in primis fulciuntur argumento: quod fieri non possit, quin plurimi eorum qui peste corripiantur,

*Varia circa
purgationem
in peste facien-
dam, vel secus,
sententia.*

E c

*Argumenta
pro illis qui
purgationem
in peste admit-
tunt.*

cacochymia non laborent, & maximis humorū corruptionibus abundent; quæ nihil aliud sunt, quàm contagionis seminaria: proindeque consequi dicunt purgationem illis præ cæteris esse necessariam, vel eo saltem nomine, quod Antidoti, mali veneno bellum indicentes, suo nimio quo pollent calore, nimium febrem, perpetuam ferè pestilentiarum comitem intendunt, & humores à quibus suboritur, atque fouetur, ita calefaciant: ut inde phlegmone quidam internus, circa vitalia cordis ipsius præcordia, atque regionem excitetur. Cui symptomati, purgatio cautelam nunquam non præstitura sit fidelissimam.

*Argumenta
sententia con-
traria.*

Alij verò rationibus prædictis opponunt, pestem cuius causa in maligna quadam & venenata qualitate versatur, potius alexipharmacis quibusdam malo auerruncando idoneis esse curandam, quàm purgatiuis, quæ solâ quantitatem supereffluentem euacuant: cum pestis nihilominus, non tam è copia humoris nimia, quàm ex occulto quodam veneno suboritur.

*Authoritas
Galeni contra
purgationem.*

Huic præterea rationi subiiciunt Galenum ipsum, atque plurimos alios, feliciter in pestibus profligandis solo bolo Armeno, aut Theriaca, aut aliis similibus alexiteriis Bezoardicis (sic enim ab Arabibus nuncupantur) usos fuisse, nec ullam penitus purgationem adhibuisse.

Sic Hippocrates suam Athenis solam Antidotum, prout asserit Actuarius, vursupavit, cuius ergo, palmam publicam atq; coronam promeritus fuisse dicitur: eò quod illius beneficio, iuxta id quod traditur à Massaria, urbem Athenas, à peste quæ illam diu infestauerat, vindicarit. Huiusmodi autem Antidoti descriptionē videre licet apud Actuarium accuratè delineatā lib. 5. Methodi, cap. 6. quo in loco tamen nihil aliud eidem inesse reperietur, præter res communes, multumq; calefacientes, quales ipsam sæpenumero Theriacam subeunt atque ingrediuntur.

*Antidoti quæ
Hippocrates
in fugienda peste
Atheniensis
usus est, descriptio.*

Non me latet, nihilominus quosdam asseuerasse, huiusce Antidoti descriptionem nunquam Hippocrati in mentem venisse: sed gravi hac in re authoris

Græci, nempe ipsius Actuarij nitor auctoritate, quæ plus sola apud me habet momēti, quàm multiplices aliquot modernorum, contrariam partem propugnantium contentiones.

Ex iis igitur constare potest, quomodo Medicorum plurimi, non vulgari doctrinæ nomine commendati, in varias super hac purgationis, tempore pestis faciendæ, vel secus, controuersia, sententias distrahantur.

Opiniones diuerse circa purgatiuorum electionem.

Ex iis verò rursus qui purgationem admittunt, non omnes super purgatiuorum electione conueniunt. Quidam stant à parte fortiorum atque violentiorum, qualia sunt Helleborum, Euphorbium, atque inter compositiones vtiliores, Hiera Diacolocynthidos, & Confectio Hamech: idq; se iuxta Hippocratis decretum præstare dicunt, asserentis: in extremis morbis, qualis merito pestis censeri debet, extrema remedia esse adhibenda.

Alij verò purgatiua mediocria commendant: vt sunt, Rhabarbarum, Sennæ, Agaricus. E numero compositionum, Catholicum, Diaphœnicum, E-

lectuarium de Citro, de Pſyllio, Diaturbith, Diacarthami, & Tryphera Perfica, quam vnum è ſpecificis remediis peſtilentiæ eſſe iactitant. In eadem, circa Trypheram Georgius Agricola, cum plurimis aliis verſatur opinione: verùm ſucci Solani loco, quod mentem de ſua ſede dimouere poteſt, ſuccū Citri ſupponendum eſſe cenſemus.

Aliis demum remedia purgatiua probantur benigniora, & magis lenitiua, qualia ſunt Caſſia, Electuarium lenitiuum, vel manna in iure pulli gallinaei diſſolutum idque velut excellens ſpecificum à Philippo Ingraſſia commendatur.

Fraccaſtorius verò ſolum ſyrupum roſarum ſolutiuum, contra febrim peſtilentialem præ cæteris extollit.

Syrupus fumiterræ, & pomorum ſolutiuus, nonnullis inter alia celebratur, eò quod omnes humores aduſtos & melancholicos, qui præcipuè in febribus & morbis peſtiferis abundant, benignè expurget.

At verò, ſi tempus quo talia remedia purgatiua adminiſtrari debent, in-

quiratur, quidam præparationem humorum expectandam esse volunt, opiniononeque Hippocratis se fultes esse dicunt, qui scriptum reliquit: *Concocta*

*Quotempore
hæc remedia
purgativa ad-
hiberi debeant.*

medicanda esse & mouenda, non cruda. Alij verò contra sentiunt, eò quod malum nimis vrgeat & præcipitet: cuius sæpè malignitate fieret, vt mors omnem præparationem & concoctionem humorum anteuenteret. Quod si ad suæ assertionis confirmationem, auctoritas Hippocratis desideretur, proferunt hæc ipsius verba: *Si quid mouendum videtur, de principio moue*, quæ superius annotauimus.

*Causa tot opi-
nionum inter
se dissidentiu.*

Causa tot sententiarum inter se di-
gladiantium, non alia è Mercurialis iu-
dicio assignari debet, quam vis, ma-
gnitudo, & malitia pestilentiarum, &
id genus morborum Epidemiorum. Si-
ue enim purgatio administretur, siue
eadem retardetur: vel si purgatio cum
remediis violentis, aut benignis con-
iungatur: vel si ipso statim morbi ini-
tio, vel postea exhibeatur: siue demum
aliquis hac in parte lapsus, aut opera
moueatur; omnia vbique periculis sunt

obnoxia, imò plerumq; inopinato mors præ foribus, contra peritissimorū quorumcunque Medicorum experientiam accubat, aut ab ipsis etiā præuisa, laborantem trucidat.

Hanc in rem operæ pretium mihi videtur, egregium quoddam Massariæ *Responsum pro Medici in cura pestis notandum.* responsum, ex initio libri de cura Pestis, mutuari, contra illos potissimum illatum, qui Medicinam atque Medicos hucusque cauillantur, eò quod nullum certum & specificum, ad pestilentiam exterminandam remedium adinuenerint, vnde grauissimo ignorantix nomine traducuntur. Illo quippe responso luculenter elucescit, ipsosmet cauillatores reprehensione esse dignos, nec parum ignoratione rerum, tum humanarum, tum diuinarum laborare: cum adeò mente sint obtenebrata, vt non agnoscant, hæc mala à Diuino numine nostris sceleribus inflammato sæpè transmitti, eaque esse flagella quibus non rarò crimina nostra puniantur, nullis humanis viribus auertenda: nec Pestem propriè talem *Pestis cur sic distat.* fortitam fuisse vocabulum, ni maio-

rem eorum quos inuadit partem , de medio auferret. Hoc est nimirum Omnipotentis decretum , quod supra sub finem capitis sexti libri primi , in hæc
» verba produximus. Si in decretis meis
» ambulaueritis , dabo vobis pluuiam
» suo tempore : sin autem non audieritis me , constituam super vos tabem,
» pestilentiam , & scabiem , quæ non possit curari , ac dabo vobis cælum sicut
» ferrum , & terram sicut æs.

Illud porrò diuinum decretum omnibus obiicio , qui Medicinæ atque Medicis detrahunt , quando minùs ad votorum suorum portum appellere , nec suam ægris sanitatem ad libitum instaurare possunt. Hæc enim virtus non hominibus , sed soli Deo reseruatur : ab hominibus enim , quæ sunt ultra eorum vires , non sunt expectanda , imò satis superque ab illis actum est , quando suo munere fideliter , accuratèque perfuncti fuerint.

Sed ad sermonem de purgatione constitutum regrediamur , & post diuersas circa illam Medicorum opiniones , nostram insuper adiciamus , osten-

damusque: quod nam purgatiuorū remedium nobis sit. vtilius atque conuenientius.

Si corpus sit cacoehymicum, & putridis, qui malum foueant, atque sustentent, & febrem secum inuehant, abundet humoribus: non verebor ægris meis specificum quoddam remedium quod prædictos humores corruptos & vitiosos expurget, quodq; qualitatem simul venenatam retundat, exhibere.

*Consilium
Auctori in
purgatione
pestis.*

Hæc autem est Medicorum peritiorum, & magis in arte sua versatorum sententia: vt adhibeantur vna cum purgatiuis suis in peste curanda Alexiteria & Bezoardica communiora, si a'iorum vsus aut cognitio illis deficiat.

Palmarius in aquis cardui benedicti rhabarbarum infundendum esse docet, aut certè in aqua scabiosa, aut alia quadam Theriacali: cum quo præterea remedia quædam cor corroborantia sæpius coniungit.

*Purgatiuum
contra pestem,
Palmarij.*

Si verò cum bolo cassiæ & rhabarbari purgate tentet, mithridatium vna permiscet.

Heurnij.

Heurnius demum suum specificum purgatiuum hunc in modum præparat.

℥. Cæpe candidum, quod à parte superiore excavatū repleatur drachma Theriacæ, quacum tantillum pulueris tormentillæ & dictamni commisceatur: cæpe prædictum eo modo repletum charta quadam inuoluatur, & sub cineribus calidis coquendum reponatur.

Deinde in mortarium contundendum, vna cum additione aceti, calendulæ, & aquæ cardui benedicti iniiciatur, vt inde fiat expressio. In qua rursus, pro mollioribus & delicatoribus Trypheræ persicæ semivncia ab illo superadditur. Hæc compositio apud Pharmacopolas communiter reperitur, quam specificum in suo genere contra pestem remedium, supra asseruimus. Pro robustioribus vero, idem adiicit drachmam confectionis Hamech, vel Electuarij quod Indum appellatur, nec non alteram drachmam Electuarij de succo rosarū, quòd ad retorridos humores biliosos refrænandos sint valde accommodata.

*Iudiciū Austo-
ri de purgati-
uo Heurnij.*

Hoc est ipsummet Heurnij purgatiuum, quod minùs, vt arbitror, ab om-

nibus recipietur, licet in illius commendationem, sequentia verba subiungat: Hoc purgat & mox sudorem prouocat, » & veneno resistit, cor enim firmat. Hic » enim nullus segnitei locus est, omnia » ilicò agenda, nec metuo contrarios eodem tempore motus. Natura enim nisi » ilico vindicetur ab hoste, conclamatum » est: vsus hæc docuit proba esse. Si verò » corpus purum esset, à prauis succis nolum illud purgari. »

Hucusque doctissimus Heurnius qui sua tempestate infinitos penè cōtagione fideratos curauerat. E quibus certè verbis colligere possumus, non omnia purgatiua pesti curandæ esse consentanea: verùm illorum electionem maturo iudicio esse faciendam. Nihil enim, aut parum herclè proderunt, nisi Alexiteriis & Bezoardicis coniungantur.

Gentilis scriptis suis mandauit, quosdam suo tempore Medicos non infeliciter Diagridiis quibusdā veluti scamonea, in pestium profligatione vsos fuisse.

*Purgatiua
contra pestem
Gentilis.*

E celebrioribus Medicis, nonnulli hanc in rem Euphorbium, vt specificum

contra pestem purgatiuum experti sunt: unde pilulas ita conficiunt, vt cum duabus partibus croci, & aliis duabus mastichis, altera pars Euphorbij prædicti sine vlla præparatione permisceatur.

Et Fallopij.

Fallopius ipse, non parum id genus remedij exrollit, eò quod salubres multos ex illis effectus exortos agnouerit.

Iudicium Auctoris circa euphorbium.

Vt autem, quod nam sit meum hac in re iudicium aperiã: inter remedia pestis purgatiua, nulla ratione probare possum Euphorbium calidũ atque causticum, nec colocynthida, nec scammoneam, nec id genus simplicia gummosa, & nimium calefaciẽtia, quæ præcipuum nihilominus inter cõpositiones nostras, easque solemniore, locum occupant. Quid enim aliud eadem præstent non video, nisi quod corporibus ignem admoueant, naturam violenter afficiant, tam bonos quàm prauos humores sæpe numero mixtim euacuent, & illis plurimum noxæ, qui tamen eorum vsum recipiunt, inferant.

Obiectionis cuiusdam refutatio.

Quod si mihi opponatur: Ad vires veneni comprimendas, res bezoardicas, quæ sua sunt natura calidissimæ, vna

cum prædictis remediis calidis, & in inflammationibus adhiberi: ego quoque respondebo, tantum abesse, vt sic humor putridus qui febrim generat euacuetur: quin imò magis ac magis irritatur, & in perniciem ægroti inflammatur.

Si rursus obiiciant, inter classes remedium purgatiuorum, præter violenta, de quibus modo locuti sumus, alia reperiri mediocria, eaque magis lenitiua & benigniora, qualia sunt rhabarbarū, fenna, agaricus, myrobalani, cassia, manna, succus rosarum pallidarum, & similia: è quibus diuersæ remedium purgantium formulæ conflare possint, quæ non ita ac præcedentia inflammabunt, & violenter afficient: id ipsum libenter admitto, & benigniorum potius electio à me, quàm reliquorum in febribus pestilentialibus fieret. Illud enim mihi ob oculos in primis obuersatur, vt in prædictis morbis natura benignè à suis humoribus corruptis & putridis, à quibus opprimitur, liberetur: vtque simul venenum ea qua sequitur ratione propellatur.

*Purgatiua
mediocria
quanam.*

*Purgatium
contra pestem
Auctor.*

℞. radicū oxylapathi, tormentil-
læ, scorzonæræ, vniuscuiusq; drachmā
dimidiam, endiuia, portulacæ, citri, &
cardui benedicti singulorum drachmas
duas, florum buglossi, borraginis, viola-
rum, & cichorij singulorum pugillum
vnum : myrobalanorum chebulatorum,
& citriorū, singul. drachmas duas. Om-
nium fiat decoctio, è qua, postquam cla-
rificata fuerit tantum capies quantum
ad dosin sufficiet, addendo succi limo-
num semivnciam, vt aliquantulum red-
datur acidula. ~~Aut si mens~~^{Est}, macerabis
per viginti-quatuor horas in balneo Ma-
riæ tepido foliorum senæ semivnciam,
rhabarbari drachmas duas cum semisse,
santali citrini scrupulum vnum. Om-
nium fiat expressio, cui superaddantur,
succi rosarum pallidarū, & florum persi-
cariæ singulorū semivncia vel drachmæ
sex, cornu cerui præparati scrupuli duo,
pulueris vnicornu, & lapidis bezoardi,
vtriusque grana duo vel tria, & inde fiat
potio.

Aliud remedium purgatiuum valde,
contra prædictos morbos specificum, &
omnibus personarum generibus, imò

infantulis ac delicatulis accommodatum.

℞. aquarum oxalydis scabiosæ, & *Aliud eiusdē.*
pomorum curtipendulorum, singulorum vnciam, succi citri depurati, vncias duas: in liquoribus istorum ingredientium inuicem permixtis dissoluatur salis hypericini bene depurati scrupulus vnus. In hisce omnibus postea per 24. horas macerentur foliorū senæ drachmæ sex, fantali citrini, cinnamomi optimi cuiusque semi scrupulus: Omnia in vna tantum ebullitione decoquantur, & dein exprimantur: expressioni adde, syrupi cotoneorū sine saccharo & melle præparati (provt in nostra Pharmacopœa edocetur) vnciam vnā, essentiæ corallorum & perlarum, singul. grana sex, vnicornis, & lapidis bezoardici, singulor. grana tria. Inde fiat potio, quæ multum gustui erit accepta. Nam præterquam quod sal hyperici est bezoardicum & proprium contra omnes corruptiones, virtutem senæ purgatiuam multum adauget: & præterea syrupus cotoneorum, vt antea dictum est, valde est bezoardicum, roboratiuum, atque

simul purgatiuum, vt inde constet positionem prædictam plurimum contra pestem profuturam.

Tryphera persica commendatur.

Quod si in gratiam robustiorum, & minus delicatiorum virtutem supradictis remediis purgatiuis addere velis, id fiet adiectione duarum aut trium drachmarum Tryphere Persicæ compositionis Mesuæ, aut Ioannis Damasceni, quæ cum nullatenus calefaciat, plurimum affectibus contagiosis curandis inseruit. Verum loco solani, succum citri, vel pomorum curtispiculorum, aut certè florum violarum, ob rationes supra narratas adiicerem.

Illis præterea electuaria de citro, de psyllio, de succo rosarum, adici poterunt, ad dosin duarum è quolibet vel trium drachmarum, pro personis biliosis & atrabiliariis. Ea enim remedia minus sunt diagredia & calefacientia, imò verò satis omnibus obuia atque familiaria, licet eadem à me rarò vsurpentur. Quod ad cassiam verò attinet, siue illa transcoleatur, siue secus, licet illa sit remedium valde vsitatum, & ad refrigerandum appositum, illam tamen parcius in vsu habeo, &

beo, & mecum plurimi, ob rationes supra relatas, sentiunt.

Ea igitur purgantia quæ sunt mediocria & paulò benigniora, locum quidem in simplicibus pestilentialibus febribus, variolis, & aliis id genus morbis endemicis atque popularibus, habere poterunt: modo tamen cum bezoardicis minus calefacientibus, iuxta formulas à nobis antea præscriptas, permisceantur. Nec vero eadem vel ipsis infantulis, antequam malum foras erumpat, verebor propinare: Tantum etenim abest, ut eruptionem veneni à centro ad circumferentiam impediant: quin imo ipsam magis ac magis promouent, & à parte eiusdem veneni, quod aliàs naturam nimium prægrauaret & pessundaret, sua virtute ægrum exonerant.

Purgativorum prædictorum commendatio.

At vero si de vera peste oratio à nobis instituatur, ego certissimè confirmo, horum remediorum benignitatem atque mollitiem, nihil, aut parum profuturam. Cum enim illa usque ad pestilentiae radices atque fomitem penetrare non possint, à mali malignitate ut plurimum irridentur. Satiùs ergo fuerit pesti

Qua ratione vera pesti occurrendum.

veræ ſæuienti, aliquo remedio bezoardico atque præſtantiore occurrere, quod ſua inſita & abdita proprietate Arſenicales illius qualitates nimis malignas valeat edomare, & expugnare, cui herclè expugnationi, pharmaca, magis è metallicorum, quam vegetabilium claſſe deprompta ſubſeruiant.

Quanam purgatiua è metallicum remedia ſeligenda.

Inter purgatiua vero metallica, ea nobis veniunt ſeligenda, quæ maiorem habent cum venenis à quibus peſtilentiæ generantur, analogiam atque proportionem, vt ſic magis ac magis in illa agere poſſint. Venenum enim vnum ab alio, nõ ſecus ac clauus à clauo, vt aiunt, tunditur. Cum igitur antea ſatis abundè docuerimus, venena, à quibus ſuâ peſtes ducunt ſcaturiginem, eſſe Mercurialia, Arſenicalia, & Antimonialia: alexipharmacis ergo quæ ex Mercurij, Magnetiæ, Arſenici familiis deriuantur, vt procul hoc malum auerruncetur, neceſſariò vtendum erit.

Eximia circa remedia metallica obſervationes.

Cæterum hoc loco obſeruandum eſt, Arſenicum non modo in ſe continere ſpiritum, quo diteſcit, Arſenicalem: ſed etiam ſpiritus Antimoniales atque Mer-

curiales. Sic in Antimonio spiritus Mercuriales & Antimoniales resident : & in Mercurio vicissim Arsenicales & Antimoniales, in quibus vires metallicorum purgatiuæ, sudorificæ, & vomitiuæ inesse, prout supra demonstrauius, comperiuntur.

Obseruandum est præterea, omnia metalla, etiam imperfecta, & cum metallis, lapides marchesitas, & alias substantias metallicas, de iisdem spiritibus Arsenicalibus, Antimonialibus, & Mercurialibus participare. Vnde fit, vt diuersis euacuationibus, pro quantitate & copia illorum quibus abundant spirituum, famulentur.

Etenim cum spiritus Arsenicales, magis de natura salis fixi participent: idcirco magis sunt purgatiui, quàm sudorifici, atque vomitiui. Antimoniales vero quia magis sulphurei sunt, & præcipuum inter fixa & volatilia locum obtinent: vomitionem potius, quam sudorem, aut purgationem promouent. Mercuriales demum, eò quòd naturæ sint magis aëreæ, atque cæteris sint subtiliores, suos potius per sudores, quam per

Diuersa spirituum Arsenicalium, Antimonialium, & Mercurialium proprietates.

vomitum & aluum, sortiuntur effectus.

*Quantum
possit in sepa-
ratione horum
spirituum Chy-
micis.*

Interim tamen verus Philosophus, in vitali rerum anatomia versatus, potest è Mercurio, Antimonio, & Arsenico, separatim, vel coniunctim, iuxta artis documenta præparatis, extrahere remedia quæ solummodo erunt vel vomitiua, vel purgantia, vel sudorifica: aut quæ simul purgandi & vomitum ciendi facultatem obtinebunt: vel demum quæ similibus huiuscemodi, purgandi nimirum, & sudorem cum vomitu excitandi, virtutibus erunt prædita. Cuius rei probatio in ipsamet operatione, quã infra describemus, tota consistit.

*Prolepsis ad-
uersus contra-
sentientes.*

Verùm enim verò, quosdam iterum obgannire video, mihi que detrahere, ea potissimum de causa, quod maxima quæque venena ad toxicum pestilentia expugnandum adscisco: quodque præterea me specificas euacuationes, ex illis intrinsecus assumptis, mutuari profitear. Fieri enim non posse, dicunt, quin illud vniuersis Medicinæ legibus aduersetur, quæ in maximorum venenorum seriem, huiusmodi metallica reuocant. Verùm hoc vnum ab istis ob-

tractatoribus efflagito, vt supremum
 suum aliquantisper iudicium suspen-
 dant, donec, quibus ego fulciar rationi-
 bus atque argumentis, æqua mentis bi-
 lance perpenderit.

Superius à me non ita pridem de-
 monstratum est, quomodo ab omni
 hominum æuo atque memoria, cele-
 bres quique Medici, hæc, de quibus agi-
 tur, remedia metallica, ad curam plu-
 rimorum morborum, eorumque gra-
 uissimorum adhibuerint: imò ab illis
 ipsis non abhorruerint, quæ primam in
 catalogo venenorum sedem sibi vendi-
 cant. Qualia sunt sandaraca, chalcitis, *Maxima que-*
 spuma & flos æris, æs adustum, & similia: *que venena in*
 quam in rem ipsius Medicorum cory- *remedium ab*
 phæi, Hippocratis videlicet, suffragium *antiquis as-*
 à nobis fuit vsurpatum. *sumpta.*

Illud tamen præterea subiungam,
 quomodo temporibus succedentibus,
 virtutes quædam ingentes, in nonnul-
 lis substantiis metallicis occultæ, inno-
 tuerunt: quarum tamen nullam ante-
 cessores nostri notitiam exhauserunt.
 Hippocrates quippe, nunquam pro-
 prietatem lapidis Armeni agnouit, nec

*Quid de lapide
de Armeniaco
Hippocrates
& Galenus
senferint.*

etiam Galenus, qui libr. 9. simplic. nihil aliud huic lapidi tribuit, præterquam leuem quandam cum acrimonia extersionem, nec vllum illius vsum, nisi externum in oculorum affectibus, & aliis id genus receptum esse cupit. Quid tamen de lapide prædicto Trallianus, autor inter Græcos non parum commendatus scripserit: hæc verba sequentia è Græco fideliter expressa significant.

*Quid deinde
Trallianus.*

Quod si hiæra data, melancholiæ
imaginationes nihilominus infestare videantur, tunc sine vlla cunctatione lapidem Armeniacum dare festino. Noui enim ex veteribus, antiquiores ad Veratrum album properasse, vbi affectum ab aliis purgationibus nihil planè imminui conspicerent. Verùm ego lapidem Armeniacum veratro præfero. Atque licet vtentem ipso, experientia cognoscere, quomodo, præterquam quod efficaciter, etiam sine molestia, purget: quorum nihil veratrum album habere nouimus.

Eodem in capite Trallianus iterum pergit, magnas virtutes eiusdem lapidis

euacuatiuas, tam sursum, quam deorsum, per vomitum scilicet & alui deiectionem commemorare, idemque Medico consulit, quod si aduertat morbum hac vtraque euacuatione indigere: de eodem sine vlla præparatione, siue mauiis, ablutione, vsque ad tres vel quatuor scrupulos, plus vel minus, secundum ægroti vires, & humoris euacuandi quantitatem exhibeat. Quod si solam purgationem sine vomitu necessariam esse iudicet: tunc eundem lapidem ipsemet Trallianus per duodecim vices aut vltra lauari iubet, & ex eodem in aqua tepida, ad quinque vel sex scrupulos propinari. Quin imo pro ijs qui à potionibus penitus abhorrent, pilulas ex eodem componit, quas dicit ad purgandum humorem atrabiliarium omnium perniciosissimum accommodatissimas: nec idcirco parum eis profuturas, qui maniis, & aliis id genus affectibus melancholicis, quibus nihil atrocius corpus humanum experitur, diuexantur.

Lapis Armeniacus ad expellendum humorem atrabiliarium aptissimus.

Cæterum lapis Lazuli, eandem purgandi humoris melancholici nactus est,

Lapidis Lazuli virtus.

quam lapis Armeniacus proprietatem: non secus ac in ijsdemmet mineris ambo reperiuntur, & adolefcunt. Non mirum igitur videri debet, fi ijsdem gaudeant proprietatibus, quæ tamen Dioscoridem & alios antiquiores fugerunt, assignâtes solam lapidi Lazuli virtutem corrosiuam atque putrefactiuam. Quod nimirum in causa fuit cur Fuchsius in suis paradoxis pilulas ex eodem à pharmacopolis præparatas penitus improba-uerit: cum tamen frequenter in officinis veneant, & à nonnullis, mirum in modum, ad purgandum humorem melancholicum celebrètur: imò ipsis Hel-leboris tantopere ab antiquitate in hanc curam vsurpatis, vt antea ex Tralliano patuit, præferantur.

*Quæ metallica
nuper contra
pestem magna
virtutis inuen-
ta.*

Ex his omnibus hæc à me conclusio intenditur: nos iure merito metallicis remediis vti posse, non secus ac antiquis in more fuit. Quin imò cum plures substantias metallicas obseruauerimus, quarum facultates olim incognitæ fuerunt, & pro corrosiuis, putrefactiuis, venenatis, ac perniciosis habite, quæ tamen postea temporum successu

saluberrimæ, & vtilissimæ deprehensæ sunt, dignissimæque, quæ ad plurimorum morborum deploratorum curationem adhibeantur: nulla certè suboriri debet admiratio, si hisce postremis temporibus quidam reperti fuerint, & adhuc reperiantur Tralliani, qui pro vno solo lapide Armeniaco, aut Lazuli, qualitatibus vomitiuis & purgatiuis prædicto, necnō omnibus Helleboris in mania curanda prælato, alium lapidem inueniunt atque supposuerunt, Antimoniū scilicet, (quod ipse Myrepfus lapidem nominat) nec nō Arsenicū, & Mercuriū, virtutibus vomitiuis & purgatiuis donata, quæ mirificè ad pestem, omnium morborum violentissimam, profligandam inseruiant. Nec mirum illud etiā videri debet, quod si simplici quadam ablutione multoties repetita, erosionibus suis, atque vomitiuis effectibus, prædicti lapides Armeniacus & Lazuli spolientur, idem quoque in aliis contingat, Mercurio scilicet, Antimonio & Arsenico, quæ si semel exquisitis quibusdam præparationibus, longè multum prædictas ablutiones superantibus

emendentur, non modò suis qualitatibus erosius, vomitiuis & venenatis, si quas possident exuuntur: sed in alexiteria euadunt præstantissima, eoq; magis, quò lethalia à communi plebe fuerunt venena iudicata.

*Quæ ratio in
cura mania à
Tralliano ob-
seruata.*

Sicut ergo Trallianus iuxta præcepta quæ traduntur libro & cap. citato, certa quadam methodo in cura melancholiæ atque mania procedit, qua initium ducit à remediis clementioribus, scilicet Epithymo & sero lactis, deinde si malum accrescat, Hieram simplicem addit, quam Hiera Galeni subsequitur. Quod si malum hisce remediis illudat, pro Helleboro albo quod omnes antiqui in usum suum adsciuerunt, lapide utitur Armeniaco, tanquam summo & specifico remedio, ad atram bilem repurgandam accommodato: quod præterea propriis fultus experimentis, semel atq; iterum commendat, Helleboro prædicto multum præfert, & omnes Medicos, ut illius usum introducant, enixè rogatos esse cupit.

Pari quoque ratione nullus mirari debet, si, postquam nullum è remediis

purgatiuis communibus à nobis fuerit prætermiſſum, ad cætera recurramus purgantia, quæ à Mercurio, Magnesia & Arſenico educuntur: quibus proculdubio à nobis experientia compertis, & magnorum virorum authoritate comprobatis, locum damus excellentiorem, in cura peſtis facienda, quàm Colocynthidi, Scammoneæ, Euphorbio, Hieræ Logadij & Pacchij, cōfectioni Hamech, atq; Electuario Indo, tam maiori quàm minori. Ea tamen ſunt ſumma, quibus in omnibus morbis deploratis uſa eſt antiquitas, remedia: quæ quoniam maiori cum naturæ totius commotione, atque violentia purgant, & magis quàm prædicta noſtra calefaciunt, modo ſolerti manu præparentur, de iis ſigillatim nō nulla delibabimus.

Quibus remedia in morbis deploratis uſa fuerunt anti-

Amplior de Mercurio tractatus.

Primùm igitur à Mercurio exordiemur, quem ſi paulò exactius diſquiſuerimus, & quid interius contineat per anatomiam ob oculos propoſuerimus: beneuolus Lector boni. & æqui conſulet, nec moram noſtram idcirco atro in hac re carbone notabit. Cùm enim metallicum iſtud, in curam plurimorum

morum morborum, eorumque contagioforum atque grauissimorum, quales sunt Lues Venerea lepræ soror germana, hisce temporibus adhibeatur: plurimam ex istis nostris obseruationibus utilitatem, nullus haurire non poterit.

*Mercurij natura paucis o-
lim cognita.*

Quòd Græci antiquiores tenuem admodum hydrargyri cognitionem habuerint, vel ex eo colligi potest, quod scribit Dioscorides lib. 5. cap. 70. & longo post ipsum tēpore Oribasius Medic. Coll. lib. 13. necnon Actuarius lib. 5. Method. Med. cap. 12. Isti quippe omnes senserunt Mercurium talis esse naturæ, vt non nisi in vasis vitreis, plumbeis, aut stanneis contineri possit: quod planè est absurdum. Eam pariter opinionem Auicēnas Arabs, qui longo post Græcos floruit interuallo, maioremq; illis de hoc metallico adeptus est cognitionem, planè traducit, illosque hoc potissimum nomine ignorantia arguit lib. 2. tract. 2.

Galenus ipse, qui rerum omnium peritiam sibi quodammodo visus est arrogasse, profitetur tamen ingenuè, se metallici istius qualitates, siue interius assu-

matur, siue exterius applicetur, exactè non tenere. Illud enim vt paulò antè monuimus, nusquam perfectè ab antiquis compertum est.

Posteriorib. verò sæculis contra Mercurio accidit, qui in communem ferè vsum adscitus est, & exactius quàm antea à studiosis mentibus examinatus. Vnde factum, vt non paucæ circa illius naturam atque facultates controuersia, inter Medicos modernos celebriores exortæ sint. Quidam enim illum naturæ esse calidæ perhibuerūt, alij verò frigidæ. Quidam rursus illum adèò extulerunt, & pro tam singulari remedio habuerunt, vt Angelicum pronuntiarint. Alij demū vt toxicum quoddam perniciosissimū, è communi hominum vsu atque commercio exterminandū docuerunt. Quas verò in sententiæ suæ confirmationem, vtraque Doctorum factio in medium proferat rationes, huc referre non placet, nedum refellere etiam, vel approbare: cū abundè hac de re à nobis in consilio de lue Venerea, apud Tetradem nostram pertractatū sit. Quo loco mirandas admodum huiusce metallici

*Quanam de
Mercurij na-
tura sint sen-
tentia.*

vomitum & aluum, sortiuntur effectus.

*Quantum
possit in sepa-
ratione horum
spirituum Chy-
mici.*

Interim tamen verus Philosophus, in vitali rerum anatomia versatus, potest è Mercurio, Antimonio, & Arsenico, separatim, vel coniunctim, iuxta artis documenta præparatis, extrahere remedia quæ solummodo erunt vel vomitua, vel purgantia, vel sudorifica: aut quæ simul purgandi & vomitum ciendi facultatem obtinebunt: vel demum quæ similibus huiuscemodi, purgandi nimirum, & sudorem cum vomitu excitandi, virtutibus erunt prædita. Cuius rei probatio in ipsamet operatione, quâ infra describemus, tota consistit.

*Prolepsis ad-
uersus contra-
sentientes.*

Verùm enim verò, quosdam iterum obgannire video, mihi que detrahere, ea potissimum de causa, quod maxima quæque venena ad toxicum pestilentia expugnandum adscisco: quodque præterea me specificas euacuationes, ex illis intrinsecus assumptis, mutuari profitear. Fieri enim non posse, dicunt, quin illud vniuersis Medicinæ legibus aduersetur, quæ in maximorum venenorum seriem, huiusmodi metallica reuocant. Verùm hoc vnum ab istis ob-

tractatoribus efflagito, vt supremum
 suum aliquantisper iudicium suspen-
 dant, donec, quibus ego fulciar rationi-
 bus atque argumentis, æqua mentis bi-
 lance perpenderit.

Superius à me non ita pridem de-
 monstratum est, quomodo ab omni
 hominum æuo atque memoria, cele-
 bres quique Medici, hæc, de quibus agi-
 tur, remedia metallica, ad curam plu-
 rimorum morborum, eorumque gra-
 uissimorum adhibuerint: imò ab illis
 ipsis non abhorruerint, quæ primam in
 catalogo venenorum sedem sibi vendi-
 cant. Qualia sunt sandaraca, chalcitis, *Maximaque*
 spuma & flos æris, æs adustum, & similia: *que venena in*
 quam in rem ipsius Medicorum cory- *remedium ab*
 phæi, Hippocratis videlicet, suffragium *antiquis as-*
 à nobis fuit vsurpatum. *sumpta.*

Illud tamen præterea subiungam,
 quomodo temporibus succedentibus,
 virtutes quædam ingentes, in nonnul-
 lis substantiis metallicis occultæ, inno-
 tuerunt: quarum tamen nullam ante-
 cessores nostri notitiam exhausserunt.
 Hippocrates quippe, nunquam pro-
 prietatem lapidis Armeni agnouit, nec

etiam Galenus, qui libr. 9. simplic. nihil aliud huic lapidi tribuit, præterquam leuem quandam cum acrimonia extersionem, nec vllum illius vsum, nisi externum in oculorum affectibus, & aliis id genus receptum esse cupit. Quid tamen de lapide prædicto Trallianus, autor inter Græcos non parum commendatus scripserit: hæc verba sequentia è Græco fideliter expressa significant.

Quid de lapide Armeniaco Hippocrates & Galenus senserint.

Quod si hiæra data, melancholiæ
 „ imaginationes nihilominus infestare videantur, tunc sine vlla cunctatione lapidem Armeniacum dare festino. Noui enim ex veteribus, antiquiores ad Veratrum album propetasse, vbi affectum
 „ ab aliis purgationibus nihil planè immi-
 „ nui. conspicerent. Verùm ego lapidem
 „ Armeniacum veratro præfero. Atque
 „ licet vtentem ipso, experientia cognoscere, quomodo, præterquam quod effi-
 „ caciter, etiam sine molestia, purget: quorum nihil veratrum album habere no-
 „ uimus.

Quid deinde Trallianus.

Eodem in capite Trallianus iterum pergit, magnas virtutes eiusdem lapidis

euacuatiuas, tam fursum, quam deorsum, per vomitum scilicet & alui deiectionem commemorare, idemque Medico consulit, quod si aduertat morbum hac vtraque euacuatione indigere: de eodem sine vlla præparatione, siue mauiis, ablutione, vsque ad tres vel quatuor scrupulos, plus vel minus, secundum ægroti vires, & humoris euacuandi quantitatem exhibeat. Quod si solam purgationem sine vomitu necessariam esse iudicet: tunc eundem lapidem ipsemet Trallianus per duodecim vices aut vltra lauari iubet, & ex eodem in aqua tepida, ad quinque vel sex scrupulos propinari. Quin imo pro ijs qui à potionibus penitus abhorrent, pilulas ex eodem componit, quas dicit ad purgandum humorem atrabiliarium omnium perniciosissimum accommodatissimas: nec idcirco parum eis profuturas, qui maniis, & aliis id genus affectibus melancholicis, quibus nihil atrocius corpus humanum experitur, diuexantur.

Lapis Armeniacus ad expellendum humorem atrabiliarium aptissimus.

Cæterum lapis Lazuli, eandem purgandi humoris melancholici nactus est,

Lapidis Lazuli virtus.

quam lapis Armeniacus proprietatem: non secus ac in ijsdemmet mineris ambo reperiuntur, & adolefcunt. Non mirum igitur videri debet, fi ijsdem gaudeant proprietatibus, quæ tamen Dioscoridem & alios antiquiores fugerunt, assignâtes solam lapidi Lazuli virtutem corrosiuam atque putrefactiuam. Quod nimirum in causa fuit cur Fuchsius in suis paradoxis pilulas ex eodem à pharmacopolis præparatas penitus improba-uerit: cum tamen frequenter in officinis veneant, & à nonnullis, mirum in modum, ad purgandum humorem melancholicum celebrêtur: imò ipsis Hel-leboris tantopere ab antiquitate in hanc curam vsurpatis, vt antea ex Tralliano patuit, præferantur.

*Quæ metallica
nuper contra
pestem magna
virtutis inuen-
ta.*

Ex his omnibus hæc à me conclusio intenditur: nos iure merito metallicis remediis vti posse, non secus ac antiquis in more fuit. Quin imò cum plures substantias metallicas obseruauerimus, quarum facultates olim incognitæ fuerunt, & pro corrosiuis, putrefactiuis, venenatis, ac perniciosis habitæ, quæ tamen postea temporum successu

saluberrimæ, & vtilissimæ deprehensæ sunt, dignissimæque, quæ ad plurimorum morborum deploratorum curationem adhibeantur: nulla certè suboriri debet admiratio, si hisce postremis temporibus quidam reperti fuerint, & adhuc reperiantur Tralliani, qui pro vno solo lapide Armeniaco, aut Lazuli, qualitatibus vomitiuis & purgatiuis prædico, necnō omnibus Helleboris in mania curanda prælato, alium lapidem inueniunt atque supposuerunt, Antimoniū scilicet, (quod ipse Myrepsus lapidem nominat) nec nō Arsenicū, & Mercuriū, virtutibus vomitiuis & purgatiuis donata, quæ mirificè ad pestem, omnium morborum violentissimam, profligandam inferuiant. Nec mirum illud etiā videri debet, quod si simplici quadam ablutione multoties repetita, erosionibus suis, atque vomitiuis effectibus, prædicti lapides Armeniacus & Lazuli spolientur, idem quoque in aliis contingat, Mercurio scilicet, Antimonio & Arsenico, quæ si semel exquisitis quibusdam præparationibus, longè multum prædictas ablutiones superantibus

emendentur, non modò suis qualitatibus erosivis, vomitiuis & venenatis, si quas possident exuuntur: sed in alexiteria euadunt præstantissima, eoq; magis, quò lethalia à communi plebe fuerunt venena iudicata.

*Quæ ratio in
cura manie à
Tralliano ob-
servata.*

Sicut ergo Trallianus iuxta præcepta quæ traduntur libro & cap. citato, certa quadam methodo in cura melancholiæ atque manie procedit, qua initium ducit à remediis clementioribus, scilicet Epithymo & sero lactis, deinde si malum accrescat, Hieram simplicem addit, quam Hiera Galeni subsequitur. Quod si malum hisce remediis illudat, pro Helleboro albo quod omnes antiqui in usum suum adsciuerunt, lapide utitur Armeniaco, tanquam summo & specifico remedio, ad atram bilem repurgandam accommodato: quod præterea propriis fultus experimentis, semel atq; iterum commendat, Helleboro prædicto multum præfert, & omnes Medicos, ut illius usum introducant, enixè rogatos esse cupit.

Pari quoque ratione nullus mirari debet, si, postquam nullum è remediis

purgatiuis communibus à nobis fuerit prætermiffum, ad cætera recurramus purgantia, quæ à Mercurio, Magnesia & Arsenico educuntur: quibus proculdubio à nobis experientia compertis, & magnorum virorum authoritate comprobatis, locum damus excellentiorem, in cura pestis facienda, quàm Colocynthidi, Scammoneæ, Euphorbio, Hieræ Logadij & Pacchij, cōfectioni Hamech, atq; Electuario Indo, tam maiori quàm minori. Ea tamen sunt summa, quibus in omnibus morbis deploratis vfa est antiquitas, remedia: quæ quoniam maiori cum naturæ totius commotione, atque violentia purgant, & magis quàm prædicta nostra calefaciunt, modo solerti manu præparentur, de iis figillatim nõnulla delibabimus.

Quibus remedia in morbis deploratis vfi fuerunt antiqui.

Primùm igitur à Mercurio exordiemur, quem si paulò exactius disquisuerimus, & quid interius contineat per anatomiam ob oculos proposuerimus: beneuolus Lector boni. & æqui consulet, nec moram nostram idcirco atro in hac re carbone notabit. Cùm enim metallicum istud, in curam plurimorum

Amplior de Mercurio tractatus.

morum morborum, eorumque contagioforum atque grauissimorum, quales sunt Lues Venerea lepræ soror germana, hisce temporibus adhibeatur: plurimam ex istis nostris obseruationibus utilitatem, nullus haurire non poterit.

*Mercurij natura paucis o-
lim cognita.*

Quòd Græci antiquiores tenuem admodum hydrargyri cognitionem habuerint, vel ex eo colligi potest, quod scribit Dioscorides lib. 5. cap. 70. & longo post ipsum tēpore Oribasius Medic. Coll. lib. 13. necnon Actuarius lib. 5. Method. Med. cap. 12. Isti quippe omnes senserunt Mercurium talis esse naturæ, ut non nisi in vasis vitreis, plumbeis, aut stanneis contineri possit: quod planè est absurdum. Eam pariter opinionem Auicēnas Arabs, qui longo post Græcos floruit interuallo, maioremq; illis de hoc metallico adeptus est cognitionem, planè traducit, illosque hoc potissimum nomine ignorantia arguit lib. 2. tract. 2.

Galenus ipse, qui rerum omnium peritiam sibi quodammodo visus est arrogasse, profitetur tamen ingenuè, se metallici istius qualitates, siue interius assu-

matur, siue exterius applicetur, exactè non tenere. Illud enim vt paulò antè monuimus, nusquam perfectè ab antiquis compertum est.

Posteriorib. verò sæculis contra Mer- *Quanam de*
curio accidit, qui in communem ferè v- *Mercurij na-*
sum adscitus est, & exactius quàm antea *tura sint sen-*
à studiosis mentibus examinatus. Vnde *sentia.*
factum, vt non paucæ circa illius natu-
ram atque facultates controuersæ, inter
Medicos modernos celebriores exortæ
sint. Quidam enim illum naturæ esse ca-
lidæ perhibuerūt, alij verò frigidæ. Qui-
dam rursus illum adeò extulerunt, &
pro tam singulari remedio habuerunt,
vt Angelicum pronuntiarint. Alij demū
vt toxicum quoddam perniciosissimū,
è communi hominum vsu atque com-
mercio exterminandū docuerunt. Quas
verò in sententiæ suæ confirmationem,
vtraque Doctorum factio in medium
proferat rationes, huc referre non pla-
cet, nedum refellere etiam, vel appro-
bare: cū abundè hac de re à nobis in
consilio de lue Venerea, apud Tetra-
dem nostram pertractatū sit. Quo loco
mirandas admodum huiusce metallici

*Virtus Mer-
curij quanta.*

virtutes exposuimus, non in quantum certè calidum est vel frigidum (id enim parū interesset) sed quatenus est spiritus corporeus, aut corpus spiritale. Spiritus, inquam, stupendæ valde naturæ, à quo veluti igne quodam deuorante, corpora metallica solidiora dissolui possunt, & in suam transmutari sine vlllo sensu essentiam, non secus ac sale marino aqua maris continetur. Denique metallicum istud iure merito Proteo cuidam comparari potest, qui varias fingitur subinde formas induisse: cuius tamen pars vel etiam minima, iisdē quibus totum, prædita est facultatibus. Cùm enim spiritus sit quidam volatilis, ab igne sursum effertur: sed quantumuis ab illo in altum feratur, suum tamen corpus retinet, nec vllam subit corruptionem aut alterationem, eò quod in sui corporis consistentia omnia mirè elementa contineantur, & homogeneæ, (vt aurum ipsum) sit essentiæ. Hinc fit nimirum, vt ingens inter vtrumque sit familiaritas mutua, atque necessitudo: quæ vel ex eo colligitur, quòd eo ipso, quo in essentiam & purissimam simplicitatem redu-

cuntur tempore, hydrargyri spiritus, magnetica quadam virtute, & incomprehensibili, corporis perfecti, id est, auri, formam, vt sibi copuletur, attrahat: & aurum corporeum essentiam Mercurij spiritalem in se concipiat, & ea quodammodo imprægnetur: vt in essentiam & materiã veluti primam redigatur. Quæ certè fit ratione, vt vterque fiat ψυχονομος & σωματικός ψυχος, id est, spiritus corpori vnitus, & corpus spiritui copulatum.

Illud quidem magisterium non vno, vel paucis diebus perficitur: at moram temporis, abundè compensat operis admiratio. Hoc quippe modo præstantissimi quique Medici, & veri Philosophi suas vniuersales conficiunt Medicinas, ad tuendam corporis humani sanitatẽ, & grauissimos morbos profligandos, apertissimas.

Omnia tamen interim ab hydrargyri *Quanto opere* dependent præparatione. Illud enim si *Mercurij præ-* exactè non præpararetur, & crudum, siue *paratio, vel* interius assumendum, siue exterius ap- *Medicinis in-* plicadum exhibeatur: venenum potius, *seruiat, requi-* quàm remedium vtile dici debet. Paracelsus ipse, qui inter Chymicos om-

- nium solertissimè Mercurij anatomiam indagavit, eiusdem est opinionis, quam videre licet, tum in sua chirurgia, tum
- » alibi: dum scripsit, Mercurius crudus
 - » tremorem & rigorem in homine ponit.
 - » Et infra ibid. pag. 65. Mercurius nisi optimè præparetur, eosdem morbos inducit, si intra corpus sumatur, quos efficit
 - » extra corpus.

Sic itaque non minus contra Mercurium crudū inuehitur Paracelsus, quàm Fernelius in suo de Lue Venerea libello: quo loco huiusmodi remedium non paucis exagitat.

Qui Mercurium crudum in usu habuerunt.

Qui sequentibus tamen temporibus viguerunt Medici, hoc metallicum nihilominus, licet crudum, in usu posuerunt, illudque vnctione, vel alio modo ad Lue Venereæ medelam, nec sine felici quandoque successu, adhibuerunt.

Ænobarbus omnium primus, pilulas ex hydrargyro crudo, sine vlla præparatione composuit.

Brassauola crudum ipsummet, in parua quantitate, contra puerorum vermiculos propinandum exhibet.

In usu modo positum est, pilulas in
ha

hac alma Parisiorum ciuitate, ex hy- *Pilula è Mer-*
 drargyro crudo præparare, modo antea *curio præcipi-*
 in succo limonum, & tantillo terebin- *sato.*
 thinæ dissoluatur, addaturque Diam-
 bra, aut aliquis puluis, aut confectio cor-
 dialis, qualis est de hyacintho, alkermes,
 vel ipsamet Theriaca. Inde fiunt pilu-
 læ, quarum duas vel tres exhibent pro
 dosi, è quibus præclara nonnunquam
 exoriuntur experimenta, tum contra
 gonorrhæas virulentas, tum lues Vene-
 reas non ita radicata: illas enim beni-
 gnè subducunt, & venenum specifica
 quadam virtute extinguunt.

Palmarius doctus, celebris Fernelij *Pilula ex*
 discipulus, minimè sui magistri senten- *Mercurio præ-*
 tiam sequitur, sed pilulas penè prædi- *cipitate Pal-*
 ctis similes, ex hydrargyro crudo com- *marij.*
 ponit, quibus hæc ab ipso, sub finem
 lib. de Eleph. additur inscriptio: Cata-
 potia ex hydrargyro, quæ retorrida bilis &
 omnium acrium humorum, ac malignorum
 ferociâ domant & compescunt, eosque sen-
 sim, nullo ventriculi incommodo expurgât.

Sin autem hac in parte meum inqui-
 ratur iudicium: nulla ratione hoc re-
 medium probare possum, cùm multò

plus damni, quàm salutis & vtilitatis assummentibus inferat.

E contrario verò si bene metallicum istud præparetur, & in essentiam redigatur: quod fit sublimatione, calcinatione, vel solutione, (philosophicas autem non vulgares intelligo) tunc excellens fit Theriaca, quo modo à præcipuo quodam Chymicorum Duce nominatur.

Mirifica virtutes Mercurij in essentiam redacti.

Idem præterea Coryphæus, hoc metallicum in essentiam redactum, auri essentiae simile esse contendit, eandemque illi, quam auri essentiae, conseruandi, instaurandi, & quasi hominem ad iuuenilès annos reuocandi virtutem assignat. Quadam enim potentia mirabili, illum purgat, atque ab omnibus putridis & venenatis, quæ illius mortem accelerant, corruptionibus præseruat.

Quanam inter Mercurium crudum & præparatum differentia.

Magna igitur inest inter Mercurium crudum & præparatum differentia: pro vt ab Ægineta, qui maiorem quàm cæteri Græcorum, eius metallici notitiam habuit, in suo lib. 7. confirmatur. *Argentum viuum, inquit, ad Medicum usum non ita assumitur, cum venenum existat:*

*verum quidem vstum ipsum, ac in cinerem »
redactum, aliis speciebus permixtum, cho- »
licis & vuluulosis bibendum dederunt. Quo »
certè loco author iste, quandam cogni-
tionem earum, quæ nunc sunt in vsu,
Mercurij præcipitationum videtur ha-
buisse.*

Hac fortasse viri istius doctissimi qui-
dam victi autoritate, minus olim veriti
fuerunt, Mercurium præcipitatum, siue
mortificatum, Iliacis passionibus, mor-
bis deploratissimis, exhibere. Serapio
testatur, illum suo tempore fuisse v-
surpatum: idem tamen subiungit, præ-
dictum Mercurium nihil sic profuisse,
nec vilo modo mortem ægrotorum co-
hibuisse.

Huic, nihilominus morbo Hierony-
mus Montanus vir celeberrimus, idem
remediũ cum Philonio & Diacumino
permixtũ, huiusmodi malis præscribit.

In numero trium, de quibus supra
memini, hydrargyri præparationũ, calci-
nationem comprehendì, sub qua pariter
præcipitatio per me recensabitur: verum
ea cautela in mentem reuocetur, qua
easdem philosophicas nuncupauì. De

*Vulgares Mer-
curij prepara-
tiones impro-
bantur.*

vulgaribus igitur Mercurij præcipitationibus, nullā facio mentionē, qui licet ab aquis fortibus, semel atq; iterum abluitur, corrosius tamē & vomitius esse nō definit: eò quòd ignei illius spiritus ab istis aquis fortibus separari non possint.

Eæ igitur præcipitationes nullo modo mihi probātur: sed illæ potissimū quæ beneficio solius Mercurij, in vase circulatorio ad id apto concinnantur: in eo enim vase diu agitur, ope ignis, per gradus accēsi præcipitatur, & tandem in pulverem rubeum purpureumque, qui mirificæ sit virtutis, reducitur.

*Quomodo
Mercurius ci-
tissimè præci-
pitetur.*

Citius multò pariter idem Mercurius, mediante igne auri interno, etiam si eodem materialiter adiiciatur, præcipitari potest: At in momento & velocissimè, si cum auro essentificato præparetur. Ex illis enim ambobus, ad debitam proportionem permixtis, stupenda quædam fit coniunctio, quæ nullis non miraculis scatet & illustratur.

*Virtus Mercu-
rj per artem
præcipitati
quantæ.*

At verò, ne quibusdam in eadem soli versari sententia videamur, neve primi tanti remedij simus præcones & laudatores: quid de illo Palmarius ad fi-

nem lib. sui de Elephantiaſi, prædicet,
 pauliſper audiamus. Omnium, inquit, »
 remediorum elephantiorum vires ſu- »
 perat catharticum noſtrum metallicum, »
 acrem omnem, ac ferinam humorum »
 omnium qualitatem, ac malignitatem »
 mirè obtundens, ac nihilominus blan- »
 dè adeo aluum ſoluens, vt pueris & præ- »
 gnantibus tutò dari poſſit. Conſtat ex »
 hydrargyro & auro ſic permixtis atque »
 immutatis longa maceratione, vt vim »
 catharticam aſſequantur. Vna autem & »
 eadem opera, pituitam & craſſos omnes »
 humores expurgat, & calidam ac ſiccam »
 viſcerum omnium conſtitutionē emen- »
 dat: datur granorum ſex pondere Huc- »
 uſque Palmarius de ſuo cathartico me- »
 tallico ex hydrargyro cōmuni & foliis,
 auri, vt ſupponi debet, cōflato: eò quod
 diuturno tēpore illud præparari aſſeue-
 ret. Præcipitata quippe cathartica quæ *Qua ratione*
 cum Mercuriis metallicis fiunt, aut *cathartica è*
 philoſophicis, & auro in eſſentiam re- *metallicis cō-*
 ducto, in modum arcani, magiſterij, *poſita veloci-*
 tincturæ, liquoris, ſulphuris, vel ſa- *ter perficiantur.*
 lis: momento temporis perficiuntur.
 Aurum enim, vt ſemel eſt apertum,

tam igneæ est naturæ, tamque potentis, ut dicto citius suam exerat actionē. Verum de omnibus huiuscemodi auri in essentiam redacti rationibus, satis luculenter in Tetrade nostra differuimus : quò Lectorem studiosum amandamus.

Inpræsentiarum verò, cùm nobis sermo de sola peste sit institutus, quædam solummodo cathartica ex hydrargyro educta docebimus, quæ tam lethali morbo prosint auerruncando.

Mercurius vitæ (sic enim appellant) primum inter prædicta purgatiua specifica gradum obtinet.

Quomodo Mercurius vitæ præparetur. Ille autem eo modo conficitur. Duæ hydrargyri partes in meteoron modo communi redactæ, cum vna parte metallinæ stellatæ, & Magnesiæ Saturninæ, quæ omnibus metallis ad debitam proportionem sit imprægnata, permiscuntur: omnia in puluerem reducuntur, redacta simul commiscuntur, & in cornutam subito proiiciuntur, (aliàs enim sic momento citius isthæc incalescerent, atque fumarent, ut ne manum quidem liceret admouere) Dein accenso igne per gradus liquor tandē gummosus destillabit cum portione aliqua Mercurij

currētis, qui facillimè separari poterit, & seorsim ad alios vsus referuari: est enim Mercurius Philosophicus: Gummosus autē liquor in aqua frigida, in oculi momento, præcipitabitur in puluerē niuis instar candidissimum, qui pluries abluendus, donec planè dulcescat. Ex aqua, vitriolica aciditate imprægnata, verum spiritum vitrioli antipilepticum verus Chymicus eliciet.

Puluis iste candidus, iuxta præscriptū artis, ad ignem lentum exiccetur, quem tandem cum spiritu vini, aut aqua vitæ Juniperi accensa circularē & fixare poteris: cuius pulueris quatuor vel quinque grana exhibentur, vel in infusione, cum aliquo liquore: vel in substantia cum conserua rosarum: vomitum & purgationem simul operabitur, mirosque tam in curatione omnium pestium, quàm luis Veneræ, & aliorum morborum contagioforum expulsionē præstabit effectus.

*Pulueris
Mercuriorum
cōflati virtus.*

Qui puluerem istum cum solo naturæ sulphureo sale fixare nouerit, specificū admodum sine vomitiuo purgatiuum conficiet.

Paulò verò inferius rationem suo loco

docebimus, quomodo ex illo, sudorificum eximiae virtutis, & valde Bezoardicum præparabitur.

*Abstrusus
Mercurij vite
præparatio ra-
tio.*

Philosophus hac vnica nequaquã contentus est præparatione: verum liquorẽ gummosum spiritu salis solaris imprægnat, omnia digerit philosophicè, & in essentiam redigit: quæ potest metallum ipsum pretiosissimum perfectissimè dissolvere, sua tinctura spoliare, vel in liquorem reducere, qui per alembicum traductus, magisterium ad quauis venena, pestium, luis Veneræ, & omniũ malorum contagiosorum & astralium, siue illorum quorum causæ nobis sunt occultæ, expellenda, in minima quauis datum quantitate erit excellentissimum.

*Mercurij pur-
gatum quo-
modo præpa-
retur.*

Alia verò methodo hydrargyrum præparatur, quãdo scilicet octo partes Mercurij in meteoron redacti, & sex vulgaris acceptæ cõminuuntur, & ad integram vsq; hydrargyri, liquescentis mortificationem permiscuntur. Omnia deinde in matraciũ iniici debent, & ignis sublimationis per sex horas adhibendus, vt tota materia sublimetur, & in formã chrysalinam reducat: reïterata sublimatione

habebis Mercuriũ dulcem purgatiuum, de quo, pondere viginti granorum vel amplius exhibere poteris.

Ego vt verum fatear hac in operatione aquis penit⁹ crudis, vt antea protestatus sum, abstineo: illarum quippe effectus nunquã aquis philosophicis & metallicis respōdent. Mercurium præterea in meteoron cōmuniter reductum nunquam in vsum adhibeo, quin imò in quintam essentiam reuoco, tamque perfecte depuro, vt clarius atque pellucidius ipso met mihi chrystallo reddatur: Vtorque eademmet operatione quam Arnaldus de Villa noua, in suo de perfecta lapidis inuestigatione libro cap.3. docet.

*Quomodo
Mer. nrius ab
auctore pra-
parari soleat.*

Sic ergo præstātissimum fit alexipharmacum, quod omnia è corpore venena eiicit atq; exturbat: vt proinde mirificè contra pestes & lues venereas cōferat, si præsertim, vel forma, vel spiritu, aut auri tinctura imprægnetur. Qua certè ratione, tunc adedè magnificè & potenter toxica quæuis, vt magnes ad se ferrum, occulta sua proprietate, pertrahit.

Magna igitur hæc sunt atque sacra

*Lex Hippo-
crati de celan-
dis mysteriis
artis cuiusque*

myſteria, quæ ne amplius in propatulo exponam, obſtat lex Hippocratica, alibi à nobis hanc in rem allegata. Illa enim breui quodam compendio comprehenſa, cauet, ne res ſacræ, prophanæ, ſui publicatione reddantur.

*Quomodo
Manna pur-
gatiuum è
Mercurio cõ-
ponatur.*

E Mercurio rurfus manna quoddam purgatiuum, & oleum conficitur, quod itidem non mediocri pollet purgandi facultate. At verò ſi plures curioſus Lector hydrargyri præparationes videre cupit purgatiuas, adeat ea quæ nos de illo in Tetrade noſtra ſub finem capitis de argento viuo, & in cõſilio de Lue Venerea tradidimus. Tempus nunc poſtulat, vt ad remedia purgatiua, quæ ex Antimonio depromuntur, deſcendamus.

Quantum verò Palmarius, hydrargyrum tantopere à Fernelio vituperatum, & pro lethali veneno æſtimatum extollit: tantundem ab Antimonio, in ſuo de peſte tractatu, detrahit.

*Magneſia à
quibus lauda-
ta fuit, ant
condemnata.*

Matthiolus tamen Antimonium ad tertium uſque cœlum eleuat, vt alibi declarauimus: adiungitque in magna quadam, quæ Bohemiam anno ſalutis

M. D. LXII. & M. D. LXIII. afflixit, pestilentia, nullum aliud Antimonio, ad pondus trium vel quatuor granorum exhibito, præsentius fuisse remedium.

Buccius cap. libri sui 21. memorandam apprimè Chymici cuiusdam Colf appellati, historiam recenset: qui ex Antimonio lapidem quendam bezoardicum (floridum vocat ille) composuerat, quo mediante stupenda valde prodigia perficiebat.

Lapis ex Antimonio factus.

Alibi pridem à me non semel relaturn est, & iterum refero, me nusquam vitrum Antimonij probare posse: licet innumeros norim Medicos qui illo probe uti soleant, à quorum certè titulo circulatores omnes procul semoueo, qui huc & illuc, ut homines facilius circumueniant, semper discurrent.

Vitrum Antimonij ab Auctore improbatum.

Quo minus autem diutius in explicandis admirandis huiusce metallici virtutibus inmoror: longior ille, quem hanc in rem produxi, tum suprà, tum in mea Tetrade, sermo atque tractatus obfistit.

Varia ex Antimonio medicina iam pridè composita.

Ducentis circiter ab hinc annis Basilii Valètinus ordinis Sancti Benedicti

monachus infinita propemodum remedia purgatiua, sudorifica, & restauratiua, ex Antimonio, quæ miræ essent efficaciæ, à se composita descripsit. Vt autem illorum præparatio, aliud multò præstātius, quam vitrum spondet Antimonij: sic eadem grauissimis quibusque morbis opem ferunt præsentissimam.

Decem aut duodecim in mea Tetradē Antidotos ex Antimonio conflatas descripsi, quarum nonnullæ contra pestem sunt plurimum accommodatæ: siue purgatio per alui deiectionem, aut per vomitum, aut sudores sit necessaria: siue natura modo quodam nō perceptibili, sit in pristinum suum robur restituenda. Quæ omnia proculdubio remedium vulgarium nomēclaturam ferre non debent.

Beneuolum ergo Lectorem, vt transcribendi labori nimium ærumnoso parcamus, in eum locum relegamus.

E floribus autem Antimonij rubicundis, remedium quoddam excellens purgatiuum & vomitiuum simul extrahitur, quod pestibus, quas à sua origine vomitus comitatur, innoxie dari potest.

*Purgatiuum
Et vomitiuum
ex Antimonio.*

Hoc verò remedium, ea ratione non reddetur vomitium, si flores prædicti cum sale petraë figantur, vel cum sale communi sublimentur. Tunc enim benignè hoc pharmacum expurgat, & in dosi paucorum granorum in vino albo, aut aqua cardui benedicti aut alio liquore conuenienti maceratorum exhibitum, non parum contra febres pestilenciales, & id genus morbos excellit.

In descriptione Croci metallorum, *Croci metallorum virtus.* qui non modo facile præparatu, sed etiam vtile multum & præsens contra morbos omnes Epidemicos remedium suppeditat, aliquamdiu tradenda immoratus sum. Ad pondus septem aut octo granorum in infusione, prout supra monuimus, nec sine fructu exhibetur. Quosdam enim magis per vomitum, alios verò per aluum magis expurgat: id tamen totum sine vlla sit naturæ perturbatione, imò verò cum magna eiusdem ope & subsidio, febrem omnem pestilentialem, & morbos contagiosos expugnat. Huiusce meæ assertionis fidem faciunt innumera propemodum, experimenta, quæ meam nunquam ex-

pettationem eluserunt.

*Experientia
Auctoris circa
Crocum me-
tallorum no-
tanda.*

Illustrissimi Herois ac D.D. Ducis de Buillō Pharmacopœus nomine Fromât, à me anno tantum elapso impetrauit, vt decē aut duodecim vncias, quas illi meo Marte parandas ex eodem Antimonio curaueram, in Turenne Vicecomitat-um, peste sæuissima conflictatum trans-mitterem. Remedium istud vna cum formula qua foret assumendum ad D. de Vassignac, totius regionis & castelli gubernatorem direxit, qui maiorem il-lius partem vicinis circumquaque Chi-rurgis impertitus est. Quid autem præ-stiterit hac in re nostrum metallicum, paucis innuit Epistola à prædicto D. de Vassignac, ad Pharmacopolam missa, quam placuit è Gallico in Latinum cō-mmutare, & hoc loco inferere.

Accepi per D. Fouchet duas pyxi-des, quas ad me transmittere pla-cuit. Vt semel recepi confestim par-tem quandam illarum, per totam vici-niam elargitus sum, iuxta monitio-nem in literis, ad felicem illarum vsum docendum, adiectā. Quatuor aut quin-que Chirurghi aliquam ex illis partem

acceperunt: ex illis duo, successus admodum prosperos mihi renunciarunt, & testimonium egregium de pulvere subflauo reddiderūt: quem, remedium plus diuinum quam humanum idcirco nominabant, quoniam intra vnus diei spatium ita quosdam à febre pestilenti liberauerit, vt nihil tamen virulenti ex illorum corporibus subortum sit. In aliis verò bubo pestifer duabus post sumptionem horis innoxius apparuit. Hucusq; prædictarum literarum tenor.

Simili quoque ratione expertus Philosophus ex Arsenico, quod maximum est venenum, purgatiuum excellens efficiet, quod aduersus omnis generis pestes, nō secus ac cancris mirè vires suas exeret: quos à sale quodam septicco & arsenicali generatos, solum, vt inquit Arnaldus à Villa noua, Arsenicum expugnat. Venenum quippe à veneno pellitur, prout luculenter apparet in illis qui à serpentibus & scorpionibus iacti, nullum aliud præsentius inueniunt alexiterium, quam illud quod à feris illis venenatis componitur.

*Purgatiuum
excellens cōtra
pestem ex Ar-
senico confici-
tur.*

Puluis qui temporibus nostris ad ex-

Pulveris Arsenicali virtus, & quomodo ille perficiatur.

tinguendos omnes caneros vlceribus coniunctos adhibetur, ex prædicto fit Arsenico, radice Aronis, atque tantillo fuliginis: quod licet remedium sit satis vulgare, tanta tamen præstat certitudine & efficacia, vt vna tantum vice applicatum, nihil non mirum dictu opereatur. Qui de huiusce rei veritate dubitat, sensibus ipsis bellum indicit, ad quos suprema huiusce litis componendæ spectat auctoritas atque iurisdicção.

Quis primus amuletum ex Arsenico contra pestem invenit.

Antea verò cum de præcautione pestis differeremus prædictum Arsenicum in formam Amuleti tantum vsurpauimus, quod super regionem cordis apponeretur. Remedium istud primus omnium, Iacobus Carpenfis adinuenit & expertus est: expertum Fallopius comprobauit, & iterum tanto auctore comprobatum, ita Philippus Ingrassias & alij Medici extulerunt, vt nihil in eorum scriptis celebratius reperiat. Hoc eodem fultus alexiterio Adrianus Papa VI. à grauissima peste vindicatus fuisse perhibetur.

Supereft modo ostendere, quæ nam sit præparationis illius ratio, cuius beneficio

ficio è venenoso salutare fieri possit, vt
antea à nobis fuit promissum & insti-
tutum.

Illius autem hic præparandi modus, *Preparatio
qua Arseni-
cum salubre
reddi possit.*
haudquaquam illis inauditus videbitur
atque stupendus, qui probè sciunt me-
thodum, qua Mercurius sublimatus,
multo peior, & magis sine comparatio-
ne corrosius, vel ipsius plebeculæ iu-
dicio, quàm Arsenicum, ita gustui pro-
batus & gratus sola sublimatione (post-
quam suæ aquæ in debita proportionem
mixtus fuerit) reddi potest: vt nullum
vomitus nauscam, aut stomachi cau-
set perturbationem. In quo præterea
illud venit obseruandum, quod nihil de
suo pondere & quantitate deperdat,
quodque ad pondus viginti aut trigin-
ta granorum dari possit, quæ sufficienter
omnes humores, vt supra disserui, vene-
natos exturbant.

Illud autem remedium satis in fre-
quenti hodierna die vsu habetur, cuius
gradum nos abundantius exaltamus, si
quando materiis communibus & crudis
non vtimur: sed philosophicè, quod pri-
dem fuimus contestati, præparatas in

Hh

subsidium euocamus. Venenatum igitur Arsenicum hac qua sequitur ratione, ut medicinæ inferuiat, poterimus præparare.

Arsenici secundum artem præparati virtus.

Illud igitur metallicum primum per se sublimetur, deinde aceto albo optimo, duarum horarum spatio decoquatur: sic enim sua nigredine & farina quadam leui atque corrosiua spoliatur. Postea cum squamma æris iterum sublimabitur, quæ venenum illius crassius atque nigrius retinebit: tandem bis aut ter cum sale communi præparato sublimatum, perfectè dulcoretur: & media istius sublimati substantia, in infusione, ad pondus quinque, sex, septem, aut octo granorum securè dari potest. Tantum enim abest, ut assumentibus noceat, quin imò illos benignè, & sine vlla perturbatione ab ijs venenis expurgat, quæ ab aliis catharricis nullatenus purgari possint. Illius autem perfectio tunc maximè ex eo cognoscetur, quando metallis iniectum, candorem illis conciliat & indit perfectissimum: qui remanet etiam in ijs, postquam ignita fuerint: cum tamen Arsenicum crudum eadem nigrefaciât, atque fumo

quodam infecto, quē oculus & olfactus non sine noxa & incommodo sentire possunt, contaminet & inficiat.

Noui multos qui ad lepras vniuersales & particulares expurgādas, cathartici & sudorificis quibusdam ex Arsenico conflatis potissimum vtantur: ego vero remedia illa quæ ex Mercurio & Antimonio eliciuntur, ad pestem profligandā potētiora esse iudico, necnon ad Luem Venereā, & similes morbos contagiosos exterminādos. Præterquā enim quod illa grauissimo doctissimorū viro-
rum iudicio comprobātur, magis etiā in vsum quotidie adhibētur, nec vsus sui fructum mediocrem, me sæpius experiente præbuerunt.

Quænam remedia metallica ad pestem arcendā aptiora.

Sed hætenus abundē de purgatiuis contra pestem communibus & metallicis disseruimus: de sudorificis modo & bezoardicis aliquid proponamus.

Ad communia verò isthæc remedia, quæ tum è vegetabilibus, tum ex animatis desumuntur, nihil prorsus li-
cet adiicere: eò quod, dum de præcautione pestis ageremus, magnam illorum seriem in medium protulerimus, qualia

Diversa cōtra pestē remedia bezoardica.

sunt, nostræ aquæ Theriacales, diuersæ, atque multiplices Antidoti, tam cum ouo præparatæ, quàm cum diuersis extractionibus cardiacis. E quibus composuimus diuersa pharmaca sudorifica & bezoardica, quæ hoc loco repetere esset superuacaneum. Prudentum solummodo lectorum hoc erit officium, aptum earum secundum mali qualitatem, & personarum temperamentum atque conditionem delectum facere.

Non enim vnâ in classem & catalogum omnes reuocantur, sed diuersa genera constituunt: dum aliæ magni, aliæ vilioris sunt pretij, aliæ rursus longam, aliæ breuiorem postulant, pro gregariis, aut ditioribus præparationem.

Magnatibus interea Theriacas nostras dicauius, quas benedictas & cœlestes appellauimus. Dicauius præterea Diatessaron nostrum regale, vnum è supremis remediis Alexiterium bezoardicû: cuius descriptionē videre licet in Pharmacopœa nostra, ad caput de Theriacarum instauratione, quod de industria è Latino in Gallicum transcripsimus, vt auxiliares huiusce alexicaci copias

sequeretur & promoueret.

Licet autem tractatibus superioribus compositiones quasdam diuersiorum sudorificorum metallicorum, & eorum præsertim quæ ex Antimonio depromuntur descripserimus, è sulphure verbi gratia deaurato, & lapide bezoardico metallico antea declarato: quædam tamen alia magis contra pestem specifica & metallica huc inferemus. Cum enim pestis sæpius per aëris inspirationem inuehatur, per transpirationem quoque eadem expelli debet, per diaphoresin nimirum, aut sudorum prouocationem: vt libera detur venenosis & spiritualibus halitibus & vaporibus pestiferis, à quibus malum ingeneratur, exhalatio.

*Qua ratione
pestis contracta
expelli debeat.*

In hanc igitur cautelam, quædam id genus remedia ad hunc scopum spectantia semper ad manum, & in promptu seruari debent. Malum enim istud cum sit violentissimū. spatio sæpissime & mora remedium seligendorum interdicat, illorumque præparationem antecertit.

Quia sapienter hac in parte à maioribus nostris prospectum fuit, qui Theriacam semper seruaret præparatam. Quæ

*Theriaca in
usum olim contra
pestem ob-
seruata.*

Hh iij

licet minus à nobis improbetur: illud tamen adiiciã, innumeras antidotos quas è Theriaca elicuimus, & ad instar aquæ, siue aliarum formularum merè cordialium & bezoardicarũ, quarum aliæ plus, aliæ minus calefaciunt, præparauimus, non esse vlla ratione reiiciendas. Id autem consultò præstitimus, vt iunior Medicus, secũdum varia personarum temperamenta, pestis naturam, & varia symptomata quibusquisq; vexatur, illarum delectũ sagaciorẽ adhibeat. Cum enim pestis sæpissime sit cum febribus ardentibus, phlegmonibus, & inflammationibus coniuncta: bezoardica remedia & cordialia, Theriacis & id genus Antidotis magis calefacientibus sunt præferenda, eò quod magis sint temperata.

Idem pariter de bezoardicis communibus, & vulgaribus Theriacalibus, sit iudicium.

*Cur omnia
penè remedia
metallica con-
tra pestem va-
leant.*

Metallica verò, hac minus quam cætera indigent electione, eò quod illorum actio, nec in calore, nec in frigore versetur. Agunt enim illa per occultam & specificam quandam qua pollent, facultatem, sudores in magna quantitate

prouocandi: ita tamen, vt interim venenum expellant, & cor ipsum, vna cum suis partibus vitalibus corroborent, atque præmuniant. Hinc nimirum contingit, vt id bezoardicum genus magis vtile iudicemus, & aliis præferamus: & illud in primis, quod è Mercurio & auro depromitur, cum magis nostræ sit naturæ consentaneum.

Veneris Mercurius cum liquoribus acidis sulphuris aut vitrioli mortificatus, & per iteratas cohobationes in colorem floris calendulæ reductus, & deinde cum ablutionibus aquarum conuenientium dulcoratus, vnum est è præstantissimis contra pestem sudorificis atque bezoardicis remediis. Si enim ad pondus vnius grani, aut ad summum duorum, cum apto quodam liquore propinetur: Peste affectum à morte proculdubio vindicabit, modò post, decem aut duodecim circiter à malo suscepto, horis absorbeat.

Prædictus autem veneris Mercurius pluribus modis præparatur: qui autem in vsum modo narratum adhibetur, componitur ex vna parte Limaturæ veneris,

Hh iij

Mercurij Veneris contra pestem singularis præparatio.

Alia prædicti Mercurij præparatio.

duabus partibus aquilæ exaltatæ, & aliquanto maiori salis solaris quantitate. Omnia in puluerem tenuissimum redigantur, permisceantur, & in matrarium capax iniiciantur: in sabulo deinde sepeliantur, sepultisque, ignis subtus & undiquaq; eò vsq; accédatur, donec materia instar ceræ colliquescat. Tunc enim subito vas in aqua erit immergēdū, quo factō prædictū Veneris Mercuriū colliquescētem & coloris subuiridis reperies, qui quidem effectus nihilominus supra à nobis declaratos præstabit certissime.

Alterius sudorifici bezoardici singularis præparatio.

Aliud ingens & specificum sudoricum bezoardicum, cum liquore gummoso ex Mercurio in meteoron redactō & ex Metallina stellari cum cæteris planetis sociata, de qua superius locuti sumus, comparatur.

Hic liquor gūmosus bene purificatus, cum spiritu salis omnia animantis permisceatur, in qua mixtione mira videbis propter duellū inter duos istos dracones commotum, qui tandem inter se conciliabuntur, & pacem inibunt, in puluerem pretiosum reducti. Huius autem pulueris effectus sudorifici & bezoardici,

miras edent operationes , quas sæpius his oculis , nunquam mea frustratus intentione , expertus sum. Ad pondus verò quinque aut sex granorum , cum confectiōe de hyacintho , aut alia aliqua conferua cardiaca coniunctus exhibetur , è quibus pilula magnitudinis pisi conflatur. Illa autem absorpta , æger in lecto decumbens mediocriter tegi debet , qui paulò post totus in sudorem defluet , & mirum mali solamen comperiet.

Quomodo illud administrari debeat.

Hæc autem duo posteriora sudorifica me debere doctissimo & honestissimo viro D. Ioanni Hartmanno Medico , & in celebri Marpurgensi Academia Mathematico Professori , ingenuè profiteor , qui illa suum lapidem Bezoardicum appellat. Fraternalis quæ nos mutuo quodam vinculo inuicem iungit necessitudo , quæque nobis rursus est communis cum DD. Vvoulfio , & Musano , collegis & Medicis celeberrimis , me transuersum in omnibus meis rapit lucubrationibus , vt honorificâ illorum mentionem faciam. Quod autem me iterum magis eò impellit , est , quod hunc

Laus trium præstantissimorum virorum , DD. Hartmanni, Vvoulfij, & Musani.

prædicti sunt honorem consecuti, vt Medici sint illustrissimi Principis ac D. Lantgrauij de Hessen, Meccænatis atque benefactoris mei: cuius certè Herois meritissimi, tot egregia sunt omnibus in rebus præconia, vt stylum meum nimis depressum agnoscam, qui temerario quodam nisu eadem nunc aggrediatur celebrare.

Vt igitur finem remediis nostris Bezoardicis imponamus, restat modò de illis quæ ex auro eliciuntur, p̄auca quædam perstringere.

Notabilis circa auri naturam & proprietates strabon.

Græci magnam proculdubio nec auri, nec argenti, nec lapidum pretiosorum, vt in remedia Medicinæ cardiaca ab illis admitteretur, habuerunt cognitionem: quæ tamen omnibus passim hodiernis temporibus est obuia. Horum autem remediorum inuētores primi Arabes fuerunt: vnde fit, vt immeritò descriptiones Diamargariton, & lætificans Galeni, ipsi Galeno assignentur. Sicut ante me, id sagaciterprehenderunt Fuchsius, & alij Medici peritiores. Quæ res certè à me in medium ea potissimū de causa profertur, vt ostendam Medi-

cinam non ilico ad summum suæ perfectionis fastigium conscendisse : sed in dies quosque, plurimis remediis eximiis locupletari. Quæ idcirco minus sunt expellēda, quòd antiquitati parum nota atque perspecta fuerint.

Aurum autem modo pluribus Antidotis & compositionibus apprimè cardiacis adhibetur: in vtroque scilicet E-
Quibus antidotū conficiendis aurum inseruiat.
 lectuario de gemmis, calido & frigido: in Aurea Alexandrina: in antidoto de lapide radiato, aut Lazuli secundum Mesuen, quæ cōmuniter vocatur Confectio Alkermes: in antido è sapphyro, & ea quæ dicitur Argyrophorus: & in aliis pluribus, quas in Mirepso descriptas, & in cæteris dispensatas reperies. In his enim omnibus aurum in folia sectum applicatur, aut in rasuram & limaturam solummodo comminutum: quæ tamen singula, paucis, aut nihil prodesse iudicamus. Cùm enim calor naturalis, ipsiusmet Auicennæ suffragio, nihil possit agere in res adeò duras nec transmutare aut dissoluere illarum substantiam: non est quod in illius opem & subsidium aduocetur.

Chymici idcirco, vtiliter sanè eadem in essentias & liquores, qui magis sunt corporibus nostris cōsentanei atq; conformes, redigere conati sunt.

*Arabes auri
præparandi
primi inuentores.*

Verùm quoniam Arabes auri præparandi primi fuerunt inuentores, illiusque qualitates atque virtutes Antidotis suis maximè cardiacis, fundamenti & basis instar, supposuerunt: videamus, amabò, quidnam de illo ipsi nobis tradiderunt, atque commendauerunt.

*Auri virtutes
probantur au-
thoritate A-
uicennæ.*

Aurum, inquit Auicennas lib.2.cap. 2. natura est æquale & subtile (subiungitque postea) limatura eius ingreditur

- » Medicinas melancholiæ, & alopeciæ,
- » & tiriæ, prodestque ad illas leniendas,
- » confert doloribus cordis & tremori ipsius,
- » & malitiæ animi, & ei qui solus loquitur.

Infiniti alij Arabes & Medicorum nostri temporis peritissimi, mirandas admodum & incomprehensibiles auro facultates assignarunt. Authoritatē quinquaginta Doctorem Arabicorum, aut circiter, silētio præteribo: vt solum Palmarij antiquissimi, doctissimique viri, & admodum curiosi suffragium indu-

Et Palmarij.

cam, vt pote illius, qui non vltimam inter ætatis suæ medicos locū occupauit. Quid igitur de auri facultatibus in suo libro de febre pestilentiali cap. 18. disserat, audiamus. *Aurum*, inquit, cū sit 33
 temperatissimum, nec temporis diuturnitate, nec ignis perennitate consumitur. Car- 33
 diacæ, melancholiæ, cordis palpitationi, mor- 33
 bo attonito, comitiali, elephantiasi & ve- 33
 nenis medetur, atque spiritus animales, vi- 33
 talesque mirificè recreat, idque purissimum 33
 vel candens in sculis & potionibus instau- 33
 rantibus pluries intingitur, vel in pulue- 33
 rem redactum ad drachmam semis vel scrupulum unum exhibetur, vel in oleum stil- 33
 latitiamque aquam, arte chymica conuer- 33
 sum, ad tres quatuorve guttas cum vino, 33
 vel aqua cardiaca propinatur. 33

Idem Palmarius sub finem, aliam auri præparationem, mediante quodam cœlesti dissolvente factam, his verbis proponit. *Auri pollis*, arte noua, roris Maij 33
 beneficio paratus, citra ignis vim, mirificam 33
 habet aduersus omnia venena efficaciam, 33
 atque cardiacum remedium est omnium præ- 33
 stantissimum. 33

Alia auri præparatio Palmarij.

Hac in re certè Palmarius est omni

commendatione dignus, eò quod potissimum Rempubicam doceat, quidquid de auri præparationibus, & aliorum metallicorum acceperit: illorum vsum approbet, necnon aliorum plurimorum opinionem eludendo, hæc remedia in supremo veluti Alexiteriorum gradu reponat.

Sed tempus efflagitat modò, vt alios Hermeticos, de auri natura & essentia audiamus: vtque rationem præterea inquiramus, cur tantopere remedia quæ ab illo depromuntur exaltauerint. Quidam enim, eò quod minus fidem suam his præconiis accommodauerunt, in ludibrium omnia conuertere imperitè conati sunt. Nusquam enim illis in mentem venire potuit, aurum, quod est substantiæ adeò solidæ, potabile fieri, tamque mirabiles ad sanitatem conseruandam effectus producere posse.

Hæc igitur, quæ de natura, proprietatibus & qualitatibus auri essentialibus Hermetici sentiunt, paucis accipiantur.

Si à primo, vt aiunt, ouo, ipsaque origine rem altiùs deducamus, & in

hunc nostrum vsum, prius in Tetrade nostra, post magnum quendam & antiquum Philosophum descriptam, accipiamus: est quod nobis indulgeatur. Id enim totum à nobis efficitur, vt res clarior elucescat, bonoque publico melius consulatur. Hæc igitur ab illo sic in medium proferuntur.

Explicatio notanda circa aurinaturam, proprietates, & preparationes.

Ea omnia quæ nascuntur, ac inter-
eunt, vt volunt Hermetici, suam ha-
bent progressionem ad summum per-
fectionis gradum, in quo scilicet nulla
est amplius Elementorum contrarietas,
vel destructionis causa. Ista Elemento-
rum adæquatio, vel naturarum vnifor-
mitas, omnium est nobilissima & per-
fectissima, adeoque omnium creatura-
rum nobilitas & perfectio. Talis vnifor-
mitas quæ substantia est omnibus Ele-
mentis æqualis, in vno auro præsertim
inest, in quo propter hanc Elemento-
rum adæquationem, nulla potest con-
tingere diminutio seu destructio, ita vt
iure etiam possit omnium gemmarum
& corporum clarificatorum dici mate-
ria. Et propterea aurum etiã adeò per-
fectum est, vt illo nihil perfectius, aut

» nobilius reperiatur. *Vni enim nil deperit*
» *auro. &c. Vt scribit Augurellus. Hæc*
» *autem auri perfecta natura accuratè cō-*
» *sideranda est. Ea enim est omnibus E-*
» *lementis æqualis & vniformis, vt di-*
» *ctum. duplicis tamen naturæ, spiritua-*
» *lis scilicet, s u astralis, formalis, vola-*
» *tilis: & corporalis materialis & fixæ.*
» Vtraque summo studio inuestigan-
» da est, ne in tam amplo labyrintho er-
» remus, sed vt veram magnæ veræque
» Medicinæ, & veri seu vberissimi elixiris
» materiam, quæ præsertim in sola natu-
» ra & substantia solari consistit, eruere
» queamus. .
» Cùm autem hoc præsertim nobilif-
» simum corpus, compactissimæ & fir-
» missimæ sit substantiæ, absque aper-
» tione & fractione, aut solutione illius,
» nihil boni præstare poterimus. Nam
» cùm natura in hoc corpore perfectio-
» nem attigerit, atque idcirco ab eius vl-
» teriore operatione quiesca cesset, suam
» arti commisit industriam, qua aliquid
» adhuc perfectius huic corpori tribuat.
» Idcirco incipit ars, vbi desinit natura,
» quæ nullum sibi alium proponit sco-
» pum,

pum, quàm & perfectionem illam au-
ri auctiorem reddere, & eam ex ma-
teriali corpore eruere, vt spiritualement
aut australem & aëream reddat, Me-
dicinæ vniuersali ad omnes corporis hu-
mani affectus profligandos idoneam.
Quæ quidem sic arte reddita Medici-
na, infinitis tum demum virtutibus
cumulatur, quæ alioqui in crassa sub-
stantia sopitæ languebant: similisque
redditur grano, quod numero, pote-
state & viribus, agricolæ industria au-
getur ac multiplicatur: qui non tan-
tùm terram suam aratro proscindit ac
præparat, sed etiam eam firmis impræ-
gnat, igne nitroso, ac calore sulphu-
reo grauidis & potentibus, quem na-
tura in fimos contulit ex cœlestibus de-
riuatum. Sic ars in auro operatur, ean-
dem aut similem industriam conferens,
quàm sementi suæ agricola. Ea autem
variis naturæ ignibus internis vtitur,
in sua operatione, quorum virtutes in-
digerendo, & viuificando positæ sunt:
quas nouit artifex externo igne exci-
tare, eoque omes coctiones imitari ac
perficere, quas natura in suis opera-

- » tionibus adhibet, vt maturitatē & per-
 » fectionem rebus omnibus quas produ-
 » cit, conciliet.

Ex tam igitur perfecto metallo perfectissima quæque; & vniuersalissima remedia inuestigatur. Inter Bezoardica verò & sudorifica, ea quæ subsequuntur præparatu sunt faciliora, atq; simul nobiliora.

Descriptio sudorifici præstabilissimi ex auro confecti.

Aurum in aqua Philosophica dissoluatur, quæ è duobus salibus volatilibus; sulphureo nimirum & Mercuriali conficitur. In illius verò aquæ operatione, magna cautela in primis est adhibenda. Quoniam si ignis nimium vigens adhibeatur, spiritus cum tanta egrediuntur impressione & violentia, vt vas recipiēs conteratur, & in mille partes diffiliat.

Aurum sic dissolutum in calcem subito reducitur, si guttatim in illud inieceris oleum resolutionis salis, primi & principalis vegetalis. Hanc calcem verò ablues, & ablutam sagaciter in umbrâ desiccabis. Ex hoc puluere desiccato, qui sola agitatione flammam concipit, si bene operatus fueris; aliquot solummodo grana suscipies in cochleari

argenteo imponenda: ita tamen vt aliunde vitrum commune suspendatur, quod instar recipientis aut sublimatorij tibi inseruiet, ad recipiendam materiã quandam fuliginosam & cœruleã, quæ è granis prædictis in cochleari positis, & sola agitatione, vel admoto quodam cremio exurget. In illa autem materia pluribus vicibus id genus sublimationis continuabis, donec sufficiens pulueris istius cœrulei & sublimati, quãtitas tibi parta fuerit: cuius vel vnicum granum cum vino datum, magnum experieris esse Bezoardicum sudorificum.

Vel aurum laminatum aut limatum capiatur, ex quo cum Pumicis lapidis puluere præparato fac S.S.S. in vase fixatorio, reuerberetur per tres dies. Quo temporis spatio, pumex, virtute Magnetica, aurum à sua tinctura spoliatur: quam denuò acetum radicum, vt vocant, attrahit: quæque demum spiritu vini communicatur. Vnde ab experto artifice præstantissimum sudorificum & roboratorium, in parua quantitate præparatur.

Alterius sudorifici descriptio.

Oleum quoque Iuniperi bene depu-

*Alia iterum
sudorifici de
scriptio.*

raturum, imprægnatur tinctura siue colôre auri: modò antea perfectè in calcem leuissimam, vt artis est, reducatur, & omnia in Bal. Mar. per aliquot dies collocentur.

Ex hoc oleo, iam prædicta auri tinctura imprægnato, dandæ quædam erunt guttulæ, cum iusculo aut alio liquore, vel cum vino: & sic summum solare Bezoardicum comparabitur.

*Quarta demum
sudorifici des-
criptio.*

Mercurius verò solus, philosophicè purificatus, simul atque mortificatus, virtute quadam admirabili, atque Magnetica quæ sensus fugiat proprietate, potest solis formam, & tincturam attrahere. Hunc Mercurium sic imprægnatum, præcipita si velis cum aliquo aceto metallico, siue nitri, siue sulphuris: sicque sudorificum quoddam præstantissimum meæ descriptionis & inuentionis cõficiet. De hoc tria aut quatuor grana, cum confectiōe Alkermes, de hyacintho, aut cum aliqua conferva cordiali sunt tantum exhibenda, è quibus mira confestim contra pestem, & Luem Veneream subsequetur operatio.

Virio mihi fortassis dabitur, quod *Cur author ambagibus verborum in suis scriptis utatur.*
 nimium *ὑπερβαλὼν*, & ænigmaticè lo-
 quar: vt qui solùm sublimium quorun-
 dam remediorum palpum obtrudam,
 rem verò ipsam ex oculis præripiam,
 & aliò traducam. Idipsum ingenuè
 profiteor. Nefas enim vix vllo biden-
 tali piandum mihi viderer patrauisse,
 si tam excellentia profanarem myste-
 ria, & omnium cognitioni prostituerem.
 Veritati tamen hac in parte nul-
 lum fucum facio: prout verus & exper-
 tus Chymicus facilè in iis descriptioni-
 bus, quas magis elucidare non licet,
 deprehendet.

Antiquiores herclè Philosophi mul-
 to obscurius & intricatius sua secreta
 proposuerunt: prout nullo negotio col-
 ligetur è descriptione summi illius,
 quod ab auro depromitur, remedij, ab
 Arnoldo de Villa-noua, qui Romæ
 trecentis abhinc annis vel circiter flo-
 ruit adinuenti. E quo quidem Alexi-
 terio, Raimundus à Vinario, & Dale-
 champius doctus illius interpres, non
 mediocre suo de Peste tractatui orna-
 mentum mutuati sunt, & velut vnum

è præstantissimis , inter mille Alexiterium , sic scriptis suis consignarunt.

- » Libet & hîc Arnaldi remedium ap-
 » ponere , sed orationis obscuritate ea-
 » dem celatum , qua ille obstruendum
 » iussit : vel quod non nisi maxima im-
 » pensa id peruestigamus : vel quod mul-
 » titudini hæc inaudita ridentur , vt ab-
 » surda , aut quasi vana despiciuntur : vel
 » quod Diis iniuriam facit , eorumque
 » numen violat : quemadmodum Aristoteles ad Alexandrum epistola quadam
 » scripsit , qui hæc arcana , conscius eorum , vulgo temeranda prophanandaq;
 » loquacitate sua exhibet . Id videlicet
 » quinque rebus constat.

*Obscura de-
 scriptio Arnal-
 di de Villa-
 noua.*

- Harum prima in visceribus terræ fo-
 uetur : altera in mari natat : tertia in-
 sidet terræ : quarta in aëre vehitur :
 » quinta nobilissimum , id est à superio-
 » ribus editum , satum , genitum , pro-
 » creatum animal sempiternæ vitæ , nun-
 » quam senescens , reparans se phœnicis
 » more , Diis amicum , stellis familiare ,
 » humani generis columen , vitæ nostræ
 » tutela , omnium rerum quas optare ,
 » cupere , & votis expetere licet prom-

ptuarium, penus, *ταμειον, θησαυρον.*

33

Hucusque verba Raimundi à Vinar-
rio, sua ætate Medici trium Paparum,
qui sedem suam Pontificiam Auinio-
nem transtulerant, celeberrimi, è fine
libri sui secundi de Peste deprompta :
quæ non parum viri præstantiam & do-
ctrinam manifestant.

*Laus Rai-
mundi à Vi-
nario,*

Quod attinet verò ad Dalecham-
pium doctum illius interpretem, quem
Lugduni familiariter agnoui, & cu-
ius viuentis beneuolentia decoratus
sum: præstantissima illius quæ in lucem
emisit opera, faciliè conuincunt eun-
dem fuisse Medicorum suæ tempestatis
expertissimum. Graui igitur prædicto-
rum Doctorem fretus autoritate, non
est quod dentem liuidi alicuius Zoy-
li reformidem, qui mea remedia me-
tallica improbabat, vel qui cachin-
num super meas auri descriptiones tol-
let, aut certè ægrè plurimum feret,
quod adeò obscure illas proposuerim,
vt pauci admodum illas tenere pos-
sint. Textus quippe quem modo cita-
ui, omnem à me procul expellet ca-
lumniam: cum præsertim à tanto, quã-

*Et Dale-
champij.*

tus est Arnaldus à Villa-noua , Medico
& Philosopho defumatur.

Sed vt clariùs adhuc iuris mei patrocini-
um à beneuolo Lectore suscipia-
tur, conclusionem secundi libri, à Vi-
nario prædicto, circa pestem conscri-
pti hoc loco adiiciam : qui amplissima
omnium remediorum cordialium, &
Bezoardicorum collectione facta, hæc
» tandem verba subiicit. Excellit tamen
» omnia præstans, & diuinum illud Ar-
» naldi remedium, quod ambiguitate o-
» rationis intricatum, non vbiuis expli-
» candum esse, antea nos diximus.

*De cura particulari Pestis, & aliorum
morborum Epidemicorum, nec
non de symptomatibus præ-
cipuis quæ illos co-
mitantur.*

CAP. VIII.

QUILIBET studiosus Medicinæ Ty-
ro, & candidatus, ex iis quæ in ge-
nere de cura pestis exposuimus, docu-
mentum cæterorum remediorum, tam

generalium quam particularium capere potest, quibus in contagione vtatur expugnanda. Quod eò procul dubio præstabit facilius, si rationem habeat temperamenti & conditionis personarum. Cum hominum alij sint biliosi: alij pituita scateant: & alij iterum melancholia. Quidam præterea præstent diuitiis, alij fortunam nouercam experiantur.

Quibus tamen omnibus & singulis sua non desunt remedia, à nobis affatim ante descripta, quorum si delectum habuerit eximium: & accommodatè, prout res postulat eadem dispensauerit: nihil certè quod intentionibus suis curatiuis deficiat, poterit meritò desiderare.

Si ergo tempore pestis sæuientis, & morborum Epidemicorum huc illuc discurrentium, aliquis se offerat, qui subito febre ardēti corripiatur, extremoque simul dolore capitis laboret, aut insomniis & magnis iactationibus diuexetur: modo æger sanguinis abundet copia, & robore præstet iuuenili: in capite de sanguinis missione videre licuit, quomodo

*Quomodo Me
discus erga pe-
stiferos se ge-
rere debeat.*

confestim opus fit id genus hominibus venam scindere; modo antea aliquem clysterem emollientem & refrigerantem assumpserint. Visa est præterea quantitas sanguinis emittendi, è quo lacerto, & quam vena. Potio demum cordialis, quam ante prædictam sanguinis missionem; & post illam sumere debet, in medium est illic producta.

Quenam remedia & purgatiua contra pestem adhibenda.

Sin autem purgatio sanguinis missioni præferenda videatur, ob rationes à nobis supra deductas: illic remedia purgatiua & specifica contra pestes, omnibus complexionum generibus accommodata reperiuntur: quæ prosint etiam ad purgandam bilem, vel pituitam, vel melancholiam, aut omnes demum humores simul commixtos. Hæc verò remedia tum è communi vegetantium, quam particulari metallicorum hermetice præparandorum familia depromuntur: ita ut iunior Medicus diuersa hoc in loco purgatiuorum genera abundè, prudenti tantùm maturoque seligenda iudicio, descripta comperiat.

Illic etiam non mediocrem cardiacorum & bezoardicorum numerum tra-

ditum deprehendet, quibus potissimum
erit incumbendum: illud certò certiùs
sibi persuadendo, *Quod Alexiteris &
Bezoardicus auxilium venenum pestis est ex-*
pugnandum. Quorum cum amplior no-
bis supra descriptus fuerit Catalogus:
superuacaneum est, eadem nunc in me-
dium repetita producere.

Quando igitur medico, talis quam *Quomodo iu-*
antea delineauimus, febris occurret: *nior Medicus*
principio malo in vniuersum consulen- *in curatione*
dum est, tum missione sanguinis, tum *pestis progredi*
purgatione. Deinde continuò adhiben- *debet.*
da sunt isthæc remedia bezoardica.

Verum quoniam febrem ardentem,
in corpore iuuenili, robusto, atque bi-
lioso nobis proposuimus: remedia mi-
nùs calefacientia in primis seligantur.
Qualia sunt quæ extrahuntur e radici-
bus oxalydis, tormentillæ, scorzonæ,
scabiosæ, e seminibus citri, & portulaca:
e fantalis, perlis, corallio, cornu cerui,
ebore, & vnicorni: quorum beneficio
diuersa componi poterunt formularia,
tam interna, quam externa, in modum
decoctorum, electuariorum, condito-
rum, opiatorum, & similium.

*Iulepi qui
nam contra
pestes probati.*

Inter syrupos vero ij qui conflantur
de succo citrorum, acetosæ: syrupus item
acetosus de granatis, violatus, & Iulepus
Alexandrinus sunt magis conuenientes.
Quod si cum aliquibus liquoribus aci-
dis, qualis est spiritus vitrioli aut sulphu-
ris reddantur aciduli: multo sine com-
paratione maiorem fructum afferent.
Nihil enim rebus prædictis est accom-
modatius, ad extinguendum omnem
ardorem febrilem, imo vero qualitatem
venenatam edomandam, quam isti li-
quores acidi: cum ingenita sua virtute
corruptionibus obsistant, & sudorem
etiam, humores fermentando & atte-
nuando, non parum promoucant.

Præsto quoque lapis adsit Prunellæ,
& innumera pene huiusmodi remedia
metallica, eisdem curationibus subser-
uientia: quorum sagacem delectum fa-
cies.

Quod si præfatis alexiteriis vsus fue-
ris: nulla tibi subsit dubitatio, quin subi-
to variolæ, exanthemata, & carbones ap-
pareant. Vbi vero semel illa exterius se
manifestauerint: tuum illuc potissimum
studium & industria dirigatur, vt naturā

adiuues cum vi morbi digladiātem, quo
facilius venenum à centro ad circumfe-
rentiam versus expellat. Naturæ autem
auxilium feres, si vtaris aquis theriacali-
bus, electuario de ouo, antidotis nostris
compositis, & extractionibus cardiacis: *Medici scopus*
quorum omnium omnibus personarum *qui nam præ-*
temperamentis consentaneorum, infini- *cipuum in peste*
tas propemodum formulas retexuimus. *curanda esse*
debet.

Illud tamen præ cæteris caueatur, vt è
remediis superioribus, ea quæ minus ca-
lesfaciunt, eligantur: nec vnquam tutum
sit, ad iteratam sanguinis missionem aut
purgationem remedium, licet febris ar-
dens perseueret.

Dies præterea critici tibi potissimum
obseruentur. Quod si naturam aduer-
tas, aliquem per sudores impetum con-
tra contagionem moliri, quem tamen
ob nimiam suam imbecillitatem exere-
re non possit: tunc illa quodam hydroti-
co proprio & specifico est adiuuanda,
quorum multiplex antea traditur præ-
paratio.

*Natura qua
nam ratione
aduanda.*

Sin autem sudores nimium tibi tardi
videantur, propter magnam cutis denfi-
tatem atque ariditatem quæ in pluribus

*Sudores pro-
uocandi.*

personis animaduertitur: illi tunc tem-
poris quibusdam topicis sunt prouocan-
di. Idque nimirum cum decoctione ali-
qua è radicibus Angelicæ, scorzonæræ:
herbis melissæ, organi, scordij, atque è
seminibus cardui benedicti: è floribus
chamomillæ, verbasci, meliloti, hyperici,
centaurei, stæchadis, roris marini, calen-
dulæ & similibus composita: in qua spō-
gias intinges nonnullas, pedibus, axillis,
coxendici, & lateribus applicādas. Præ-
terquam enim quod hoc remediū pro-
uocandis sudoribus inseruiet epithema
quoddam ad venenum foras extruden-
dum erit vniuersale.

*Quantum
temporū æger
sudare debeat.*

Quod verò spectat ad moram tem-
poris in sudando obseruandam: ea dua-
rum, aut ad summum trium horarum
spatium non excedat, ne forte vires æ-
groti nimium debilitentur.

*Quomodo æ-
ger inter su-
dandum cu-
randus.*

Quam diu vero sudorem æger emit-
tet, nec potus illi nec cibus subministretur,
& somno illi penitus interdicator.
Quod si nimium vrgeatur, spongiola
aceto optimo delibuta, in quo radix
Angelicæ macerata fuerit, subolfacien-
da admoueatur.

Si præterea inter sudandum aliquam cordis syncopen experiatur, aut robore nimium deficiat: semicochlear argenteum aquæ theriacalis minus calefacientis propinetur: aut syrupus de vino compositus, ex maceratione radicis scorzonæ & tormentillæ: aut syrupi coralliorum & perlarum, quos antea descripsimus.

Inter sudandum vero ea in primis cura adhibeatur, vt accuratè extergatur, vtque post extersionem bonum aliquod ius restaurans consummatum, in quo acetosa, borrago, buglossum, portulaca, & aliæ herbæ similes in magna quantitate decoctæ fuerint, ab illo assumatur. Quod ius præterea acidulum reddi poterit, addendo succum citri, vt gustui gratius fiat & vtilius.

Quomodo post sudores.

Sin autem sudores statim à sumptione iusculi prædicti, vt sæpius contingit, rursus incipiant: modo leues sint, & tolerandi, eosdem non impedies, sed ægrotum solummodo detergendum curabis.

Utrum sudores in agro sistendi an permittendi.

At verò si nimij forent illi atque modum excederēt, quo grauiter vires ægri labefactandas pertimesceres: eosdem

dicto citius sistere studebis. Quod feliciter perficies, si corpus cum oleis myrtillorum, aut cotoneorum perfricetur, & perungatur.

Tabella cardiacæ contra pestem.

Postquam verò sudores isti suum cursum cohibuerint, vires ægroti cum nonnullis conseruis & tabellis cordialibus erunt confestim recreandæ. Illarum autem conseruarum atque tabellarum, varias in nostris scriptis formulas proposuimus; è quibus semper eæ, quæ minus calefaciunt, cæteris erunt præferendæ.

Regio interea cordis atque iecoris quibusdam Epithematibus conuenientibus, quorum superius materias & descriptiones luculenter expressimus, erit fouenda & munienda.

Hæc sunt, quæ sedulò non solum in omnibus sudoribus criticis: sed etiam in omnibus aliis per artem excitandis sunt obseruanda: idque tamdiu, donec pestis in ægrotum sæuiet.

Quomodo incuratione bubonis pestiferi sit procedendum.

Vt autem buboni peestilentiali remedium adhibeatur, maturo opus est in primis iudicio, exactâque consideratione. Bubo quippe febrim aliquando antevertit,

uertit, aliquando verò à pedibus sequitur, aliquando demum ambo sunt Comites indiuidui.

Inter bubones autem illi qui febris initio apparent, sinistrioris debent esse iudicij, atque *κρίσιμος*, ab illisque velociùs cæteris præcauendum est: eò quod maiorem veneni potentiam subinsinuent. Natura enim nihil aliud fatagit, quam celeriter toxicum à se procul expellere. Hinc nimirum sapientissimè scripsit Hippocrates: *Mali sunt bubones qui statim initio acutarum febrium efflorescunt.*

Qui nam bubones in peste nocentiores.

Hoc autem casu posito, motum naturæ, nec sanguinis missione nec purgatione vnquam diuertendum existimarem: nisi si malum grauissime vrgeret: & illæ considerationes accuratæ adhiberentur, quas in curatione pestium generali antea obseruauimus.

Motus natura in peste nunquam diuertendus.

Quod si alicui videretur, purgationem tunc temporis aliquem locum debere nancisci, vt natura ab onere veneni subleuaretur, ego certe non repugnarem: modo tamen id fiat potius

Purgatio cum bezoardici in peste coniungatur.

cum aliquo purgativo specifico, & bezoardico metallico, quàm alio communi.

Ratio sententia auctores.

Illud sæpius in bubone Venereo expertum traditur: quod simul ac ægrotus purgatur cathartico aliquo vulgari, quod nihilominus ad mali propulsionem aptum fortè videbitur: qualia sunt, confectio Hamech, Electuarium Indum maius & minus, & similia: Bubo intrinsecus cursum suum ita repetat, ut vix tandem ad perfectam maturitatem reuocari possit. Quid inde præterea sequitur? nihil aliud certe quàm Lues Venerea. At peius multo bubonem pestilentialem, Mors scilicet præsentissima subsequitur: eò quod pestis venenum multò sit toxico Luis venereæ peius & nocentius. Sed quemadmodum pilulæ Mercuriales, quæ sunt Luis Venereæ aptissima & specifica purgativa, non impediunt, quo minus bubones felicem exitum assequantur, (ut quotidiana probatur experientia) naturaque parte quadam veneni prædicti exoneretur: sic non eo inficias, quominus ad curationem bubonum pestiferorum quædam

purgatio specifica adhiberi possit, vt ipsamet suo molestissimo pondere natura subleuetur. Meum tamen hac in parte huiusmodi consilium intercedit, vt id fiat potius purgatiuis metallicis, contra pestem specificis & accommodatis, quàm alio quolibet remedio. Quæ tamen omnia sic accipiantur, vbi purgatio penitus necessaria videbitur.

Sin autem aduertas, euacuationem minus esse necessariam, malum vero ita vrgeat vt nullus moræ locus relinquatur: tunc in primis illud tibi spectandum est, vt venenum dometur, & illius expulsionem iuxta motum ipsius naturæ consulatur. Cui certe rei cucurbitulæ super bubonem, si apparuerit, applicatæ aliquando inseruiunt: At fomentationes quæ subsequuntur, præcipuum obtinent locum, modo ea quam mox præscribemus ratione conficiantur: eò quod nullos dolores excitent, nunquam febrim accendant: quodque præterea veneni attractioni & euaporationi, licet sine vllò sensu, plurimum inferuiant.

*Cucurbitula
& fomenta-
tiones in peste
non omittende.*

*Fomentatio
contra pestem.*

Prædicta autem fomentatio fiet cum rad. liliorum, scabiosa, ruta: summitatibus fraxini, maluis: seminibus lini, fænugræci, floribus genestæ, camomillæ, anethi, & similibus. Quæ omnia in iusculo decoquantur capitis veruecini: in eo stuppæ admodum tenues immergantur, immersisque calide prædictus bubo, modo quo melius fieri poterit, fomentetur.

*Cataplasma
contra pestem.*

Si verò malum aliquam intermissio- nem concedat, & bubo ad quandam videatur maturitatem peruenire: tunc utendum est aliquo cataplasmate cum rad. althææ, liliorum: ruta, scabiosa, & oxalyde, composito, quæ ad ignem decoquenda curabis. Compositioni addantur gummi opoponax, galbanum, & ammoniacum, in aceto dissoluta, & per setaceum transcolata, cum tantillo fermenti, Theriacæ, & croci: quibus postmodum cataplasma formabitur.

*Bubo pestifer
citò est aperiendus.*

Non est porrò expectandum, ut bubo ad perfectam perueniat maturitatem: quin imò ferro calido citius erit aperiendus, ut exitus veneno præpare-

tur. Bubone autem aperto, medelam more solito procurabis: ita tamen ut semper ægrotus remedia quædam cardiaca intrinsecus assumat, & cor ipsius Epithematibus extrinsecus muniatur accommodatis.

Nonnulli verò satis feliciter, modo qui sequitur, in peste, postquam apparuerit, progrediuntur. Hac quippe ratione infinitos propemodum, in ea, quæ tam grauius annis elapsis Angliam infestauit, contagione, incolumes accepimus euasisse.

Primò igitur, Accipe menthæ crispæ, absinthij, chelidoniæ, rutæ, singulorum m.j. è quibus succum exprime: cui adde radicum gentianæ, angelicæ, tormentillæ, & enulæ campanæ, leuiter contusarum, an. ʒ β. omnia misceantur: his addendò vini albi lb. β. digerantur per viginti-quatuor horas, in vase vitreo bene occluso: deinde tantum aquæ vitæ, quantum vini albi superaffundatur: materiæ probè commisceantur, & in infusione rursus per viginti-quatuor horas relinquantur. Deinde arte admodum omnia per linteum exprimantur,

Aqua singularis cardiaca contra pestem.

& expressio in phiolis bene clausis, ut nihil expiret, utque diu ad usum assumi possit, reseruetur. Hæc aqua singularis est, non solū ad curationem pestis, sed etiam ad illius præseruationem. Singulis matutinis ad duo argentea cochlearia sufficit exhaurire, nec non digito in illa intincto, nares, oculos, aures, & ipsos dentes perfricare, ad prædictam præseruationem.

Protinus vero ac aliquis peste corripietur, ad tres uncias de illa eidem propinetur: qua statim assumpta in lecto decumbet, atque linteis cooperietur undiquaque & tegumentis, ut per res aut quatuor horas desudet.

Sudore peracto, emplastrum qua sequitur descriptione erit componendum, & prope bubonem applicandum: ut docebitur.

*Emplastrum
contra pestem.*

℥. Fermenti per sex aut septem dies asseruati ad libitum, quod manibus comprimes & super linteum extendes in quatuor undulas replicatum, latitudine folij papyracei dimidiati. Extensum aceto optimo irrorabis, deinde super fermentum aliud folium pa-

pyri dimidiatum appones , ita tamen vt in medio aperturam ad molem mali aurei relinquas. Cuius superficiem puluere cantharidum cooperies , vt statim prope bubonem emplastrum istud opponatur, eo quo sequitur modo.

Si enim prædictus bubo in faucibus appareat , emplastrum istud inferius ad trium vel quatuor digitorum spatium, è latere quo se manifestabit, collocetur. Si verò sub axillis apparuerit , super brachium vel subtus ad distantiam , de qua supra , reponatur. Si demum in inguinibus suboriat, pari quoque ratione ex eadem parte super femur applicabitur. Quando verò semel emplastrum applicatum fuerit, illic per duodecim aut quatuordecim horas relinquetur , postea auferetur, & vesica magna , inde formata perforabitur : è qua vt plurimum aqua subrufa & virulenta , maxima veneni materia effundetur. Super vesicam præfatam , folium crambes rubicundum , aut viride, quod per cineres transmittes vt magis emolliatur, applicabis : ea parte qua costa solidior sublata fuerit,

*Quibus locis
emplastrum
istud applican-
dum.*

folio prædicto aliquatenus emarcescente, aliud in eius locum substitues: idque tamdiu facies, quamdiu vesicationem suam non assequetur. Inde tamen maiorem veneni sentinam sigillatim exhauries.

Super bubonem vero remedia superius à nobis descripta, eaque quam tradidimus methodo, applicabis: illius enim, diuinæque misericordiæ beneficio, plurimi à contagione fuerunt liberati.

*Vesicatorium
contra pestem
Heurnij.*

Heurnius quoque hunc vesicatorij modum, in suo de peste libro cap. 9. non parum commendat: sed illum sic componendum esse docet.

℥. Cantharides decem, aufer ab eis extremas partes, passular. vnciam vnam, fermenti semi vnciam, scabiosæ, cynoglossæ, consolid. maioris, vinetoxici, singul. vnciam vnam: incorporentur cum oleo liliorum.

Ea igitur ratione suum componit vesicatorium, quod infra tumorem, eo modo quo supra, ad sex digitorum spatium applicandum præscribit.

Duo iterum mala granata capit, & totidem mala punica, quæ in duas partes diffissa in aceto decoquit, donec in pastam quandã reducantur: quam postea contundit in mortario, & in formã cataplasmatidis, super partem bubonis superiorem, & vndique circum apponit.

Vt inflàmationi autem occurrat, Vnguentum de bolo in suppetias euocat.

Interim tamen dum hæc peragentur, *Bezoardica in primis contra Pestem assumi debent.* prouidus Medicus non omittet remedia cardiaca & bezoardica: quinimò illa, vt cor magis ac magis præmuniatur, & à veneni impetu præseruetur, intrinsecus assumenda proponet.

Quod verò ad anthraces & carbones attinet, quæ sunt frequentiora Pestium symptomata: id nominis ea potissimum de causa nacta fuerunt, quod partes quas occupauerint, instar ignis & carbonis ardentis depascantur. Color pariter ater & liuidus, quo illorum crusta circumtegitur id nominis indicat. Quod *Carbonum pestilentialium causa.* si illorum origo prima inquiratur: certum est illos à sanguine quodam adusto & venenato proficisci, prout ille minus aut magis adustus fuerit. Carbonibus

varij imprimuntur characteres, hoc est, illorum vlcus minus aut magis est liuidum.

In illorum porrò notis accuratiùs describendis haudquaquã immorabimur, quoniam, dum antea de Pestis signis proloquebamur, satis abundè declarauimus quinam essent lethales atq; maligniores, qui nam verò secus, vt tutiùs de illis fieret iudicium.

*Scopus Medici
contra Pestem
qualis esse de-
beat.*

Scopi omnes Medicorum curatiui, eò potissimùm spectare debent, vt nimius ardor & ebullitio sanguinis mitigetur, atq; omnis putrefactio vnà cum veneno septico propellatur.

Generalia nihilominus remedia, quæ tum ad missionẽ sanguinis, tum ad purgationem spectant, nequaquam repetemus: eò quod satis superque de illis antea pertractauerimus, cùm de talium remediorum bonitate vel noxa disputaretur.

*Quenam die-
ta potissimùm
agroso Pestis
affecto obser-
uanda.*

In vniuersum etiam de ratione diætæ, quæ in tali malo seruari debet, egimus: quæ semper res humectantes & refrigerantes præferre debet, & cibum, licet medicamentosum, in exigua ad-

modum & parca quantitate, exhibendum.

Quocirca in ægroti potu, in iusculis, in consummatis, nec non in aliis cibis boni succi & facilis concoctionis, ius Citri, Granatorum acidorum, aut aceti rosati adhiberi debet.

Potus præterea ægroti, sit aliquis Iulepus Alexandrinus, aut certè ptisana *Qualis potus pestiferi esse debeat.* quædam cum hordeo, radice oxalydis, endiuizæ, & rasura eboris, atque cornu cerui pro mediocribus: & vnicornis pro magnatibus præparata, in qua ptisana succus Citri, vt subacida fiat, adiicietur.

De illa autè inter & extra cœnandû, ad sitim nimiam & febrilem ardorem extinguendum, tutò illi propinabitur, modò cum liquore sulphuris acido ad maiorem efficaciam acida reddatur: aut si mauis, ex eodem liquore acidum facias syrupum violatum, de quo cum vitro aquæ fontanæ frigidioris pleno, permiscere poteris, ad libitû: qui potus personis biliosis & ardentioris temperamenti erit plurimùm ex vsu. Nihil enim adeò refrigerat, nec magis ardorem bilis compescit.

Iulepus verò , qui fit cum tinctura rosarum, cuius nos supra descriptionem tradidimus, in magna copia exhaustus, eidem famulatur intentioni.

Vel iterum hanc in rem permisce in aquis destillatis fragorum & ceraforum acidorum , scrupulum aut semidrachmam salis prunellæ, cum tantillo syrupi violarum , aut limonum, vt præstantissimum aduersus prædictos ardores remedium experiaris.

Illud tamen, iterum Medicū iuniorum monitum esse velim, vt nunquam Bezoardica minus calefacientia omittat : non secus ac epithemata cardiaca & hepatica cordi ipsi, & iecori applicanda.

Topica autem quæ super prædictos carbones apponi debent , sunt eadem prorsus cum illa fomentatione, qua ad bubones curandos vsi sumus.

*Linimentum
contra pustulam
pestilentialem.*

Super tumorem verò & pustulam pestilentialem linimentum sequens applicetur.

℞. Vnguenti Macedonici, vel basiliconis vnciam vnam , adipis viperarum semivnciam, extracti scordij drachmas

tres, theriaces drachmas duas, succi limonum, olei scorpionum, singulor. semivnciam, misceantur & reducantur in linimenti formam.

Vt verò impediatur, quo minus inflammatio latius diuagetur: cataplasma sequens sic præparabis.

℞. duo mala granata in frusta diuisa, quæ cum æqualibus partibus acetosati, & aqua spermatis ranarum vel plantaginis decoquantur. Omnia cõtundantur, & per setaceum traiciantur: traiectis, adde terræ sigillatæ semivnciam, pul. ros. rubr. drachmas sex camphoræ semidrachmam, & farinæ lentium vncias duas: vt demum in formam cataplasmatidis reducantur, quod circum carbones pestiferos vndiq; applicabitur.

*Cataplasma
contra pestem.*

Sin autem carbones isti suam intendere videantur & promouere malignitatem, pustulam cum oleo sulphuris, aut vitrioli perfricare poteris, quæ si aliquantisper sensu quodam doloris afficiant, carbonum interea malitiam sensim ita compescunt, vt intra paululum temporis, magnum mali totius sequatur solamen & leuamentum.

*Qua ratione
pustula pesti-
fera perfrice-
tur.*

Tandem ad scarrificationes vndique faciendas, & ad cauteria actualia, super eandem corporis regionem applicanda, recurrendum erit.

Conclusio totius operis, & excusatio auctoris.

Cæterum hoc meum pridem fuerat propositum, sigillatim, & ordine, de maximis illis & infinitis, quæ pestem, comitantur, symptomatibus pertractare, & speciatim & exactius differere, de Dysenteriis, & Pleurisibus pestilentialibus, quæ non secus ac pestilentia ipsa, morbi sunt Epidemici, & mirum in modum perniciosi. Sed temporis angustia ob nundinas Francofurti valdè proximas: & Regis Christianissimi atque Inuictissimi, Domini mei imperium mihi significatum, ut illustrissimum D. ac D. meum Ducem de Bouillon, apud ciuitatem Sedanensem inuisam, ita me coarctant, atque perurgent, ut finem toti huic operi coactus sim imponere. Id autem boni æquique Lector beneuolus, prout iterum atque iterum illum obtestor, consulet. Quem sequētibus Paschatis futuri nundinis Francofurtensibus, secunda huius operis editione multò luculentiore

& ampliore : necnō secunda meæ Pharmacopœæ parte ditare , atque recreare, Deo bene prosperante, & votis meis aspirante, confido. Cui veluti summo Medicinæ totius & Medicorum parenti sanctissimo , sit laus & gloria in sæcula.

FINIS.

INDEX ALPHABETICVS
RERVM NOTABILIVM QVÆ
HOC OPERE CONTINENTVR.

A

- A** C E T V M destil-
latū quomo-
do fiat , &
quanta illius
virtus 191
acetum quomodo sua acidi-
tate spoliatur 197
aceti & humoris melācho-
lici *ῥιζομήλα* 191
aceti destillatio quomodo
fiat 196
aceti rosati vsus ab Autore
laudatus 287
acutorum metallicorū vir-
tus autoritate celebrium
Doctōrū confirmata 300
aciditates arte Chymica de-
promptæ cæteris multò
præcellunt 287
aciditatum mineralium ex-
cellentia quanta 289
ad aciditatum metallicarū
detractores prolepsis au-
toris 309
in acidorum aliquorū lau-
de cur diutius Autor im-
motetur 308
aconitum qua ratione pestē
producat 148
aconiti venenū quantū 151
ædes infectę pestis tempore
obseruandæ 229
aër duobus modis potest
contaminari, intrinsecus
& extrinsecus 137
aër ab omni sordium fæto-
re immunis esse debet in
curatione pestis 225
quis aër tempore pestis se-
ligendus 226
aër quomodo refrigeran-
dus 234

INDEX.

- æcris ad pestis cautelam siue
 curationem in primis ha-
 benda ratio 225
 æcris quanta virtus & potē-
 tia in corpora nostra 119
 æcris purgandi rationes va-
 riæ 227
 æcris corruptione Deus vti-
 tur ad pestes immitten-
 das 121
 alexiteria & roborantia præ-
 cipua contra pestem 331
 332. & seqq.
 alexiteria quænam præstan-
 tiora, Autoris iudicio cõ-
 tra pestem 373
 vtrum allia visui officiāt 364
 allia olim pro vitando peri-
 culo comesta 366
 alliorum proprietates quā-
 tæ ex autoritate Diosco-
 ridis 361. 362. Aëtij, Cel-
 si 362. Æginetæ 363
 alliorum mira conglutinā-
 di virtus 363
 alliorum vsus quibus popu-
 lis familiaris 364
 alliorum odorem Leopardi
 & Pantheræ ferre non
 possunt 365
 de alliis quib. pro Theriaca
 vulgus passim vtitur 361
 alui exonerandæ modi 257
 amuletum ex arsenico con-
 tra pestem quis primus
 inuenit 480
 animi perturbationes fu-
 giendæ tempore pestis 239
 antidotus excellētissima cõ-
 tra pestem in modum ar-
 cani descripta 351
 antidotus procerum præ-
 stantissima 352. modus ea
 vtendi 354. & illius effe-
 ctus 354. 355
 antidotus minoris impen-
 sæ pro pauperibus 357. &
 eius vsus 359
 antidotus contra pestem è
 granis Iuniperi compo-
 sita 359
 antidoti qua Hippocrates
 in fugienda peste Athe-
 nienfis vtitur est, descriptio
 435.
 antidoti diuersæ miræ vir-
 tutis 410
 ex antimonio Medicinæ va-
 riæ iam pridem compo-
 sitæ 475
 appetitus cibi & potus vn-
 de in nobis insit 192
 aqua vitæ ex omnibus rebus
 alimentosis 178

INDEX.

- aqua mortis ex omnibus re-
bus venenatis elici po-
test [178](#)
- aqua vitę quomodo suis spi-
ritibus exuatur [198](#)
- aqua singularis cardiaca cō-
tra pestem [517](#)
- aqua Theriacalis excellens
pro pestis præseruatione
335. & modus ea vtendi
[337.](#)
- alia aque Theriacalis descri-
ptio [337.](#) item altera ex-
cellens [339](#)
- aquę frigidę copiosus vsus
in febribus ardentibus
commédatur testimonio
Æginetę [403.](#) Hippocr.
Rhasis, & Auicēnę [404](#)
atque demum Fracastor-
rij [405](#)
- aquę viuę exemplū ad san-
guinem accommodatum
[418.](#)
- aquę fortis mira obseruatio
[170.](#)
- aquę stagnantes quomodo
aërem inficiant [138](#)
- aquę veneno corruptę pe-
stem aliquādo inducunt
[144.](#)
- aquę vitę varię seu spiritus
salutares ex nōnullis me-
tallis elici possunt [169](#)
- aquarū Spaënsium & Pou-
quensium facultas [311](#)
- Arabes auri præparandi pri-
mi inuentores [492](#)
- ars quantū ipsi naturę præ-
stet adiumenti [310](#)
- arsenicale venenū 153. cordi
ac spiritibus vitalib. præ-
cipuè aduersarius ib.
- arsenicum per præparatio-
nem Chymicam è lethali
fit salutiferum [390](#)
- arsenicum quam præpara-
tione salubre reddi
possit [481](#)
- utrum arsenici amuletum
è collo suspensum con-
tra pestem valeat [389.](#) &
Heurnij circa ipsum sen-
tentia [393](#)
- arsenici secundum artem
præparati virtus [482](#)
- astrorum quadraturę in ve-
nę sectione obseruandę
[264.](#)
- aurum ardens cur flammam
potius quàm alterum su-
scipiat [184](#)
- aurum quibus antidotis cō-
ficiendis inseruiat [491](#)

INDEX.

auri virtutes ex Auicenna

& Palmario [492](#)

auri præparatio Palmarij

[493.](#)

circa auri naturam & proprietates, notabilis tractatus [490.](#) explicatio notanda [495](#)

B

Bezoardicum metallicū quid sit [409](#)

Bezoardica remedia contra pestem [483.521](#)

Bronchocele quid, & unde apud Morianos [12](#)

bubo pestifer cito aperientus [516](#)

in bubonis pestiferi curatione quomodo procedendum [512](#)

bubones pestilenciales quibus in locis oriantur [81](#)

quomodo fiat [82.](#) & quid significant [ibid.](#)

bubones quinam in peste nocentiores [513](#)

bulimia, quinam morbus [189.](#)

C

Cadauera qua ratione viuos suo contagio inficiant [35](#)

canis rabidi. quædam signa [72.](#)

carbunculi & anthraces pestiferi [81](#)

carbonum pestilentialium causæ [521](#)

carcinomata vndenam producantur [196](#)

cardiaci maioris descriptio [349. minoris 355.](#) alia id genus [356](#)

cardialgia quid [84](#)

cardialgiæ symptomata [85](#)

καρδιαγμος Galeno quid [86](#)

carminum virtus quanta in morbos [46](#)

castiæ cur Autor non meminit in remediis contra pestem [326.327](#)

cataplasma contra pestem [516.515.](#)

cathartica è metallicis composita, qua ratione citissime perficiantur [469](#)

ad causarum nimis curiosos inquisitores prolepsis au-

INDEX.

toris	210	Córadus Gesnerus peste oc-	119
cautela in morbillis & va-		cubuit	
riolis obseruanda	79	contagiũ pro peste 2. vnde	
cautela circa anthraces &		sic dictũ 19. quomodo	
carbunculos pestíferos	81	& vnde procreatur	26
cautelæ quænam in sangui-		contagium per fomité, quid	
nis missione ad pestẽ cu-		sit 33. à quibusnam cor-	
randam adhibendæ	424	porib. produci solitũ	34
cauteria quis primus insti-		contagium cur diutius fo-	
tuit 270. vnde depromp-		ueatur	38
pta	ib.	contagium ad distans quid	
cauteria tempore pestis ad-		40. eius causæ quænam	
hibenda 269. quo tempo-		41.	
re 272. & cui parti	ib.	quod contagium ad distans	
cauteriorum vsus	269	per sensum possit com-	
cephalgia intolerabilis in		municari 45. quod solo	
lue Venerea grauiori	155	visu 48. quod per odora-	
Chymicæ artis commenda-		tum 49. ex autoritate &	
tio	203	exemplis historiæ 49. so	
cibis qui secũdum diuersam		quod item per gustum &	
hominum temperiem as-		tactum	50
sumendi	246	contagij vox à plurimis ve-	
cibi diuersi generis fugien-		rerum contra mercuria-	
di	244	lis opinionem vsurpata	
ciborum conformitas in vi-		28. ab Accio ibid. à Thu-	
ctu obseruanda	250	cydide, & Tiro Liuius 29	
cibis quibus pestis tempore		ab Appiano ibid. à Lu-	
vtendum	243	cretio	30
citri vsus ab Autore lauda-		contagij definitio 31. eius	
tus	287	causarum distributio in	
columbaria interdicta tẽ-		internas & externas	ib.
pore pestis	228	ad contagij productionem	

INDEX.

- quatuor requisita [33](#)
 contagij species seu differē-
 tiæ [32](#)
 de contagij per fomitem
 duratione quidnam sen-
 serit Alexander Benedi-
 ctus [37](#). quid Marcellus
 Ficinus [ibid.](#)
 contagij ad distans quanta
 velocitas [43](#). ex autorita-
 re historicorum [ibid.](#) ex
 Lucretio [44](#). Fracasto-
 rio [ibid.](#)
 cor, ventriculus olim dictus
[84](#).
 corpora ad cōtagionem per
 fomitem producendam
 idonea quænam [34](#)
 quòd corpora vegetabilia &
 animata suis non careant
 spiritibus [172](#).
 corporum cœlestium virtus
 in hæc inferiora [116](#)
 crocus metallicus diapho-
 reticus quomodo confi-
 ciatur [406](#). eiusdem vir-
 tus [407](#)
 crocus metallicus purgati-
 uus quomodo præpare-
 tur [407](#)
 crocus metallorum cur sic
 appelletur [408](#). excellēs
 contra pestem remediū [ib.](#)
 croci metallorū virtus [477](#)
 & circa ipsum experien-
 tia Autoris notanda [478](#)
 cubicula qua ratione pestis
 tempore procuranda [232](#)
 cucurbitulæ tempore pestis
 adhibendæ [269](#)
 cucurbitulæ in peste omit-
 tendæ [515](#)

D

- D** Alechampij laus [503](#)
 diætā quænam potissi-
 mum ægroto peste affe-
 cto obseruanda [522](#)
 diagridium correctiuū ve-
 rum [315](#)
 domicilij ratio quænam tē-
 pore pestis incunda [231](#)

E

- E** Lectuarium de ouo Im-
 peratoris Maximilia-
 ni [368](#). alterum [369](#)
 Electuarium alterum de o-
 uo pro Magnatibus ex
 Pharmacopœa Autoris
[369](#).
 Electuariū alterum de ouo

INDEX.

- minus , pro vulgaribus 255
371. & eius virtus 373
 elephas morbus in Ægypto
 frequens 10
 emplastrum contra pestem
518. & quibus in locis il-
 lud applicandum 519
 endemij morbi quinam 8
 endemiorū morborum ab
 epidemiis discrimen 9
 eorum diuersa genera 10
 epidemius morbus pro pe-
 ste 2
 epidemij morbi quales 7
 epidemiorum **morborum**
 subdiuisio 8. eorum dis-
 crimen ab endemiis 9
 epithema humidum quod
 plurimum valet ad cor-
 dis corroboracionem, &
 ad pestis, cæterorūque
 morborum epidemiorū
 præcautionem 383. 384
 eius virtus 385
 epithema alterum pro non
 febriculosis 385
 epithema siccum , & eius
 descriptio 386
 essentia cuiusq; rei germana
 vndenam profluat 164
 euacuationis, quæ repletio-
 ni opponitur, diuersa ge-
 nera 444.
 euphorbium calidum inter
 remedia pestis purgatiua
 ab Autore improbat
 exanthemata in corporibus
 pestiterorum, quid 76
 excrementa quomodo à na-
 tura expellantur 256
 excrementorum retentio,
 diuersorum morborum
 causa 257
 exercitia quibus horis pe-
 stis tempore capiēda 243
 & quis locus iis aptus
 ibid.
 extracti iuniperi virtus quā-
 ta 361
 extractionis Cardiaci maio-
 ris conficiendæ ratio 348
 eius duplex descriptio
349. & qua ratione vires
 maiores nanciscatur 350

F

- F**acies pestiferi aliquādo
 decipit 216
 fames canina 189
 fames & pestis idem ferè so-
 nant Græcè 100
 famen cur pestilentia sub-

INDEX.

- sequatur [98](#)
 febris maligna, pro peste [2](#)
 febris pestifera potest esse
 sine contagione [54](#)
 febris pestifera qua ratione
 ab aliis differat [158](#)
 febris cur mentio nulla in
 pestis definitione ab Au-
 tore facta [57](#)
 febris pestiferæ vera indicia
 quænam sint [161](#)
 quod febres quædam sint
 venenatæ, nec tamen
 propriè pestiferæ [160](#)
 febres pestiferæ vndenam
 oriantur, & illarum diui-
 sio [156.157.158](#)
 flores sulphuris quomodo
 præparentur [412](#)
 fœtor magnus non semper
 ingētis corruptionis in-
 dex [139.140](#)
 fœtor platearum Parisien-
 sium corruptioni conta-
 giosæ fugandæ idoneus
[140.](#)
 fomentationes in peste non
 omittendæ [515](#)
 fomentationes contra pe-
 stem [516](#)
 fructus qui seligendi tem-
 pore pestis [253.](#) acidi dul-
 cibus præferendi [ib.](#)
 fumigationum varia gene-
 ra tempore pestis vlur-
 panda [233](#)
- G
- G**alenus cōtagionis me-
 tu Roma discessit [56](#)
 Galeni sentētia circa miros
 aceti effectus improbata
[129.](#)
- H
- H**artmanni Medici laus
[489.](#)
 herbarum genera quæ seli-
 genda tempore pestis [252](#)
 Hermolaus Barbarus peste
 occubuit [110](#)
 Heurnij consiliū circa san-
 guinis missionem [428](#)
 Hippocratis mens libro de
 flatibus [188](#)
 Hippocratis lex de celandis
 mysteriis artis cuiusq; [474](#)
 historia ingentis cuiusdam
 terræ motus, qui in Gal-
 lia pridem accidit, à Leo-
 uicio ante prædictus [122](#)
 historia memoranda circa
 cassiā temerè assumptā [329](#)

INDEX.

- historia notāda, qua formæ rerum in cineribus & salibus residere manifestatur 345
- humiditas nimia cur nos pesti reddat obnoxios 27
- humor atrabilarius vnde in nobis procreatur 194
- humoris melancholici cum vitriolico conuenientia 190
- ex humore melancholico alius acidissimus procreatur 193
- humorum purgatio tempore pestis præsertim necessaria 313
- hydrargiri amuletum commendatur, & quomodo conficiendum sic declaratur 390
- hydromel contra pituitam ac melancholiam. 280. contra pestem 284. 325
- hydromelitis formula, quod diu possit conseruari 281
- vsus in ablegāda peste 133
- indumentis quibus tempore pestis vtendum 235
- inflammatio non intermissa pestiferis 66
- inflammatio viscerum cur in peste ingens 88
- vtum Influētia corporum cælestium aliquid possit in hæc inferiora. 115. & Autoris pium super ea quæstione iudicium 117
- influxu syderum Deus vtitur ad pestes immittendas 121
- inspiratio pestiferis difficilima 66
- intestinorum ardor pestem consequitur 87. 88
- iulepus è tinctura rosarum compositus quid præstet 292
- iulepi accommodati biliosis. 295. melancholicis, pituitosis 296
- iulepi quinam cōtra pestes probati 508

I

I Achen præstigiatoris Ægyptij historia 132

ignium frequens & utilis

L

L Actis, seu butyri sulphuris præparatio. 412

INDEX.

& eius virtus quanta [413](#)
 lapis ex Antimonio factus [475](#)
 lapis Armeniacus ad expellendum humorem atrabilarium aptissimus [435](#)
 de Lapide Armeniaco quid Hippocrates & Galenus senserint. [454](#). quid inde Trallianus. ibid.
 lapidis lazuli virtus [455](#)
 licentia Autoris elegans ad beneuolum lectorem [52](#)
 lingua in peste affectis cur nigra [74](#)
 linimentum contra pustulam pestilentialem [524](#)
 linimenti & emplastri descriptio [388](#)
 lippitudines [10](#)
 loca infecta quomodo repurganda [237](#)
 S. Ludouicus peste occubuit [111](#)
 lues pro peste [19](#)
 lues venerea vnde quibusdam & non aliis contingat [40](#)
 lues venerea quo tempore Gallias infestauit [124](#)
 lues venerea in corpore interioribus ad duodecimū

vsque annum latere potest [185](#)
 luis venereæ grauioris symptomata in cerebro grauiissima [155](#)

M

Magicæ artes adhibitæ in remedium contra pestem. [134](#). improbatæ [131](#)
 Magnesia à quibus laudata fuit aut condemnata [474](#)
 malorum puniceorum vsus laudatus [287](#)
 mania qua ratione à Tralliano curata [458](#)
 manna purgatiuum quomodo è mercurio componatur [474](#)
 Medicus ad ægros tempore pestis euocatus quid obseruare debeat [68](#)
 Medicus quo modo erga pestiferos se gerere debeat [505](#)
 Medicus iunior in curatione pestis quo nam modo progredi debet [507](#)
 Medici periti qualenam officium [427](#)

INDEX.

- Medici scopus quinam præcipuus in peste curanda esse debet [509. 522](#)
 mellis ingēs acrimonia per eiusdem anatomiam dignoscitur [206](#)
 mendici tempore pestis interdiciendi [228](#)
 mercurius vitæ quomodo præparetur [470](#)
 mercurius quomodo citissimè præcipitetur [468](#)
 mercurius quomodo ab Autore præparari soleat [473](#)
 mercurij natura paucis olim cognita. [460.](#) & quænam de ea sint sententiæ [461](#)
 mercurij virtus quanta [462](#)
 mercurij præparatio quantopere requiratur vt medicinis inferuiat [463](#)
 mercurij in essentiã redacti mirificæ virtutes [466](#)
 mercurij vulgares præparationes improbatæ [468](#)
 mercurij per artem præcipitati virtus quanta [468](#)
 mercurij vitæ præparandi abstrusior ratio [472](#)
 mercurij purgatiuum quomodo præparetur [472](#)
 mercurij veneris contra pestem singularis præparatio. [487.](#) item alia ibid.
 mercurium crudū quinam in vsu habuerunt [464](#)
 inter Mercurium crudum & præparatum quænam differentia [466](#)
 de Mercurio amplior tractatus [459](#)
 quæ Metallica nuper contra pestem magnæ virtutis inuenta [456](#)
 methodus Autoris in hoc Tractatu de Peste [3](#)
 metus tempore pestis cur vitæ noceat [240](#)
 morbi qua ratione diuidantur [6](#)
 qui Morbi quibus in locis frequentiores [13](#)
 quòd Morbi cæteri peste regnante in pestem transformantur [20. 21](#)
 quod Morbi quidam in luem venericam sæpe transformantur [21](#)
 morbi acuti sine febre mortem adferre possunt, ex Hippocrate [61](#)
 morborum ex Hippocratis mente causæ & principia quænam [3. 4](#)

INDEX.

morborum sporadicorum	napelli mira natura & des-	
variæ species	criptio	151
morborum cōmunium di-	natura quænam ratione iu-	
uisio	uanda in pestiferis	109
morborum diuersa genera	nausea & vomitus pestem	
ab astrorum influentiis	perpetuo comitantur	86
causari solita ex Hippo-	Νοσος περὶ τὴν περὶ τῶν	
crate	loci, & quomodo ædifi-	
morborum origo ab hu-	canda	230
morum discrasia	nundinæ interdicendæ tem-	
morborum materialium &	pore pestis	228
spiritualium variæ causæ		

212

in Morbis deploratis quibusnam remediis vsi fuerunt antiqui

459

motus naturæ in peste nunquam diuertendus

70

mundi in duas sphaeras siue globos diuisio.

113. 114.

vnde deprompta

114

Musani Medici præstantissimi laus

489

Musicæ virtus quanta in morbos

46

mysteria suæ artis emulgada Medicinæ Coriphæi ventant

376

N

Napellus qua ratione pestem producat

148

O

Oculorum rubor, pestis signum præcipuum

70

odores suaues quâtem contra pestem valeant

236

olei vitrioli excellētia quanta

299

olei vitriolici commendatio à diuersis autoribus petita

362

opiata contra pestem autoris. 377. quibus sit vsui

378

opiata pro pituitosis & frigidioribus temperamen-

tis

380

P

Panes qui seligendi tempore pestis

251

INDEX.

- patiens accommodatum in
 actione Physica produ-
 cenda requisitum [32](#)
 peregrini & exotici tempo-
 re pestis minimè reci-
 piendi [228](#)
 Pestis vnde, & cur sic dicta
 419
 Pestis contagiosa ab Hip-
 pocrate & cæteris vete-
 rum Medicorum agnita
[26](#)
 Pestis à nonnullis febris E-
 pidemialis nuncupata. 59
 & cur [60](#)
 Pestis à Galeno & ab Auto-
 re qualis describatur [64](#)
 Pestis furie infernalis no-
 mine ab Autore cur ex-
 pressa [68](#)
 Pestis arbores aliquâdo ad-
 oritur 105
 Pestis, inspiratione cõtrahi
 solita 120
 Pestis in cantationibus se-
 data 134
 Pestis in quatuor classes di-
 uisa [157](#)
 Pestis non semper ab ob-
 structione & copia hu-
 morum procedit [417](#)
 Pestis Proteo ab Autore
 comparata [426](#)
 Pestis contracta quæ ratione
 expelli debeat [485](#)
 Pestis ab Hippocrate Græ-
 cia ablegata ignibus per
 diuersa loca extructis [133](#)
 Pestis natura variis nomini-
 bus expressa. 2. varia item
 circa eam sententiæ. ibid.
 Pestis adumbrata descriptio
[16.](#) eius diuersæ appella-
 tiones. 18. 19. vnde sic à
 Latinis dicta. 19. circa
 eius definitionem pro-
 lepsis [24](#)
 Pestis malū & morbus sim-
 pliciter dicta 20
 Pestis cur morbus simplici-
 ter dicatur. 20. cur mor-
 bus Epidemius. 22. cur
 morbus perniciosus. 23.
 cur morbus venenosus.
 ibid. cur demum conta-
 giosus [24](#)
 Pestis vniuersalis stupédum
 principium [36](#)
 Pestis quoddam genus sine
 febris esse potest [58](#)
 Pestis symptomata, & signa
 diagnostica [65.66](#)
 Pestis venenum bestiarum
 venenatarum veneno ab

INDEX.

- autore assimilatum [72](#)
 Pestis mortalia symptoma-
 ta in exteriori corporis
 habitu apparentia [76](#)
 Pestis procreata exēpla. [98.](#)
 à fame. *ibid.* ab insectis [101](#)
 Pestis diuersa indicia. [91.](#) &
 seqq.
 Pestis in cœlestem & ele-
 mentarem diuisio [114](#)
 Pestis cœlestis vera remedia
[135](#)
 Pestis abigendæ mirum cō-
 silium [141](#)
 Pestis elementaris propria
 causa quænam [142](#)
 Pestis varia symptomata [213](#)
 Pestis signa quænam sint
 pathognomica [215](#)
 Pestis tempore quid singu-
 lis quibusq; diebus præ-
 standum. [238.](#) quibus diei
 horis in publicum egredi
 liceat. *ibid.*
 Pesti quinam sint magis ob-
 noxij [219](#)
 Pesti veræ qua ratione oc-
 currendum [449](#)
 Pestem quæ signa adesse de-
 nunciant. [214.](#) ex facie.
ibid. ex pulsu *ibid.* ex v-
 rinis [215](#)
 Peste affecti cur ægrè respi-
 rent [71](#)
 Peste affectorum quidam
 vnde somno, quidem vi-
 giliis corripiantur [71](#)
 in Peste cœlesti naturalibus
 remediis vti licet [223](#)
 Pestes cœlestes vnde exo-
 riuntur [115](#)
 quodd Pestes quædam cere-
 brum inuadant, & quo-
 modo dignoscantur. [155.](#)
[156.](#) quædam cor. [156.](#) &
 quædam *iecur. ibid.*
 Pestiferi morbi certiora in-
 dicia [69.70](#)
 Pestiferorum cura viris piis
 demandanda
 Pestium causæ quædam di-
 uinæ ab Hippocrate agni-
 tæ [119](#)
 Pestium à Deo immissarum
 diuersa exempla. [118.](#) in-
 strumenta [121](#)
 Pestium symptomata in ce-
 rebro crudelia vestigia
 imprimunt [155](#)
 Pestium cœlestium vera re-
 media [222](#)
 in Pestibus cœlestib⁹ quod-
 nam Romanorum consi-
 lium. [130.](#) qui ad magicas

INDEX.

- artes sese cōuertunt im-
probantur [131](#)
- Pestilentia ab Autore præsa-
gitur [15](#)
- Pestilentia famis comes [98](#)
- Pestilentia prælagitur ali-
quando per prodigia. [101.](#)
[103](#)
- Pestilentia quanta maligni-
tas & horror [103](#)
- Pestilentia quinam magis
vel minus obnoxij [183](#)
- Pestilentia præfagia quæ-
nam. [14.](#) iudicia [414](#)
- Pestilentia sublatis viri præ-
stantiores. [109.](#) [Duces](#) bel-
lo fortissimi. [ibid.](#) viri
litterati, Poëtæ, Philoso-
phi, Iurisperiti [110](#)
- Pestilentia memoranda quæ
dum contigerunt Seleu-
cia. [105.](#) Romæ, Constan-
tinopoli, Florentiæ, in
Germania. [106.](#) In An-
glia, Parisiis, Aquisgrani.
[107.](#) in Gallia, & præfer-
tim Lugduni [108](#)
- Pestilentiarum causa gene-
ralis unde petatur. [208.](#)
[209](#)
- pilula è mercurio præcipi-
tato. [465.](#) [aliæ](#) Palmarij. [ib.](#)
- pilularum pestilentiæ A-
uicennæ descriptio. [313.](#)
Ruffi. [ibid.](#) Autoris. [314.](#)
Alberti Ducis Bauariæ
[317](#)
- piscis vtrum carnibus præ-
stantiores [245](#)
- piscibus quibus tempore
pestis vtendum [244](#)
- planetarum coniunctiones
quæ sanguini mittendo
propriæ [265](#)
- Plica Polonica [111](#)
- podagra, diuitum morbus
[10](#)
- pomi odoriferi tempore
pestis gerendi compositio
[235](#)
- potio cordialis ante venæ
sectionem adhibenda [432](#)
- potus pestiferi qualis esse
debeat [523](#)
- potuum conformitas in vi-
ctu obseruanda [250](#)
- præfagia & indicia pestis di-
uersa. [91.](#) à cœlo. [ibid.](#) ab
anni [tempestatibus.](#) [91.](#) à
terræ motu. [ibid.](#) à nimia
siccitate, vel humiditate.
[ibid.](#) à morbillis & vario-
lis frequentibus. [ibid.](#) à
nimia insectorum copia.

INDEX.

93. ab insolita auium fuga. *ibid.* à repentino argumentorum interitu. *ibid.*
 prodigia pestem præfagiūt aliquando [102.103](#)
 Prunella Vngarica [11](#)
 pulueris è mercurio vitæ conflati virtus [471](#)
 pulueris Arsenicalis virtus, & quomodo ille perficiatur [480](#)
 purgatio cum Bezoardicis in peste coniungenda. [513](#)
 circa Purgationem in peste faciendam, vel secus. variorum sententiæ. [433.](#) argumenta pro illis qui illam [admittunt. 434.](#) argumenta sententiæ contrariæ. *ibid.* autoritas Galeni contra illam [435](#)
 in Purgatione pestis consilium Autoris [441](#)
 purgationes in peste aliquādo [necessariæ. 78. quæ accommodatiores 79](#)
 purgatiuum contra pestem [Palmarij. 441.](#) Heurnij. [442.](#) & iudicium Autoris circa ipsum [442](#)
 purgatiuum contra pestem Autoris. [446.](#) aliud eiusdem [447](#)
 purgatiuum ex Antimonio [476](#)
 purgatiuum excellens contra pestem ex Arsenico confectum [479](#)
 purgatiui facillimi cōfectu, & omnibus temperamentorum generibus vtilissimi descriptio. [322.](#) quid illi addendum pro biliosis. *ibid.* pro pituitosis & atrabiliaris *ibid.*
 purgatiui Autoris descriptio, contra pestem [319](#)
 purgatiua contra pestem [Gentilis. 443. Fallopij. 444](#)
 purgatiua mediocria quænam [445](#)
 purgatiua quænam è metallicis remediis seligēda. [450](#)
 circa purgatiuorum electionē opiniones diuersas. [436](#)
 purgatiuorum quorundam contra pestem commendatio [449](#)
 pustula pestifera qua ratione perfricetur [525](#)
 pustulis, siue exanthematis quæ pestiferis superueniunt, quodnam fieri debeat iudicium [76](#)
 putei

INDEX.

putei Gallia à Iudæis veneno infecti pestilentiam procrearunt [145](#)

putredo oris vnde oriatur in peste affectis [75](#)

Q

Q Vieri peste sæuiente indulgendum [242](#)

R

R Aymundi à Vinario laus [503](#)

remedij summi ex auro deprompti obscura descriptio [502](#)

remedia contra pestem ex Pharmacopœa petita, & in tres partes diuisa [274](#)

remedia primi generis contra bilem. [275](#). contra obstructiones. [277](#). contra vtramque bilem. ibid. contra pituitam & melancholiam [279](#)

remedia eiusdem generis pro Magnatibus [285](#)

remedia plurima natura calida, & tamen effectū frigida [298](#)

remedia Bezoardica & corroborantia contra pestem [335](#)

remedia in pestis curatione non differenda [426](#)

remedia purgatiua contra pestem, quo tempore adhiberi debeant [438](#)

remedia metallica quænam ad pestem arcendā aptiora [483](#)

remedia metallica cur omnia pene contra pestem valeant [486](#)

remedia & purgatiua contra pestem adhibenda quænam [506](#)

remediorum quibus in peste vtendum sit diuisio [224](#)

remediorum topicorū contra pestem tractatio, atque illorum diuisio [383](#)

remediorum metallicorum commendatio in genere atque in specie [posita. 392](#) à ratione. [393](#). ab auctoritate Hippocr. circa sulphur. [394](#). Sandaracam, florem aëris, Myfi, spumam aëris. [395](#). æruginē. [396](#). Mirepsij circa Antimonium & Arsenicum

M m

INDEX.

non præparatum. 397.
 Nicolai Præpositi, Serapionis, Arnaldi à Villanova. 398. Mattioli circa omnia metallicorum genera 399
 quibus Remediis ad pestis curationem Galenus vsus sit... 421
 circa Remedia metallica quædam excellens observatio 391
 inter Remedia metallica quam recedantur 392
 circa Remedia metallica observationes eximia. 450
 repletionis nomine quid subintelligant Medici. 254. eius causæ 255
 respirationis difficultas pestis comes 83

S

Saccari acrimonia per eiusdem anatomiam dignoscitur 206
 sacculi in formam scutuli descriptio 386. 387
 sal prunellæ cur ita nominetur, & quomodo conficiatur. 401. & eius pro-

prietates excellentissimæ, siue intus sumatur, siue exterius applicetur 402
 salis marini proprietates ex Dioscoride 303
 quod Sales ipsi spiritibus abundant tum malignis tum salutaribus 169
 Salium è cineribus qui ea ingrediuntur extractorum commendatio, variis conformata sapientissimorum virorum testimonium. 341. 342. & sequens
 salium prædictorum quanta sit in purgando virtus 345
 sanguis paruulis etiam feliciter Medicorum Parisiensium iudicio detrahitur 268
 sanguinis massa diuersos humores continet 199
 sanguinis missio tempore pestis facienda. 262. quo tempore, & quibus 263
 sanguinis missio quid præstet 416
 sanguinis missio & purgatio, potissima omnium morborum remedia 415
 sanguinis missio quantum in peste noccat 421

INDEX

- sanguinis missio corpori-
 bus venenatis noxia [422](#)
 sanguinis missioni quænam
 in peste respondeant [431](#)
 ante Sanguinis in peste mis-
 sionem præcautio [432](#)
 circa Sanguinis missionem
 in peste faciendam, nec-
 ne, variæ sententiæ [415](#)
 sanguinis quantum pro per-
 sonarum ætate & tempo-
 re mittendum [265](#)
 quantum Sanguinis in peste
 mittendum [430](#)
 scarificationum vsus in pe-
 ste comprobatus [431](#)
 scorbutus morbus qualis. 10
 serpentis pulvis in primis
 contra pestem commen-
 datur [381](#)
 siccitas cœli nimia cur pe-
 stem inducat [24-95](#)
 signa quæ ab exteriori mor-
 tem pestiferi denunciant
[217](#)
 singultus in peste lethalis
[86](#)
 sitis, indiuiduus pestis co-
 mes. [73.](#) eius causæ. [73. 74](#)
 sobrietas tempore conta-
 gionis imprimis [neces-](#)
 saria [248](#)
 sobrietas Socratem à peste
 grauissima vindicauit [249](#)
 somnus quibus diei horis
 tempore pestis ineundus
[239](#)
 spiritus nomine quidnam
 Hermetici proprie intel-
 ligant. 162. eorum sen-
 tentia verbis Aristotelis
 confirmata [163](#)
 spiritus nomine quid ab
 Autore intelligatur [186](#)
 spiritus vini potentia [178](#)
 spiritus vitrioli efficacia
 quanta [307](#)
 spiritus vitrioli eadem præ-
 ditus qua aquæ Spaenses
 & Pogueuses facultate
[311](#)
 spiritus flatulenti morbo-
 rum omnium primariæ
 causæ [5](#)
 spiritus Antimonij quantæ
 sint virtutis [166](#)
 spiritus Magnetis poten-
 tissimi [167](#)
 spiritus salutares nonnullo-
 rum metallorum [169](#)
 spiritus salium tum mali-
 gni, tum salutares [169](#)
 spiritus qua ratione è suis
 corporibus eliciantur [169](#)

INDEX.

- spiritus corporum vegetabilium & animatorum 172
- spiritus quique corporum animatorum quibus in partibus resideant 174
- spiritus boni & noxij in vegetabilibus 175
- spiritus noxij in humano corpore omnium morborum causæ, ex sententia Hippocratis 186
- spiritus fœtidi & corrosiui ex fœcibus vini & aceti eleuari soliti 200. 201
- spiritus ijdem à sanguine, qui à vino eliciuntur 202
- spirituum naturalium, vitalium, & animalium quantita connexio 155
- spirituum effectus admirabiles 163. 164. 165
- spirituum qui in corporibus nostris resident variæ diuisiones 173.
- spirituum ingētem copiam in vino contineri probatur 177
- quòd Spirituum bonorum & malorum varia genera in nobis ingenerentur 181
- spirituum qui nobis insunt varia collatio, & quos effectus producant 182
- in Spirituū declarandis virtutibus cur tantopere Autor immoratus sit 207
- spirituum Arsenicaliū, Antimonialium, & Mercurialium diuersæ proprietates. 451. & quantum possit in horum separatione Chymicus 452
- de Spiritibus venenatis Arsenici 168
- de Spiritibus Auripigmēti & sandaracæ identidem venenatis 168
- strumæ quid apud Carinthios 12
- sudor Anglicus 11
- sudor pestis comes 83
- sudores pestiferis prouocandi. 510. quātum temporis sudare debeant. ib. quomodo inter sudādum curandi. 510. quomodo sudores 511
- sudores vtrum in ægro sistendi, an permittendi. 511
- sudorificum excellens ex Magnesia contra pestem 408

INDEX.

sudorifici Bezoardici singularis præparatio. [488.](#)

& quomodo illud administrari debeat [489](#)

sudorifici præstantissimi ex auro confecti descriptio.

[498.](#) item alterius. [499.](#)

item [alia. 500.](#) & demum quarta. *ibid.*

sulphur calefactiua carere qualitate comprobatur

[379](#)

sulphur cur in Antidotis additum [410](#)

sulphuris proprietates ex Dioscoride [304](#)

superstitiones Ethnicorum in peste, diuersis exemplis illustratæ [132](#)

syderum aspectus quinam pestilentiam immittant.

[123.](#) & Aristotelis circa eos sententia. *ibid.*

syderum diuersæ constellationes quarum aëri pro-

sint vel officiant, diuersis positionibus eorundem illustratur [125.](#) [126.](#) & seqq.

syrupus è rosis siccis, haud vulgari ratione compositus [293](#)

syrupus magistralis contra pestem omnibus accommodatus [323](#)

syruporum variorum è tinctura florum componendorum ratio [295](#)

T

T Abellæ pro pestis præ-

seruatione omnibus personarum & comple-

xionum generibus accommodatæ, ex descriptione

Autoris [380.](#) & earum virtus [381](#)

tabellæ cardiacæ contra pestem [512](#)

terra sigillata præfens contra pestem remedium [62](#)

tetræ motus quidam ingens in Gallia [172.](#) cum exce-

perunt pestis, fames, nec non bella ciuilia [123](#)

terræmotus cur pestē prælagiant [97. 98](#)

Theriaca Vasconicæ ad pestis præseruationem [361](#)

alia [367](#)

Theriaca in vsum olim contra pestem obseruata [485](#)

Theriacarum Autoris præ-

M m [iiij](#)

INDEX.

cupua ingredientia 374
rinctura quomodo ex rosis
extrahenda 290. quomo-
do ex omnibus floribus
291.

tryphera Persicæ commen-
datio 448
russis pestis comes 83

V

Variolæ quædam post
longos annos recru-
descunt 185

variolarum & morbillorū
eruptiones 72. in peste
frequentes 92

vegetabilis natura quomo-
do in animale trāsmu-
tetur 179

quòd vegetabilia de mine-
ralium natura participāt
180.

vena in peste secāda ex Hip-
pocrate 416

vena quādo tempore pestis
incidenda 80

vena quānam in peste scin-
denda 428

vena quānam rursus in pe-
ste scindēda quando bu-
bo non apparet 429

venæ sectio qua hora in pe-
ste facienda 430

venæ sectio in peste à non-
nullis improbata & qua-
re 417

venefici aliquando à Chri-
stianis approbati 133

venefici in Sabaudia fre-
quentes 146. reuera ve-
nena miscent 147

veneficorum maleficiis ali-
quando contrahitur pe-
stilentia 146

venenum pestiferum quo-
modo cum arsenicali, &
aliis comparatur 150

venenum pestis cur arseni-
cale dicatur 153

venena quædam cur A con-
italia & Napellina ab Au-
tore nominata 149. qua
ratione ea agant ibid.

quæ venena cū certis mor-
bis habeant relationē 154

veneno quædam in suis ma-
tricibus latitantia 184.

venena quæque maxima in
remedium ab antiquis as-
sumpta 453

venenorū pestis & Napelli
comparatio 152

venenorū varia inter se cō-

INDEX.

paratio, & quib ⁹ corporis	æstu magno extorri cō-
partibus aduersentur 154	sucta 88.89
ventorum subitæ mutatio-	viscerū symptomata in pe-
nes 127	ste 84
ventorum & aëris in diuer-	vitrioli signatura 400
sas regiones potentia 128	vitrioli proprietates ex Dio-
verborum ambagibus cur	scoride 305
Autor in scriptis suis v-	vitrioli præparati virtus 306
tatur 501	vitrum antimonij ab Au-
vesicatorium contra pestē	tore improbatur 475
Heurnij 520	vniversitas rerum in duos
victus vtrum parcior an lar-	diuisa globos 113
gior expediat tempore	vomitūs continuus pestife-
pestis 246. Autoris super	ris 66
ea re sententia 247	vomitūs à quolibet veneni
vigiliæ continuæ peste affe-	genere causatus 85
ctorum 70	vomitium ex antimonio
vina quæ seligenda tempo-	476.
re pestis 251	vrinæ indicia quantopere
vina purgantia in modum	sint obseruanda 205
hydromelitis contra pe-	vrinæ quomodo prouocan-
stem 325	dæ 261
viscera peste laborantium	Vvolfij Medicilæ 489

FINIS.

Errata suis locis restituenda.

Pagina 9. linea 2. lege quod ad. & lin. 23. & affectuum. pag. 22. lin. 5. Ischiaticis pag. 53. lin. 3. verò pag. 95. lin. vltima dele, intrinsecus sint adustæ. pag. 140. lin. 12. dele vnquam. pag. 187. lin. 18. lege nudum. pag. 229. lin. 7. obserandæ. pag. 251. linea 4. quodcunque. pag. 260. lin. 6. gustui. pag. 272. lin. 23. indicetur. pag. 281. lin. 23. adhibitis. pag. 282. lin. 20. contrahere faciunt. pag. 308. lin. 5. lege præstantissimi indicia. pag. 315. lin. 22. dele, autem. pag. 324. lin. 5. & 17. item. pag. 332. lin. 16. & 19. lege, oxalidis. pag. 331. lin. 3. possint tractare. pag. 336. lin. 13. capraræ. pag. 337. lin. 1. relinquuntur. pag. 364. lin. 7. priuandas. pag. 377. lin. 25. ad auellanae magnitudinem. pag. 387. lin. 9. præparati. pag. 394. lin. 2. dele, sint. pag. 395. lin. 8. lege, ori exhibendum, lin. 11. exhibuit. pag. 409. lin. 1. florum. pag. 493. lin. 1. lege. vltimum. pag. 497. lin. 4. astralem: & lin. 26. omnes. pag. 510. lin. 5. organi.

